

SIVAS KONGRESİ'NİN

100
Yılı

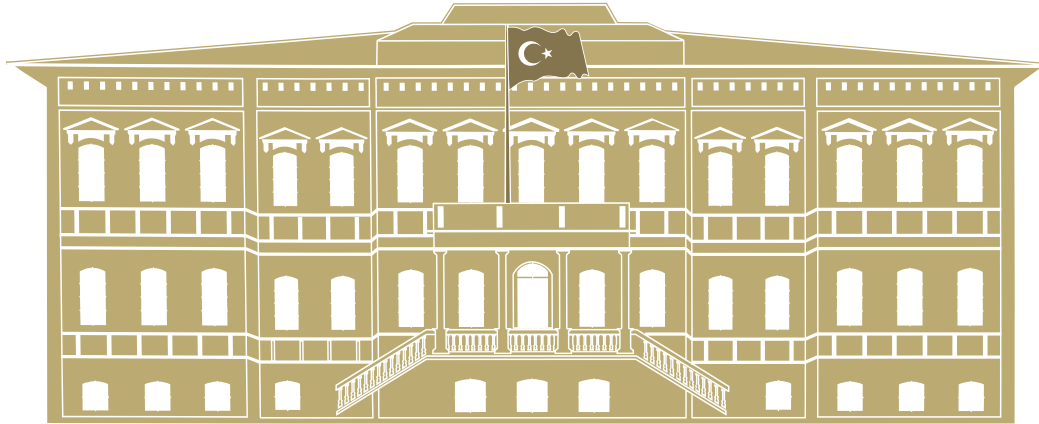
Yüz Yıl Önceki Ruhla
SİVAS KONGRESİ'NİN YÜZÜNCÜ YILI

 Ziraat Bankası
Katkılarıyla

100

MİLLİ MÜCADELE'NİN YÜZÜNCÜ YILI

100

**SİVAS KONGRESİ'NİN
YÜZÜNCÜ YILI**

4 EYLÜL 1919 / 2019

YÜZ YIL ÖNCEKİ RUHLA SIVAS KONGRESİ'NİN YÜZÜNCÜ YILI

Yayın Sahibi

Sivas Valiliği Adına
Salih AYHAN
Vali

Genel Yayın Koordinatörü

İbrahim UÇAR
İl Basın ve Halkla İlişkiler Müdürü

Genel Yayın Yönetmeni

Ahper Nuri DELİCAN

Yayın Kurulu

Eren KARACA
Erhan ERDOĞAN
Handenur Şeyma SARIYILDIZ
Kemal KAYABAŞ
Melike SEVİNÇ
Mikail POLAT
İrfan ÖZŞEKER
Ezgi ASLAN

Tashih

Mehmet Ali ERDOĞAN

Lojistik ve Ulaşım

Yunis ÖZDEMİR
İsmet ALPHAN
Murat BÖLÜKBAŞI

İletişim

Sivas Valiliği
Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü
T. 0346 224 45 45 Dahili: 1008 - 1179
basin@sivas.gov.tr - www.sivas.gov.tr

Grafik - Tasarım

Ali KÜTÜKLÜ
Yeni Çizgi Ajans Tas. Yay. Tic. LTD. ŞTİ.

Baskı

ABMGRAFIKEVİ

Basım Yılı

Şubat 2020

© Bu kitap içeriğindeki yazı ve görseller Sivas Valiliğine aittir. İzinsiz kısmen ya da tamamen kullanılması veya dağıtılması izne tabidir.

100 Yıl Önceki Ruhla,
Değişen, Gelişen ve Büyüyen Sivas için

Nice Yüz Yıllara...

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	11
100. YIL PULU	12
4 EYLÜL MARŞI	13
108 GÜN KRONOLOJİSİ	15
SİVAS'A DOĞRU	16
MONDOROS'TAN MİLLÎ MÜCADELE'YE	19
İSTANBUL MATBUATINDA MİLLÎ MÜCADELENİN SİVAS GÜNLERİ	51
YÜZÜNCÜ YILINDA SİVAS KONGRESİ'Nİ HATIRLAMAK	57
SİVAS'TA "MANDA"YA GEÇİT VERİLMEDİ	59
HALİS TURGUT ÖRNEĞİNDE MİLLÎ MÜCADELE VE İTTİHATÇILAR	66
SİVAS KONGRESİ SONRASINDA ÜÇ ÖNEMLİ İSİM	71
MİLLÎ MÜCADELE'DE SİVAS'IN YERİ VE ÖNEMİ	75
ARAF'TAKİ DEVLET ADAMI SİVAS VALİSİ REŞİD PAŞA	80
108 GÜN'DEN TBMM'YE 45 MİLLETVEKİLİ	87
GÜNYÜZÜNE YENİ ÇIKAN BİR BELGE VE ŞEYH RECEP OLAYI	90
DARÜLEYTAMDAN ŞEHİR YATI MEKTEBİNE	98
SİVAS KONGRESİ'NİN DÜNYA SİYASETİNE ETKİLERİ	103
İLK KURŞUNDAN CUMHURİYETE GİDEN YOLDA SİVAS KONGRESİ	106
OCAK	112
MART	116
NİSAN	124
MAYIS	142
HAZİRAN	170
TEMMUZ	191
AĞUSTOS	210
EYLÜL	250
EKİM	350
KASIM	364
ARALIK	368
İLÇELER	376

SUNUŞ

Anadolu kıyılarınin ve içlerinin düşman kuvvetleri ile çevrildiği, milletimizi bölme-parçalama-yok etme zihniyetinin hâkim olduğu dönemde, Ulu Önder Mustafa Kemal ATATÜRK ve silah arkadaşları tarafından Anadolu'nun en güvenli yeri olarak değerlendirilen Sivas'ta, bir kongre yapılmasına karar verilmiş ve ilimiz, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda büyük rol üstlenmiştir.

Büyük Önder ATATÜRK'ün "Burada bir milletin kurtuluşunu hazırlayan kararlar verildi" ifadesiyle önemini vurguladığı Sivas Kongresi'nde alınan kararlar usul ve esas olarak demokratik ve milli devletin habercisidir. Kongre ile Türk Milleti kendi kaderine yön vermiş, vatanın bölünmez bütünlüğü zihinlere kesin bir şekilde yazılmıştır. Bu süreç zarfında 108 gün Mustafa Kemal ATATÜRK'ü ağırlayarak Kurtuluş Savaşı'na yön veren Sivas, 'Cumhuriyet Kenti' unvanını da hak ederek, tarihte önemli bir yere sahip olmuştur. Sivaslıların da Erzurum Kongresi sonrası karşılama anında Atatürk'e olan sevgisini gösterdiği manzara karşısında Ulu Önder şu cümleleri dile getirmiştir:

"Bu manzara, Sivas'ın muhterem ahâlisinin ve Sivas'ta bulunan kahraman zâbit ve askerlerimizin bana ne kadar merbût ve muhabbetkâr olduğunu isbât eden canlı bir şahit idi."

Ulusal bir kimliğe sahip olan Sivas Kongresi, 100. yılında bu onur ve gururu ebediyete kadar taşıyacaktır.

Sivas Kongresi'nin 100. yılı olması münasebetiyle Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan, 4 Eylül'de Sivas'a bir ziyaret gerçekleştirerek Millî Mücadele ruhuna vurgu yapmış, vatandaşlarımızın coşkusuna ortak olmuştur. Cumhurbaşkanlığımızın genelgesi ile de kültürden sanata, spordan eğitime kadar 7'den 70'e toplumumuzun her kesimiyle 100 yıl önce ecdadımızın ortaya koyduğu milli birlik, beraberlik ve dayanışma ruhunun bugün de canlı tutulmasına yönelik çalışmalar ortaya konulmuştur. Bu kapsamda, Sivas Kongresi'nin 100. yılının Sivaslılara ve ülkemize yakışır şekilde kutlanması amacıyla Valiliğimiz koordinesinde Cumhurbaşkanlığımızın, bakanlıklarımızın ve kurumlarımızın maddi manevi desteğiyle 100'den fazla etkinlik hayata geçirilmiştir. Bu etkinliklerde Sivas Kongresi'nin, 100 yıl önceki ruhu canlı tutulmuş ve milli coşku, Kongre heyecanı ülke geneline yayılarak büyük ses getirmiştir.

Millî Mücadele yıllarında ortaya konan milli birlik-beraberlik ruhunun, Sivas'tan başlayarak ulusala taşınmasında, her kesime hitap eden etkinliklerimizin yıl boyu sürmesinde; başta TBMM Milli Savunma Komisyonu Başkanı Sivas Milletvekilimiz İsmet Yılmaz'a, Sivas Milletvekillerimize, ilimiz bürokratlarına, ilçe kaymakamlıklarımıza, il genel meclis başkanı ve il genel meclisi üyelerimize, sponsorlarımıza, en önemli paydaşımız olan Sivas Belediyesi başta olmak üzere kurum-kuruluş, basın mensuplarına ve STK'larımıza kısaca destek veren, emeği geçen herkese, her kesime ve personelimize içtenlikle teşekkürlerimi sunuyorum.

Salih AYHAN
Sivas Valisi

TÜRKİYE
CUMHURİYETİ

100

SİVAS KONGRESİ'NİN
YÜZÜNCÜ YILI

4 EYLÜL 1919 / 2019

2 TÜRK
LİRASI 2019

POSTA

Mustafa Kemal Atatürk öncülüğünde Türk Milleti'nin yılmaz azmi, cesareti ve bağımsızlığa olan inancı ile Cumhuriyet'in temellerinin atıldığı Sivas Kongresi'nin 100. Yılı anısına Sivas Valiliği tarafından PTT aracılığıyla 'Anı Pulu' hazırlanmıştır.

4 EYLÜL MARŞI

Atatürk ülkeye gönlünü verdi,
Bağımsızlığa ilk adım dedi,
Hürriyet için Sivas'a geldi,
Özgür millet, Türkiye'm dedi,
İstemeyiz manda, istemeyiz zindan,
Türk milleti ruhunda taşır hür kan.

Anadolu'nun mert Sivas'ı,
Yiğit doludur dört bir yanı,
Yüz sekiz gün başımızın tacı,
Atatürk'e kucağını açtı,
İstemeyiz manda, istemeyiz zindan,
Türk milleti ruhunda taşır hür kan.

Sivaslı yardımsever, şehri emin,
Kadınlar cepheye verdi ziynetin,
Millî Mücadele'de varız her an,
Yaşlısı, genci vatana kurban,
İstemeyiz manda, istemeyiz zindan
Türk milleti ruhunda taşır hür kan.

Bu millet olmaz asla melül,
Öldüğü zaman Hakk'a yürür,
O zaman ya istiklal ya ölüm,
Yeniden diriliş 4 Eylül."

Yazan: Zeynep AKKİRAZ AYHAN
Besteleyeni: Muhammed Hasan DAĞDEVİREN

Dinlemek için

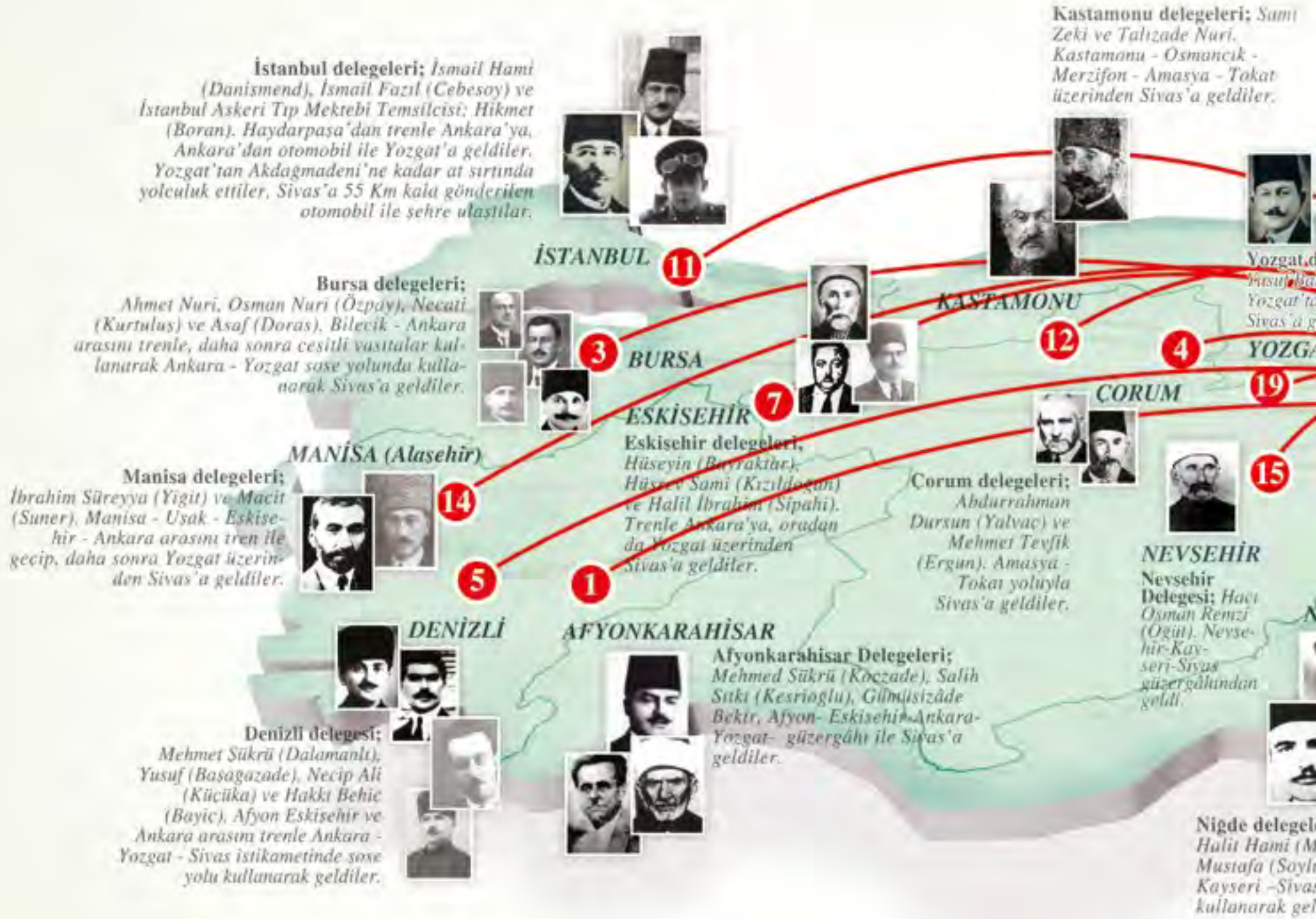

108 Gün Kronolojisi

- 2 Eylül 1919 - Mustafa Kemal Paşa ve Heyet-i Temsiliye'nin Sivas'a gelmesi.
- 3 Eylül 1919 - Mazhar Müfit Kansu'nun Sivas halkının nabzını tutması.
- 4 Eylül 1919 - Sivas Kongresi'nin açılması.
 - Başkanlık divanının seçimi.
 - Kongre delegelerinin tek tek yemin etmesi.
 - Çeşitli komisyonların kurulması
 - Sivaslıların Kongre'ye dinleyici olarak katılım başvurularının görüşülmesi.
- 5 Eylül 1919 - Padişahın Kurban Bayramını kutlama telgrafı metninin görüşülmesi
- 6 Eylül 1919 - Kurban Bayramı - Kongre bugün tatil edildi.
- 7 Eylül 1919 - Kongre'ye gelen telgraflar ve verilecek cevaplar görüşüldü.
 - Erzurum Kongresi kararları üzerinde görüşmeler.
 - Refet Bey'in (Bele) Sivas'a gelişi ve Kongre'ye "Heyet-i Temsiliye'den Refet Bey" şeklinde tanıtılması
- 8 Eylül 1919 - Manda Muhtırası görüşmelerinin başlaması, manda lehinde konuşmalar.
- 8/9 Eylül 1919 - Askeri Tıbbiye Temsilcisi Hikmet ile Mustafa Kemal arasındaki manda üzerine konuşma
- 9 Eylül 1919 - Manda aleyhinde konuşmalar ve manda tartışmalarının sonu.
- 9/10 Eylül 1919 - Kongre kararı ile Ali Fuat Paşa'nın Batı Cephesi Kuvayı Millîye Genel Komutanlığına atanması
- 10 Eylül 1919 - ABD Kongresi'ne gönderilecek mektup ve Kongre sonuç bildirisi ile ilgili görüşmeler.
- 11 Eylül 1919 - Heyet-i Temsiliye'ye yeni altı üyenin seçimi (9+1+6) ve masraflarının karşılanması üzerine görüşme.
 - İrade-i Millîye gazetesinin çıkarılması kararına varılması.
 - 12 Eylül günü Ulu Cami'de halka seslenecek isimlerin belirlenmesi.
 - 11 Eylül akşamı Vali ve Kolordu Komutanının teşekkür için davet edilmesi ve diğer davetlilerin akşam yapılacak olan umumi görüşme için çağrılmasına karar verilmesi.
- 12 Eylül 1919 - Cuma namazının ardından Ulu Cami'de toplanan Sivas halkına Kongrece belirlenmiş isimlerin konuşma yapmaları.
- 14 Eylül 1919 - İrade-i Millîye gazetesinin ilk sayısının yayımlanması.
- 20 Eylül 1919 - Mustafa Kemal Paşa- ABD'li General Harbord görüşmesi
- 19 Ekim 1919 - Şeyh Recep Olayı
- 20-22 Ekim 1919 - Amasya Görüşmeleri (Heyet-i Temsiliye- İstanbul Hükümeti Temsilcisi)
- 16-29 Kasım 1919 - Sivas'ta komutanlar toplantısı (Kolordu Komutanları)
- Eylül-Kasım 1919 - Mustafa Kemal Paşa - Fatma Seher (Kara Fatma) görüşmesi
- 8 Aralık 1919 - Sivas'ta Mustafa Kemal Paşa ve Fransız Subayı Picot Görüşmesi
- 9 Aralık 1919 - Anadolu Kadınları Müdafası Vatan Cemiyetinin kuruluş başvurusunun Sivas Valiliği tarafından onaylanması.
- 18 Aralık 1919 - Mustafa Kemal Paşa ve Heyet-i Temsiliye'nin Sivas'tan Ankara'ya gitmek üzere ayrılması. Sivas halkı tarafından coşkulu bir şekilde uğurlanması.

SİVAS'A DOĞRU

İşgal altındaki yerlerde delege seçiminin yapılamaması, İtilaf Devletleri ve İstanbul Hükümeti'nin karşı propagandaları ve engellemeleri, İngiliz ve Fransızların Sivas'ı bombalayacağı ve işgal edeceği dedikoduları ile bazı çevrelerin Kongre'yi yerel bir girişim olarak görmeleri, Sivas Kongresi'ne katılımı olumsuz yönde etkiledi. Bu yüzden katılan delege sayısı beklenenden az oldu.

Samsun delegesi;
Refet (Bele), İstanbul'dan, Süleyman (Boşanlı-Bosnak) ise Samsun-Amasya-Tokat-Sivas güzergâhıyla Sivas'a geldi.

SAMSUN

Erzincan delegesi;
Seyh Hacı Fevzi (Baysoy), Mustafa Kemal, Rauf Orbay, Hoca Raif Dinc, Mazhar Müfit Kansu ile Erzincan'da buluştu ve birlikte Sivas'a geldi.

ERZİNCAN

ERZURUM

Erzurum delegeleri; Mustafa Kemal Pasa ve Hoca Raif (Dinc), Erzurum'dan birlikte yolculuk yaparak, Erzincan'da Seyh Hacı Fevzi Efendi'yi dâhil ederek Sivas'a geldiler.

delegesi;
Hacı (Kallıoğlu),
Anısove yoluyla
geldi.

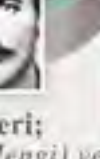
AT

SİVAS

16

NİĞDE

delegesi;
Hacı (Kallıoğlu) ve
Anısove, Niğde-
Sivas güzergâhını
kullandılar.

KAYSERİ

Kayseri delegeleri,
Nuh Naci (Yazgan), Ahmet Hilmi (Kallıoğlu) ve Omer Mümtaz (İnönü). Eski bir kanyonla Sivas'a geldiler.

ANTEP (AYINTAB- ANTEP):

Antep Delegesi;
Kara Vasıf, Sivas Kongresi'ne İstanbul delegeleri ile birlikte İstanbul'dan geldi.

6

DIYARBAKIR

Diyarbakır delegesi;
İhsan Hamit (Tigrel), Diyarbakır - Elazığ - Malatya üzerinden Sivas'a geldi.

HAKKARİ

Hakkari delegesi;
Mazhar Müfit (Kansu), Mustafa Kemal Pasa, Rauf Orbay, Hoca Raif Dinc ile birlikte Erzurum'dan yola çıkıp, Erzincan üzerinden otomobile Sivas'a geldi.

Sivas Delegeleri;
Hüseyin Rauf (Orbay), Erzurum'dan diğer Heyet-i Temsilîye üyeleri ile birlikte Erzincan üzerinden otomobil ile Sivas'a geldi. Bekir Sami (Kunduk) ise Tokat'tan geldi.

MONDOROS'TAN MİLLÎ MÜCADELE'YE

İbrahim Yasak

Anadolu toprakları 20. yüzyılın başlarına sancılı bir süreci yaşayarak girdi. Üç kıtada egemen olan Osmanlı Devleti son yüzyılında güçlülüğünü sürdüremeyip siyasi, ekonomik ve askeri açıdan sürüklendiği buhranlar sonucu toprak, can ve mal kaybıyla tükenişe doğru sürüklenmeye başladı. Bu süreç 1911 yılındaki Trablusgarp Savaşı ardından Balkan Savaşlarıyla devam etti.

Dünya devletleri varlıklarını güçlü bir şekilde sürdürebilmek için kendi aralarında ciddi bir mücadelenin ve rekabetin içerisindeydiler. Sanayi Devrimi sonrası ekonomik gelişmelerini sürdürebilmek, daha güçlü olabilmek ve ayakta durabilmek için ham madde kaynaklarına ve yeni pazarlara ihtiyaçları her geçen gün artmaktaydı. Bu arayış, yeni pazar alanı olacak ülkeleri hâkimiyetleri altına almaya yönelik bir sömürge anlayışı ve yaklaşımıydı ve ekonomik ve askeri açıdan güçlü olmayı gerekli kılıyordu. Bu nedenle silahlanmak için yüksek miktarda paralar harcıyorlardı. Özellikle Avrupa'nın iki güçlü devleti konumuna gelen İngiltere ve Almanya büyük bir yarış hâlindeydi. Öte yandan, Fransız İhtilali'nin doğurduğu Milliyetçilik akımı da hanedana dayalı devlet sistemi yerine ulus haklarına dayalı Milliyetçiliğin ön ayak olduğu bağımsız devlet fikrini ve beraberinde özgürlük, eşitlik ve adalet kavramları etrafında yeni bir akım olarak yaygınlaşıyordu.

Güçlü ve güçsüzüyle dünya devletleri 20. yüzyıla sancılı bir şekilde başlamıştı. Bir bakıma Birinci Dünya Savaşı esas itibarıyla, "düvel-i muazzama" diye tanımlanan son yüzyılın sanayi devrimi ile güçlenmiş dünya devletlerinin kendi aralarındaki rekabet ve çıkar çatışmasının silahlı mücadeleye dönüşen hâliydі. Bir kıvılcımla tetiklenen bu savaş, Avrupa kıtasını ve koca bir dünyayı yakıp kavuracak boyuta doğru sürüklüyordu. Böylesi bir durumda Osmanlı Devleti'nin, bulunduğu siyasi, askeri ve ekonomik durum ise savaşa girmeye elverişli değildi. Zira Osmanlı Devleti, 1911 Trablusgarp Savaşı ve akabinde 1912-1913 Balkan Savaşları esnasında büyük kayıplar vermişti. Durumunu düzeltmek ve bir çıkış yolu bulmak için sakin bir barış ortamına ihtiyacı vardı. Ancak Birinci Dünya Savaşı'nın genişlemesi durumunda da tarafsız kalması mümkün gözükmüyordu. Her şeyden önce kendi topraklarına yönelebilecek saldırıları savunabilmek ve atlatabilmek için ittifak arayışına ve

gruplaşan ülkelerin birinin yanında yer almaya ve tek kalmamaya ihtiyacı vardı. Bunun sonucu olarak İttifak Devletleri arasında Almanya saflarında savaşa katıldı. Böylece I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti Kafkas ve Süveyş cephelerinde savaştı. Çanakkale, Irak, Sina-Filistin-Suriye, Hicaz-Yemen cephelerinde savunma hattında mücadele etti. Galiçya, Makedonya, Romanya taraflarında müttefiklerine yardım ve destek için cephelerdeydi. 1914'den 1918 yılına kadar dört yıl süren bu cephelerdeki savaşlarda Osmanlı Ordusu her yönüyle ağır yaralar aldı. Yine bu savaş sürecinde İtilaf devletleri bir araya gelerek kendi aralarında gizlice yaptıkları görüşmelerle Osmanlı topraklarını paylaşarak gizli anlaşmalar yaptılar.

Rusya'nın ülkesinde yaşadığı ihtilal sonrası savaştan çekilmesiyle yerine, I. Dünya Savaşı'nın son döneminde ABD'nin büyük askeri gücü ile İtilaf Devletleri'nin yanında savaşa girmesi ve dünya devletlerinin çoğunluğunun İtilaf Devletleri'ni desteklemesi savaşın seyrini değiştirmişti. Böylece İtilaf Devletleri daha fazla bir güce kavuştular. İttifak Devletleri içinde yer alan Almanya ise bir nevi grubunun öncüsü olarak savaşın yükünü omuzlaması, ülkesindeki ayaklanmalar gibi nedenlerle oldukça yorgun düşmüştü. Yine 1918 yılı başlarında ABD Başkanı Wilson, tarihe "Wilson İlkeleri" olarak geçen bir bildiri yayınladı. Bu bildiri gizli anlaşmalara karşı çıkıyor, anlaşmazlıkların barış yoluyla çözülebileceğini, savaşı kaybeden devletlere ise etnik olarak çoğunlukta buldukları toprakların kendilerine vatan olarak bırakılacağı güvencesini veriyordu.

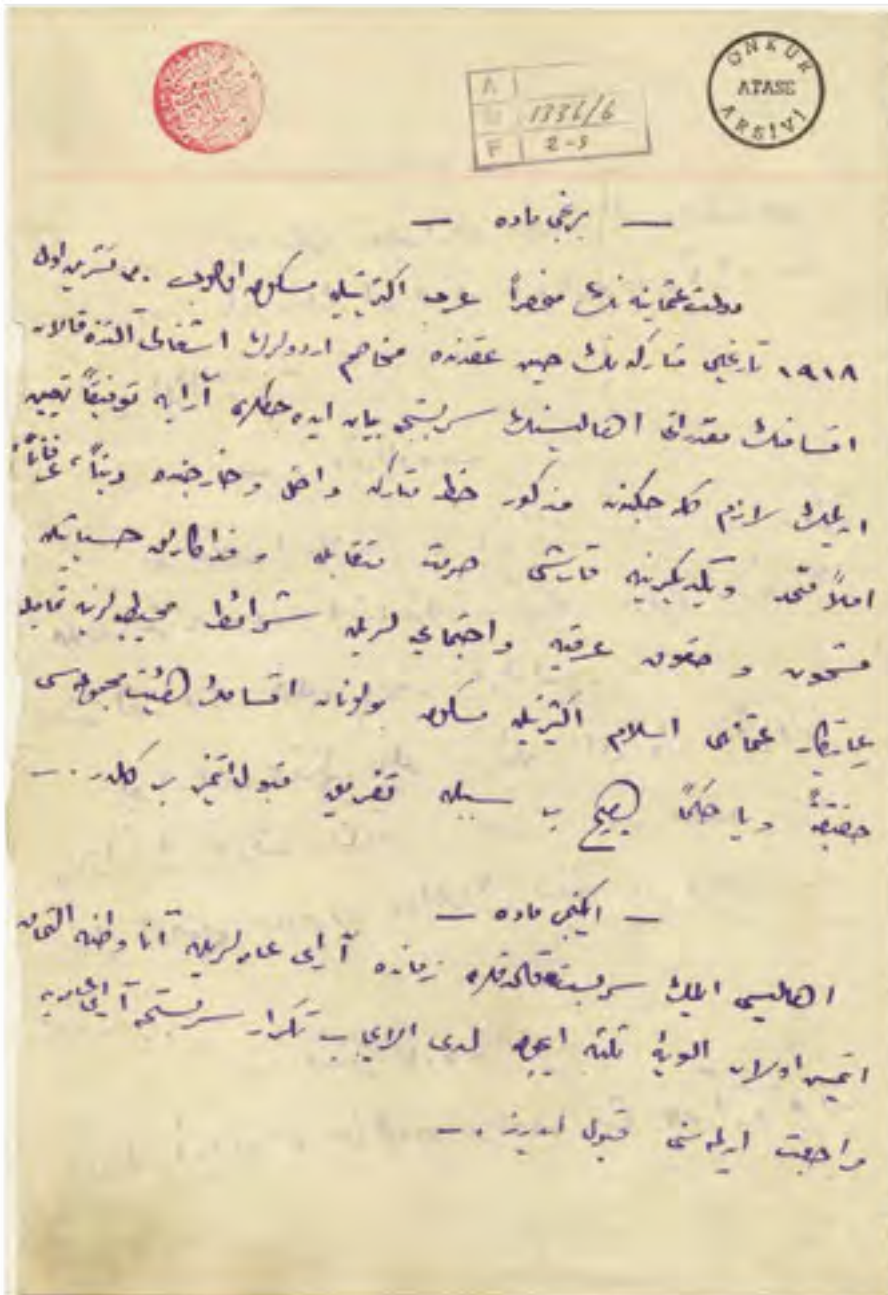
I. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Osmanlı padişahı V. Reşad'ın vefat etmesiyle VI. Vahdeddin tahta çıktı. İttifak grubunda bulunan Bulgaristan'ın savaştan çekilmesi, Osmanlı'nın Almanya ile kara bağlantısını kopardı. Diğer taraftan Osmanlı kuvvetlerinin İngiltere güçlerini Irak, Suriye-Filistin cephelerinde durduramayışı ve İngilizlerin Boğazlar ile İstanbul'a doğru yönelmesi, Osmanlı Devleti'ni zor duruma düşürdü. Bu gelişmeler üzerine Sadrazam Talat Paşa istifa etti. Osmanlı Devleti'ni Almanya'nın yanında, büyük umutlarla savaşa sokan İttihat ve Terakki yönetimden çekildi. Ahmet İzzet Paşa başkanlığında yeni hükümet kuruldu ve bu hükümet Wilson İlkeleri doğrultusunda imzalanacak bir ateşkes istedi.

Hükümet tarafından Bahriye Nazırı Rauf Bey başkanlığında görevlendirilen heyet, Limni Adası'nın Mondros Limanı'na gitti. İtilaf Devletleri'ni temsil eden Amiral Calthorpe (Kalthorp) ile İngilizlerin Agememnon adlı zırhlı savaş gemisinde 27 Ekim 1918'de ateşkes görüşmeleri başladı. Yapılan görüşmeler sonucunda 25 madde hâlinde düzenlenen ve ağır şartlar içeren Mondros Ateşkes Anlaşması 30 Ekim 1918 tarihinde imzalandı.

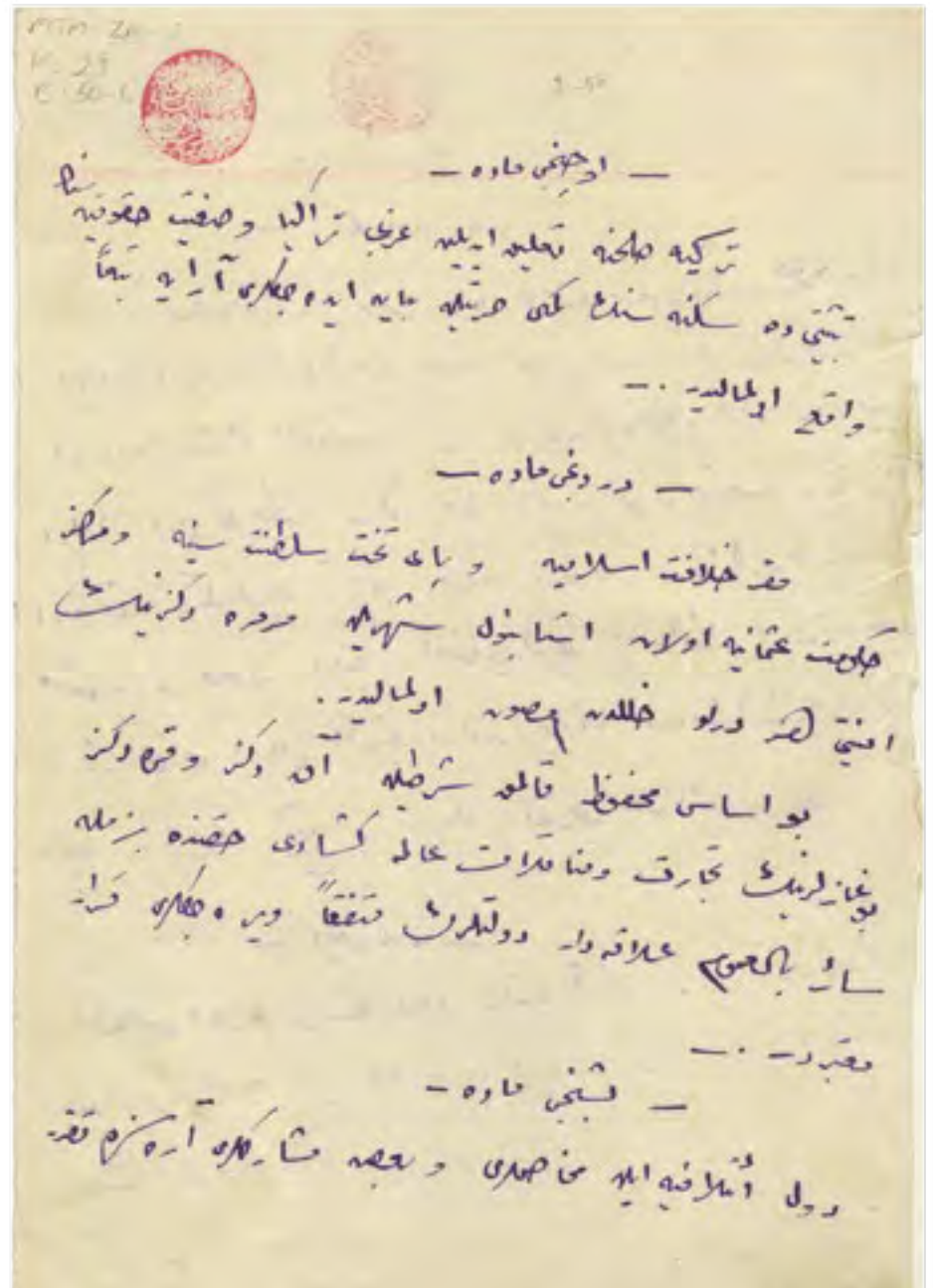
Her ne kadar bir ateşkes olarak imzalanırsa da Mondros Anlaşması, toprak kayıplarına ve işgallere imkân tanıyan maddeler içeriyordu. Bu anlaşmayla İtilaf Devletleri'nin kendi aralarında yaptıkları gizli antlaşmalara dayanarak paylaştıkları Osmanlı topraklarını işgal etmek için hukuki dayanağı elde etmiş oldular. Özellikle Mondros Ateşkes Anlaşması'nın 7. maddesi ile "Müttefikler güvenliklerini tehdit edecek bir durum olduğunda herhangi bir stratejik yeri işgal etme hakkını" elde etmişlerdi. Mondros Ateşkes Anlaşması'na dayanarak ve gizlice kendi aralarında

yaptıkları anlaşmalara göre bu fırsatı kaçırmayan İngilizler; Musul, Urfa, Antep ve Maraş'ı işgal etti ancak aralarında yaptıkları gizli antlaşmalar gereği Musul dışındaki bu şehirleri Fransızların işgaline bıraktılar. Ayrıca, İzmir, Balıkesir, İzmit, Afyon, Merzifon, Eskişehir, Samsun ve Batum'a askeri birlikler gönderdiler. Fransızlar; Dört Yol (Hatay), Mersin ve Adana'yı Ermenilerin destekleriyle işgal ettiler. Ayrıca, Afyon İstasyonu'nu ve Doğu Trakya demiryollarını işgal ettiler. İtalyanlar ise; Antalya, Kuşadası, Bodrum, Fethiye ve Marmaris'i işgal ettiler ve Konya ve Akşehir'e birlikler gönderdiler.

İtilaf Devletleri'nin donanmaları 13 Kasım 1918'de İstanbul'a demirledi ve işgal fiilen başlamış oldu. Padişah Vahdeddin ise meclisi kapatarak meşrutiyet yönetimine son verdi. Osmanlı devleti, uzun yıllar süren Trablusgarp, Balkan Savaşları ve ardından I. Dünya Savaşıyla birlikte büyük toprak kayıpları yanında ekonomik ve askeri açıdan da ciddi zayıflık vermişti. Çalışan genç nüfusun şehit düşmesi, esir

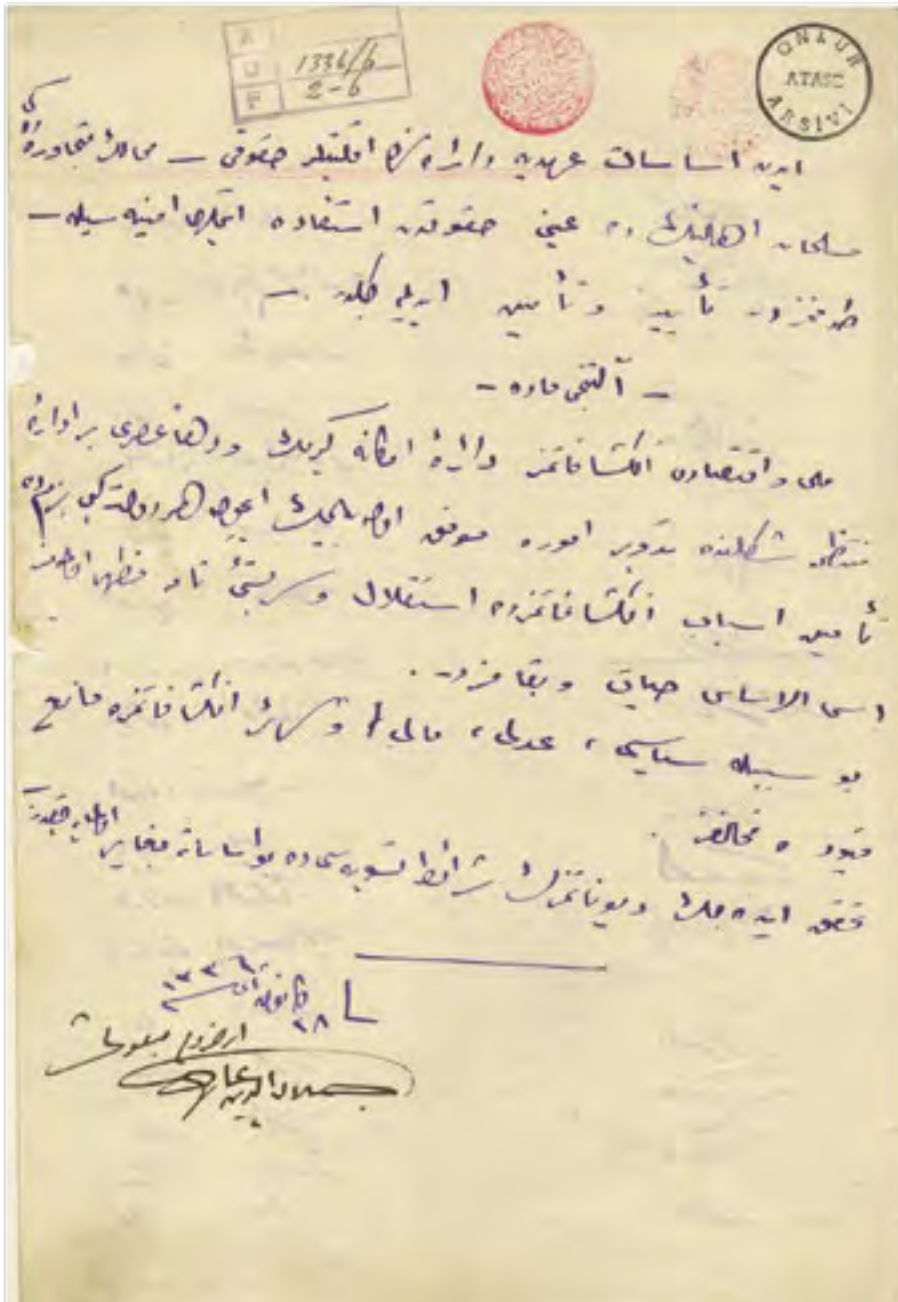
Misak-ı Milli Beyannamesi 1. s.

Misak-ı Milli Beyannamesi 2. s.

olması veya yaralı durumda sakat kalması ülkenin gelişmemiş sanayisini ve geçim kaynağı olan tarım ve hayvancılığını olumsuz yönde etkilemişti. Bir yandan hayat pahalılığının artması, yiyecek ve gıda maddelerinin yetersiz olması halkı çaresiz bir hâle düşürmüştü. Bütün bunlarla birlikte Mondros Anlaşması'yla vatanın son kalan toprak parçalarının da işgal edilmesi toplumu her yönüyle sıkıntıya sokmaktaydı.

Birinci Dünya Savaş'ında yenilen devletlerin durumunu görüşmek ve yapılacak barış antlaşmalarının temel ilkelerini belirlemek üzere Paris'te 18 Ocak 1919'da otuz iki ülkenin katıldığı Paris Barış Konferansı düzenlendi. Konferansta İngiltere, Fransa ve ABD'nin hâkimiyetinde Avrupa'nın durumu ve Osmanlı Devleti topraklarının yeniden paylaşılması görüşüldü. İngiltere için Akdeniz'de güçlü bir İtalya yerine zayıf bir Yunanistan, çıkarlarına daha uygundu. İngiltere'nin, Yunanların İzmir'deki Rumları koruma bahanesiyle İzmir'e asker çıkarması önerisi Fransa ve ABD'nin desteği ile kabul edildi. Konferansta, Mondros Ateşkes Anlaşması'nın 7. maddesine

Misak-ı Milli Beyannamesi 3. s.

dayanılarak İzmir ve çevresi dâhil tüm Ege Bölgesi'nin işgali için Yunanistan'ın görevlendirilmesine karar verildi.

İngiliz gemisinin desteğindeki Yunan ordusu 15 Mayıs 1919 sabahında, İzmir'e asker çıkardı. İzmirli Rumlar, sevinç gösterisi içinde işgalci Yunan ordusunu karşıladılar. Bu duruma katlanamayan Hukuk-ı Beşer gazetesi yazarı Hasan Tahsin, silahını ateşleyerek Yunan bayrağı taşıyan askeri vurdu. Böylece İzmir'de ilk silahlı direniş başlarken Hasan Tahsin de şehit düştü. İzmir'in işgali üzerine ülkenin her yerinde mitingler yapıldı ve İtilaf Devletleri temsilciliklerine protesto telgrafları çekildi. Halkın milli duygularını coşturdular. Mitinglerde yapılan konuşmalar gazeteler aracılığıyla bütün yurda yayıldı.

Uzun savaşlardan yorgun çıkan Osmanlı Devleti'nin Mondros Anlaşması'yla ordusunun dağılması ve işgallerin başlaması üzerine halk bulunduğu bölgelerde vatani koruma ve bağımsız yaşama isteği doğrultusunda bir araya gelerek örgütlenmeye başladı. Ortaya çıkan mahalli halk kahramanlarının liderliğinde, gönüllülük esasına göre oluşan ve adına Kuva-yı Milliye direniş hareketiyle yurdun her yöresinde bölgesel direnişler yapılmaya başlandı. İşgallere karşı siyasi mücadele veren bölgesel Müdafaa-yı Hukuk Cemiyetleri kuruldu. Bu hareket bir merkezden yönetilmediği gibi, tüm ihtiyaçlarını yine buldukları bölgenin halkından temin ediyorlardı. İşgallere karşı ilk direniş hareketi, 19 Aralık 1918'de Fransızlara karşı, Güney Cephesinde, Hatay'ın Dört Yol ilçesinde başladı. Düzensiz şekilde her bölgede oluşan bu hareket Urfa, Antep ve Maraş'ta Fransızlara ve Ermenilere karşı İzmir'in işgali ile birlikte Ege Bölgesi'nde Ayvalık, Nazilli, Salihli ve Ödemiş cepheleeri oluşturuldu. Alaşehir ve Balıkesir Kongreleri ile bu güçler birleştirilmeye çalışıldı. Direniş hareketi yer yer ve şehir şehir yaygınlaşmaya ve mücadele etmeye başladı.

SAMSUN'A ÇIKIŞ

"Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır."

Pontus Rum çeteleri Karadeniz bölgesinde Müslüman halka karşı saldırılarını yoğunlaştırmıştı. Buna rağmen İngiltere, Karadeniz Bölgesi'nde meydana gelen çatışmalardan Türkleri sorumlu tutuyordu ve İstanbul Hükümeti'ne, bölgede huzur ve güvenliğin sağlanmadığı takdirde bölgeyi işgal edeceğini bir nota ile bildirdi. İstanbul Hükümeti durumu kontrol etmek üzere güvenilir ve iyi bir komutan olarak bilinen Mustafa Kemal Paşa'ya, yetki vererek 9. Ordu Müfettişliği'ne atadı. Mustafa Kemal Paşa, müfettişlik göreviyle Samsun ve civarında güvenliği sağlamak üzere seçtiği 18 kişilik değişik rütbelilerden kurmay heyetiyle birlikte 16 Mayıs 1919'da İstanbul'dan Bandırma Vapuru ile hareket etti. Zorlu bir yolculukla 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktı. Bu tarih Milli Mücadele'nin fiilen başladığı tarihtir.

Mustafa Kemal Paşa, Samsun'a çıktığında bölgenin durumunu inceleyerek 22 Mayıs'ta hükümete bir rapor gönderdi. Suçun bölgede hak talep eden Rum ve Ermeni çetelerinde olduğunu, İngilizlerin bunları desteklediğini bölge halkının çok doğal olarak memleketini savunma amaçlı oluşturduğu küçük ve yerel güç olan Kuva-yı Millilerle karşı koyduğunu rapor etti. Mustafa Kemal Paşa, Anadolu'daki kolordularla temasa geçti. Kâzım Karabekir Paşa'ya 21 Mayıs'ta gönderdiği telgrafla, ülkenin genel durumunun kötüye gittiği için üzüldüğünü, bu nedenle ve memleket için bir şeyler yapmak gerektiğini düşünerek verilen görevi kabul ettiğini belirtti. Birkaç gün Samsun'da kalacağını ve sonra Erzurum ve Sivas'a geçeceğini, kendisine gerekli bilgilerin gönderilmesini istiyordu. Mustafa Kemal Samsun'daki çalışmalarını tamamladıktan sonra İngiliz ve Rumların varlığından ve güvenlik açısından Samsun'u Milli Mücadele çalışmalarının başlaması için uygun görmediği için 25

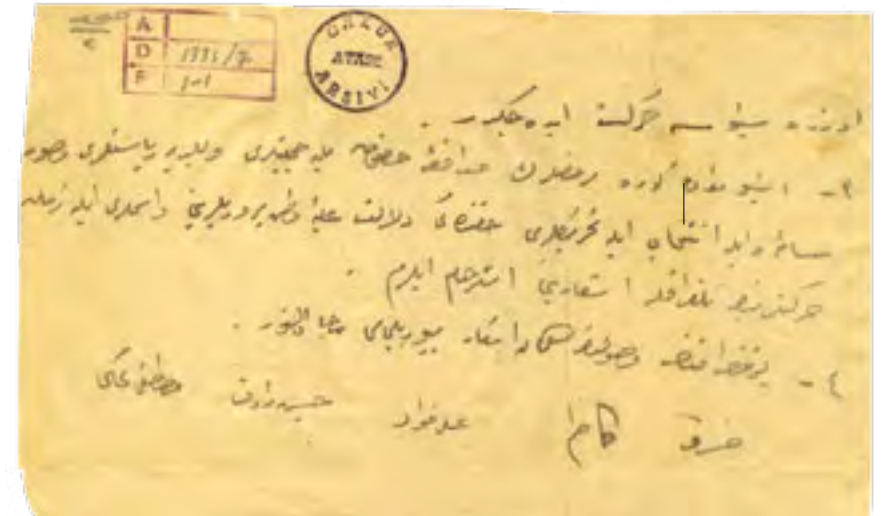
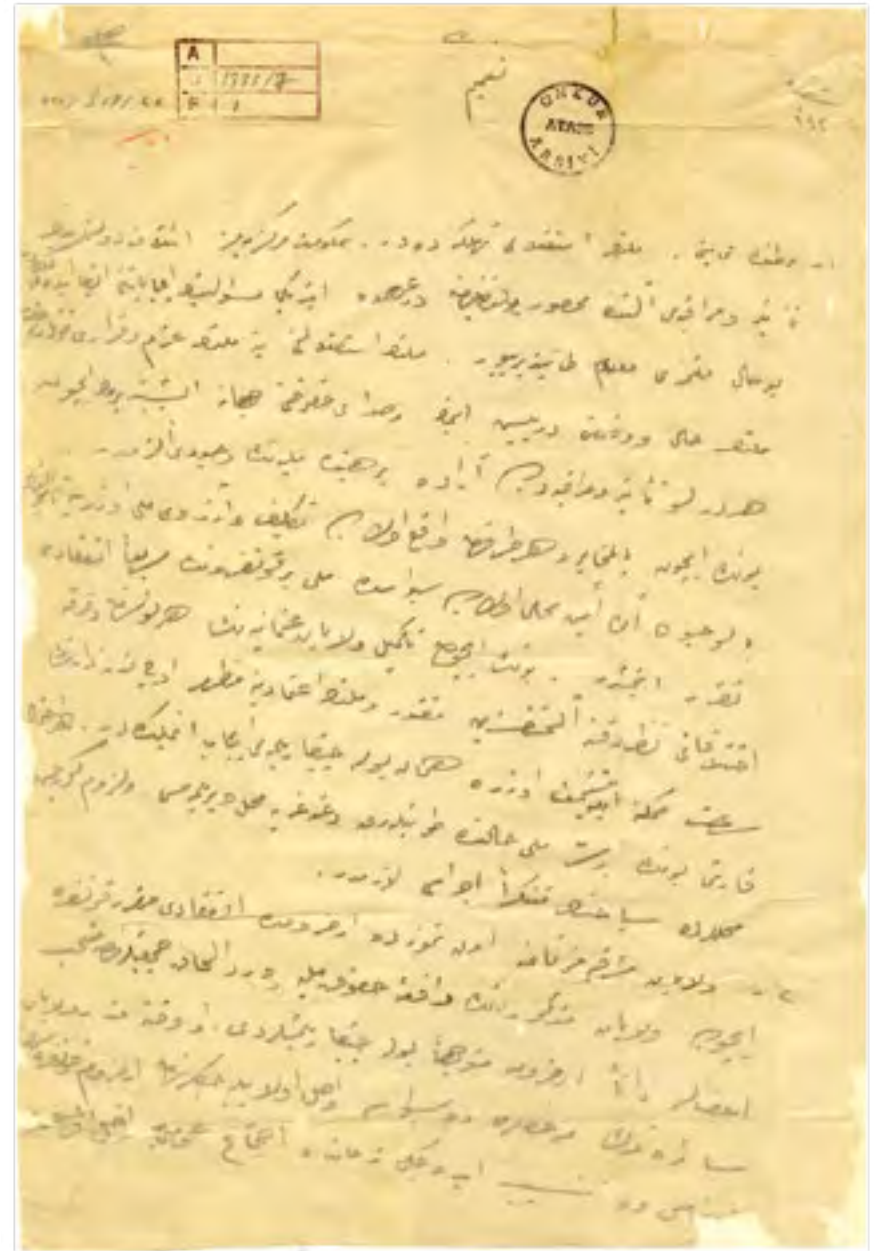
Mayıs 1919'da Havza'ya geçti. Havza'da, Anadolu'daki komutanlarla da bağlantıya geçip istişareler yaptı. Havza'da 28 Mayıs'ta bir genelge yayımlayarak orduların dağıtılmamasını, silahların teslim edilmemesini ve mitingler düzenlenmesini istedi. Milli duyguların uyanması ve işgalci devletlerinin Türk halkının tepkisini görmesi için Havza'da, İzmir'in işgalini protesto etmek üzere 30 Mayıs'ta bir miting düzenledi. Bu tür mitinglerin tüm yurttaki da yapılması için çağrılar yaparak yurdun çeşitli yerlerinde başlayan halk heyecanını Milli Mücadele ruhu ekseninde birleştirmek istiyordu. Mustafa Kemal'in bu çalışmaları üzerine İstanbul Hükümeti, Paşayı İngilizlerin baskısıyla, 8 Haziran 1919'da İstanbul'a geri çağırarak bir telgraf iletti.

AMASYA GENELGESİ

Mustafa Kemal ve arkadaşları Samsun'da bir hafta, Havza'da 17 gün kaldıktan ve çalışmalarını tamamladıktan sonra, 12 Haziran 1919'da Amasya'ya geçtiler. Mustafa Kemal Paşanın başkanlığındaki heyet Saraydüzü Mevkiindeki 5. Kafkas Fırkası'nın karargâhı olan Saraydüzü Kışlası'nda çalışmalara başladı. Milli Mücadele çalışmalarını sürdüren Mustafa Kemal, Hüseyin Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy ve Refet Bele ile birlikte hazırladıkları ve Amasya Genelgesi olarak bilinen metni Erzurum'da 15. Kolordu Komutanı olan Kâzım Karabekir ile Konya'da bulunan Ordu Müfettişi Cemal Paşa'ya ileterek görüşlerini aldı. Bir istişare sonucu hazırlanan Amasya Genelgesi 22 Haziran 1919'da telgrafla Abdurrahman Rahmi Efendi tarafından tüm mülki amir ve askeri komutanlara iletilmiştir.

Amasya Genelgesi'nin yayımlanması, yurdun farklı bölgelerinde kendi imkânlarıyla ve yöresel çaplı başlayan Milli Mücadele hareketinin tek merkezden yürütülmesi için başlangıç ve bir nevi dönüm noktası oldu. Amasya'dan tüm yurda Milli Mücadelenin komutanlarının imzası ve onayı ile ulaştırılan genelge milletin egemenliği ve bağımsızlığı yolunda birlikte mücadele etme çağrısıdır. Amasya Genelgesi'nin maddeleri şöyledir:

1. Vatanın bütünlüğü, milletin istiklali tehlikededir.
2. İstanbul Hükümeti, üzerine aldığı sorumluluğu yerine getirememektedir. Bu hâl, milletimizi âdeta yok olmuş göstermektedir.
3. Milletin istiklalini, yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.
4. Milletin içinde bulunduğu bu duruma göre harekete geçmek ve haklarını yüksek sesle cihana işittirmek için her türlü tesir ve denetimden uzak milli bir heyetin varlığı zaruridir.
5. Anadolu'nun her bakımdan emniyetli yeri olan Sivas'ta bir kongre toplanacaktır.
6. Bunun için her ilden milletin güvenini kazanmış üç temsilcinin mümkün olduğu kadar çabuk yetişmek üzere yola çıkarılması gerekmektedir. Bu temsilciler, Müdafaa-yı Hukuk, Redd-i İlhak cemiyetleri ve belediyeler tarafından seçilecektir.
7. Her ihtimale karşı, bu meselenin bir milli sır hâlinde tutulması ve temsilcilerin, lüzum görülen yerlerde, seyahatlerini kendilerini tanıtmadan yapmaları lazımdır.
8. Doğu illeri için, 10 Temmuz'da Erzurum'da bir kongre toplanacaktır. Bu tarihe kadar diğer illerin temsilcileri de Sivas'a gelebilirlerse; Erzurum Kongresi'nin üyeleri, Sivas genel kongresine katılmak üzere hareket edecektir.

Amasya Tamimi

Bütün illere yayımlanan Amasya Genelgesi "Vatanın bütünlüğü milletin bağımsızlığı tehlikededir" tespitiyle başlıyor ve "Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır" cümlesiyle kararlılığını ve çözüm önerisini ilan ediyordu. Bu hususun hayata geçirilmesi için her ilden gelecek üç delege ile "Emin Belde Sivas'ta" ulusal kongrenin yapılıp Milli Mücadelenin hayata geçirileceği ifade edildi. Ayrıca 8. maddesinde ise "Doğu illeri adına, 23 Temmuzda, Erzurum'da bir kongre toplanacaktır. O tarihe kadar öteki illerin temsilcileri de Sivas'a gelebilirse, Erzurum Kongresi'nin üyeleri de Sivas genel kongresine katılmak üzere hareket ederler" denilmiştir.

Anadolu'da başlayan bu gelişmelerden rahatsızlık duyan İngilizler, İstanbul Hükümeti'ne yaptığı baskıları artırarak, Mustafa Kemal'in görevden alınmasını ve geri çağırılmasını istediler.

SİVAS'TA BİR GÜN: 27 HAZİRAN

Mustafa Kemal Paşa, 26 Haziranda Amasya'dan yola çıkmış ve Tokat'a ulaşmıştı. Ancak Sivas'ta kendisi aleyhinde bazı olumsuz çabaların olduğuna dair duyular alması nedeniyle temkinli davrandı. Tokat'ta telgrafhaneyi kontrol altına alarak yolculuğu ile alakalı hiçbir bilginin sızdırılmasını önledi. Tokat'ta 26/27 Haziran gecesi altı saat süren Sivas yolculuğuna çıktı ve tedbir olarak Tokat'tan ayrılışından altı saat sonra Sivas'a, telgraf çekilmesini istedi.

Sivas girişinde Numune Çiftliği'ne ulaştığında bir müddet mola vererek dinlendi. Sivas Valisi Reşit Paşa karşılamaya gelince onu da tedbir için kendi otomobiline alarak şehre girdi. Sivas'a girerken, caddenin her iki tarafı büyük bir kalabalıkla dolmuş ve askeri birlikler de tören düzenini almıştı. Yol boyunca halk ve asker tarafından coşkulu gösteriler yapıldı. Mustafa Kemal Paşa Sivas'a gelişini Nutuk'ta şöyle anlatıyor: "Sivas şehrine girerken, caddenin iki tarafı büyük bir kalabalıkla dolmuş, askeri birlikler tören düzenini almış bulunuyordu. Otomobillerden indik. Yürüyerek askeri ve halkı selamladım..."

Atatürk'ün 27 Haziran 1919'da Sivas'a ilk geldiği ve karşılandığı Sivas Numune Çiftliği (Hara Bölgesi)'nde 2019'da yapılan yeni anıt

Mustafa Kemal, Sivas kolordu karargâhında bir gece kalıp 28 Haziran sabahı, Ramazan Bayramı'nın birinci günü, erkenden Erzurum'a gitmek üzere yola çıktı.

ERZURUM KONGRESİ

Mustafa Kemal, Erzincan üzerinden 3 Temmuz 1919'da Erzurum'a ulaştı. Şehir girişinde Kâzım Karabekir ile Müdafaa-yı Hukuk Cemiyetinden bir heyet, törenle karşıladılar. Ancak İstanbul'dan gelen bilgiler, Mustafa Kemal Paşa'nın görevden alındığını ifade etmekteydi. Bunun üzerine Paşa, 8/9 Temmuz gecesi askerlik mesleğinden ve müfettişlik görevinden istifa etti. Bunun üzerine moral destek olarak Kâzım Karabekir Paşa, Mustafa Kemal Paşa'ya askeri selam vererek saygı ve samimiyet içerisinde, "Bundan sonra da ne emirleriniz varsa, yerine getirmeyi bir şeref bilirim" diyerek bağlılığını bildirmişti.

Erzurum Kongresi, Doğu Anadolu Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti ile Trabzon Muhafaza-yı Hukuk-ı Milliyeye Cemiyeti'nin ortak çalışmaları sonucunda 23 Temmuz-7 Ağustos 1919'da yalnızca doğu illeri delegelerinin katılımıyla toplandı. Kongrenin toplanma amacı Doğu Anadolu'da Ermeni Devleti ve Doğu Karadeniz'de Pontus Rum Devleti kurulma çalışmalarına karşı alınacak önlemleri kararlaştırmak ve gerekli iş birliğini sağlamaktı. Kongrenin 10 Temmuz'da başlaması planlanmıştı ancak, delegelerin bir kısmının Erzurum'a geç gelmesinden dolayı ertelenerek, 23 Temmuz'da görüşmelere başlandı. Erzurum delegeleri Binbaşı Kâzım Bey ve Cevat Bey istifa ederek yerlerine Mustafa Kemal Paşa ve Rauf Bey kongreye katıldılar. Geçici başkan olarak Erzurum delegelerinden Hoca Raif Efendi'nin açtığı kongrede yapılan oylama sonucunda Mustafa Kemal Paşa kongre başkanlığına getirildi. 14 gün süren Kongreye 5 vilayetten 56 delege katıldı (Trabzon'dan 17, Erzurum'dan 24, Sivas'tan 10¹, Bitlis'ten 3, Van'dan 2 kişi). Kongrede Milli Mücadele adına vatanın kurtuluşuna âdeta ön hazırlık sayabilecek önemli ve tarihi kararlar alınarak 7 Ağustos 1919'da çalışmalar sona erdi. Kongrede "Şark Vilayetleri Müdafaa-yı Hukuk-ı Milliyeye Cemiyeti" kurularak yönetim kurulu seçildi.

Kongrede Mustafa Kemal'in başkanı olduğu dokuz kişilik bir Heyet-i Temsiliye seçilmiştir. Seçilen üyeler şunlardır:

1 Mustafa Kemal Paşa, Erzurum'a gitmeden önce kapalı bir zarf içinde Kadı Hasbi Efendi'ye bir yazı teslim ederek, bunu Sivas halkının huzurunda okumasını ister. Mustafa Kemal Paşa 28 Haziran'da Sivas'tan ayrılınca mektup okunur. Bu mektupta Sivaslıların kendi aralarında 25 kişiyi seçmelerini, bu 25 kişisinden iki kişi seçerek Erzurum Kongresi'ne gönderilmesini ister. Bunun üzerine Muhasebeci Tefik Efendi'nin evinde toplanan 25 kişi yapılan görüşmeler sonucunda Fazlullah Bey (Moral) ile Ziya Bey'i (Başara) seçerler. Sivaslılar bu iki delegenin yol masraflarını kendi aralarından toplayarak karşılarlar ve bir yaylı araba ile Erzurum'a yolcu ederler. Erzurum Kongresine diğer kazalardan da seçilenlerle birlikte 10 kişi katılır. Ayrıca Divriği Müftüsü Hayrullah Efendi Kongreye katılmış ancak Kongre Beyannamesinde imzası bulunmamaktadır.

Sivas/Merkez Kazası: Mehmed Fazlullah Efendi,

Sivas/Merkez Kazası: Yusuf Ziya (BAŞARA),

Alucra Kazası: Payazade Hacı Hüseyin Hüsnü Bey (ÖZDEMİR)

Amasya Merkez Kazası: İbrahim Süreyya (YİĞİT) Bey

Karahisar-ı Şarki (Şebinkarahisar) Kazası: Dr.Mahmud Cemil (ŞENCAN)

Mesudiye Kazası: Serdarzade Mehmed Mustafa Efendi.

Reşadiye Kazası: Mehmed Sırrı (KAYMAZ)

Suşehri Kazası: Çeçenzade İsmail Hakkı Efendi

Tokat Kazası: Mehmed Rifat Bey (ARKUN)

Zara (Koçgiri) Kazası: Emekli Yüzbaşı Receb Efendi

Divriği Kazası: Müftü Hayrullah Efendi

Koyulhisar Kazası: Çadircıza Ali Bey

Niksar Kazası: Mehmed Şeref Efendi

1. Mustafa Kemal : Eski 3. Ordu Müfettişi, askerlikten müstafi
2. Rauf Bey : Eski Bahriye Nazırı
3. Raif Efendi : Eski Erzurum Mebusu
4. İzzet Bey : Eski Trabzon Mebusu
5. Servet Bey : Eski Trabzon Mebusu
6. Şeyh Fevzi Efendi : Erzincan'da Nakşibendi Şeyhi
7. Bekir Sami Bey : Eski Beyrut Valisi
8. Sadullah Bey : Eski Bitlis Valisi
9. Hacı Musa Efendi : Mutki Aşireti Reisi

Son üç üye Erzurum Kongresi'ne katılmadıkları hâlde Heyet-i Temsiliye üyeliğine seçilmişlerdir.

Erzurum'a 3 Temmuz'da gelen Mustafa Kemal Paşa, Heyet-i Temsiliye ile birlikte 29 Ağustos 1919'ta Erzurum'dan ayrıldı. Sivas Kongresi'ne doğu illerinden yeni delege seçimi yapmak yerine Erzurum Kongresi Heyet-i Temsiliye üyelerinin katılması kararlaştırıldı. Ancak bu heyetten Mustafa Kemal Paşa, Rauf Bey, ulemadan Raif Efendi, Erzincan'da katılan Şeyh Fevzi Efendi ile Sivas'ta bulunan Bekir Sami Bey doğu illerini temsilen beş kişi olarak katıldılar.

Amasya Genelgesi'yle Sivas'ta ulusal bir kongrenin toplanacağı, her vilayete duyurulmuş ve üçer kişilik temsilcinin "süratle yola çıkarılması" istenmişti ancak kongrenin toplanacağı tarih belirtilmemişti.

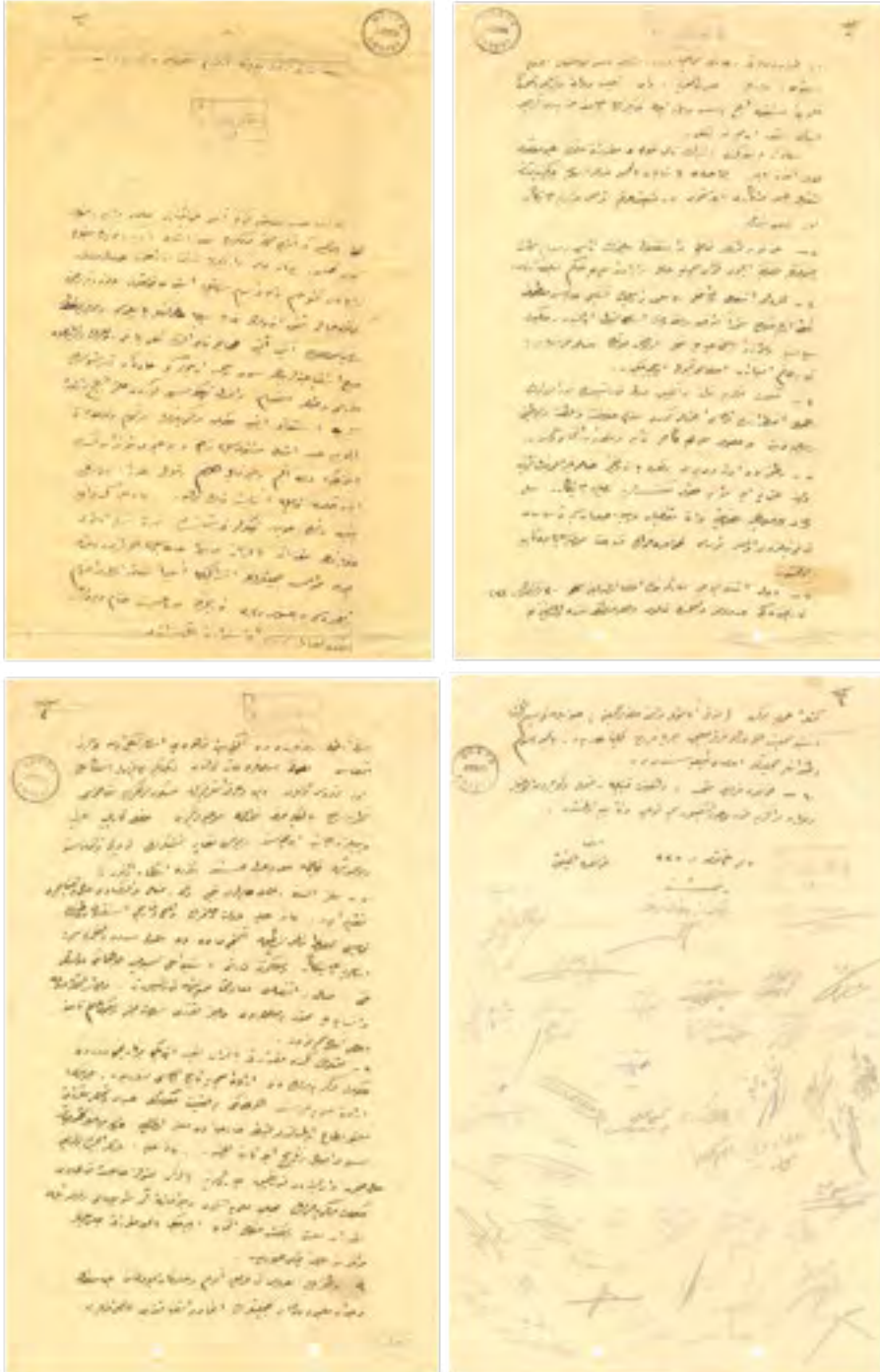
Sivas Valisi Reşit Paşa 20 Ağustos'ta Erzurum'da bulunan Mustafa Kemal Paşa ile yaptığı telgraf görüşmesinde, Sivas'a birkaç Fransız komutanı ve Jandarma Müfettişi Brunot'un geldiğini ve "Mustafa Kemal Paşa Sivas'a gelir ve kongre toplamaya kalkırsa Fransız askerlerinin Sivas'ı işgal edeceğini" söylediğini aktardı. Ayrıca, "Eğer kongrede İtilaf Devletleri aleyhinde bir şey söylenmez ve kendinden bir şey saklanmazsa kongrenin toplanabileceğini" ifade ettiğini söyledi. Mustafa Kemal Paşa, bu sözlerin bir korkutma ve vazgeçirme olduğunu, kongreyi yapacaklarını ve onların da bir şey yapamayacağını telgrafla ilettili.

SİVAS KONGRESİ

Mustafa Kemal Paşa ve Erzurum Heyet-i Temsiliye üyeleri 29 Ağustos Cumartesi sabahı, Erzurumlular ve Kâzım Karabekir Paşa ile vedalaşarak Sivas'a gitmek üzere yola çıktılar. Zorlu bir yolculukla 2 Eylül akşam üzeri Sivas Seyfebeli mevkiine ulaşıldı.

Sivas halkı 2 Eylül sabahından itibaren büyük bir hazırlık içerisinde şehirdeki tüm fayton ve yaylı arabalarla birlikte şehre yaklaşık beş kilometre uzaklıktaki Abdulvehhab-ı Gazi Tekkesi'nin sağ taraf düzlüğünde Klavuz Tepesi olarak bilinen Paşapınarı mevkiine akın ettiler. Reşit Paşa, Müftü Abdurrauf Efendi ile ilgili olarak anılarında ayrıca şöyle söz eder: "Erzurum yolcularına parlak bir karşılama töreni yapma görevini almıştı. Cübbesinin eteklerini toplayarak ev ev, dükkân dükkân dolaşıyordu."

Erzurum'dan gelen otomobiller Paşapınarı mevkiinde durdu. Mustafa Kemal Paşa ve beraber yolculuk yaptığı Şeyh Fevzi Efendi, Rauf Bey ve Hoca Raif Efendi arabadan indiler. Coşkulu bir karşılaşma yapıldı. Karşılama heyetinde yer alan Mazhar Müfit, "Paşa imkân nispetinde halkın gösterdiği coşkun tezahürata mukabele etmeye çalıştı. Nihayet yine alkış tufanı arasında yola düzeldük. Hep beraber gurup vaktinde Sivas şehrine girdik. Sivas halkı geçtiğimiz cadde üzerine iki taraflı yığılmıştı. Alkışlarla ve 'Hoş geldin Paşa' nidalarıyla ve içten kopup gelen bir bağlılık ve inanla Paşa karşılanıyordu." Yol boyunca halkın ilgisi ve gösterisi arasında kongrenin yapılacağı lise binasının (Sivas Sultani Binası) önüne geldiler. Sivas Valisi Reşit Paşa, Mustafa Kemal Paşa'yı şehir dışında değil, lise binasının önünde "hoş geldiniz" diyerek karşıladı. Mustafa Kemal yanındakilere dönerek; "Diplomat vali, şehir dışına gelmiyor, büsbütün görünmemeyi de hoş bulmuyor, bizi burada karşılıyor." dedi. Sivas'ta 2 Eylül akşamı Erzurum'dan ve İstanbul'dan gelen heyete Sivas Valisi, şehrin eşrafiyla birlikte Amerikalı gazeteci Browne'nin de katıldığı bir ziyafet verildi. Ziyafette Mustafa Kemal Paşa ve Gazeteci Browne birer konuşma yaptılar. Yemekten sonra Paşa, Vali ile uzun görüşme yaparak durum değerlendirmesinde bulundular.

Erzurum Kongresi Beyanname

Sivas Kongresi'nin Yapıldığı Salon

Vali Reşit Paşa, konumunu göz önüne alarak kongre hazırlıklarını yapmak üzere Kadı Hasbi Efendi²'yi görevlendirdi. Kongre'nin yapılacağı en uygun bina yaz tatili nedeniyle boş bulunan 1893 de "mülki idadi" olarak yapılmış olan "Sivas Sultanisi" (Lisesi) idi. Binanın oda ve salonları kongrenin yapılmasına uygun olarak ve misafirlerin ikameti için planlandı. Binanın giriş katındaki ilk oda güvenlikten sorumlu olan Mazlum Bey için tahsis edildi. Yine birinci katta güvenlik odasının ilerisindeki geniş oda yemek salonu olarak düzenlendi. Birinci kattaki diğer odalar ise hizmetçiler ve kiler olarak ayrıldı. Üst kattaki ilk oda ise Mustafa Kemal Paşa'nın ikamet edeceği çalışma ve yatak odası olarak düzenlendi. Odaya konulacak eşyaları ise Müftü Abdürrauf Efendi³ ile Şekeroğlu İsmail⁴ ve Sığircioğlu Hayri Efendi⁵ler evlerinden getirdiler. Mustafa Kemal Paşa'ya ayrılan odanın yanındaki büyük salon, kongrenin toplanacağı salon olarak düzenlendi. Karşı köşeye bir kürsü konulup üzerine seccade örtülerek kırıkları kapatıldı. Salona öğrenci sıraları ve sandalyeler, oturumda delegelerin birbirini

göreceği şekilde yerleştirildi. Kongre toplantı salonunun yanındaki oda ise Rauf Bey için ayrıldı. Merdiven çıkışının solundaki büyük oda ise Mustafa Kemal Paşa'nın arkadaşları ve önemli konuklar için düzenlenmişti.

Birinci Gün (4 Eylül 1919 Perşembe) Sivas Sultani binasında öğleden sonra saat üçte kongre toplandı. Kongre için Sivas'a gelen 25-30 civarında delege salonda bulunmaktaydı. Sivas Kongresi'nin düzenleyicisi ve davet sahibi olması sıfatıyla Mustafa Kemal Paşa geçici başkanlık görevini üzerine alarak kürsüye geçti ve toplantıyı açtı. Mustafa Kemal Paşa Mondros Mütarekesi sonucu vatanın ve milletin içinde bulunduğu genel durumu değerlendirerek kongrenin amaçlarını içeren bir konuşma yaptı. Bu durumdan çıkış için, saldırılara ve işgallere karşı koymak ve vatani savunmak amacıyla yurdun birçok bölgesinde direniş örgütlerinin kurulduğunu ifade etti. Bu direniş örgütlerinin birleştirilmesi gerektiğini söyleyerek Erzurum

2 Kadı Hasbi Efendi: Batum'un Mesgul nahiyesinde 1869 yılında doğdu. İstanbul Mekteb-i Nüvvabdan 1902'de mezun oldu. Elazığ ve Adana'da merkez kadılığı yaptı. Sivas Merkez Kadılığı'na 31 Ekim 1916'da atandı. 1920'de Yargıtay üyeliği yaptı. Vali Reşit Paşa Sivas Valisi olarak atanmadan önce yani Atatürk'ün Sivas'a geldiği dönemde Sivas Vali Vekilliği görevini yapmakta idi.

3 Sivas Sarıhatıpzadeler ailesinden olup 1877 yılında Ulu Cami Mahallesi'nde doğdu. Sivas ve Kayseri'de eğitim gördü. Sivas Bidayet Mahkemesi üyeliği, Darende Kaymakam Vekilliği, Sivas Müftülüğü yaptı. Milli Mücadele döneminde Kuva-yı Milliye'ye üstün hizmetleri oldu. Sivas Müftüsü iken 1927 yılında vefat etti. Kabri Ulu Cami bahçesinde.

4 Sivaslı Şekeroğlu ailesine mensup olup 1867 yılında Sivas'ta doğmuştur. Sivas Malatya arası posta nakliyesi işleriyle meşgul olmuştur. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası Sivas Şubesi yöneticilerindedir. Milli Mücadele döneminin önde gelen isimlerinden olup, Atatürk'ü birkaç kez evinde misafir etmiş ve Atatürk'ün beğendiği kılıcı hediye etmiştir. Kongre döneminde bir ay kadar Delegeleleri evinde misafir etmiştir. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'na bağlılığı sebebiyle ve muhalefet içerisinde görüldüğünden İstiklal Mahkemesi'nin yaptığı yargılama sonucunda 1925'de 15 yıl Edirne Cezaevinde küreğe mahkûm edilmiştir. On yıl kadar hapis yattıktan çıkarılan genel afla birlikte serbest kalmış, Sivas'ta 1940'ta vefat etmiştir. 1961 tarih 75523 nolu "İstiklal Madalyası Vesikası" büyük oğlu Talat Şekeroğlu'na intikal ettirilmiştir.

5 Sivaslı Sığircioğlu ailesinden olup 1889 yılında doğdu. İlköğretimini Sivas'ta yaptıktan sonra İstanbul Hukuk Fakültesinde okudu. Sivas'ta memuriyet hayatına başladı. Sivas Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurucularındandır. Milli Mücadele'ye ciddi katkılar sağladı. Kongre döneminde Sivas Belediye Başkanı idi. 1920'de Sivas milletvekilliği yaptı. İrade-i Milliye ve diğer gazetelerde yazı ve şiirleri yayımlandı. Kanseri nedeniyle 1932'de vefat etti.

Kongresi'nin bu yönde atılmış önemli bir adım olduğunu, yapılmakta olan Sivas Kongresi'yle de bu adımın daha ileriye götürüleceğini anlatarak, "Yüce varlığınızla toplanmış olan bu Sivas Genel Kongremizde ülkemizin bir bütün, ulusumuzun tek bir beden olduğunu gereği gibi anlatacak ve ispatlayacak ilkeler konur." dedi.

Sivas Kongresi'nin gündemi dört maddeden oluşuyordu. Bunlar;

1. Başkanlık Divanı seçimi
2. Erzurum Kongresi Tüzüğü ve Beyannamesi'nin değiştirilerek önerilmesi ve görüşmeye açılması
3. Kongreye katılan 25 üyenin imzasıyla hazırlanan bildirin tartışılarak görüşülmesi
4. Delegelerin dilek ve önerileri

Kongre Divan Başkanlığı Seçim Sonuç Tutanağı

Kongre'nin yapıldığı Sivas Lisesi Binası 1927

Kongre başkanlığı görevinin sırayla üstlenilmesi için yapılan öneriler oylama sonucunda reddedildi. Kongreyi yönetmek üzere Divan Başkanlığı seçimi gizli oyla yapıldı. Mustafa Kemal Paşa üç oy dışında çoğunluğun oyunu alarak seçildi. Rauf Bey birinci başkan vekilliğine, Bekir Sami Bey ikinci başkan vekilliğine, İsmail Hami Bey ile Mehmet Şükrü Bey de divan kâtipliğine seçildiler. Ancak Bekir Sami Bey kabul etmeyince yerine İsmail Fazıl Paşa getirildi. Yapılan oylama sonuçlarını gösteren tutanak şöyledir:

"Divan-ı Riyaset İntibahatı"

Reis	Mustafa Kemal Paşa	19 rey	
Reis Vekilleri	Bekir Sami Bey	16 rey	+
	Rauf Bey	14 rey	+
	İsmail Fazıl Paşa	7 rey	-
	Raif Efendi	6 rey	
	Osman Nuri Bey	2 rey	

İkinci Gün (5 Eylül 1919 Cuma) Kongrenin ikinci maddesine geçilmeden önce iki ayrı önerge verildi. Bunlardan ilki kongre üyelerinin İttihak ve Terakki Fırkasını desteklemeyeceklerine dair yemin etmeleri, ikincisi ise Kurban Bayramı münasebetiyle padişaha kutlama ve bağlılık telgrafi çekilmesiydi. Yapılan tartışmalar sonucunda tüm delegeler kişisel ve siyasi hiçbir amaç için çalışmayacaklarını ve İttihat Terakki Fırkasını ihya etmek için uğraşmayacaklarını ifade eden yemin metnini tek tek okuyarak yemin ettiler.

İkinci önerge için yapılan görüşmelerden sonra padişaha memleketin içinde bulunduğu şartlar nedeniyle Sivas Kongresi'nin toplanmasından başka çıkış yolu olmadığını içeren bir "arıza - padişaha sunulan kısa rapor- hazırlanarak kabul edildi.

"Südde-i Seniyye-i Hilâfet-penâhiye

Tarihimizin kaydettiği en büyük felâket-i Milliyeden çıkararak

inkiyâdına mecbûr olduğumuz Mondros Mütâreke-nâmesi ahkâm-ı feciası bile hâricen ve dâhilen teselsül eden hak-şiken tecâvüzât ile hükmden iskât edilip nihâyet gayr-ı mer'î kaldı. Bu hâle karşı en hissiz bir siyâset-i mutâvaat-kârâne ta'kib etmek sûretiyle Ümmet-i Muhammed'i dil-hûn eden hey'et-i vükelânın irâde-i Milliyeye istinâd etmediğini ve âmâl-i Milliyeye tercümân olmadığını ve mahzâ bu sebeble devlet ve milletin hukûk-ı sarihasını pâymâl ettirdiğini nazar-ı itibâra alan bu zavallı "bedbaht" millet, Meclis-i Umûmi'nin Kânûn-ı Esâsimizdeki sarâhat-ı mutlakaya rağmen, hâlâ ictimâ' ettirilmediğini görerek hakk-ı meşrûuna istinâden ve hiçbir fırka hırs ve ictihâdına tâbî olmayarak vatanın izmihlâlâline mâni' olacak son tedâbiri ittihâz için bütün Memâlik-i Şâhâneleri murahhaslarının iştirâkiyle Sivas'ta Umûmi Kongresi'ni akd etti. Kongre Hey'et-i Umûmiyyesi tevfikât-ı ilâhiyyeye müsteniden makâm-ı muallâ-yı hilâfet-i celileleriyle saltanat-ı seniyyelerinin ve milletin memleketin hukûk-ı meşrûasını gerek şimdiye kadar tezâhür eden ve gerekse bundan sonra zuhûru muhtemel bulunan mehâlîke karşı müdafaa husûsunda ittihâz edeceği tedâbiri tezekküre başlamıştır.

Bu vesile-i müteyemmine ile sūdde-i seniyye-i hilâfet-penâhilerine te'yid-i sadâkat ve ubūdiyyeti bir vazife-i diniyye ve Milliye add ederek id-i said-i adhânın hakk-ı hümâyûn-ı mülûkânelerinde ve hânedân-ı zîşân-ı saltanat-ı seniyyeleri hakkında müteyemmin ve mes'ûd olmasını bütün vahdet-i ma'nevîyyesiyle tazarru' ve niyâz eder. Kâtibe-i ahvâlde emr ü fermân hilâfet-penâh efendimiz hazretlerindir.

5 Eylül 1335

Sivas'ta Münâkid Umûmi Kongre Hey'eti"⁶

Toplantıda ayrıca millete duyurulmak üzere Sivas Kongresi'nin 4 Eylül günü ilk toplantısını yaptığını ve padişaha bağlılık telgrafı çektiğini anlatan bir duyuru yapıldı ve ekine padişaha gönderilen "ariza" eklendi.

Kongrenin üçüncü günü olan 6 Eylül 1919 Cumartesi günü Kurban Bayramı'nın birinci günü olması nedeniyle toplantı yapılmadı.

Dördüncü Gün (7 Eylül 1919 Pazar) Gündemin ikinci maddesine Kongre'nin dördüncü günü geçilebildi. Erzurum Kongresi'nde kabul edilen konular maddeler hâlinde tek tek okunarak üzerinde görüşmeler yapıldı, bir kısmı değiştirilerek kapsayıcı hâle getirildi, bir kısmı aynen kabul edildi. Gerekli hazırlıklar önceden yapıldığı için bu maddenin görüşülmesi bir günde tamamlandı. Yapılması düşünülen değişimler önerge komisyonuna gönderilerek, değişik oturumlarda

sürdürülen görüşmeler 10 Eylül'de sonuçlandırıldı. Nizamnamede Doğu vilayetleri için öngörülen hüküm ve şartlar, bütün ülkeyi kapsayacak biçimde değiştirildi. "Vilayat-ı Şarkiye Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti"nin adı "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti" olarak değiştirildi. Erzurum'da seçilen 9 kişilik Heyet-i Temsiliye'ye Batı Anadolu adına 6 üyenin daha eklenmesiyle sayının 15 çıkarılması

Tasvir-i Efkâr gazetesinin 19 Kasım 1919 tarihli nüshası.
Kongre'nin yapıldığı toplantı fotoğrafı.

⁶Tarihimizin kaydettiği en büyük milli felaketten çıkarak imzalamak zorunda kaldığımız Mondros Ateşkes Antlaşması'nın yürekler acısı hükümleri, dışarıda ve içeride kesintisiz sürüp giden haksız saldırılar ile hükümsüz bırakılıp sonunda geçersiz duruma sokuldu. Bu durum karşısında duyarsız bir baş eğme politikası izleyerek Muhammed Ümmet'i'nin içinin kan ağlamasına sebep olan Bakanlar Kurulu'nun milli iradeye dayanmadığını, milli emellere tercüman olmadığını, yalnızca bu sebeple devlet ve milletin açıkça belli olan haklarını ayaklar altına aldığını göz önüne alan bu zavallı "bahtsız" millet, Anayasamızdaki belirginliğe rağmen Millet Meclisi'nin hâlâ toplatılmadığını görüp yasal hakkına dayanarak ve hiçbir parti hırs ve görüşüne bağlı kalmaksızın vatanın yıkılmasına engel olacak son tedbirleri almak için bütün Osmanlı murahhaslarının iştirâkiyle Sivas'ta Umûmi Kongresi'ni akdetti. Kongre hey'et-i umûmiyyesi tevfikât-ı ilâhiyyeye müsteniden makâm-ı muallâ-yı hilâfet-i celileleriyle saltanat-ı seniyyelerinin ve milletin memleketin hukûk-ı meşrûasını gerek şimdiye kadar tezâhür eden ve gerekse bundan sonra zuhûru muhtemel bulunan mehâlîke karşı [40] müdafaa husûsunda ittihâz edeceği tedâbiri tezekküre başlamıştır. Bu vesile-i müteyemmine ile sūdde-i seniyye-i hilâfet-penâhilerine te'yid-i sadâkat ve ubūdiyyeti bir vazife-i diniyye ve Milliye addederek id-i said-i adhânın hakk-ı hümâyûn-ı mülûkânelerinde ve hânedân-ı zî-şân-ı saltanat-ı seniyyeleri hakkında müteyemmin ve mes'ûd olmasını bütün vahdet-i ma'nevîyyesiyle tazarru' eder. Kâtibe-i ahvâlde emr ü fermân Hilâfet-penâh Efendimiz Hazretlerindir.

5 Eylül 1335

Sivas'ta Münâkid Umûmi Kongre Hey'eti

uygun görüldü. Kongrenin son oturumunda yapılan seçimde oy çokluğu ile 6 üye daha seçildi, daha sonra Ref'et Bey nizamnameye uygun olarak 16'ncı üye sıfatıyla Heyet-i Temsiliye'ye katıldı.

Beşinci ve Diğer Günler (8- 11 Eylül 1919 Pazartesi - Perşembe) Gündemin üçüncü ve en tartışmalı maddesi olan ve 25 delegenin imzasıyla verilmiş olan ABD mandasını isteyen önerge tartışmaya açıldı. Bu maddenin görüşülmesi Kongre'nin beşinci günü (8 Eylül Pazartesi) başladı. Manda görüşmelerinde önce başkan sıfatıyla Mustafa Kemal Paşa kısa bir açıklama yaparak manda konusunda görüşmeler yapmak üzere geldiği söylenen Amerikalı gazeteci Mr. Brown'la görüştüğünü, Sivas'a hiçbir resmi sıfatı olmadan yalnız gazeteci olarak geldiğini, bir demokrasi ülkesi olan Amerika'nın mandacılıktan yana olmayacağını ifade ettiğini açıkladı. Bu açıklama manda yanlısı delegelerin biraz hevesini kırsa da uzun tartışmalar yapıldı. Sonunda önerge sahiplerinden İsmail Fazıl Paşa, önergelerin aslında haklı ve makul gerekçelere dayandığına inanmakla beraber yanlısı anlamalara sebep olduğu kanaatiyle önergesini geri çektiğini ifade etti. Bunun üzerine "Amerika Mandası" yerine "Amerika Yardımı" istenmesini içeren ve alınacak yardım hususunda, Amerika Senatosu'ndan bir heyetin gelecek illerde incelemeler yapmasını içeren bir yazı gönderilmesi kararlaştırıldı.

Gündemin son maddesi olan "Dilekler" bölümünde ise, Heyet-i Temsiliye için 6 üyenin seçimi yapıldı. Sonra "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti"nin sesini duyuracak "İrade-i Milliye" adını taşıyacak gazetenin yayımlanması kararlaştırıldı.

SİVAS KONGRESİ HEYET-İ TEMSİLİYE ÜYELERİ

İtilaf Devletleri, Mondros Mütarekesi'nin 7. maddesine dayanarak Osmanlı topraklarını işgale başlamaları üzerine memleketin birçok yerinde "Müdafaa-yı Hukuk" ve "Redd-i İlhak" adını taşıyan bölgesel Milli Mücadele teşkilatları oluşmaya başladı. Bu teşkilatlar yerel anlamda bir direnişin örgütlenmesi, vatani ve milleti savunmak için gerekenin yapılması hususunda çalışmaya başladılar. Doğu illerinde kurulan teşkilatlar ise bu çalışmalarını bölgesel boyutta yapmak için 23 Temmuz'da Erzurum'da toplanarak neler yapılması gerektiğini görüşmek üzere Erzurum Kongresi'ni düzenlediler. Kongre Başkanlığına Mustafa Kemal Paşa getirildi ve görüşmeler sonunda Erzurum Kongresi kararları yayınladı. Erzurum'da Vilâyet-i Şarkiyeye Müdafaa-yı Hukuk-ı Milliyye Cemiyeti'nin Erzurum şubesi ile Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliyye Cemiyeti feshedilerek bu iki cemiyetin yerine Şarki Anadolu Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti kuruldu ve Mustafa Kemal başkanlığa getirilerek dokuz kişilik bir temsil heyeti seçildi. Erzurum Kongresi'ne seçilen Heyet-i Temsiliye üyelerinin tamamı birlikte bir çalışma ortamı gerçekleştiremediler. Üyelerden Hacı Musa, İzzet, Servet ve Sadullah Beyler toplantılara hiç katılmadılar. Raif Bey ve Şeyh Fevzi Efendi ise Sivas Kongresi'ne katılmakla birlikte Raif Erzurum'a, Şeyh Fevzi ise Erzurum'a dönmüşlerdi. Rauf Bey ve Sivas Kongresi'ne katılan Bekir Sami Bey ise İstanbul'da Mebusan Meclisi'ne gidinceye kadar Heyet-i Temsiliye'de görev yapmışlardır. Erzurum'da kalan Heyet-i Temsiliye üyelerinin

Sivas Kongresi Delegeleri

tamamı, Mustafa Kemal Paşa, Rauf Bey ve Raif Efendi'den ibaret kalmıştır. Mustafa Kemal Paşa, Trabzonlu üyeler İzzet Eyüboğlu ile Servet Hacısalihoglu'nu Erzurum'a çağırmasına rağmen bazı bahaneler öne sürerek katılmadılar. Bekir Sami Bey ise Erzurum Kongresi'ne katılmamış, Sivas'ta beklemişti. Mutki'de Aşiret Reisi Hacı Musa ise bazı aşiretlerin olumsuz tutumlarından çekinerek, Eski Bitlis Mebusu Sadullah ise rahatsızlığı sebebiyle katılmamıştır.

Sivas Kongresi'nde ise Erzurum Kongresi'nde tüzüğü kabul edilen teşkilatın ismi değiştirildi ve Anadolu'nun her bölgesinde kurulan ama aralarında bir bağ bulunmayan bağımsız tüm müdafaa teşkilatları bu teşkilatın şubesi ve tüm Anadolu halkı da doğal üyesi olarak kabul edildi. Böylece kurulan teşkilat, bütün vatana yayılmış oldu ve tek bir merkezden yönetilmeye başlandı. Anadolu ve Rumeli Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti'nin başkanlığına Mustafa Kemal Paşa getirildi. Erzurum Kongresi'yle ilk defa oluşan Heyet-i Temsiliye'nin bölgesel bir kongre olduğundan yurt genelinde yetkisi sınırlı idi. Kuva-yı Milliye çalışmalarını bir çatı altında toplayarak daha planlı ve etkili şekilde koordine edilmesi Sivas Kongresi'nde oluşturulan Heyet-i Temsiliye ile sağlandı.

Heyet-i Temsiliye'ye seçilen 16 kişinin isimleri 11 Eylül 1919'da Sivas Valiliğe verilerek, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti'nin oluştuğu ve cemiyetin merkezinin ise Sivas olduğu belirtilmiştir. Tüzüğün verdiği yetkiye dayanılarak Kongre'nin seçimi ile temsilcileri bulunmayan bölgelerden altı üye daha katılarak heyetin üye sayısı on altıya çıkarıldı. Heyet-i Temsiliye'nin 16 kişilik kadrosundan ilk dokuzu Erzurum Kongresi'nce, onuncusu Sivas'ta Heyet-i Temsiliyece ve son altısı da Sivas Kongresi'nce seçilmişlerdir.

1. Mustafa Kemal (Atatürk) Paşa,	III. Ordu Müfettişliğinden ve askerlikten ayrılma
2. Hüseyin Rauf (Orbay) Bey,	Eski bahriye nazırı, askerlikten ayrılma
3. Eyyüpzade İzzet Bey,	Trabzon eski mebuslarından
4. Hoca Raif (Dinç) Efendi,	Eski Erzurum mebuslarından
5. Hacı Salihzade Servet Bey,	Eski Trabzon mebuslarından
6. Sadullah Efendi,	Bitlis eski mebusu
7. Hacı Fevzi Efendi,	Erzincan Nakşibendi şeyhi
8. Hacı Musa Bey,	Mutki'de aşiret reisi
9. Bekir Sami (Kunduk) Bey,	Beyrut eski valisi
10. Refet (Bele) Bey,	III. Kolordu komutanlığından ayrılma
11. Kara Vasıf Bey,	Kurmay albaylıktan ayrılma
12. Mazhar Müfit (Kansu) Bey,	Eski mutasarrıf
13. Ömer Mümtaz Bey,	Ankara eski mebuslarından
14. Hüsrev Sami (Kızıldoğan) Bey,	Askerlikten ayrılma
15. Hakkı Behiç (Bayiç) Bey,	Eski mutasarrıf
16. Ratıpzade Mustafa Bey,	Niğde delegesi

Sivas Kongresi'nde seçilen ve Anadolu ve Rumeli Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti olarak Anadolu'daki tüm teşkilatları tek çatı altında yöneten bu heyet Ankara'da Büyük Millet Meclisi açılıncaya kadar bir nevi hükümet gibi görevi yapmıştır. Anadolu'da Milli Mücadelenin ortak gücü ve sesi olarak faaliyet gösteren Heyet-i Temsiliye, ülkenin geleceği ve mücadelesi için etkin bir güç sahibi olmaya başladığını

Kongre Binası'nda bulunan Sivas Kongresi Delegelerini gösterir Tablo (Sadık Durusol'un 1942 de yaptığı yağlıboya tablo)

görünce İstanbul tarafından da muhatap alındı. Heyet-i Temsiliye ve İstanbul heyeti arasında 20-22 Ekim 1919 tarihleri arasında Amasya'da görüşmeler yapıldı. Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları, İstanbul Hükümeti adına da Bahriye Nazırı Salih Paşa arasında protokoller imzalandı. Amasya'da İstanbul Hükümeti'yle yapılan görüşmeler sonucu bir mutabakata varılmış ve devamında İstanbul Hükümeti'yle inişli çıkışlı da olsa zaman zaman temas sağlanarak ülkenin ve devletin durumu ve gelişmelerine göre inisiyatif alınmıştır. Milli Mücadele hazırlıklarını bu kurul yürütmüştür. Bunlardan en önemlisi Osmanlı Meclisi Mebusan'ının yeniden açılması ve bunun içinde seçimlerin yapılmasıdır.

İstanbul'la daha yakından temasta bulunmak üzere Heyet-i Temsiliye, 18 Aralık 1919'da Sivas'tan ayrılarak Ankara'ya gitmek üzere yola çıktı. Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları Kayseri - Mucur - Kırşehir - Kaman yolunu izleyerek, 27 Aralık 1919'da Ankara'ya ulaştılar.

İstanbul'da Mebusan Meclisi 12 Ocak 1920'de açıldı. Heyet-i Temsiliye üyelerinden Rauf Bey, Bekir Sami, Kara Vasıf Beyler'le İbrahim Süreyya, Câmi, Yunus Nadi, Adnan Beyler Meclis-i Mebusan'a katıldılar. Meclis'te "Misak-ı Milli" kabul edildi. Ancak, meclis basılarak dağıtıldı, bazı mebuslar sürgün edildi, bazıları ise Anadolu'ya kaçtılar. İstanbul 16 Mart 1920'de işgal edildi.

İstanbul'un işgali üzerine Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal Paşa, 19 Mart 1920 tarihinde bir bildiri yayınlarak kurucu yetkilere sahip bir Meclis'in 23 Nisan 1920'de, Anadolu'nun emin bir yeri olan Ankara'da toplanacağını bildirdi. Böylece, İstanbul'un işgali ile olağanüstü yetkilere sahip bir Meclis'in Ankara'da toplanması hakkında Mustafa Kemal Paşa'nın aldığı tedbirler, Heyet-i Temsiliye tarafından uygulamaya konuldu.

Ankara'da Büyük Millet Meclisi'nin 23 Nisan 1920'de açılmasıyla oluşan İcra Vekilleri Heyeti nedeniyle Heyet-i Temsiliye dönemi sona ermiştir.

SİVAS KONGRESİ KARARLARI UMÛMÎ KONGRE BEYÂN-NÂMESİDİR

Sivas, 11 Eylül sene 1335

Bütün milletçe malûm olan mehâlik-i hâriciyye ve dâhiliyyenin tevliid etmiş olduğu intibâh-ı milliden doğan kongremiz mukarrerât-ı âtiyeyi ittihaz etmiştir:

1- Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye ile Düvel-i İtilâfiyye arasında mün'akid mütâreke-nâmenin imzâ olunduğu 30 Teşrin-i evvel 334 târihindeki hudûdumuz dâhilinde kalan ve her noktası İslâm ekseriyyet-i kâhiresiyle meskûn olan Memâlik-i Osmâniyye aksâmı yek-diğerinden ve Câmia-i Osmâniyye'den gayr-ı kâbil-i tecezzi ve hiçbir sebeble iftirâk etmez bir küll teşkil eder; memâlik-i mezkûrede yaşayan bi'l-cümle anâsır-ı İslâmiyye yek-diğerine karşı hürmet-i mütekâbile ve fedâ-kârlık hissiyâtıyla meşhûn ve hukûk-ı ırkiyye ve ictimâiyeleriyle şerâit-i muhitiyyelerine tamâmiyla riâyet-kâr öz kardeşirler.

2- Câmia-i Osmâniyye'nin tamâmiyeti ve istiklâl-i millimizin te'mini ve makâm-ı muallâ-yı hilâfet ve saltanatın masûniyeti için Kuvâ-yı Milliyeyi âmil ve irâde-i Milliyeyi hâkim kılmak, esâsı kat'îdir.

3- Memâlik-i Osmâniyye'nin herhangi bir cüz'üne karşı vâki'olacak müdâhale ve işgâle ve bi'l-hâssa vatanımız dâhilinde müstakil birer Rumluk ve Ermenilik teşkili gâyesine ma'tûf harekâta karşı Aydın, Manisa, Balıkesir cebhelerinde mücâhedât-ı Milliyede olduğu gibi müttehiden müdafaa ve mukâvemet esâs-ı meşrûu kabul edilmiştir.

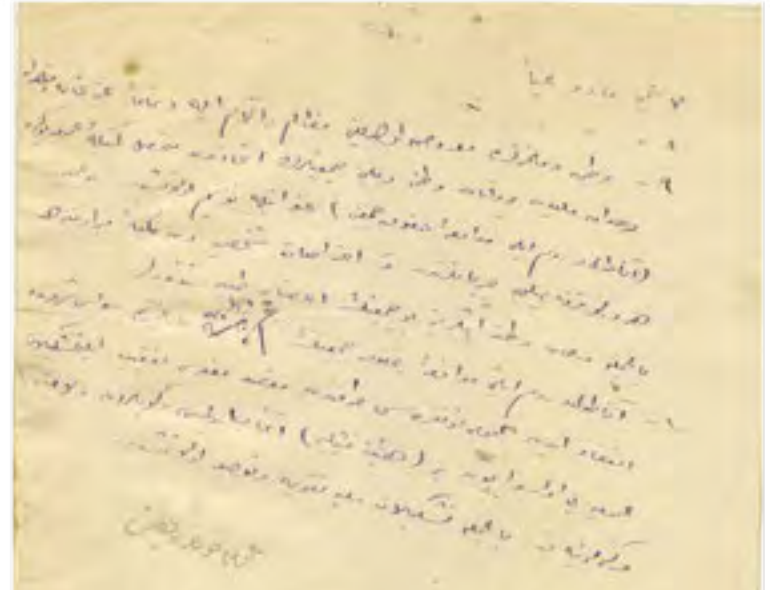
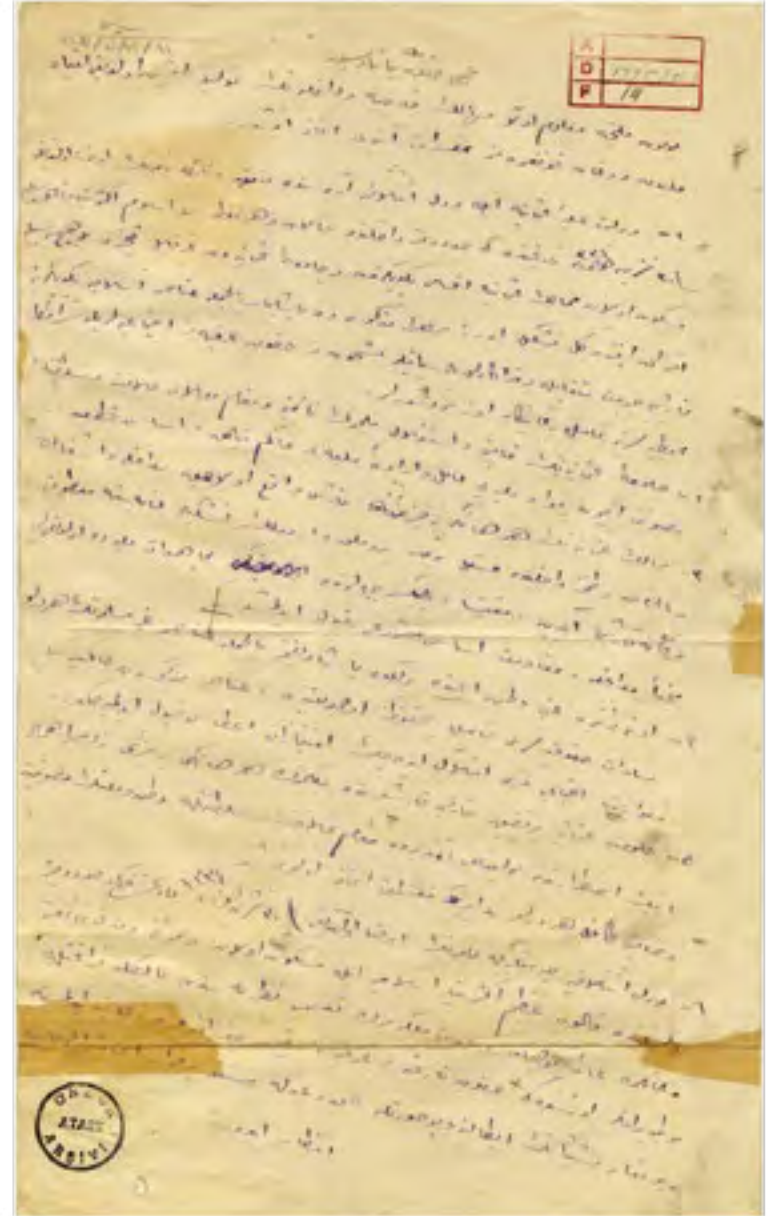
4- Öteden beri aynı vatan içinde birlikte yaşadığımız bi'l-cümle anâsır-ı gayr-ı müslimenin her türlü müsâvât-ı hukûkiyyeleri tamâmiyla mahfûz olduğundan, anâsır-ı mezkûreye hâkimiyet-i siyâsiyye ve muvâzenet-i ictimâiyemizi ihlâl edecek imtiyâzât-ı tası kabul edilmeyecektir.

5- Hükûmet-i Osmâniyye bir tazyik-i hârici karşısında memleketimizin herhangi bir cüz'ünü terk ve ihmâl etmek ıztırârında bulunduğu takdirde makâm-ı hilâfet ve saltanatla vatan ve milletin masûniyet ve tamâmiyetini kâfil her türlü tedâbir ve mukarrerât ittihaz olunmuştur.

6- Düvel-i İtilâfiyyece mütâreke-nâmenin imzâ olunduğu 30 Teşrin-i evvel sene 334 târihindeki hudûdumuz dâhilinde kalıp azim ekseriyyet-i İslâmiyye ile meskûn olan harsi ve medeni fâikiyeti Müslümânlara âid bulunan vahdet-i mülkiyyemizin taksimi nazariyesinden bi'l-küllüye ferâgatle bu topraklar üzerindeki hukûk-ı târihiyye, ırkiyye, diniyye ve coğrafiyyemize riâyet edilmesine ve buna mugâyir teşebbüsâtın ibtâlîne ve bu sûretle hak ve adle müstenid bir karâr ittihaz olunmasına intizâr ederiz.

7- Milletimiz insâni, asri gâyeleri tebcil ve fenni, sînâi ve iktisâdi hâl ve ihtiyâcımızı takdir eder. Binâen-aleyh devlet ve milletimizin dâhili ve hârici istiklâli ve vatanımızın tamâmiyeti mahfûz kalmak şartıyla altıncı maddede musarrah hudûd dâhilinde Milliyet esâslarına riâyet-kâr ve memleketimize karşı istilâ emeli beslemeyen herhangi devletin fenni, sînâi, iktisâdi muâvenetini memnûniyetle karşınız ve bu şerâit-i âdile ve insâniyyeyi muhtevi bir sulhun de âcilen takarrürü selâmet-i beşer ve sükûn-ı âlem nâmına ehass-ı âmâl-i Milliyemizdir.

8- Milletlerin kendi mukadderâtını bi'z-zât tayin ettiği bu târihi devirde hükûmet-i merkeziyyemizin de irâde-i Milliyeye tâbi' olması zarûridir. Çünkü irâde-i Milliyeye gayr-ı müstenid herhangi bir hey'et-i hükûmetin indî ve şahsî mukarrerâtı milletçe

Sivas Kongresi Kararları Umûmî Kongre Beyân-nâmesidir.

SİVAS KONGRESİ'NDE YAYIMINA KARAR VERİLEN GAZETE: İRÂDE-İ MİLLİYE

mutâ' olmadıktan başka hâricen de mu'teber olmadığı ve olamayacağı şimdiye kadar mesbûk ef'âl ve netâyic ile sâbit olmuştur. Binâen-aleyh milletin içinde bulunduğu hâl-i zucret ve endişeden kurtulmak çârelerine bî'z-zât tevessüle hâcet kalmadan hükümet-i merkeziyyemizin Meclis-i Milli'yi hemen ve bilâ-ifâte-i ân toplaması ve bu sûretle mukadderât-ı millet ve memleket hakkında ittihâz eyleyeceği bi'l-cümle mukarrerâtı Meclis-i Milli'nin murâkabesine arz etmesi mecbûridir.

9- Vatan ve milletimizin marûz olduğu mezâlim ve âlâm ile ve tamâmen aynı gâye ve maksadla vicdân-ı milliden doğan vatanî ve milli cemîyetlerin ittihâdından mütahassıl kitle-i umûmiyye bu kere "Anadolu ve Rûmeli Müdafaa-yı Hukûk Cemîyeti" unvânıyla tevsim olunmuştur. Bu cemîyet her türlü fırkacılık cereyanlarından ve ihtirâsât-ı şahsiyyeden külliyyen müberrâ ve münezzehtir. Bi'l-cümle Müslümân vatandaşlarımız bu cemîyetin âzâ-yı tabiiyesindendirler.

10- Anadolu ve Rûmeli Müdafaa-yı Hukûk Cemîyeti'nin 4 Eylül sene 335 tarihinde Sivas şehrinde inikâd eden umûmî kongresi tarafından maksad-ı mukaddesi takib ile teşkilât-ı umûmiyyeyi idâre için bir "Heyet-i Temsiliyye" intihâb edilmiş ve köylerden vilâyet merkezlerine kadar bi'l-cümle teşkilât-ı Milliye takviye ve tevhid olunmuştur.

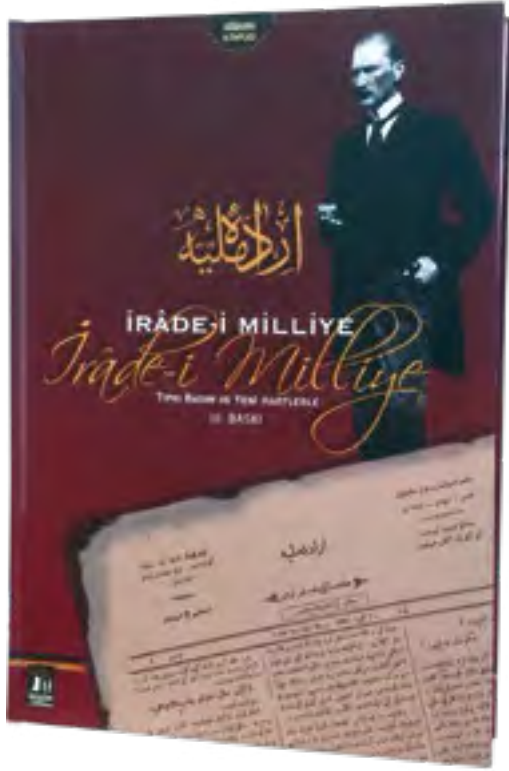
Umûmî Kongre Heyeti⁷

7 GENEL KONGRE BİLDİRGESİDİR

Milletimizin tamaminca bilinen iç ve dış tehlikelerin ortaya çıkardığı milli uyanış sonucunda toplanan Kongremiz, aşağıdaki kararları almıştır:

- 1- Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında gerçekleştirilen Ateşkes Antlaşması'nın, imzalandığı 30 Ekim 1918 tarihindeki sınırlarımız içerisinde kalan ve her noktasında büyük bir çoğunlukla Müslümanların yaşadığı Osmanlı ülkesi, biri diğerinden ve de Osmanlı toplumundan ayrılması mümkün olmayan ve hiçbir sebeple de ayrılamayacak olan bir bütündür. Bu topraklarda yaşayan bütün Müslümanlar; birbirlerine karşı saygı ve fedakârlık duygularıyla dolu, ırkı ve toplumsal haklarıyla çevresel şartlara tam anlamıyla saygı gösteren öz kardeşlerdir.
- 2- Osmanlı toplumunun bütünlüğü ve milli bağımsızlığımızın sağlanması, yüce halifelik makamının ve saltanatın korunması için milli güçler kesinlikle etkili olacak ve millet iradesi egemen kılınacaktır.
- 3- Osmanlı ülkesinin herhangi bir kısmına karşı gerçekleştirilecek bir müdahale ve işgale, özellikle vatanımızda bağımsız bir Rumluk ve Ermenilik oluşturulması amacına yönelik hareketlere karşı Aydın, Manisa ve Balıkesir cephelerinde, milli çarpışmalarda olduğu gibi birlikte savunma ve karşı koyma ilkesi kabul edilmiştir.
- 4- Öteden beri aynı vatan içinde birlikte yaşadığımız Müslüman olmayan bütün halkların her türlü hukuki eşitlikleri tamamen saklı olduğundan, anılan halklara siyasi egemenlik ve toplumsal dengemizi bozacak ayrıcalıkların verilmesi kesinlikle kabul edilmeyecektir.
- 5- Osmanlı Hükümeti, dışarıdan gelecek bir baskı karşısında memleketimizin herhangi bir kısmını terk ve ihmal etmek zorunda kaldığı takdirde halifelik ve saltanat makamıyla vatan ve milletin korunmasını ve bütünlüğünü sağlayacak her türlü önlem ve kararlar alınmıştır.
- 6- İtilaf Devletlerince Ateşkes Antlaşması'nın imzalandığı 30 Ekim 1918 tarihindeki sınırlarımız içinde kalan ve çoğunlukla Müslümanların yaşadığı, kültür ve uygarlık üstünlüğü Müslümanlara ait olan bu ülkede; toprak bütünlüğümüzün parçalanması düşüncesi tamamen terk edilerek bu topraklar üzerindeki tarih, ırk, din ve coğrafyayla ilgili haklarımıza saygı gösterilmesini, buna aykırı girişimlere son verilmesini ve böylece hak ve adalete dayanan bir karar alınmasını beklemekteyiz.
- 7- Milletimiz; insani, çağdaş amaçları yücelten ve teknikle, sanatla, ekonomiyle ilgili durum ve ihtiyaçlarımızın bilincindedir. Bundan dolayı; devlet ve milletimizin iç ve dış bağımsızlığı, vatanımızın bütünlüğü saklı kalmak şartıyla altıncı maddede belirtilen sınırlar içinde, Milliyet ilkelerine saygılı ve memleketimize karşı istila amacı taşımayan herhangi bir devletin teknikle, sanatla ve ekonomiyle ilgili yardımını memnuniyetle karşılıyoruz. Adaletli ve insani şartları içeren bir barışın da ivedilikle gerçekleştirilmesi, insanlığın rahatı ve dünyanın huzuru adına en özel milli arzumuzdur.
- 8- Milletlerin kendi kaderlerini bizzat kendilerinin belirlediği bu tarihi dönemde, İstanbul Hükümeti'nin de milletin iradesine uyması zorunludur. Çünkü milletin iradesine dayanmayan bir hükümetin keyfi ve kişisel olan kararlarına millet boyun eğmediği gibi, böylesi kararların dışta da geçerli olmadığı ve olamayacağı şimdiye kadar geçen olaylar ve sonuçlarla da ispat edilmiştir. Bundan dolayı milletin içinde bulunduğu sıkıntı ve kaygıdan kurtulma yollarına bizzat başlamadan İstanbul Hükümeti'nin Milli Meclis'i hemen ve bir an bile geçirmeden toplaması ve böylece milletin, memleket geleceği hakkında alacağı bütün kararları Milli Meclis'in denetimine sunması zorunludur.
- 9- Vatanımızın ve milletimizin karşı karşıya olduğu zulüm ve acılarla, tamamen aynı maksat ve amaçla milli vicdandan doğan vatansever ve milli cemiyetlerin birleşmesinden oluşan genel topluluk bu kez "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" adını almıştır. Bu Cemiyet, her türlü partacılık akımlarından ve kişisel ihtirâslardan arınmıştır ve tamamen uzaktır. Bütün Müslüman vatandaşlarımız, bu Cemiyet'in doğal üyesidir.
- 10- "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti"nin 4 Eylül 1919 tarihinde Sivas şehrinde toplanan Genel Kongresi tarafından, kutsal amacı takip ve genel teşkilatı yönetmek amacıyla bir "Heyet-i Temsiliye" seçilmiş ve köylerden il merkezlerine kadar bütün Milli Teşkilat güçlendirilerek birleştirilmiştir.

GENEL KONGRE KURULU

Sivas Kongresi'nin 88. yılı anısına Sivas Belediyesi tarafından yayımlanan İrade-i Milliye

ve devamlı bir şekilde neşri için bir gazetenin çıkarılmasına lüzum görülmüş idi." Bu iki ifadeden de anlaşılacağı üzere gazetenin yayımlanması fikri kongre toplanmadan önce de konuşulmuş ve kongrenin sekizinci toplantısı olan 11 Eylül 1919 günkü oturumunda basın meselesi gündeme alınarak "İrade-i Milliye" ismiyle bir gazetenin yayımlanmasına karar verilmiştir.

İlk sayısı kongreden üç gün sonra 14 Eylül 1919'da yayımlandı. Amacı, ülkenin içinde bulunduğu mevcut durumu ve olayların halka ve dünya kamuoyuna doğru biçimde aktarılmasıdır. Bu nedenle gazete Milli Mücadele ve Türkiye tarihi açısından büyük önem taşımaktadır.

Gazetenin ismini ve alt başlığını oluşturan "İrade-i Milliye" ve "Metâlib ve âmâl-i Milliye'nin müdafiidir" (Milletin arzu ve isteklerinin savunucusudur) ifadesi Mustafa Kemal Atatürk tarafından verilmiştir. Ancak Vehbi Cem Aşkun'un Sivas Kongresi isimli kitabında, Rasim Bey, "Çıkarılacak gazeteye 'İrade-i Millet' ismi verilmesini ben teklif etmişim. Teklifim evvelce muvafık görülmüş iken, bilahare kongre azasından İsmail Fazıl Paşa'nın ısrarı üzerine gazetenin ismi 'İrade-i

Milliy'e tahvil olundu." demektedir. Ayrıca, İrade-i Milliye'nin imtiyaz sahibi Demircizade Selahaddin Bey ise anılarında: "Bu gazetenin imtiyazını almak ve me'sul müdürlüğünü deruhte etmek tarihi şerefi bana nasip oldu. Mustafa Kemal Paşa, gazetenin adını 'İrade-i Milliye' koydu." ifadesi bulunmaktadır.

Mustafa Kemal Paşa, Milli Mücadele'nin sözcülüğünü üstlenecek olan gazetenin sahipliği ve mesul müdürlüğünü yapacak olan kişinin her şeyden önce güvenilir ve herhangi bir fıkra ile özellikle de İttihat ve Terakki ile ilişkisi olmayan bir şahıs olmasını belirterek bu niteliklere sahip bir şahsı bulmasını Rasim (Başara) Bey'den talep etmişti. Rasim Bey, liseden öğrencisi olan 21 yaşındaki Demircizade Selahaddin⁸¹ önermiş ve bizzat Mustafa Kemal Paşa tarafından da 11 Eylül'de bu görev tevdi edilerek, gerekli yasal müsaadeler Sivas Valisi Reşit Paşa'dan alınmıştır.

İrade-i Milliye gazetesinin ilk nüshası

Gazetenin yazı işleri müdürlüğünü ise yayın süresince bir müddet Mazhar Müfit (Kansu) yapmış, daha sonra bu görevi Halis Turgut üstlenmiştir.

Anadolu'da başlayan kurtuluş hareketinin yayın organı olan "İrade-i Milliye" gazetesi, Sivas Valisi El-hac Ahmet İzzet Paşa tarafından Hükümet Konağı'nın arkasında 1878 yılında tesis edilen Vilayet Matbaası'nda ve kolla çevrilen eski bir makine ile basılmıştır. Gazetenin başlığı için klişe yapılmaya zamanın yetmediği için eldeki mevcut en büyük punto olan 36 punto nesih harfler kullanılarak gazetenin ismi dizilmiştir. Dört sayfadan oluşan gazetenin ebadı ise 30x50 cm büyüklüğünde ve iki sütunlu idi. Dördüncü sayısından itibaren sütun sayısı üçe çıkarıldı. Gazetenin dizgisini başmürettip Mahmut Efendi ve mürettip Nadir Efendi eski hurufat kasalarından dizerek oluşturdular.

İrade-i Milliye'nin ilk nüshası 13 Eylül'de matbaada dizgisi hazırlanıp baskıya geçmiş, 14 Eylül Pazar günü ise 1000 adetlik tirajıyla okuyucu ile buluştu. Heyet-i Temsiliye'nin Sivas'tan ayrıldığı güne kadar geçen zaman içerisinde yani 14 Eylül 1919 / 15 Aralık 1919 tarihleri arasında ancak 16 sayı yayımlanabilmiştir. Ankarada Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin 10 Ocak 1920 tarihindeki ilk sayısına kadar, İrade-i Milliye 4 sayı daha yayımlandı. Bu nedenle İrade-i Milliye'nin ilk 20 sayısı Milli Mücadele'nin resmi yayın organı olması açısından önem arz etmektedir.

Gazete "Haftada iki defa yayınlanır." ifadesiyle yayın hayatına başlasa da, çeşitli nedenlerle belirlendiği günlerde ve hafta iki defa yayımlanamamıştır. Eldeki mevcut 40 sayısı esas alındığında ise yaklaşık olarak her haftaya bir sayı ancak tekabül edebilmektedir. Yine gazetenin ilk sayısının Pazar günü yayınlanmasına rağmen genellikle diğer sayılar Pazartesi günleri okuyucusu ile buluşabilmiştir. Bugün elde mevcut bulunan kırk sayının 26 nüshası Pazartesi, 7 nüshası Perşembe, 5 nüshası Pazar ve 1 nüshası da Çarşamba günü yayımlanabilmiştir. Gazetenin tirajı ise, baskı makinesinin kollu ve eski olması nedeniyle uzun zaman almaktaydı. İlk nüsha bin sayı çıkarılmasına rağmen, gelen yoğun ilgi ve talep nedeniyle beş bin baskıya ulaştığı ve bununda talepleri karşılayamadığı görülmektedir. Yaptığı yayınlar ve verdiği haberler nedeniyle gazetenin İstanbul'a ve işgal altındaki vilayetlere ulaştırılmasında ciddi sıkıntılar yaşanmıştır. Ancak, bu şehirlere resmi kurumların mühürlerini taşıyan zarflar içerisinde sanki resmi evrakmış gibi konularak dağıtımı yapılmıştır.

İrade-i Milliye gazetesinin basıldığı Sivas Vilayet Matbaası

İrade-i Milliye gazetesinin baskısının yapıldığı matbaa makinesi

Heyet-i Temsiliye'nin Sivas'tan ayrılması üzerine Mustafa Kemal Paşa İrade-i Milliye gazetesini de Ankaraya taşımak ve yayını orada yapmak ister. Ancak Sivashılar, gazetenin Sivas'a ait olduğunu ve yayını buradan sürdürmesini arzuladıklarını ifade edince, bu talepten vazgeçen Mustafa Kemal gazeteyi Sivas'ta bırakır ve Ankarada "Hâkimiyet-i Milliye" gazetesini çıkarır. Anadolu basını içerisindeki yeri ve Milli Mücadele'nin başarıya ulaşmasındaki etkinliği nedeniyle, Cumhuriyete giden yolda önemli bir görevi başarıyla yerine getiren İrade-i Milliye gazetesi Sivas'ta yayına devam eder.

Anadolu'nun birçok kentinde kurulmuş olan Müdafaa-yı Hukuk cemiyetlerinin vatanın savunulması için verdiği mücadele, halkımızın birlikteliğini sağlamak ve umutlarını diri tutmak için yazılan makaleler, bölgelerde yapılan çalışmalar, yurt içinden ve yurt dışından verilen haberlerle yayını sürdürmüştür. Eldeki mevcut kırk sayı incelendiğinde gazetede makalelerin yanı sıra, Anadolu ve İstanbul arasındaki ilişkileri konu edinen telgraflar, vuku bulan hadiseler ve Milli Mücadele'nin örgütlenmesiyle ilgili haberlerin yer aldığı görülmektedir. Yurt içi ve yurt dışı haberlerin de geniş yer aldığı gazetede Avrupa ve Arap ülkesi basınından da alıntılara geniş yer verilmiştir.

Gazetenin ilk nüshasındaki "Hareket-i Milliyenin Esbabı" başlıklı yazı, her ne kadar İsmail Hami imzasını taşısa da Mustafa Kemal'in bizzat yazdığı Milli Mücadele'nin yapılış nedenini anlatan uzun ve anlamlı bir yazıdır. Bu başmakalede Anadolu'nun ve insanımızın savaştan ve mütarekeden sonra içine düşürüldüğü durum, müttefikimiz olan Almanya ve Bulgaristan ile mukayese edilerek değerlendirilmektedir. Yine yazıda Osmanlı devletinin yönetiminde bulunan Damat Ferit Paşa'nın izlemekte olduğu teslimiyetçi iç ve dış politika yöntemi tenkit edilmektedir. Böylesi zorlu ve sıkıntılı süreçten ancak milletin azim ve kararıyla ve ortaya koyacağı gücüyle yürütülmekte olan Milli Mücadele'yle çıkılacağı anlatılmaktadır.

Her ne kadar Sivas'ta yayımlansa ve yerel gazete gibi görülsün de dağıtım alanı ve içeriği açısından gazete bir ulusal gazete niteliğindedir. Anadolu'nun bir kenti olan Sivas'ta yayınlanan bir taşra gazetesi veya bir cemiyetin yayın organı olmanın ötesinde, yayımladığı makaleler ve yer verdiği haberlerle bölgesel bir gazetenin

içeriğinin çok üstündedir. Yine gazetenin sadece yayımlandığı şehir olan Sivas'ta dağıtım yapılmamış, işgal altındaki şehirlere kadar uzanan ve Anadolu'nun birçok yöresine dağıtım yapılan ulusal bir gazete olmuştur. Sivas'ta başlayan, Ankara'da devam ederek Anadolu toprakları üzerinde yeniden inşa edilen bir devletin varlık ve bağımsızlık mücadelesini Sivas'tan başlatıp yurdun dört bir tarafına yayan bir meşale ve güçlü bir ses olmuştur. Bir hareketi yapmak kadar o hareketi geniş kitlelere ulaştırmak ise hedeflenen sonucun alınmasında en büyük etkidir. İrade-i Milliye o günün şartlarında bunu gerçekleştiren önemli bir basın organıdır.

Ankara'da Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin yayın hayatına başlaması, Heyet-i Temsiliye'nin mekân olarak yakınında yer alması ve hareketin bir nevi resmi sesi olmasıyla birlikte, İrade-i Milliye gazetesi Milli Mücadele'ye desteğini sürdürmüştür ancak ulusal yayın fonksiyonu giderek yerel bir gazete konumuna doğru değişmiştir. Bugün, gazetenin 41. sayısından sonraki 19 Nisan 1921'de yayımlanan 67. sayısı, 6 Haziran 1921'deki 84. sayısı, 29 Haziran 1921'deki 95 sayısı, 8 Ağustos 1921'deki 118 sayısı, 14 Eylül 1921'deki 134 sayısı ile 3 Ocak 1922'deki 254. sayıları dışındaki nüshaları mevcut değildir. Hâliyle hem gazetenin kaç nüsha ve ne zamana kadar yayımlandığı hem de içeriğinin nasıl bir çizgi takip ettiği noktasında ayrıntılı bir bilgiye sahip değiliz.

Ancak Sivas Belediyesi'nin desteği ile Buruciye Yayınları tarafından Sivas Kongresi'nin 88. yılı anısına Cumhuriyet Üniversitesi'nden öğretim üyeleri tarafından eldeki mevcut nüshalar bugünkü harflere aktarılıp orijinal nüshalarıyla birlikte bir ciltlik kitap hâlinde neşredilerek kültürümüze kazandırıldı. İrade-i Milliye gazetesi üzerine daha önce 1991-93 yılları arasında Mevhibe Gül Keskin tarafından bir yüksek lisans tezi yapılmaya başlanmasına rağmen tamamlanmamıştı. Tamamlanmayan bu nüsha Cumhuriyet Üniversitesi tarafından 2008 yılında yayımlandı. Böylece İrade-i Milliye gazetesi ile ilgili eldeki mevcut nüshalar hiç değilse araştırmacılar için bir kaynak konumuna gelmiş oldu. Aytül Tamer tarafından yüksek lisans tezi olarak "İrade-i Milliye /Ulusal Mücadelenin İlk Resmi Yayın Organı" isimli bir çalışma yapıldı ve daha sonra yayımlandı.

Tarihin akışında önemli fonksiyonlar icra eden basılı eserlerimizin günümüz harflerine aktararak araştırmacıların çalışmalarına sunmak, dönümü daha iyi anlamak açısından önem arz etmektedir. İrade-i Milliye gazetesi ise bunların en başında gelenidir.

Kongre'nin yapıldığı Sivas Lisesi Binası

SİVAS KONGRESİNİN YAPILDIĞI BİNA: SİVAS LİSESİ

Selçuklular döneminde bir yılda yapılan üç medrese ile bir "medreseler şehri" olarak eğitim tarihi açısından önemli konumuna kavuşan Sivas'ın, yine Osmanlı'nın son döneminde başlayan ve bugün hâlâ devam eden köklü bir eğitim kurumu daha bulunmaktadır. "Sivas İdadisi" yani bugünkü ismiyle Sivas Lisesi. Köklü müessese bir buçuk asra yaklaşan hizmeti içerisinde, devletin üst kademesinden ülkenin sanayisine, ticaretine, eğitimine, sağlık kadrosuna kadar birçok alanda çok sayıda bürokrat, yönetici, mühendis, iş adamı, profesör, öğretmen, doktor, yazar ve sanatkar yetişmesine kaynaklık etmiş bir okuldur.

Sivas Lisesi, adını sıkça duyduğumuz bir okuldur. Memlekete hizmet eden yetiştirdiği mümtaz şahsiyetlerle, on binleri aşan mezun öğrencisiyle şehrimizin ve ülkemizin saygın eğitim kurumu olmasının yanında ülkemizin geleceğinin şekillenmesinde dönüm noktasını oluşturan tarihi bir görevi yerine getirmesi açısından da hiçbir müesseseye nasip olmayan farklı ve anlamlı bir şerefi de taşıma bahtıyarlığına sahiptir. Sivas Lisesi binasında Cumhuriyetin temelleri atılmıştır. Bu, hiçbir müesseseye nasip olmayacak bir fevkaladeliktir.

Sivas valilerinden Sırrı Paşa, Sivas Lisesinin temellerini atarak okul binasının yapımı başlatır. Ama Paşa'nın Sivas'tan ayrılmasıyla birlikte henüz temelleri çıkmış olan binanın yapımı da yarım kalır. Sivas valiliğine atanan Mazlum Paşazade Menduh Paşa göreve başladığında, temellerin atıldığı yeri beğenmez ve okul yerini değiştirir. Okulun inşası için bir komisyon kurulur. Komisyonunda Belediye Başkanı Nuri Bey, Milli Eğitim Müdürü Atıf Bey, İdare meclis üyelerinden Nasuhzade Burhanettin ile İl Genel Meclis üyelerinden Şahin Agopyan görev alır.

Binanın mimari projesini, komisyon üyesi görevini de yürüten başmühendis Şahin Agopyan çizer. Binanın temelini atıldığı tarihle ilgili farklı tarihler ifade edilmektedir. Görkemli bir törenle Lise binasının temelleri bugünkü yerine 12 Rebiülevvel 1310 (4 Ekim 1892) tarihinde atılır. Başka bir kayıta ise "Bu binanın temelini 5 Haziran 1890'da atıldığı" belirtilmektedir. Sivas'ın meşhur hattat ve hakkâklarından olan Abdi Kalfanın "Menduh Paşa'nın ismini yazdığı temel taşı ile birlikte "bin para" temele konur.

Sivas'ta okula olan ihtiyacın artması nedeniyle inşaatın hızlı bir şekilde tamamlanması gerekmektedir. Bu nedenle okulun yapım işini artırma eksiltmeli ihale yöntemiyle bir müteahhide verilir. Binanın başustası Albay Cemalettin Bey'in yönlendirmesiyle Giresun'dan getirilen ve ayda yedi altın ücret alan bir usta tarafından yürütülür. Sivaslı hattat Mahmud Edip'in bugün Kongre Müzesi'nde sergilen mermer üzerine dört satır hâlinde yazdığı bir kitabe bulunmaktadır. Bu kitabede şöyle yazmaktadır. "Şevketlü Gazi Abdulhamid Han-ı Sani Hazretlerinin zaman-ı saltanatlarında rütbe-i bâlâ ricalinden Mazlum Paşazade Mehmed Menduh Beyefendi'nin Sivas vilayeti valiliğinde işbu menkteb-i İdadi-i Mülki inşa olundu. 12 Rebiülevvel sene 1310, Mahmud Edib-i Sivasî" Bina inşaatı 19 Haziran 1894 tarihinde tamamlanır ve inşaatın toplam maliyeti ise 8140 altındır.

Şahin Agopyan tarafından çizilen okul binasının projesi özgün bir projedir. Osmanlı meşrutiyet dönemi mimari özelliklerini taşımaktadır. Dikdörtgen planlı 33,50 x 39,50 m ölçülerinde duvarları kesme taş ve moloz örgülü, iki katlı ve çatılıdır. Binanın tavan ve tabanı ile iç ara bölmeleri ise ahşaptır. Son yapılan tamiratlarda bunlar betonarme olarak yenilenmiştir. Binanın tam orta kısmında yine dikdörtgen planlı 7 x 14 m ölçülerinde 16 metre yüksekliğinde iç avlu bulunmaktadır. Avlunun üzeri sonradan camla örtülmüştür.

Kongre'nin yapıldığı Sivas Lisesi Binası

Binanın asıl girişi Taşlı Sokak yönündedir. Bugün İstasyon Caddesi tarafına açılan kapı 1930 yılı Eylül ayında açılmıştır. Bu kapıya çift taraflı kesme taş merdivenlerle çıkılmaktadır. Ayrıca binanın bodrum katına girilen kuzey ve güney taraflarında birer küçük kapısı daha bulunduğu binaya dört yönünde bulunan dört ayrı kapıdan girilebilmektedir. Üst katta ise toplam on bir oda bulunmaktadır. Bina içerisinde kuzey ve güney yönünde iki ayrı merdivenle üst kata çıkılmaktadır. Merdiven korkulukları ahşap olup merdiven tavanı çarkifelek motifli olarak süslenmiştir. Süslemeler koridorların tavanı ile tüm oda ve salonların iç duvarında görülmektedir.

İki katlı olan binanın bodrum katı doğu kısmında altı tane oda bulunmakta ve bu odaların pencereleri dışarıya açılmaktadır. Zemin katta ise on beş oda bulunmaktadır. Okul döneminde derslik olarak kullanılan bu odalar güney batı köşesindeki oda hariç ikiye bölünmüştür. Bina yapıldığında üst katta idareci odaları ile konferans ve müsamere salonu alt katta ise derslikler bulunmaktaydı. Yine alt katta bulunan iki büyük odadan soldaki oda ise duvarlarında küfi yazılarla tezyin edilmiş mescit olarak kullanılmaktaydı.

Sivas kongresi yapıldığında okul müdürünün odası Atatürk'e yatak odası, müsamere salonu ise kongre salonu olarak düzenlenmiştir. Atatürk'e ayrılan odanın eşyaları ise Sivas Müftüsü Abdurrahim Efendi, Şekercioğlu İsmail Efendi ve Sığırcıoğlu Hayri Efendi'nin evlerinden getirilmiştir.

Sivas İdadisi taş binaya taşınmadan önce Sivas Rüşdiyesi'nde belli bir seviyede eğitim verildiğine dair 24 Ağustos 1893 tarihli bir arşiv belgesi mevcuttur. Bu belge kısaca şöyledir: "Sivas'ta bulunan ve [bugünlerde] lağv edilmiş (kapatılmış) olan Rüşdiye Mektebi binasının bir kısmında evvelce yerleştirilmiş olan askeri rüşdiye diğer kısmında ise bu kere küşad olunan (açılan) mülkiye idadisi öğrencileri işgal etmekte olup hâlbuki idadi mektebi yeniden yapılmış olan diğer bir binaya naklolunmak üzeredir..." Sivas Lisesi 1887 yılında eğitim ve öğretimine önce "Mülki İdadî", sonra "Sivas Sultanisi" olarak devam etmiş daha sonra da 1924 yılında Atatürk'ün emri ile "Sivas Lisesi" adını almıştır. Sivas Kongresi sonrası kısa bir süre ile bu bina Küçük Zabıt (Astsubay) Okulu olarak kullanılmış, okulun Tokat'a taşınmasından sonra Sultani olarak hizmete devam etmiştir.

Bu binada ilk görev yapan okul müdürü ise Bulgaristan göçmenlerinden olan Hulusi Bey'dir.

Sivas Kongresi sırasında okulun on iki sınıfı bulunmaktaydı. Bunlardan ilk beşi Taşlı Sokak'taki Abidin Bey'in konağında, yedi tanesi ise Paşabostanda Burhanettin Efendi'nin konağında eğitime devam etmiş, sonra her ikisi Burhanettin Bey'in konağının karşısındaki başka bir eve taşınarak eğitim ve öğretime devam etmiştir. Heyet-i Temsiliye'nin Ankara gitmesinden sonra ise Sanat Okulu bu binaya taşınmaya çalışmış ise de sonuçsuz kalmış ve Sultani kendi binasına taşınmıştır.

Sivas Lisesine Taşlı Sokak'ta yeni bina yapılıncaya 1970-71 öğretim yılından itibaren buraya taşınmıştır. Bu tarihi binada 1982 yılından itibaren "Kongre ve Etnografya Müzesi" olarak kullanılmıştır. Sivas

Lisesi ise Taşlı Sokak'taki yeni binasına taşınarak eğitim ve öğretimine devam etmektedir. Bina 2015 yılında TBMM Milli Saraylar tarafından yeniden restore edilerek Bilim Kurulu tarafından iç tasarımı ile teşhiri yeniden dizayn edilmiş ve müze olarak hizmet vermeye devam etmektedir.

ANADOLU VE RUMELİ MÜDAFAA-YI HUKUK CEMİYETİ

Mondros Mütarekesi'nin 30 Ekim 1918'de imzalanmasından sonra İtilaf devletleri Osmanlı topraklarını işgal etmeye başladılar. Bunun üzerine Anadolu'nun birçok bölgesinde vatanın ve milletin savunulması amacıyla mahalli direniş cemiyetleri kurulmaya başladı. Yunanlılar'ın İzmir'i işgal etmesinden sonra daha da yaygınlaşan ve genellikle "Müdafaa-yı Hukuk" ve "Redd-i İlhak" adını taşıyan bu cemiyetlerin sayısı arttı ve kongreler düzenleyerek halkı vatan müdafası için örgütlemeye başladılar.

Vilayat-ı Şarkıyye Müdafaa-yı Hukuk-ı Milliyye Cemiyeti'nin Erzurum şubesi ve Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliyye Cemiyeti'nin organizasyonu ile 23 Temmuzda Erzurum'da toplanan kongrede bu iki cemiyet feshedilip yerine "Şarki Anadolu Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti" kuruldu. Kongrenin başkanlığına Mustafa Kemal Paşa getirilerek dokuz kişilik bir temsil heyeti seçildi.

Sivas'ta 4 Eylül 1919'da toplanan kongrede ise Erzurum'da kurulan 'Şarki Anadolu Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti'nin tüzüğü esas alınarak yeni bir tüzük ve beyanname hazırlandı. Bütün yurdu kapsayacak şekilde Milli Mücadele için kurulmuş fakat aralarında organik bir bağ bulunmayan bütün milli direniş teşkilatları birleştirilerek "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti" adıyla tek bir çatı altında birleştirildi. Cemiyetin yönetim kurulu olan Temsil Heyeti'nin üye sayısı da dokuzdan on altıya çıkarıldı. Cemiyetin kuruluş beyannamesi ve tüzüğü Heyet-i Temsiliye namına Mustafa Kemal Paşa'nın imzasıyla 11 Eylül 1919'da Sivas Valiliğine verildi.

Cemiyetin Heyet-i Temsiliyesi olarak Üçüncü Ordu Müfettişliği ve askerlikten ayrılmış olan Mustafa Kemal Paşa, ilk ve tek umumi reisidir.

İstanbul Büyükşehir Atatürk Kitaplığı 3568 genel nolu ile kayıtlı olan "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti" ne ait belgede şu bilgiler bulunmaktadır.

Cem'iyetin İsmi: Sivas Rumeli Anadolu Müdafaa-yı Hukuk Cem'iyeti Sivas Müdafaa Cem'iyeti

Tarih-i Te'sisi: 11 Eylül 335

Beyân-nâme Tarihi: 11 Eylül 335

Maksad-ı Te'sisi: Anadolu ve Rumeli vilâyetlerinin düşmana vermemek maksadıyla

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-yı Hukûk Cemiyeti teşek kül ve te'sis olunmuştur.

Mü'essisleri: Üçüncü ordu müfettişliğinden ve meslek-i askeriden müsta'fi Mustafâ Kemâl Paşa

Hey'et-i İdâresi: Hüseyin Raûf Bey

Erzurum Meb'ûsu Râif Bey

Trabzon Meb'ûsu İzzet Bey

Trabzon Meb'ûsu Servet Bey

Erzincanlı Şeyh Hâci Fevzi Efendi

Beyrût Vâli-yi Sâbıkı Bekir Sâmi Bey

Bitlis Meb'ûsu Sâdullah Efendi

Mutki Aşireti Rüesâsından Hâci Mûsâ Bey

Erkân-ı Harb Miralaylığından Mütেকâid Vâsıf Bey

Bitlis Vâli-yi Sâbıkı Mazhar Müfid Bey

Ankara Meb'ûsu Ömer Mümtâz Bey

Ankara Meb'ûsu Hüsrev Sâmi Bey

Mutasarrıf-ı Sâbıklardan Hakkı Behic Bey

Niğdeli Râtib-zâde Mustafâ Bey

Sivas Valiliği'ne verilen Anadolu ve Rumeli Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti Yönetim Kurulu isim listesi

Merkez-i İdâresi : Hükümet civârında Mekteb-i Sultânî Binâsı

Mülâhazât

Hey'et-i İdârede Tebeddülât

Merkez-i İdârede Tebeddülât

Şu'be Teşkilâtı

Tebeddülât-ı Müteferrika ve Muhâberât

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti Hey'et-i Temsiliyyesi, cemiyetin en yüksek yönetim organı ve daha önce yurdun çeşitli yerlerinde değişik isimlerle kurulmuş olan cemiyetler de bunun birer şubesi, tüm Anadolu insanı da doğal üyesi olarak kabul edildi. Ayrıca, "Merkezi Sivas olmak üzere Rumeli ve Anadolu'nun her tarafında şubeler açılması" öngörüldü. Tüzüğe göre, cemiyetin, hiyerarşik anlamda birbirine bağlı olmak üzere köy ve mahallelerden başlayarak bucak, ilçe, sancak, il idare bölümlerinde teşkilatlar kurulacak; köy, bucak, ilçe ve bağlı sancaklarda yönetim kurulları, bağımsız sancaklarla illerde merkezi yönetim kurulları oluşturulacak ve kongre tarafından seçilmiş bir "Heyet-i Temsiliye"si bulunacaktır.

Cemiyetin kuruluş ve teşkilatlanma amacı ise Osmanlı Devleti'nin dağılma tehlikesine karşı vatanının bütünlüğü ve bağımsızlığın korunması hususunda Kuva-yı Milliye'yi etkin ve İrade-i Milliye'yi hâkim kılmaktır.

Kuruluşuyla birlikte Anadolu'da hızla teşkilatlanması sağlanan cemiyet, Mustafa Kemal Paşa liderliğinde bir nevi Anadolu'da Heyet-i Temsiliye olarak geçici hükümet görevini yürüttü. Cemiyet İstanbul Hükümeti başta olmak üzere, yurt dışından gelen gazeteciler ve temsilcilerle görüşmeler yaparak sesini ve gücünü artırmaya başladı. Kurulduğu bu dönemde İstanbul'da görevde bulunan Damat Ferit Paşa Hükümeti ile anlaşma sağlayamayan Mustafa Kemal Paşa, Sultan Vahidüddin ile kurduğu ilişki ve telgraf görüşmeleri sonrası hükümetin görevden ayrılıp yerine kurulan Ali Rıza Paşa hükümeti ile temasa geçti.

Amasya'da yapılan görüşme ve hazırlanan protokol ile İstanbul Hükümeti, Temsil Heyeti'ni resmen tanımış oluyordu. Amasya'da 20 Ekim 1919'da başlayan ve üç gün süren toplantıya İstanbul hükümeti adına Bahriye Nazırı Sâlih Paşa, Hey'et-i Temsiliyye adına da Mustafa Kemal, Hüseyin Rauf ve Bekir Sami beyler katıldılar. Yapılan görüşmelerde öncelikli konu Sivas Kongresi bildirisini oldu. Bildiride yer alan sınırların tespitinin sağlanması gereği kabul edildi. Görüşmeler sonunda protokol düzenlendi. İmzasız olan protokolda ise barış konferansına gidebilecek kişilerin adlarını gösteriyordu. Anadolu'nun güvenli bir yerinde meclisin yeniden açılması, halkın isteklerinin Osmanlı yönetimine iletilmesi açısından önemli bir karardı.

Osmanlı Meclis-i Mebusan'ı 12 Ocak 1920 günü yetmiş iki mebusun katılımı ile İstanbul'da açıldı. Hüseyin Rauf başkanlığındaki Milliyetçi grup, Ankara ile İstanbul arasındaki anlaşmazlıkları düzeltmek için çalışmaya başladı. İlişkiler olumlu yönde gelişti ve 28 Ocak 1920 günü Meclis-i Mebusan, Sivas Kongresi'nde belirlenen "Misak-ı Milli"yi resmen kabul etti.

İstanbul Hükümeti ile Ankara'da Anadolu ve Rumeli Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti aralarının düzelmesi işgalcilerin hoşuna gitmedi. İşgalcilerin tekrar devreye girmesi ve yoğun baskıları üzerine Ali Rıza Paşa 3 Mart 1920'de istifa etmek zorunda kaldı. Ali Rıza Paşa kabinesinin yerine Bahriye Nazırı Salih Paşa'yı atanması ve Ankara - İstanbul münasebetlerinin devam etmesi üzerine işgal kuvvetleri 16 Mart 1920'de İstanbul'u işgale başladılar. Meclis-i Mebusan işgalciler tarafından basılarak dağıtıldı.

İstanbul'da meclisin dağılması, bazı mebusların sürgüne bazılarının ise Anadolu'ya kaçmasına vesile oldu. Ankara'da yeni bir meclisin toplanmasına karar verildi. Hemen hepsi Anadolu ve Rumeli Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti adayı olan yeni milletvekilleri 23 Nisan 1920 günü Büyük Millet Meclisi üyesi olarak Ankara'da toplandı. Hey'et-i Temsiliyye başkanı Mustafa Kemal Paşa oy birliği ile meclis başkanlığına seçildi. Böylece Hey'et-i Temsiliyye'nin o güne kadar birleştirici ve idare edici görevi Büyük Millet Meclisi'ne geçti. Hükümetin dayandığı Anadolu ve Rumeli Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti ise bütün teşkilatıyla iktidar partisi hâlini aldı.

Anadolu Kadınları Müdafaa-yı Vatan Cemiyeti ve Darüleytam (Yetimler Yurdu)

SİVAS ANADOLU KADINLARI MÜDAFAA-YI VATAN CEMİYETİ

Sivas Kongresi ile birlikte Milli Mücadele için teşkilatlanan ve bir araya gelen ülke genelinde Anadolu ve Rumeli Müdafaa-yı Hukuk Cemiyetlerinden sonra kadınlarında Milli Mücadele'ye destek amaçlı teşkilatlanmaya başladıkları görülmektedir. Sivas Valisi Reşit Paşa'nın hanımı Melek Reşit Hanım bu doğrultuda 28 Kasım 1919'da Sivas Numune Mektebi'nde kadınların katılımı ile bir toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantıda yaptığı konuşmada, "Bugün buraya toplanmaktaki maksadımız, memleketimiz hakkında biraz görüşmek, dertleşmek, ağlaşmak, Cenab-ı Hakka yalvarmak, lazım gelirse vatanın müdafası için hatta ölüme bile katlanmaktır. Çünkü istiklalini kaybeden bir millet, en büyük rahata nail olsa bile artık o memleketin sahibi değildir, esiridir. Bir insan küçük bir evin hanımı olmayı elbet büyük bir evin hizmetçisi olmaya tercih eder. Hâlbuki memleketini kaybetmek, hizmetçilikten de esaretten de güçtür, İzmir'in muvakkat bir işgali esnasında bile dindaşlarımıza ne hakaretler yapıldığını görüyoruz. Hâlbuki biz daha istiklalini muhafaza eden, parlak bir tarihe sahip olan bir milletiz." dedi. Bu toplantıdan sonra "Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandığında Osmanlı Devleti'nin kontrolünde olan toprakların kurtarılması yolunda mücadele etmek" gayesiyle "Sivas Anadolu Kadınları Müdafaa-yı Vatan Cemiyeti" kuruluşuna ilişkin Cemiyetin Yönetim Kurulu tarafından hazırlanan Nizamnamesini ve Cemiyet mührünü, 7 Aralık 1919 da Valiliğe vermiştir.

Anadolu Kadınları Müdafaa-yı Vatan Cemiyeti Yönetim Kurulu'nun Sivas Valiliğine verdiği, Cemiyetin kuruluşu ile ilgili 7 Aralık 1919 tarihli dilekçe:

Kongre döneminin Sivas Valisi olan Reşit Paşa'nın eşi, Sivas Anadolu Kadınları Müdafaa-yı Vatan Cemiyeti kurucusu Melek Reşit Hanım ve kızları

Anadolu Kadınları Müdafaa-yı Vatan Cemiyeti Yöneticisi ve Yetimler Yurdu Müdiresi Makbule Hanım dernek üyeleriyle

“Huzur-ı Sami-yi Cenab-ı Vilayetpenahiye

Atufetlü Efendim Hazretleri

Mütekaddim 26 Teşrin-i sani 335 tarihli beyanname ile keyfiyet-i teşkili arz olunan ve merkez-i idaresi şimdilik Melek Reşit Hanımefendi'nin haneleri bulunan Anadolu Kadınları Müdafaa-yı Vatan Cemiyeti'nin heyet-i idaresi esamisinin bir kıta listesi ile cemiyetin mührüyle musaddak iki nüsha nizamnamesi merbuten takdim kılınmış olmakla iktıza-yı nizamisinin ifası hususuna müsaade buyurulması babında emr ü ferman hazret-i men lehül-emrindir. 7 Kânun-ı evvel 335

Reise-yi evvel	Melek Reşit
Reise-i sani	Samiyе
Kâtibe	Şefika Kemal
Veznedar	Emine”

Sivas Valiliği, yaptığı incelemeler sonunda “Sivas Anadolu Kadınları Müdafaa-yı Vatan Cemiyeti”nin kuruluşunu 9 Aralık 1919 tarihli yazısıyla onaylamıştır.

Cemiyetin kuruluşundan yaklaşık iki ay sonra, 6 Şubat 1920 Cuma günü genel kurul yapılarak cemiyetin yaptığı çalışmalar hakkında üyeler bilgilendirilmiştir. Başkan Melek Reşit Hanım ülkenin içerisinde bulunduğu genel durumuna dair değerlendirme yapmış ve kadınlara düşen sorumluluğu vurgulamıştır. Bu çerçevede Sivasslı kadınları maddi yardımda bulunmaya çağırmıştır.

Sivas Anadolu Kadınları Müdafaa-yı Vatan Cemiyeti sadece Sivas merkezde değil diğer il ve ilçelerde de aynı amaçlarla çalışacak kadın cemiyetlerinin kurulması hususunda girişimlerde bulunmuştur. Böylece farklı isimlerle de olsa Kangal, Konya, Burdur, Yozgat, Pınarhisar, Erzincan, Eskişehir, Kayseri, Amasya Burdur, Kayseri, Bolu ve Erzincan'da kadın dernekleri kurulmuştur. Yine Maraş, İzmir gibi işgale uğrayan ve mücadele eden şehirler için para yardımı, askerler için çorap örme kampanyaları, yetim kız çocukları için maddi ve manevi destekte bulunmak gibi faaliyetlerde bulunmuştur.

Cemiyetin en önemli faaliyetlerinden birisi de protestolar yaparak ve telgraflar çekerek önemli siyasi gelişmeler ve haksızlıklarla ilgili olarak İstanbul Hükümetini ve dış devletleri uyarmıştır. Milli Mücadele'nin çalışmalarını ve Anadolu halkının sesini ülke geneline ve yabancılara duyurmak için yoğun çaba sarf etmiştir. Bu çerçevede İstanbul'daki ABD, İngiltere, Fransa ve İtalya siyasi temsilcilerine çekilen telgraflarla Güney Anadolu'da Fransanın kanlı olaylara sebep olan tavrına dikkat çekilmiştir. Anadolu'daki işgal hareketleri Avrupa ve ABD'nin uygar toplumları nezdinde protesto edilmiştir. Cemiyet, yabancı devletlerin cumhurbaşkanı eşlerine telgraflar çekerek etki etmeye de çalışmıştır. Fransa Cumhurbaşkanı Poincaré'nin eşine 17 Ocak 1920'de çekilen telgraf yaşanan acıları anlatmaya dönük duygulu ifadeleri içermektedir.

Kadınlar Fişeklikte Mermi Doldururken

Sivas Anadolu Kadınları Müdafaa-yı Vatan Cemiyeti, tüm çalışmalarını kısa aralıklarla Heyet-i Temsiliye Başkanı Mustafa Kemal ile yazışmalar yaparak yapılan faaliyetleri anlatmış ve sürekli Mustafa Kemal Paşadan bilgi alarak onun doğrultusunda verilecek görevleri yapmaya hazır olduğunu bildirmiş ve çalışmalarını sürdürmüştür. Cemiyet, yürüttüğü faaliyetler hakkında Temsil Heyeti'ne düzenli olarak rapor sunmuştur. Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal Paşada 9 Mart 1336/1920

tarihli yazısında vatan yolunda yapılan hizmetlerinden dolayı Sivas Anadolu Kadınları Müdafaa-yı Vatan Cemiyeti'ne takdir ve teşekkürlerini bildirerek kıymetli mesailerinde başarılar dilemiştir.

Eşi Sivas Valisi Reşit Bey'in sağlık sorunu nedeniyle 16 Ekim 1920'de Kastamonu Valiliği'ne tayini sebebiyle Sivas'tan ayrılmak zorunda kalan Melek Reşit Hanım cemiyet başkanlığından da ayrılmıştır.

SİVAS KONGRESİ'NE KATILAN DELEGELER

Sivas Kongresi'ne katılan delegelere ilişkin üzerinde ittifak edilen bir katılım listesi bugüne kadar sağlanamamıştır. Zira kongreye kaç delegenin katıldığı, kimler olduğu, hangi illeri temsil ettikleri ve nasıl delege olarak seçildikleri veya atandıkları bugüne kadar tespit edilen bilgi ve kayıtlara göre birbirinden farklılıklar göstermektedir. Değişik kaynaklarda farklı bilgiler bulunması, kongrenin yapıldığı zamandan ve koşullardan kaynaklı nedenlere dayanmaktadır.

Her şeyden önce Sivas'ta yapılacak olan kongre çağrısının yapıldığı 22 Mayıs 1919 tarihli Amasya Tamimi'nde kongrenin yapılacağı yerin Sivas olarak belirtilmesine rağmen tarih belirtilmediği için kongre için vilayetlerden seçilen delegelerin bir kısmı 4 Eylül'den önce, bir kısmı kongre oturumları devam ederken, bir kısmı ise kongrenin bitiminden sonra Sivas'a ulaşmışlardır. Örneğin, kongrenin açılışından bir gün sonra üç Denizli delegesi, dört gün sonra Samsun delegesi, kongre bitiminden sonra ise üç Kayseri delegesi Sivas'a ulaşmışlardır.

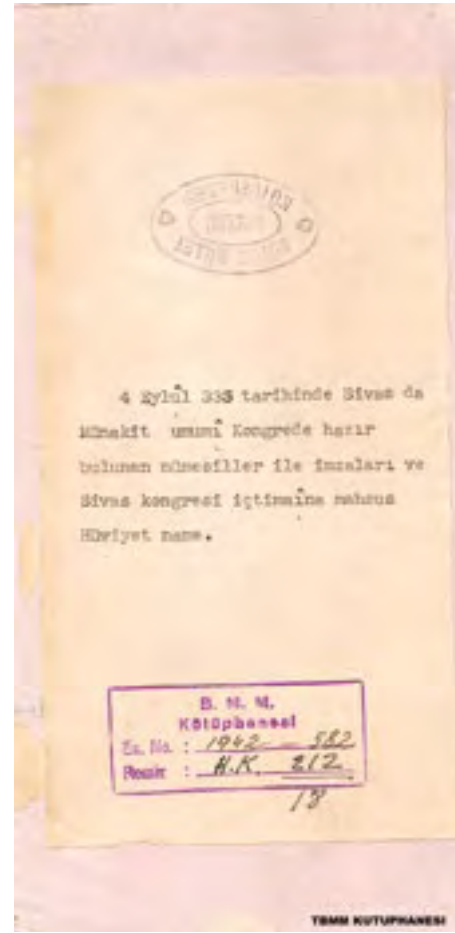
Sivas'a gelen delegeler 4-11 Eylül arasında yapılan oturumların bazılarında katılmış, bazılarında çeşitli nedenlerle katılmayanlar olmuştur. Örneğin Kastamonu delegesi Tatlızade Nuri Efendi, Sivas'a gelmiş ancak hastalanması nedeniyle oturumların birçoğuna katılamamıştır.

Kesin olan bilgi ise, kongre tutanaklarında isimleri geçen delegelerdir. Zira bunlar, verdikleri önergeler için söz alıp konuştuklarından dolayı delege olarak kongrede bulunmuşlardır. Ancak, kongreye katılıp önerge vermeyen ve söz alıp konuşmayan, hâliyle kongre tutanaklarına isimleri geçmeyen delegeler de mevcuttur. Zira isimleri tutanaklarda geçmemesine rağmen kongreye katıldığı bilinen bazı delegelerin yazdıkları hatıratlarda Sivas'a geldikleri ve kongreye katıldıklarından bahsedilmektedir. Yine, illerin delege olarak seçtikleri ve belge düzenleyerek kongreye katılmak üzere gönderdikleri il temsilcisi delegelerin isimleri de başka kaynaklarda zikredilmektedir.

Mahmut Goloğlu, Sivas Kongresi isimli kitabında, Kayseri delegelerinden Ahmet Hilmi Bey'in durumunu hatıralarından alıntılarla aktardıktan sonra şöyle demektedir. "Ne yazık ki bu şekilde de olsa gelenlerin sayısı pek fazla değildi. Hepsi 20'yi geçmiyordu. O zaman Mustafa Kemal Paşa yanındakilerden bazılarını birer ilin delegesi olarak kongreye kattı. Ve ancak bu sayede, yani bir kısmı "illerden gelme" ve bir kısmı "Sivas'ta atanma" usulüyle 20-25 kadar delegenin katılımı ile Sivas Kongresi açılmış oldu. (Bir hafta süren toplantılar sırasında Kongre'ye gelen bazı delegeler de olacak ve bizim tespit ettiğimize göre toplam delege sayısı 38'e kadar çıkacaktır.)" demektedir.

Delegelerin isimlerinin tespitindeki bir diğer sorun ise şudur: Bugüne kadar çeşitli kaynaklarda değerlendirilen delege listelerinin farklılık gösterilmesi, bazı delegelerin isim benzerlikleri veya isimlerinin kısaltılarak tek isim hâlinde yazılması, farklı illerden katılan delegeler veya farklı kişiler olarak değerlendirilmiştir. Örneğin, Denizli delegesi Mehmet Şükrü Bey gibi. Yine Eskişehir delegesi Halil İbrahim Bey bazı listelerde "Sipahizade", bazılarında "Siyahzade" olarak kayıtlıdır. Afyon delegesi Salih Sıtkı Bey "Kesrizade" ve "Gerizade" olarak, Çorum delegesi Abdurrahman Dursun Bey "Tosun" veya "Sapıkoğlu" ve "Sabıkzade" olarak geçmektedir.

Erzurum Kongresi yapıldığı ve Karadeniz ve Doğu illerinden 60 civarında delegenin katılımıyla gerçekleştiği için, tekrar bu illerden delegelerin Sivas'a kongreye gelmesi pek mümkün görünmüyordu. Bu nedenle bu illeri temsilen Heyet-i Temsili-

Celal Bayar'ın TBMM Kütüphanesi'ne verdiği Delege listesi ve ekleri

ye'nin bu illeri temsil etmesi daha uygundu. Erzurum'da Heyet-i Temsiliye'ye seçilen üyeler memleketlerine dönmüşlerdi, Mustafa Kemal Paşa, Rauf Bey ve Raif Efendi kalmışlardı. Tokat'ta bulunan Bekir Sami Bey Sivas'a geçecek ve Erzincan'dan geçerken Şeyh Fevzi Efendi'yi de yanlarına alarak Sivas Kongresi'ne Erzurum Heyet-i Temsiliye üyeleri olarak iştirak ettiler.

Sivas Kongresi'ne katılan delegelerin çoğunluğu Orta Anadolu illerinden iştirak etmişlerdir. Batı Anadolu'nun birkaç ilinden katılım olmuş ancak bu adaylar ilin milli kuruluşlarından daha çok şehrin önde gelenlerinin tasvibi veya kendi iradeleriyle katılmışlardı. Rumeli'den ise hiç delege katılmamıştır. Doğu illerinin ve Trabzon ile bölgedeki sancakların delegeleri ise Şarki Anadolu Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi tarafından temsil edilmiş olduğu için ayrıca delege göndermemişlerdir. Yılmaz Altuğ, Türk İnkılap Tarihi isimli eserinin 67. Sayfasındaki ifadesine göre "Mustafa Kemal Osmanlı İmparatorluğunun dağılacağına emin olduğundan Sivas Kongresi'ne sadece Anadolu ve Trakya'daki Türk Vilayetleri'nden temsilci çağırılmış, Halep ve Musul'dan kimseyi davet etmemiştir."

Bütün bunlarla birlikte Sivas Kongresi'ne katılan delegelerin sayılarını tam olarak tespit etmek bugüne kadar mümkün olamamıştır. Yayımlanan listelerdeki delege isimleri, temsil ettikleri vilayetler birbirini tutmamaktadır. Böylece Sivas Kongresi'ne katılan delegelere ait birçok araştırmacı tarafından yapılan muhtelif araştırmalar ve yazılan makaleler ile kitaplarda birbirinden farklılık gösteren delege listeleri yayımlanmıştır.

Bu çalışmamızda, bugüne kadar çeşitli araştırma ve kitaplarda yayınlanan listelerden bazılarını aşağıda veriyoruz:

1. Celal Bayar Tarafından Büyük Millet Meclisi'ne Fotokopisi Verilen Liste

Celal Bayar tarafından Büyük Millet Meclisi'ne verilen ve fotokopisini yayımladığımız delege listesi şöyledir:

"Celal Bayar tarafından Büyük Millet Meclisi Kütüphanesine'ne tevdi edilmiştir. 19.6.942" notu bulunan Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi 1942-582 Esas no ile Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi'nde kayıtlı bulunan evrakta "4 Eylül 338 tarihinde Sivas'ta münakit umumi Kongrede hazır bulunan mümessiller ile imzaları ve Sivas Kongresi ictimaina mahsus hüviyetname" de Sivas Kongresi'ne katılan delegelere ait isim listesi şöyledir:

"4 Eylül 335 tarihinde Sivas'ta münakid Umümi Kongre'de

hâzır bulunan mümessil-in-i kirâm hazerâtı

1. Reis : Mustafa Kemâl Paşa Hazretleri Hey'et-i Temsiliyyeden
2. Reis Vekili : İsmâil Fâzıl Paşa İstanbul
3. Reis Vekili : Raûf Beyefendi Sivas, Hey'et-i Temsiliyyeden
4. Kâtip : İsmâil Hâci Bey İstanbul
5. Kâtip: Mehmed Şükri Afyonkarahisar, Koçzade, Da'vâ Vekili
6. A'zâ : Raûf Efendi Erzurum, Hey'et-i Temsiliyyeden
7. A'zâ : Hâci Şeyh Fevzi Efendi Erzincan, Hey'et-i Temsiliyyeden
8. A'zâ : Vâsıf Bey Ayntâb, Hey'et-i Temsiliyyeden, Hızır oğlu
9. A'zâ : Ahmed Nûri Bursa
10. A'zâ : Osmân Nûri Bursa
11. A'zâ : Bekir Sâmi Bey Hey'et-i Temsiliyyeden
12. A'zâ : Halil İbrâhim Efendi Eskişehir, Sipâhizâde

13. A'zâ : Mâcid Bey Alaşehir
14. A'zâ : Hüseyin Bey Eskişehir, Bayraktarzâde
15. A'zâ : Sâlih Sıdkı Afyonkarahisar, Kesrizâde
16. A'zâ : Zeki Bey Kastamonu
17. A'zâ : Hâlid Hâmi Bey Bor, Niğde, Müftizâde
18. A'zâ : Hüsrev Sâmi Bey Eskişehir
19. A'zâ : Re'fet Bey Canik, Hey'et-i Temsiliyyeden.
20. A'zâ : Boşnakzâde Süleymân Samsun,
21. A'zâ : Bahri Bey Yozgat
22. A'zâ : Tevfik Bey Çorum
23. A'zâ : Abdurrahman Bey Çorum, Sâbıkzâde
24. A'zâ : Yûsuf Bey Denizli, Başağazâde
25. A'zâ : Mehmed Şükri Bey Denizli, Dalamanlızâde
26. A'zâ : Necib Ali Bey Denizli, Küçükağazâde
27. A'zâ : Osmân Nûri Bey Nevşehir, Dellâlzâde
28. A'zâ : Mustafâ Bey Niğde, Muhyiddin Efendizâde
29. A'zâ : İbrâhim Süreyyâ Karasi
30. A'zâ : Hikmet Bey Mekteb-i Tibbiyye, sınıf:4, numara: 335
31. A'zâ : Mazhar Müfid Bey Hey'et-i Temsiliyyeden"

Mahmut Goloğlu'nun kaleme aldığı Sivas Kongresi kitabında "Böylece, bugüne kadar elde edilen bilgilere göre, Sivas Kongresi'ne katıldıkları anlaşılan 38 delegenin listesi, o günkü idare kuruluşları da göz önünde tutularak, aşağıdaki gibi düzenlenmiştir." denilmektedir. Mahmet Goloğlu'nun kitabına aldığı liste ise şöyledir:

Sivas Kongresi'ne katılanlar:

A- Şarki Anadolu Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliye üyeleri:

a-) Erzurum Kongresi tarafından seçilmiş olanlar:

1. Mustafa Kemal Paşa (Atatürk)
2. Hüseyin Rauf Bey (Orbay)
3. Bekir Sami Bey (Kunduh)
4. Raif Efendi (Dinç)
5. Fevzi Efendi (Fırat)

b) Heyet-i Temsiliye tarafından seçilmiş olanlar:

6. Refet Bey (Bele)

B- İllerden gelen delegeler:

7. İsmail Fazıl Paşa (Cebesoy) İstanbul Delegesi, (Emekli General)
8. İsmail Hami Bey (Danişmend) İstanbul Delegesi (Mülkiyeli, Gazeteci)
9. Hikmet Efendi İstanbul Delegesi (Askeri Tıp Öğrencisi)
10. Başağazade Yusuf Bey (Başkaya) Aydın'ın Denizli Delegesi
11. Küçükağazade Necip Ali Bey (Küçüka) Aydın'ın Denizli delegesi (Hukuk Öğrencisi)
12. Dalamanlızade Mehmet Şükrü Bey Aydın'ın Denizli delegesi
13. Hakkı Behiç Bey Aydın'ın Denizli Delegesi (Eski Mutasarrıf)
14. Macit Bey Aydın'ın Alaşehir Delegesi (Hâkim, Şarkışlahı)

15. İbrahim Süreyya Bey (Yiğit)	Aydın'ın Manisa Delegatesi (Eski Mutasarrıf)
16. Mehmet Tevfik Bey	Ankara'nın Çorum Delegatesi (Müftü, Malatyalı)
17. Sabıkkade Abdurrahman Dursun Bey	Ankara'nın Çorum Delegatesi (Lise Öğretmeni)
18. Tatlızade Yusuf Bahri Bey	Ankara'nın Yozgat Delegatesi (Tüccar, Çiftçi)
19. Tatlızade Nuri Efendi	Kastamonu Delegatesi (Genel Meclis Üyesi)
20. Sami Zeki Bey	Kastamonu Delegatesi (Emekli Binbaşı)
21. Kesrizade Salih Sıtkı Bey	Afyonkarahisar Delegatesi
22. Mehmet Şükrü Bey (Koçzade)	Afyonkarahisar Delegatesi (Hukukçu-Gazeteci)
23. Bekir Bey	Afyonkarahisar Delegatesi
24. Ahmet Nuri Bey	Bursa Delegatesi (Eski Mutasarrıf)
25. Osman Nuri Bey (Özpay)	Bursa Delegatesi (Davavekili)
26. Asaf Bey	Bursa Delegatesi
27. Siyahizade Halil İbrahim Bey	Eskişehir Delegatesi (Taşocakları Sahibi)
28. Bayraktarzade Hüseyin Bey	Eskişehir Delegatesi (Tüccar)
29. Hüsrev Sami Bey (Kızıldoğan)	Eskişehir Delegatesi (Ordudan ayrılma)
30. Ratıpzade Mustafa Efendi (Soylu)	Niğde Merkez Delegatesi (Çiftçi)
31. Dellalzade Hacı Osman Efendi	Niğde'nin Nevşehir Delegatesi
32. Halit Hami Bey	Niğde'nin Bor Delegatesi (Mal müdürü)
33. İmamzade Ömer Mümtaz Bey	Kayseri Delegatesi
34. Kâtipzade Nuh Naci Bey (Yazgan)	Kayseri Delegatesi (Tüccar)
35. Kalaçzade Ahmet Hilmi Bey (Kalaç)	Kayseri Delegatesi (Eski Mebus, Mülkiyeli)
36. Kara Vasıf Bey	Gaziantep Delegatesi (Emekli Kurmay Albay)
37. Boşnakzade Süleyman Bey	Samsun Delegatesi
38. Mazhar Müfit Bey (Kansu)	Hakkâri Delegatesi (Eski Vali)

Sivas Kongresi'ne katılanlarla ilgili diğer araştırmacıların yapmış oldukları listeler ise şöyledir:

2- Sivas Kongresi'ne Aydın'ın Denizli Delegatesi Olarak Bulunan Bağazade Yusuf Bey'in Düzenlediği Özel Delege Listesi*

4 Eylül 1335 (1919)

Sivas'ta münakıd Umumi Kongre'de hazır bulunan mümessil-i kiram hazeratı:

1. Reis	Mustafa Kemal Paşa Hazretleri	Heyet-i Temsiliye'den
2. Reisvekili	İsmail Paşa Hazretleri	İstanbul
3. Reisvekili	Rauf Efendi	Heyet-i Temsiliye'den
4. Kâtip	İsmail Hami Bey	İstanbul
5. Kâtip	Mehmet Şükrü Bey	Afyonkarahisar
6. Aza	Raif Efendi....zade	Heyet-i Temsiliye'den
7. Aza	Hacı Şeyh Fevzi Efendi	Heyet-i Temsiliye'den
8. Aza	Vasıf Bey,oğlu	Heyet-i Temsiliye'den
9. Aza	Ahmet Nuri Bey	Bursa
10. Aza	Osman Nuri Bey	Bursa
11. Aza	Bekir Sami Bey	Heyet-i Temsiliye'den
12. Aza	Halil İbrahim Efendi (Siyahizade)	Eskişehir
13. Aza	Macit Bey	Alaşehir
14. Aza	Hüseyin Bey (Bayraktarzade)	Eskişehir

15. Aza	Salih Sıtkı Bey	Afyonkarahisar
16. Aza	Zeki Bey	Kastamonu(İnebolu'da mukim)
17. Aza	Halit Bey (Borlu)	Niğde.
18. Aza	Hüsrev Sami Bey	Heyet-i Temsiliye'den. Eskişehir
19. Aza	Refet Bey	Heyet-i Temsiliye'den, (Canik)
20. Aza	Süleyman Bey (Boşnakzade)	Canik
21. Aza	Bahri Bey (Tatlızade)	Yozgat (Akdağmadeni'nden)
22. Aza	Mehmet Şükrü Bey (Dalamanlızade)	Denizli
23. Aza	Necip Ali Bey (Küçükagağzade)	Denizli
24. Aza	Osman Remzi Bey (Dellalzade)	Nevşehir
25. Aza	Mustafa Efendi (Muhittinefendizade)	Niğde
26. Aza	Tevfik Bey (Malatyalı)	Çorum
27. Aza	Abdurrahman Dursun Bey (Sabıkkade)	Çorum
28. Aza	İbrahim Süreyya Bey	Karesi
29. Aza	Hikmet Bey	Tıbbiye
30. Aza	Mazhar Müfid Bey	Heyeti Temsiliye'den
31. Aza	Yusuf Bey (Başagağzade)	Denizli

*Yusuf Bey'in oğlu Enver Başkaya'daki fotokopisinden alınmıştır.

3- Vehbi Cem Aşkun'a Göre Sivas Kongresi'ne Katılan Delegatesin İsimleri:

1. Reis,	Mustafa Kemal Paşa
2. Reis Vekili,	İsmail Fazıl Paşa (İstanbul)
3. Reis Vekili,	Hüseyin Rauf Bey
4. Kâtip,	İsmail Hami (Danışmend) Bey (İstanbul)
5. Kâtip,	Mehmet Şükrü Bey (Afyonkarahisar)
6. Üye,	Bekir Sami Bey (Tokat)
7.	Miralay Refet Bey (Canik-Samsun)
8.	Kara Vasıf Bey (İstanbul)
9.	Başagağzade Yusuf Bey (Denizli)
10.	Küçükagağzade Necip Ali Bey (Denizli) Hukuk talebesi.
11.	Hoca Raif Efendi (Erzurum)
12.	Şeyh Fevzi Efendi (Erzincan)
13.	Ahmet Nuri Bey (Bursa eski Belediye Başkanı)
14.	Osman Nuri Bey (Bursa) Avukat
15.	Siyahizade Halil İbrahim Efendi (Eskişehir) Taşocakları sahibi
16.	Bayraktarzade Hüseyin Bey (Eskişehir) Tüccar
17.	Hüsrev Bey (Eskişehir) Askerlikten müstafi
18.	Macit Bey (Alaşehir) Adliyeci-Şarkışla
19.	Gerizade Salih Sıtkı Bey (Afyonkarahisar)
20.	Zeki Bey (Kastamonu) Binbaşı Emeklisi
21.	Boşnakzade Süleyman Bey (Canik-Samsun)
22.	Mehmet Tevfik Bey (Çorum) Yedek Subay-Çorum müftüsü
23.	Abdurrahman Dursun Bey (Çorum) İdadi Öğretmenlerinden
24.	Bahri Tatlıoğlu (Yozgat) Tüccar ve ziraatçı
25.	Tellalzade Hacı Osman Efendi (Nevşehir)

26. Halit Bey (Niğde) Bor Malmüdüğü
27. Mustafa Efendi (Niğde) Tüccar
28. Mazhar Müfit Bey (Hakkâri) Eski valilerden
29. Hakkı Behiç Bey (Denizli)
30. Hikmet Bey (Tıp Fakültesi üyesi) Tıbbiye öğrencisi
31. İbrahim Süreyya Bey (Saruhan)
32. Nuh Naci Bey (Kayseri) Tüccar
33. Ömer Bey (Kayseri) Eski milletvekillerinden
34. Ahmet Bey (Kayseri) Eski milletvekillerinden-Mülkiyeli

4 -Mazhar Müfit Kansu'ya Göre Sivas Kongresine Katılan Delegelerin İsimleri

1. Mustafa Kemal Paşa
2. Hüseyin Rauf Bey
3. İsmet Fazıl Paşa İstanbul
4. İsmet Hami Bey İstanbul
5. Mehmet Şükrü Bey Afyonkarahisar
6. Bekir Sami Bey Tokat
7. Refet Bey Samsun
8. Kara Vasıf Bey İstanbul
9. Necip Ali Bey Denizli
10. Yusuf Paşazade Denizli
11. Hoca Raif Efendi Erzurum
12. Şeyh Fevzi Efendi Erzincan
13. Ahmed Nuri Bey Bursa
14. Halil İbrahim Efendi (Sipahizade) Eskişehir
15. Hüseyin Bey (Bayraktarzade) Eskişehir
16. Hüsrev Sami Bey Eskişehir
17. Macit Bey Alaşehir
18. Mazhar Müfit Bey Hakkâri
19. Salih Sıtkı Bey Afyonkarahisar
20. Zeki Bey Kastamonu
21. Boşnakzade Süleyman Bey Samsun
22. Mehmet Tevfik Bey Çorum
23. Abddurrahman Bey Çorum
24. Dellalzade Hacı Osman Efendi Nevşehir
25. Halit Bey Bor
26. İbrahim Süreyya Yiğit Bey Saruhan
27. Mustafa Bey Niğde
28. Hakkı Behiç Bey Denizli
29. Hikmet Bey Tıp Fakültesi Üyesi

4 EYLÜL SİVAS KONGRESİ'NDE SİVAS'IN TEMSİL EDİLMESİ

Sivas'ta 4 Eylül 1919'da yapılan Sivas Kongresi için Amasya tamiminde ifade edildiği şekilde Sivas'ı temsil edecek delege seçimi yapılmamıştır. Ancak, Erzurum

Kongresi'nde Sivas'ı temsil edecek delege seçimleri il merkezinde ve bazı ilçelerde yapılmıştır. Seçilen Sivas delegeleri ise Erzurum Kongresi'ne katılarak Sivas'ı temsil etmişlerdir. Erzurum Kongresi'nde Sivas'ı temsil eden üyeler ise şöyledir:

1. Sivas Merkez	Fazlullah Moral	İdadi Müdürü, şair
2. Sivas Merkez	Ziya Başara	Sanayi Mektebi Müdürü
3. Zara	Recep Efendi	Yüzbaşı
4. Suşehri	Hakkı Efendi	Çiftçi
5. Amasya	İbrahim Süreyya Yiğit	Mutasarrıf, milletvekili
6. Mesudiye	Mustafa Efendi	Mebus
7. Tokat	Rıfat Arkın	Nafia Başkâtibi, milletvekili
8. Reşadiye	Rıfkı Kaymaz	Alay kâtibi
9. Şebinkarahisar	Dr. Cemil Şencan	Belediye Doktoru
10. Alucra	Hüseyin Efendi	Emekli memur

Erzurum Kongresi, bilindiği üzere Bitlis, Trabzon, Erzurum, Van ve Sivas illerinden seçilen delegelerin katılımıyla gerçekleşmiştir. Kongrede alınan karar gereği, doğu illerini temsil etmek ve kongrenin kararlarını uygulamak üzere "Şarki Anadolu Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti"nin temsilcisi olarak üzere 9 kişilik Heyet-i Temsiliye üyesi seçilmiştir. Bu isimlerden sadece 5 tanesi Mustafa Kemal Paşa ile birlikte Sivas Kongresi'ne katılmak üzere 29 Ağustos 1919'da Erzurum'dan ayrılmış olup Erzincan'da ise Nakşibendi Şeyhi Hacı Fevzi Efendi'yi de alarak 2 Eylül 1919'da Sivas'a gelmişlerdir.

Erzurum Kongresi Heyet-i Temsiliye üyeleri, Erzurum'da yapılan vilayetleri temsil ettikleri için ve Sivas delegeleri de Erzurum Kongresi'ne katılmaları nedeniyle, ayrıca Sivas'ta delege seçimi yapılmamıştır. Bu nedenle Sivas vilayeti kongrede, Erzurum Kongresi'nde seçilmiş olan Heyet-i Temsiliye üyeleri tarafından temsil edilmiştir. Çünkü Heyet-i Temsiliye, Bitlis, Trabzon, Erzurum ve Van illeri ile Sivas ilini temsil etmiştir.

Bununla beraber Mustafa Kemal Paşa Kongrenin ilk oturumun yapıldığı 4 Eylül günü gerçekleşen ilk oturumunda, kongreye üyeleri dışında dinleyici alınıp alınmayacağı tartışılmıştır. Bu tartışmalar esnasında Mustafa Kemal Paşa kongre tutanaklarında görüldüğü üzere şöyle demektedir.

"Mustafa Kemâl Paşa: Fakat Sivas halkının burada mümessilleri mevcuttur: Rauf Bey, Bekir Sami Bey."

Yine kongrenin başka bir oturumunda ise, tutanaklarda geçtiği üzere; Refet Bele, Sivas'ta kongre hazırlıkları ile alakalı çalışma yaparken aniden Sivas'tan ayrılır. Vali Reşit Paşa, Refet Bey'in Erzurum'dan Paşadan aldığı bir habere istinaden şehirden ayrıldığını düşünür. Ancak Refet Bey kendiliğinden şehirden ayrılarak Ankara'ya gider. Ankaradan getirilen Refet Bey Kongre'nin 7 Eylül 1335 Pazar günü yapılan Üçüncü İctimainde Mustafa Kemal Paşa tarafından üyelere

"Reis Paşa: Efendim celse küşad edilmiştir, müsâade buyursanız müzâkerâtımıza iştirâk etmek üzere Hey'et-i Temsiliyye azâsından olan Refet Beyefendi'yi hey'et-i aliyyenize takdim ediyorum." demektedir.

HEYET-İ TEMSİLİYE REİSİ MUSTAFA KEMAL (ATATÜRK)

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk, 1881 yılında Selânik'te Kocakasım Mahallesi'nde doğdu. İsmi Mustafa koydular. Babası Selânik ilkokulu öğretmenlerinden Ahmet Efendi'nin oğlu Ali Rıza Efendi, annesi Sarıgüllü ailesinden Feyzullah Efendi'nin kızı Zübeyde Hanım'dır. Ali Rıza Efendi Selânik'te Evkaf kâtipliği ve Gümrük memuru olarak çalışmış askerlik sonrası kerestecilik ile uğraşarak serbest ticaret yapmıştır. Zübeyde Hanım'la 1871 yılında evlenmiştir. Beş kardeşi olan Atatürk'ün Makbule Hanım dışındaki dört kardeşi küçük yaşta vefat etti.

Geleneklere uygun olarak Mustafa, anne ve babasının isteği üzerine ilk önce mahalle mektebine sonra da Şemsi Efendi Okulu'na gitti. Ancak babasının 1888 yılında vefatı üzerine bir süre öğrenimine ara verdi. Annesi Zübeyde Hanım, önce Selânik yakınlarında Langazâ'daki Rabla Çiftliği'nde çalışan ağabeyinin yanına daha sonra Mustafa'yı okulsuz bırakmamak için Selânik'te bulunan kız kardeşinin yanına gitti. Mustafa Selânik'te eğitimine devam etti. Selânik Mülkiye Rüştiyesi'ne kaydoldu.

Annesinden habersiz 1893'te Askeri Rüştiye imtihanlarına girerek Selânik Askeri Rüştiyesi'ne yazıldı. Bu okuldaki başarılarından dolayı matematik öğretmeni Yüzbaşı Mustafa Efendi adına "Kemal" ismini ilave etti ve adının "Mustafa Kemal" olmasını sağladı.

Mustafa Kemal, Askeri Rüştiye'yi bitirdikten sonra 1895'de Manastır Askeri İdadisi'ne kaydoldu. Kendini geliştirerek ve başarılı şekilde eğitimi sürdürdü ve 1902 yılında Harp Okulu'nu teğmen rütbesiyle, 1905 yılında da Harp Akademisi'ni yüzbaşı rütbesiyle bitirdi. Mustafa Kemal, Kurmay yüzbaşı olarak Osmanlı Ordusu'na katıldı.

Askerlik hayatına Şam'da bulunan 5. Ordu'ya 11 Ocak 1905'te dâhil olmasıyla başladı ve 1907'de Kolağası (Kıdemli Yüzbaşı) oldu. Mustafa Kemal burada, ülke sorunlarıyla yakından ilgilendi ve çözüm arayışlarına yöneldi. Bu amaçla "Vatan ve Hürriyet" adlı bir dernek kurarak hürriyet mücadelesine girdi. Bu amaçla birtakım

Atatürk Sivas'ta Halkla Görüşürken

gezilere çıkararak derneğin şubelerini açtı. Mustafa Kemal, 13 Ekim 1907'de Şam'dan, merkezi Manastır'da bulunan 3'üncü Ordu Karargâhına atandı. Bu görevinin yanı sıra, Şark Demiryolu Müfettişliği görevini de yürütmüştür. 31 Mart Vakası olarak tarihe geçen isyanın çıkışı üzerine 15/16 Nisan 1909'da Hareket Ordusu ile beraber bu ordunun kurmay başkanı olarak Selânik'ten İstanbul'a geldi. İstanbul'daki görevini tamamladıktan sonra Mayıs 1909'da tekrar Selânik'e döndü.

Selânik 2'nci Redif Tümeni Kurmay Başkanlığından 5 Kasım 1909'da, tekrar 3'üncü Ordu Karargâhına ataması yapıldı. Mayıs 1910'da, Arnavutluk'ta çıkan isyanı bastırmak üzere düzenlenen harekâta, Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'nın yanında görev aldı. 6 Eylül 1910'da 3'üncü Ordu Subay Talimgâhı Komutanlığına sonra da, Kasım 1910'da tekrar 3'üncü Ordu Karargâhına, Selânik'te bulunan 38'inci Piyade Alayına, Eylül 1911'de İstanbul'daki Genelkurmay 1'inci Şubeye ataması yapıldı.

İtalya'nın güçlü bir donanma ile 1911'de Trablusgarp kıyılarına yaptığı askeri çıkarma üzerine başta Mustafa Kemal olmak üzere, az sayıdaki idealist subay büyük fedakârlıklara katlanarak gizlice Trablusgarp'a gitmiş; oradaki yerli halkı teşkilatlandırarak İtalyanlara karşı mücadeleye başlatmıştır. Mustafa Kemal burada, 27 Kasım 1911'de binbaşı rütbesine terfi etti. 19 Aralık 1911'de, Tobruk Bölgesi Komutanlığı görevine getirildi. Mustafa Kemal, 30 Aralık 1911'de Derne'ye gelmiş ve yerel kuvvetlerle birlikte, baskın şeklinde taarruzlar düzenleyerek önemli başarılar elde etmiştir. Mart 1912'de Binbaşı Mustafa Kemal'in Derne Komutanlığına ataması yapıldı. Balkan Savaşı nedeniyle İstanbul'a gelen Mustafa Kemal, Çanakkale Boğazı'nı savunmakla görevli birliklerden biri olan Kuva-yı Mürettebe Komutanlığına atandı. Bu görevi esnasında, Çanakkale Boğazı'nı askeri açıdan ayrıntılı olarak incelemiş ve Çanakkale Muharebeleri'ndeki büyük başarıların bir sebebi de bu bölgede kazanmış olduğu bilgi ve tecrübe olduğu söylenebilir.

Balkan Savaşlarının sona ermesiyle 27 Ekim 1913'de Mustafa Kemal, Sofya'ya askeri

Mustafa Kemal Rauf Orbay ve Ali Cebesoy ile birlikte

Atatürk Sivas Belediye Başkanlığı binasından çıkarken.

ataşe olarak atandı. Mustafa Kemal görevinden arta kalan zamanlarda bu ülkenin sosyal, ekonomik ve kültürel hayatını incelemiş ve Fransızcasını da ilerletmiştir. Mustafa Kemal, Sofya'da askeri ataşe olarak görevde iken 1 Mart 1914'te yarbay rütbesine yükselmiştir. Ateşelik görevi Ocak 1915'te sona erdi.

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşına girmesi üzerine Yarbay Mustafa Kemal, Sofya'dan vatan müdafaasında etkin olmak için, Harbiye Nazırlığına başvurarak cephede görev almak istemiştir. Bunun üzerine Tekirdağ'da teşkil edilecek 3'üncü Kolorduya bağlı olarak 19'uncu Tümen Komutanlığına 20 Ocak 1915'te, ataması yapıldı. 2 Şubat 1915'te Tekirdağ'a gelerek burada tümenin kuruluş çalışmalarına başladı. Çanakkale Savaşında 19'uncu Tümen Komutanı Yarbay Mustafa Kemal'in göstermiş olduğu üstün komutanlık vasıfları sadece muharebenin değil, savaşın genel akışında ve sonuçlarında büyük değişikliklere neden olmuştur. Mustafa Kemal, 18 Mart 1915'te Çanakkale'deki büyük destanı, emrindeki askerler ile birlikte yazarak, düşmana "Çanakkale geçilmez" dedirtmiştir. Mustafa Kemal askerlerine, "Ben size taarruzu emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum!" diyerek savaşın seyrini değiştirmiştir.

Çanakkale Savaşları'nın ardından 1 Haziran 1915'te albay rütbesine terfi etmiş ve atandığı Anafartalar Grubu Komutanlığındaki üstün başarı ve hizmetlerinden dolayı, 17 Ocak 1916'da Muharebe Altın Liyakat Madalyası ile ödüllendirilmiştir. Ayrıca kamuoyu tarafından tanınmış ve halkın sevgisini kazandığından dolayı "Anafartalar Kahramanı" olarak anılmaya başlamıştır.

Çanakkale Savaşları'ndan sonra Mustafa Kemal, Edirne'de bulunan ve daha sonra Diyarbakır'e nakledilen 16'ncı Kolordu Komutanlığına 27 Ocak 1916'da atanmıştır. Mustafa Kemal, 15 Mart 1916'da Diyarbakır'daki görevine gitmek üzere İstanbul'dan ayrılmıştır. Mustafa Kemal, 1 Nisan 1916'da mirlivalığa (tümgeneralliğe) terfi etmiştir.

Aynı yıl Doğu Cephesi'nde, Rus saldırılarını, Mustafa Kemal Paşa'nın komuta ettiği askeri kuvvetler durdurmuş, 2-3 Ağustos 1916'da Bitlis ve Muş yönünde taarruzla geçerek 7 Ağustos'ta Muş'u ve 8 Ağustos'ta Bitlis'i düşman işgalinden kurtarmıştır. Bu arada kısa bir süre Diyarbakır'da bulunan 2'nci Ordu Komutanlığına vekâlet etmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın 17 Şubat 1917 tarihinde Hicaz Kuvve-i

Seferiye Komutanlığına ataması yapılmış, Şam ve Sina bölgesinde görevi gereği incelemelerde bulunmuştur. 2'nci Orduya 5 Mart 1917'de asaleten atanan Mustafa Kemal Paşa, 5 Temmuz 1917'de, Güney Cephesi'nde bulunan Yıldırım Orduları Grubu Komutanlığına bağlı 7'nci Ordu Komutanlığına atanmıştır. Ancak Komutanı General Falkenhein'le anlaşmazlığa düşmesi sonucunda 1917 Ekim başında istifa etmiştir. Halep'ten İstanbul'a gelen Mustafa Kemal Paşa 7 Kasım 1917'de Genel Karargâhta görevlendirilmiştir. Ayrıca bu görevi esnasında, Veliht Vahdeddin'in mahiyetinde 15 Aralık 1917 - 4 Ocak 1918 tarihleri arasında Almanya seyahatine katılmıştır.

Mustafa Kemal Paşa'nın 7 Ağustos 1918'de 7'nci Orduya, tekrar komutan olarak ataması yapıldı. İngiliz birlikleri, büyük kuvvetlerle, Filistin Cephesi'nde genel taarruza geçmeleriyle İngiliz kuvvetleri Halep'in kuzeyinde durdurulmuş ve düşmanın bu hattı geçmesi engellenmiştir. Mondros Mütarekesi'nin 30 Ekim

1918'de imzalanması üzerine, 31 Ekim'de 7'nci Ordu Komutanlığı da üzerinde kalmak üzere Mustafa Kemal Paşa'nın Yıldırım Orduları Grubu Komutanlığına ataması yapılmış ve Katma'dan Adana'ya gelerek komutanlık görevini devralmıştır. Ancak 7 Kasım'da Yıldırım Orduları Grubu Komutanlığının kaldırılması üzerine, Mustafa Kemal Paşa, yenilgi yüzü görmeyen bir komutan olarak 13 Kasım 1918'de İstanbul'a dönmüştür. İstanbul'a geldiğinde boğazdaki işgal donanmasını gören Mustafa Kemal Paşa, yaverine "Geldikleri gibi giderler." diyerek bağımsızlık aşkını dile getirmiştir.

Mustafa Kemal Paşa'ya, yetki verilerek 9. Ordu Müfettişliği'ne atandı ve müfettişlik göreviyle Samsun ve civarında güvenliği sağlamak üzere seçtiği 18 kişilik değişik rütbelerden kurmay heyetiyle birlikte 16 Mayıs 1919'da İstanbul'dan Bandırma Vapuru ile hareket etti ve 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktı. Bu tarih Milli Mücadele'nin fiilen başladığı tarihtir. Samsun, Havza ve Amasya'da yaptığı toplantı ve

Atatürk Sivas'ta. Yıl 1937

Atatürk Sivas'ta yeni harfleri öğretiyor. (Servet-i Fünun Gazetesi Kapağı).
Salih Şahin arşivinden

değerlendirmeler sonrası Amasya'da 22 Haziran 1919 tarihinde Amasya Tamimi'ni yayımlamıştır. "Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararının kurtaracağını" ilan edip her ilden seçilecek üç delege ile Sivas Kongresi'ne toplantıya çağırdı.

Sivas'a 27 Haziran'da geçen Mustafa Kemal, doğu illerinin Erzurum'da toplantı yapacağı bilgisi üzerine Sivas'ta bir gece kalarak Erzurum'a geçti. Erzurum'da, İstanbul Hükümeti ile resmi bağı koparan Mustafa Kemal Paşa 8/9 Temmuz 1919 gecesi, 1894 yılından beri mensubu olduğu askerlik mesleğinden istifa etmiştir. Erzurum Kongresi'nde başkanlık yaptı ve toplantı sonrası Heyet-i Temsiliye başkanlığına oy birliği ile seçildi. Erzurum'dan sonra 4-11 Eylül tarihleri arasında Sivas Kongresi toplandı. Bu kongre, Milli Mücadele'nin tek merkezden yönetildiği ve yeni Türk Devleti'nin doğuşu sürecindeki önemli bir aşamadır. Sivas'ta 108 gün kalarak, Anadolu'da Milli Mücadele'yi yönetmiştir. 27 Aralık 1919'da, Sivas'tan

ayrılan ve Ankara'ya geçen Mustafa Kemal, 23 Nisan 1920'de milli iradeyi temsil eden Büyük Millet Meclisi'nin açılışını gerçekleştirmiştir.

Türk milleti, Doğu Anadolu'da Ermenilere, Güneydoğu Anadolu'da İngiliz ve Fransızlara, Akdeniz bölgesinde İtalyanlara, Batı Anadolu'da ise Yunanlara karşı mücadele etmiştir. Bu mücadeleler içerisinde Mustafa Kemal, Büyük Millet Meclisi tarafından 5 Ağustos 1921'de Başkomutan olarak Türk ordusunun başına geçmek üzere görevlendirilmiştir. Mustafa Kemal Paşa, 23 Ağustos-12 Eylül 1921 tarihleri arasında yapılan Sakarya Savaşı'nı ve 30 Ağustos 1922'de düşmanın tamamen yurttan atıldığı Büyük Taarruz'u bizzat yöneterek Türk milletinin bağımsızlık mücadelesini kazanmasını sağlamıştır. TBMM, Sakarya Zaferinden sonra 19 Eylül 1921'de Mustafa Kemal Paşa'ya Mareşal rütbesi ile Gazi unvanı verdi. 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması ile de Kurtuluş Savaşı sona ermiş oldu.

Mustafa Kemal, 13 Ağustos 1923 tarihinde TBMM Başkanlığına tekrar seçildi. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edildi ve oy birliği ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı oldu. TBMM, Mustafa Kemal Paşa'yı 1927 ve 1931 ve 1935 yıllarında da tekrar Cumhurbaşkanı olarak seçti.

24 Kasım 1934'de Soyadı Kanunu gereği TBMM'nce Mustafa Kemal'e "Atatürk" soyadı verildi. Atatürk, yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti'ni çağdaşlaştırmak adına siyasal, toplumsal, hukuk, ekonomik, eğitim ve kültür alanında birçok devrim gerçekleştirdi.

Hastalığının ilk belirtileri 1937 yılında ortaya çıkan Atatürk, 1938 yılı başlarında Yalova'da bulunduğu sırada, ciddi olarak rahatsızlandı. İstirahat için İstanbul'a giden Atatürk'e doktorlar tarafından siroz teşhisi kondu. Bir taraftan Savarona Yatı'nda dinlendirken ülke sorunlarıyla ilgilenmeye devam etti. İstanbul'a gelen Romanya kralı ile görüştü. Atatürk'ün hastalığı ağırlaşınca Dolmabahçe Sarayı'na nakledildi. Atatürk, 29 Ekim 1938 yılında orduya yayımladığı mesajda, "Türk vatanının ve Türklük camiasının şan ve şerefini, dâhili ve harici her türlü tehlikelere karşı korumaktan ibaret olan vazifeni, her an ifaya hazır ve amade olduğuna benim ve büyük ulusumuzun tam bir inan ve itimadımız vardır." diyerek orduya olan imnat ve güvenini tekrar etti.

Tüm çabalara rağmen hastalığı giderek artan Atatürk, 10 Kasım 1938'de Dolmabahçe Sarayı'nda, saat dokuzu beş geçte hayata veda etti. 21 Kasım 1938'de Etnoğrafya Müzesi'nde hazırlanan geçici kabre konulan naaşı, 10 Kasım 1953 yılında, yurdun her bir ilinden getirilen vatan toprakları ile hazırlanan ebedi istirahatgâhı olacak Ankara'da Anıtkabir'deki mezarına törenle defnedildi.

Mustafa Kemal Atatürk, 1923 yılında Latife Hanım'la evlendi. Bu evlilik 5 Ağustos 1925 tarihine kadar sürdü. Afet, Sabiha, Fikriye, Ülkü, Nebile, Rukiye, Zehra manevi kızları ve Mustafa adlı çobanı manevi evlat edindi. İhsan ve Abdurrahim adlı çocukları da himayesi altına alarak onlara iyi bir gelecek hazırladı. Mirasından manevi evlatlarına, kız kardeşine, Türk Dil ve Tarih Kurumlarına pay ayırdı. Çiftliklerini Hazine'ye bıraktı.

SİVAS KONGRESİ / 4 EYLÜL 1919 - 2019

Burada bir milletin kurtuluşunu
hazırlayan kararlar verildi...

K. Atatürk

İSTANBUL MATBUATINDA MİLLİ MÜCADELENİN SİVAS GÜNLERİ

Mehmet Ali Erdoğan

2 Eylül 1919 ile 18 Aralık 1919 tarihleri arasında ulusal bağımsızlık mücadelesinin merkezi Sivas olmuştur. 4-11 Eylül günleri arasında düzenlenen milli kongre ve akabinde gelişen siyasi, idari, askeri ve diplomatik süreç, Milli Mücadele'nin ilk adımlarını ve temelini oluşturmuştur. Kongre'de oluşturulan Heyet-i Temsiliye Mustafa Kemal'in liderliğinde kurucu bir işlev üstlenmiştir. Milli Mücadele'nin ya da Anadolu'daki kurtuluş hareketinin teşkilatlanması ve kurumsallaşması Sivas'ta gerçekleşmiştir. Birçok bölgesel, ulusal hatta uluslararası badireyle uğraşmak zorunda kalan Heyet-İ Temsiliye Sivas merkezli bir hareket olarak gerekli siyasi ve diplomatik tepkileri Sivas'tan vermiştir.

Milli Mücadele'nin hem Türkiye hem dünya kamuoyuna haklılığını ve gerekçelerini anlatmak üzere matbuat etkin olarak kullanılmıştır. Hatta Kongre'nin hemen sonrasında bir resmi yayın niteliğinde olmak üzere, bizzat Mustafa Kemal'in direktifiyle Sivas'ta "İrade-Millîye" gazetesi kurulmuştur. İlk sayısı 14 Eylül 1919 tarihli gazete, Heyet-i Temsiliye'nin Ankara'ya hareket ettiği 18 Aralık 1919 tarihine kadar Milli Mücadele'nin sesi olmuş, bu tarihten sonra da Kurtuluş hareketinin taraftarı bir gazete olarak yayın hayatına devam etmiştir¹.

İrade-i Milliye İstanbul'a dolambaçlı yollardan sokularak payitahttaki kamuoyunu bilgilendirme işlevini yürütürken İstanbul'da neşredilen gazeteler de yoğun sansüre rağmen Sivas'a bigâne kalmamıştır. Her ne kadar bu ezici sansür sebebiyle çoğu İstanbul gazetesi Anadolu'da devam eden kurtuluş mücadelesini ve buna dair gelişmeleri, hatta kongreleri haber yapamasa da İleri, İkdam, Vakit, Tasvir-i Efkâr, Yeni Gün, Akşam gibi gazeteler bu minvalde yayınlarına devam etmiştir². Bütün baskılara rağmen mezkûr gazeteler -haberlerin bazı kısımları sansürün azizliğine uğrasa da- Milli meseleyi haber yapmadan geri durmamıştır. İtilaf Devletleri ve Damat Ferid Paşa kabinesi özellikle İstanbul kamuoyunun Anadolu'daki gelişmelerden haberdar olmaması için ellerinden geleni yapmıştır. 1 Ekim 1919'da Damat Ferid kabinesinin istifasıyla İstanbul ile Sivas arasındaki ilişkiler yumuşamış, bu durum matbuata da aksetmiştir. Bu tarihten itibaren Milli Mücadele ile ilgili daha fazla olumlu haber görülmektedir. Bunun yanında başından beri Anadolu Hareketi'ne karşı olan, onu maceracı ve tehlikeli olarak niteleyen yayın organları da vardı. Bunların başlıcaları Peyam-ı Sabah, Alemdar, Tan, Ümit ve İrşad gazeteleriydi.

Başkentte durum böyleyken Anadolu matbuatı sansür günlerinde dahi Milli Mücadele taraftarı yayınına devam etmiştir. Gazeteler gelişmelerin hemen her safhasını cesurca sütunlarına aksettirmiştir. Kastamonu'da Açık Söz, Balıkesir'de Doğru Söz, Konya'da Öğüd, Erzurum'da Albayrak, Trabzon'da İstikbal, Giresun'da Işık gazeteleri ilk akla gelenlerdir³.

Dönemin Türk matbuatı içinde özellikle Tasvir-i Efkâr'a ayrı bir parantez açmak gerekir. Gazete, o sıkıntılı günlerde, Sivas'ta bulunan Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları ile mülakat yapmak, Mücadele'nin seyri hakkında yerinden haber vermek amacıyla Ruşen Eşref Bey (Ünaydın) ile fotoğrafçı Kenan Bey'i Sivas'a gönderecek kadar gözüpek davranmıştır. Ruşen Eşref'in yaptığı üç mülakat gazetede yayınlanmıştır. Ayrıca gazetenin başyazarı Ebuuziyya Velid Bey doğrudan Mustafa Kemal Paşa'yla telgraf yoluyla irtibat sağlamış ve bazı sorular sormuştur. Konuyla ilgili bizim bulabildiğimiz çoğu kaynakta yer almadığını fark ettiğimiz bu mülakata aşağıda yer veriyoruz. Olayın doğrudan tanığı Mazhar Müfit (Kansu) "Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber" adlı eserinde bu gelişmeyi, sorular ve cevaplarını şöyle anlatır: "Velit

Bey 13.10.1335 tarihli bir telgrafla doğruca Paşa'ya müracaatla sırf gazetesi için Kuva-yi Milliye'nin vaziyeti hakkında mümkün mertebe sarıh malumat istemiş ve bu malumatı ajans vasıtasıyla Avrupa'ya da çektirilmesine çalışacağını bildirmiş. Paşa bu suallerinin cevabını yaver Cevat Abbas Bey'e not ettirmekleyken tesadüfen ben de yanındaydım. Hemen ben de sualleri ve cevapları yazdım. Sualler 21 madde idi:

S.1- Kuva-yi Milliye'nin vücuda gelmesinin ilk sebepleri nedir?

C.1- Milletin maruz kaldığı muamelat-ı hakşıkenane.

S.2- Teşkilat-ı Milliye ne vakit başladı?

C.2- Akab-i mütarekede vatanın her tarafında hemen aynı zamanda.

S.3- Bugün kaç vilayete hükmü şamildir?

C.3- Bugün Anadolu ve Rumeli vilayetinde teşkilat-ı Milliyeden mahrum bir yer kalmamıştır. Hükmü umum vatana şamildir.

S.4- Teşkilat-ı Milliye'nin başlıca erkânı kimlerdir?

C.4- Teşkilat-ı Milliye'nin erkânı, masuniyet ve istiklal-i vatan için kalbleri çırpınan milletin umum güzide evlatlarıdır.

S.5- Maksad-ı aslisi nedir?

C.5- Maksad-ı asli vatanın tamamisini, milletin istiklalini temin etmektir.

S.6- Maksad-ı aslisini istihsal için başlıca teşebbüsâtı nedir?

C.6- Kuva-yi Milliye'yi amel ve irade-i Milliye'yi hâkim kılmağa azm-i kat'î ile karar vermiş olan bütün efrad-ı milleti cami bulunan teşkilatımızdır. Nizamname ve beyannamemizde aynen musarrahtır.

S.7- İntihabat hakkında fikri nedir?

C.7- İntihabata gayrimeşru bir gûna müdahalede bulunmayıp milleti serbest bırakmaktır. Yalnız Cemiyetimiz esasatını kabul edenlerin intihabatta muvaffak olmalarını temenni eder.

S.8- Anadolu'da intihabat tamamiyle serbest yapılabilecek midir?

C.8- Evet yapılacaktır.

S.9- İntihab-ı nisbi esası kabul olunur mu?

C.9- Bu defaki intihabatın mevcut kanuna tevfiқан icrası zaruridir ve zaten bu yolda da başlanmıştır. Temsil-i nisbi usulü, meclis-i Millinin hallededeği bir meseledir.

S.10- Avrupaca teşkili mutasavver Ermenistan hududu hakkında ne düşünüyorsunuz?

C.10- 30 Teşrinievvel 1334 tarihindeki hududumuz dahilinde kalan aksam-ı vatandan bir karış toprağın Ermenistan hükümetine ilhakına millet kat'iyen razı değildir.

S.11- Sizce Ermenistan hududu ne olabilir?

C.11- (Onuncu maddede cevap verilmiştir).

S.12- General Harbord ile ne mülakat ettiniz?

C.12-

S.13- Kuva-yi Milliye'nin ikinci, üçüncü derece uzviyetleri içinde bazı İttihatçılar vardır deniliyor, ne derece kadar doğrudur?

C.13- Cemiyetimizde İttihatçı olarak kimse mevcut değildir. İttihatçılık tarihe karışmıştır. Hükümet-i merkezîyenin, Garbın hata-yi siyasisi onların ihyasına sebebiyet vermediği takdirde, millet bunun ihyasını derhatır bile etmiyecektir. Buna dair Heyet-i Temsiliye'nin yeni bir beyannamesi bu gece Matbuat Cemiyeti Riyasetine keşide edilecektir.

S.14- İttihatçıların Kuva-yi Milliye üzerine tesir etmesi kabil midir?

C.14- Kuva-yi Milliye'nin hâkim-i müessiri bihak-kın millet ve makasid-ı aliye-i Milliyedir. Başka hiçbir fert veya cemaat müessir olamaz.

S.15- İntihabattan sonra, Kuva-yi Milliye ne şekilde kalacaktır?

C.15- Kuva-yi Milliye'nin şekli atisi, meclis-i Milli emniyet ve serbesti ile vazife-i teşriye ve mürakabesini ifaya muvaffak olduktan sonra bir kongre ile tayin edilecektir. Bu husus nizamnamemizin son maddesinde musarrahtır.

S.16- Müstakbel hudutlarımız sizce ne olabilir?

C.16- Müstakbel hududumuz, bizce, 30 Teşrinievvel 1334 tarihinde mütareke aktedildiği günde fiilen sahip kaldığımız huduttur.

(S. 17 ve cevabı alttıdır)

N.Yücel Mutlu

İrâde-i Milliye'nin Yüzüncü Yılında KARALAMALARA VERİLEN CEVAPLAR

2019 yılı, Sivas Kongresi'nin toplanmasının, dolayısıyla İrâde-i Milliye gazetesinin yayınlanışının 100'üncü yılıdır. Bilindiği üzere; Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu sağlayan Milli Mücadele hareketinin, bu hareketin önderi Mustafa Kemal Paşa tarafından teşkilatlı bir şekilde bütün yurda yayılmasını ve benimsenmesini temin eden olay, 4-11 Eylül 1919 tarihleri arasında toplanan Sivas Kongresi'dir. Bu Kongre'nin ve bitiminde, resmi bir hüviyet kazanan (Geçici Hükümet mâhiyetindeki) Heyet-i Temsiliye'nin yurt çapındaki sesi ise, İrâde-i Milliye olmuştur.

Kongre'nin bitiminden üç gün sonra, 14 Eylül 1919 tarihinde ilk sayısı yayınlanan İrâde-i Milliye gazetesi, özellikle, Mustafa Kemal Paşa'nın ve Heyet-i Temsiliye'nin Ankara'ya gitmek üzere Sivas'tan ayrıldığı 18 Aralık 1919 tarihine kadar, yayınladığı beyannâmeler ve telgrafları ile, târihi bir belge niteliğini de kazanmıştır. Bu tarihten sonrasında da, bu konumunu devam ettirmesine rağmen, 10 Ocak 1920'de Ankara'da Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin yayınlanması dolayısıyla, nisbeten ikinci plâna düşmüştür.

Mustafa Kemal Paşa, Harbiye'de okuduğu günlerden itibaren, bir gazetenin önemini çok iyi kavramış, okulda çıkardığı duvar gazetesi ile bu konuya olan hevesini ve gazetenin önemini göstermiş, daha sonra İstanbul'da arkadaşı Fethi Bey'in yayınladığı Minber gazetesine yazı yazarak ve mülakat vererek, basının önemine olan ilgisini göstermiştir. Samsun'dan başlayan Milli Mücadele yolculuğunun ilk önemli durağı olan Erzurum

S.18- Mebus intihabı için namzetliğinizi vazedeceğiniz söyleniyor; doğru mudur? Nereden mebus çıkmak istiyorsunuz?

C.18- Mebusluğa namzetliğimi vazetmedim ve etmeyeceğim ve fakat millet herhangi bir yerden beni mebusluğa intihap ederse maalfatihar kabul ederim.

S.19- Rûfekanız meyanında başka kimler mebus olmak arzusundadır?

C.19- Rûfekam da aynen benim gibi düşünmektedirler.

S.20- Şehrinizde İtilaf mümessilleri var mı? Onlarla hal-i temasta mısınız? Size karşı vaziyet ve tavırları nedir? Harekât-ı Milliye hakkında ne düşünüyorlar?

C.20- Şehrimizde İtilaf mümessilleri yoktur, ancak muvakkaten gelip geçen Avrupa ve Amerika devletlerine mensup memurin-i siyasiye ve askeriye ile vuku bulan hususi mülakatlarda teşkilat ve harekât-ı Milliyemizin mahiyet-i meşruasını tamamen tasdik ve takdir eylemişlerdir.

Paşa, Velit Bey'in suallerinden, 12. suali teşkil eden "General Harbord ile ne görüşünüz?" ve 21. suali teşkil eden "İstanbul mümessili tayin ettiğiniz Vasıf Bey ne zaman gelecektir, talimatı nedir?" sorularına cevap vermeyi münasip görmedi.

On yedinci soru "Muhtasaran tercüme-i halinizi bildirir misiniz?" di. Paşanın bu suale karşı bizzat Cevat Abbas Bey'e yazdığı tercüme-i hali en doğru olduğundan, Mustafa Kemal Paşanın kendi lisanından çıkan bu tercüme-i hali aynen yazmaktan kendimi alamadım:

C.17- Paşanın tercüme-i hali muhtasaran bervechi maruzdur: Rumi 1296 tarihinde Selânik'te tevelüt ederek rüştiye tahsilini Selânik'te, idadi tahsilini Manastır' da, Harbiye ve Erkan-ı Harbiye tahsillerini Dersaadet'te ikmal ile 1320 senesi erkan-ı harbiye yüzbaşılığı ile neşet etmiş ve 1323 senesine kadar Suriye'de kolağası olduktan sonra 1327 senesine kadar Makedonya'da bulunmuşlar, bu müddet zarfında ordu erkan-ı harbiyesinde, redif fırkası erkan-ı harpliğinde, ordu ve kolordu erkan-ı harbiyesinde ve Selânik zabitan talimgah kumandanlığında ve şimendifer hattı müfettişliğinde ifa-yı vazife eylemişlerdir. 31 Mart hadisesi üzerine Selânik'ten Dersaadet'e hareket eden kuvvetlerin erkan-ı harbiye reisliğinde ve 1326'da Arnavutluk'ta icra edilen harekatta Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşanın erkan-ı harbi olarak bulunmuş ve 1910 Picardie manevralarını takip için Fransa'ya azimet etmiştir. 1327 senesinde Erkan-ı Harbiye-i Umumiye dairesine memur edilmiş ve oradan İtalya muharebesi münasebetiyle Trablusgarb'a giderek bu harbin nihayetine kadar Cirenaica mıntikasında Derne kuvvetleri kumandanlığını ifa etmiş ve bu esnada Balkan muharebesi başlamış ve Bulgarların Çatalca hattına geldikleri bir zamanda İstanbul'a avdet ederek Gelibolu'da Kuva-yi Mürettebe Erkan-ı Harbiyesi Harekat Şubesi Müdürü ve Bolayır kolordusu erkan-ı harbiye reisi olarak Balkan Harbi'ne iştirakle Edime üzerine mezkûr kolordu ile hareket etmiş ve Dimetoka ve havalisinin istirdadında bilfiil bulunmuştur. Balkan Harbini müteakip Sofya, Belgrad, Çetine ataşemiliterliklerini ifa etmek üzere Sofya'ya memur ve orada kaymakamlığa terfi edilmiş-

tir. Harb-i zailin ilanını müteakip Tekfurdağ'ında yeni teşekkül eden On dokuzuncu Fırka kumandanlığına tayin olunmuşlardır. Maydos ve havalisi mıntıkası kumandanlığını ifa ettikten sonra mezkûr fırka ile bu mıntıkada buldukları sırada Arıburnu kuvvetleri kumandanlığını deruhte eylemiş ve bunun neticesinde miralaylığa terfi etmişlerdir. Bilahare Anafartalar Grup kumandanı olmuş ve İngilizlerin çekilmesi üzerine Altıncı Kolordu kumandanı olarak Edirne'ye ve orada bir ay kadar kaldıktan sonra Diyarbakir,

Bitlis, Muş havalisine aynı numara ile kolordu kumandanı olarak gitmiş ve mezkûr cepheye mirlivalığa terfi ettirilmişlerdir. Tahaşşüt eden İkinci Ordu dahilinde Bitlis ve Muş'u beş gün muharebeden sonra Ruslardan istirdat eylemiş ve bir müddet sonra İkinci Ordu kumandanlığı vekaletine ve az bir müddet sonra Hicaz kuvve-i seferiyesine ordu kumandanı olarak tayin olunmuşsa da Şam'a kadar gittikten ve Sina cephesini teftiş eyledikten sonra Medine'ye gitmelerine hacet görülmediğinden İkinci Ordu kumandanlığına asaleten tayin edilerek Diyarbakir'e avdet olunmuş ve 1333 senesinde Halep'te tahaşşüt eden ve General Falkenhayn'in taht-ı idaresinde bulunan gruba dahil olan Yedinci Ordu kumandanlığına tayin edilmişlerdir. Müşarünileyh ile harekât-ı harbiyede aralarında ihtilaf-ı nazar hasıl olduğundan ve hükümet de nokta-i nazarlardan terviç etmediğinden mezkûr ordu kumandanlığından istifa ve müteakiben tayin kılındığı İkinci Ordu kumandanlığını da kabul etmiyerek İstanbul'a avdet etmişlerdir. Bu müddet zarfında veliaht bulunan zatın refakatinde olarak Almanya karargâh-ı umumisine ve

Kongresi'nde de Albayrak gibi kendisini destekleyen gazeteler bulunmasına rağmen, doğrudan yönetiminde olacağı bir gazeteyi, ilk defa Sivas'ta ve İrade-i Milliye'nin yayınlanması ile göstermiştir.

Kongre'nin toplandığı günlerin öncesinde, Vilâyetin çıkardığı Sivas adlı resmi gazetenin yanı sıra, Vicdan ve Kızılırmak gibi ilk özel gazetelerin de yayınlarına ara vermiş olmaları, İrade-i Milliye'nin şansı olmuştur. Bundan dolayıdır ki, tek tabanca olma durumu, gazetenin toplumda aksettireceği sesin daha gür olmasına vesile olmuştur.

Sivas Kongresi'ne katılacak olan delegelerin de, bir gazeteye olan ihtiyacı hissetmeleri dolayısıyla, bu ortak arzu, Kongre'nin toplanmasından önce dile getirilmiş, Paşanın da onayı alındıktan sonra, ismi konulmuş; 1914-1918 yıllarında Sivas mebusluğu yapmış olan ve Mustafa Kemal Paşanın Sivas'taki "güvendiği üç sözcüsü"nden birisi olma niteliği ve şerefini taşıyan Mütevellizâde Râsim (Başara) Bey vasıtasıyla, imtiyâz sâhibi ve sorumlu müdürü bulunmuş; onun vasıtasıyla yayın izni için Vilâyete başvurulmuş ve nihâyet 14 Eylül günü yayına geçilmiştir.

Gazetenin yayınının, plânlanandan bir hafta kadar sonra olmasının sebebi, büyük bir ihtimalle, Kongre'nin ikinci yarısında ortaya çıkan Ali Galip Olayı dolayısıyla, bütün dikkatlerin bu baskın girişimine yönelmesidir.

Milli Mücadele'nin 23 Nisan 1920'den önceki Geçici Hükümeti konumunda bulunan Heyet-i Temsiliye'nin 11 Eylül ile 18 Aralık 1919 tarihleri arasındaki Sivas günlerinde, İstanbul ve Anadolu'nun her yeri ile haberleşmeyi başarı ile sağlayan İrade-i Milliye'yi Mustafa Kemal Paşa, Ankara'ya taşımak istemişse de, Sivas'ın ileri gelenleri, bu gazetenin Sivas için bir şeref olduğunu belirterek burada kalmasını istemişlerdir. Mustafa Kemal Paşa bu talebi kabul etmiş ve Ankara'ya varışından on üç gün gibi kısa bir süre sonrasında, orada Hâkimiyet-i Milliye gazetesini kurmuştur. Kanaatime göre, Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukuk Cemiyeti Sivas Heyet-i Merkeziyesi'nin bu isteğini Paşanın kabul etmesinin asıl gerekçesi, Sivas'taki bir gazetenin, o günün şartlarında Ankara'dan kumanda edilip kontrol edilmesindeki maddi ve manevi güçlüklerdir.

Heyet-i Temsiliye Sivas'tan ayrıldıktan sonra da, İrade-i Milliye, Milli Mücadele'yi ve Mustafa Kemal Paşayı destekleyen yayınına aynı şekilde devâm etmiştir. Ne var

Alman garp cephesine seyahat eylemişlerdir. Veli-ahdın padişah olmaları üzerine şifahi ve musırrane irade ile Falkenhayn'ın mağlup bıraktığı Nablus civarındaki Yedinci Ordu'ya tekrar gitmiş ve vürudundan on beş gün sonra vuku bulan umumi İngiliz taarruzunda bu orduyu Halep'e kadar ricat ettirdiği sırada padişaha fahri yaver olmuştur.

Halep muharebesini müteakip Yedinci ve Adana havalisinde bulunan İkinci ordulardan mürekkep Yıldırım Grubu kumandanlığını deruhte ve badelmütareke İstanbul'a avdet eylediler. Son zamanda, malum olduğu veçhile Üçüncü Ordu müfettişliği ile şarki Anadolu'da buldukları esnada 8 Temmuz 1335' te silk-i askeriden istifa etmişlerdir.⁴

Tasvir-i Efkâr gazetesi bunların yanında 8 Ekim 1919'da "Mustafa Kemal Paşa'nın Yeni Kabiné'ye Telgrafı", 9 Ekim 1919'da Mustafa Kemal'in "Milletle Beyanamesi", 12 Ekim 1919'da Mustafa Kemal Paşa'nın "Vahdet-i Milliye Etrafında", 15 Ekim 1919'da Mustafa Kemal'in "Sanadid İttihadına Karşı Muhalefetin Bir Vesikası", 20 Ekim 1919'da Mustafa Kemal Paşa'nın "Mühim Bir Beyanamesi", 3 Kasım 1919'da "Milli Kongrenin Kuva-yı Milliye Mühim Bir Telgrafı" 10 Kasım 1919'da "Mustafa Kemal Paşa'nın Milli Kongreye Cevabı" başlıklı yazıları yayınlamıştır⁵.

Yine Milli Mücadele taraftarı gazetelerden Vakıf de Sivas'tan aldığı haberleri sayfalarına taşımış, okurlarını Anadolu'dan haberdar etmiştir.

13 Teşrin-i evvel (Ekim) 1919 tarihli nüshasında "Mustafa Kemal ile Mülakat" başlığıyla yayınlanan bir haber dikkat çekiyor: "Sivas, 12 Teşrin-i evvel, [muhabir-i mahsusumuzdan] Bugün Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi'nden Mustafa Kemal ile mülakat ettim." ibaresi ile başlayan mülakat şöyle özetleniyor: "Mustafa Kemal Paşa (Vakit) namına mufassal beyanatta bulundu. Müşarünileyh Milli teşkilatın gaye ve hedefi ve saiki şimdije kadar neşredilen beyannameler ve cemiyetin nizamnamesi ve efal ve harekâtı ile fiilen tahakkuk ettiğini beyan eyledikten sonra irad ettiğim suallere şu cevapları vermişlerdir..." Vakıf gazetesinin "muhabir-i mahsusumuz dediği kişinin Sivas'a gönderdiği bir muhabir mi yoksa o vakit Sivas'ta bulunan bir şahıs mı olduğunu bilmiyoruz. Gazetenin 2 Eylül - 18 Aralık tarihleri arasında yer alan Milli Mücadele haberlerinden bazıları şunlar: 4 Ekim 1919 - "Anadolu Harekâtı", 5 Ekim 1919- "Anadolu'daki Harekât-ı Milliye'nin Esbabı- Sivas Kongresi'nin Mukarreratı", 7 Ekim 1919- "Harekât-ı Milliye" ve " Anadolu Harekâtı ve Ecnebler", 9 Ekim 1919- Mustafa Kemal Paşa'nın teşekkürü "Zat-ı Hazret-i Padişahiye" ve "Kuva-yı Milliye ile İtilaf Hâsil Oldu", 11 Ekim 1919 - "Sivas Kongresinde", 13 Ekim 1919- "Hareket-i Milliye'nin İstanbul Mümessiliği", 15 Ekim 1919- "Müdafai Hukuk Cemiyetinin Mühim Bir Kararı" ve "Mustafa Kemal Paşa'nın Bir Raporu- Tarihi Bir Vesika", 26 Ekim 1919- "Sivas Telgrafı", 10 Kasım 1919- "Kuva-yı Milliye Heyet-i Temsiliyesi'nin Cevabı"...

Tasvir-i Efkâr, 8 Ekim 1919, "Mustafa Kemal Paşa'nın Yeni Kabiné'ye Telgrafı"

ki, bilinmez bir sebeple, gazetenin 24 Mayıs 1920'den, yani 41'inci sayıdan sonraki nüshaları Türkiye kütüphanelerinde tam takım veya eksikli olarak bulunmamaktadır. Nitekim, Sivas Belediye Başkanlığı, eksik de olsa, 2007'de ellerinde bulunan 41 sayıyı, "Tıpkı Basımlı ve Yeni Harflerle" yayınlamışlardır. Bu tarihten sonra temin edilen ve esasen Türkiye'de de var olduğu bilinen, değişik tarihlere ait 6 nüshanın da katılımı ile 2010'da ikinci basım yapılabilmektedir. Koleksiyondaki bu eksiklik dolayısıyla, bu gazetenin ilk gününden son günü olan 3 Aralık 1922'ye kadar olan yayın hayatındaki -varsa- değişimler ve gelişmeler hakkında tam anlamıyla yeterli bir bilgi edinilememektedir.

Buna rağmen, sonradan bulunan altı sayıyı 1964'te okumuş bulunan bir gazeteci, Ömer Sâmî Coşar, bu gazetenin "Mustafa Kemal Paşa'dan sonraki döneminde -tâbir yerinde ise- Mustafa Kemal Paşa'cı çizgiden çıkarak, Milli Mücadele'nin esaslarına ters düşecek yayınlar yaptığını" yazmıştır. Bu gazete hakkında daha sonraları makale yazan veya kitap kaleme alan kişiler de, hiç bir şeyi araştırmadan, Coşar'dan aynen kopya ederek, gazetenin, başta Salâhaddin Bey ve Hâlis Turgut Bey olmak üzere bütün yöneticilerine ithamkâr bir tavır takınmışlardır.

İrade-i Milliye'nin, Mustafa Kemal Paşa'dan sonraki yöneticilerine atfedilen suçlamalar, Coşar'ın kitabında şunlardır:

- 1) "İrade-i Milliye, (Mustafa Kemal Paşa Ankara'ya gittikten sonraki yayınlarında) bölgecilğe kayan ve aynı zamanda, şahsi çekişmelere giden gruplardan birinin âleti oldu."
- 2) "İrade-i Milliye, İstiklâl Mahkemesince mahkûm edilen Hâlis Turgut'un müdir-i mes'ûl olduğu devrede iki defa kapatıldı.
- 3) "İrade-i Milliye'nin kapanması ile diğer bir grubun sözcülüğünü yapmak üzere, Gaye-i Milliye gazetesi, 2 Mart 1921'de neşredilmeye başlandı.
- 4) "Milli Mücadele'nin en buhranlı günlerinde Sivas eşrafı ikiye ayrılmış ve bu gazeteler de, bu ikiliği körükleyici neşriyat yapıyordu."
- 5) "İrade-i Milliye, Hâlis Turgut'un idâresi altında ve bilhassa Büyük Taarruz'dan altı ay kadar önce, bölücü yayınlarını şiddetlendirmiş 1922 ilkbaharındaki belediye seçimlerinde şahsi kavgalara daha da bağlanmıştı."

Bir gazetenin, sâhip veya sorumlu müdürünün değişmesi hallerinde, tamamen değişik yönde yayınlar yapması mümkündür ve Türk Basın Tarihinde de sık görülür. Ama Milli Mücadele'nin en sıkıntılı günlerinde, cephe gerisi sayılabilecek

Vakit, 13 Ekim 1919, "Mustafa Kemal ile Mülakat"

11 Ekim 1919 tarihli Vakit nüshasında "Sivas Kongresi'nde" başlığıyla yayınlanan habere bilhassa dikkat çekmek istiyoruz. Kongre'nin Afyonkarahisar murahhası (delege) Mehmet Şükrü Bey; Mustafa Kemal ve Rauf Beylerin 2 Eylül günü Sivas'a gelişlerini ve ertesi gece Sultanideki ziyafette yaşananları yaklaşık 40 gün sonraki Vakit'te şöyle tasvir ediyor:

"Sivas Kongresi'nde
Amerikalı Mister Braun'un Kıymetli Bir Şahadeti

Afyonkarahisarında münteşir (İkâz) refikimizin sahibi olup Sivas Kongresi'nde murahhas olarak hazır bulunan Mehmet Şükrü Bey, Kongre'nin akdini şu suretle nakl ve hikâye etmektedir:

Sivas; ağaçlı olmakla beraber kasvet-engizdir; mamafih bugün Sivas'ta eski durgunluk ve sükunete mukabil bir hareket ve faaliyet ru-nüma idi. Bütün Sivas ahalişi yaya ve arabalarıyla- Ferid Paşa kabinesinin derdest emrini verdiği Mustafa Kemal Paşa Hazretleriyle Rauf Beyefendi'yi isitkbal için- yollara dökülmüştü. Hükümetin bu zatları vatanlarını düşman istila ve işgallerinden kurtarmak istedikleri ve harekât-ı Milliye'nin başına geçtikleri için tevkif ettirmek istediğini bilen halk kemal-i hürmet ve samimiyetle Mustafa Kemal Paşa ve Rauf Beyefendi'ye kucağını açıyordu. Müşarünileyhimi kim derdest edecek? Millet Ferid Paşa kabinesi gibi düşünmüyor. Kendi yaralarını kendi sarmak, kendi derdine kendi vefakâr ve vatanperver evlatlarıyla deva bulmak istiyordu; zira millet Ferid Paşa'nın

Vakit, 11 Ekim 1919, "Sivas Kongresinde"

olan Sivas gibi bir şehirden, Milli Mücadele ve Mustafa Kemal karşıtı, bölücü, bölgeci yayınlar yapılması, mümkün değildir. Bu duruma esasen, Mustafa Kemal Paşa dahi el koyacaktır. Ama Coşar'ın, Milli Mücadele'nin esaslarının ortaya konulduğu 108 gün süresinde, bu mücadeleye kucak açmış olan bir şehrin sosyal yapısına karşı, böylesine pervasızca iddialarda bulunması, hem gerçek değildir; hem de, belgelenmesi gereken bir durumdur. Bu iddialar, Sivas şehrinin manevi kişiliğine ve şehrin vefakâr, fedakâr insanlarına da çok büyük bir hakarettir.

Coşar ve onun günümüzdeki takipçileri, böyle bir iddiaya mesnet olarak, esasen kısıtlı olan gazete nüshalarındaki bir yazı veya makaleyi gösterememekle birlikte, rahmetli Hâlis Turgut Bey'in hazin sonunu hatırlatan cümlelerle, bu iki konuyu birlikte harmanlayıp sunmaktadırlar. Unuttukları husus şudur ki, Mustafa Kemal Paşa, Birinci Meclis'teki İkinci Grup'u, yani kendisine -sadece Meclis'te- muhâlif olan grubu tamamen tasfiye edip 1923 seçimlerine gittiği zaman, bu Hâlis Bey'i Sivas'tan milletvekili seçtirmiştir. Ancak Hâlis Bey'in, Mustafa Kemal Paşa'nın kurduğu Cumhuriyet Halk Fırkasından 1924 sonlarında istifa edip -diğer Paşa'larla birlikte- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kurucuları arasına katılması kendisinin sonunu

hazırlayan bir olay olmuştur. Fakat bütün bunlar, bir siyasi hareketin tabii veya değil, istenmeyen sonuçlarıdır. Ne var ki, İrade-i Milliye gazetesinin, kısıtlı da olsa farklı zamanlardaki nüshalarında, imâ ile de olsa, Mustafa Kemal karşıtı herhangi bir yazı veya haber bulunmamasına, aksine Milli Mücadele'yi destekleyen, sonucunu öven yazılar yer almasına rağmen, gazetenin ve bir şehrin lekelenmesi, akliselim sahibi kimselerin kabul edeceği bir husus olamaz.

Sivas Kongresi'nin ve İrade-i Milliye'nin yüzüncü şeref yılını idrâk edeceğimiz şu günlerde, kendilerini sorumsuz gören basın mensupları ve bazı takipçilerinin, Sivas'ımızı karalamaya hakları olmadıklarını yukarıdaki cümlelerimle ilân ederken; bu gazete hakkında bilinmesi gereken konuları ve bu hakaret konularını etraflıca dile getiren "İrade-i Milliye" başlıklı yüz sahifelik bir kitabı, şu günlerde yayınlamakta olduğumu bildirmek isterim.

Milli Mücadele'yi başından sonuna kadar destekleyen, maddi ve manevi yardımlarda bulunan, Sivas'ımızın şerefli evlatları olan o günkü büyüklerimizi rahmet ve minnetle anar, huzurlarında Fatihalarla eğilirim.

Tasvir-i Efkâr, 9 Ekim 1919, "Milletine Beyanname"

milleti ecnebi işgalatına kurban edeceğini anladığı için artık hükümetten bir şey beklemeyerek silahına sarılmış ve umumi kongresini akdetmek için intihap ettiği murahhaslarını Sivas'a göndermişti.

Bugün Sivas cidden tarihi biri günün arifesini yaşıyordu. Mustafa Kemal Paşa ve Rauf Beyefendi ve rüfeka-yı sairesi halkın tezahürat ve alkışları içinde otomobillerle şehre, Kongre için tahsis ihzar olunan Mekteb-i Sultanî binasında mızıkanın ehviye-i latifesi içinde dahil oldu. Anadolu'nun her tarafından gelen murahhaslar tarafından istikbal edildiler. Akşamüzeri Mekteb-i Sultanîde şereflerine mükellef bir ziyafet verildi. Ziyafette Kongre murahhasları ile Vali Reşit Paşa ve Kolordu Kumandanı Selahattin Bey ve eşraf ve ayan-ı memleket ile Amerika matbuat-ı umumisi mümessili Mister Braun hazır idiler. Bu geceye kadar pek sönük olan mektepte başka bir ruh, başka bir hayat, başka bir şetaret vardı. Her taraf cabeca donatılmış ve tenvir edilmişti. Dışarıda mızıkâ latif nağmelerle terennüm-saz oluyor, herkesin kalbi endişe-i istikbal ve istiklalle çarpıyordu. Herkeste fedakârlık hissi yükselmiş, bugüne kadar görülmemiş bir şevk u şadı vardı.

Yemek odası fevkalade bir surette tezyin edilmiş ve

nefis, mebzul, mütenevvi yemekler ihzar ve tabh olunmuştu. Bu hal, arkadaşım Salih Sıtkı Bey'in fikir ve imanına muhalif olmakla beraber zevkine gidiyor ve bunu ketm edemeyerek hissiyatını şu suretle not defterine kaydediyordu: 'Yemek odası fevkalade bir surette tezyin edilmiş fakat her ne olur ise olsun fikir ve imanına muhalif olan bu tarz-ı hareket ve alayış pek zevkime gitti. Adeta buraya geldiğimden dolayı bir hiss-i iftihar bile duymağa başladım.'

Yemeğin ortasında Anadolu-yı garbi murahhasları namına İsmail Paşa Hazretleri Mustafa Kemal Paşa ve rüfeka-yı muhteremesine beyan-ı hoşamediden sonra irad (...) bulunan Amerikalı Mister Braun'a ziyafete iştirakinden dolayı teşekkür etti ve bir hiss-i kablelvuku ile memleketin kurtulacağını, Kongre'nin selameti memleketi matuf olan hidemat ve mesaisinde muvaffakın bilhayr olacağına dair bulunan nutkunun hitamından sonra Mister Braun İngilizce bir nutuk irad edip Hamidiye kahramanı Rauf Bey tarafından şöylece tercüme edildi:

'İstanbul'dan buraya kadar uğradığım yerlerde Türk milletini pek çalışkan ve misafirperver buldum. Bütün vesaitsizlik içinde çalışan bu milletin mesaisi alât ve vesait-i fenniye ve ziraiye ile teçhiz edilerek çalıştırılacak olursa bu millet neler yapmaz? Amerika Türkiye'yi pek başka türlü biliyor. Bu da fena propagandaların netice-i tabiyesidir. Ben bu seyahatimden dolayı pek memnunum. İsterdim ki Amerikalılar benim gibi seyahat ederek Türkleri yakından görüp tedkik etsinler. İşte o zaman Türkler hakkındaki fena fikirlerini tebdil edeceklerine hiç şüphe etmem. Nitekim beray-ı tahkik gelen Amerika heyetleri Türkleri gördükten sonra fikirlerini değiştirmişlerdir. -Ziyafeti işaretler her uğradığım yerde böyle samimi bir muhabbet ve müsaferetle karşılandım ve gördüğüm bütün Türkler vatanperverlik hissiyle mütehassis ve Kuva-yı Milliye'ye zahirdir. Buraya nimresmî bir vazifeyle geldim. Memleketimden pek uzak bulunduğum için ahval-i siyasiye hakkında bir şey söyleyemeyeceğim. Bütün gördüğüm ve gezdiğim yerlerde Türk milletinin (...) gördüm.

Mister'in nutkunu müteakip Mustafa Kemal Paşa vakur bir lisan ve hoş bir eda ile irad-ı nutk etti. Mister Braun'a Türkler hakkında göstermiş olduğu takdirşinaslığa beyan-ı teşekkürle Şarkî Anadolu ahalisinin selamlarını Garbi Anadolu murahhaslarına tefehüm ve tebliğ ve ordunun bu hidemat-ı vatanperverane-deki mesaisini kemal-i şükran ile yad etmeyi vazife bildiğini söyledi.

Yemekten ve irad edilen nutuklardan sonra koridorlarda uzun uzadıya beyan-ı mütalaa ve hasbihaller yapılıyordu. Herkes atiden emin ve ümitvar bulunuyordu.

Üç yüz seneden beri yapılan inkılabat milleti inkışaf ettiremediğini ve memleketin terakki ve saadetine hadim olamadığından bunun esbab ve ledünniyatını tezekkür ve teemmül edilmek ve ona göre tarihten ve henüz tarihe geçmeyen pek yakın ahvelden mütenebbih ve müteyakkız olmağımızın lüzumu ve şahsi amâl ve entrikalara alet olmamak için açık göz davranmak icap ettiği dermeyan olunuyordu. Bu gece hayatımda unutulmaz bir gece idi."

Bu dosyada Mustafa Kemal ve Kongre üyelerinin 2 Eylül 1919'da Sivas'a gelişleri ile başlayan ve Heyet-i Tensiliye'nin 18 Aralık 1919'da Sivas'tan Ankara'ya hareketiyle sona eren bir dönemin İstanbul matbuatındaki akislerinden bir kısmını anlatmaya çalıştık. Milli Mücadele tarihimizin başlangıç noktalarından sayılabilecek bu "108 gün"ün hikâyesi tabii ki çok uzun ve tafsilatlıdır. Dönüm noktası niteliğindeki olaylarla dolu bu günlerin Anadolu ve İstanbul basınındaki takibinin çok daha teferruatlı olarak yapılması gerekir. Bu dosyayı bu tür çalışmalara bir ön taslak olarak düşünebilirsiniz. Ana tamamız Mustafa Kemal Paşa'nın Sivas günleri olduğu için araştırma dönemini sadece bu zaman dilimindeki basın faaliyetleri ile sınırlı tuttuk. Diğer yazılı kaynakların ve sözlü yerel tarih araştırmalarının ele alacağı insan hikâyeleriyle birlikte bu 108 günün farklı vecheleri de gözler önüne serilebilir.

DİPNOTLAR

- 1- Çağdaş, Haluk, "İrade-i Milliye Gazetesinin Şehir Havadisleri", Hayat Ağacı, S. 21. s.18-25
- 2- Özkaya, Yücel, Milli Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919-1921), Atatürk Kültür Dil Tarih Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, 1989, Ankara. s. 20.
- 3- A.g.e.s.14.
- 4- Kansu, Mazhar Müfit, Erzurum'dan Ölümüne Kadar- Atatürk'le Beraber, C.2, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk tarih Kurumu Yayınları, XVI. Dizi, 2019, Ankara, s.409-414.
- 5- Özkaya, Yücel, Milli Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919-1921), Atatürk Kültür Dil Tarih Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, 1989, Ankara. s. 21.

YÜZÜNCÜ YILINDA SİVAS KONGRESİ'Nİ HATIRLAMAK

*“Türk milletinin en bariz arzusu ve imanı kurtuluştu.
Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde bu arzu-yu milli
tebellür ettirmiş ve ifade olunmuştur.”*

Süleyman Beyoğlu

İtilaf Devletleri'nin Mondros Mütarekesi'ni haksız olarak çiğneyen uygulamaları işgal ve ilhak tehlikesi altında bulunan veya azınlıkların bağımsızlık ve çetecilik faaliyetlerinde bulunduğu bölgelerde sivil gönüllü kimselerin kurduğu Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri ile Kuva-yı Milliye birliklerini ortaya çıkardı. 30 Kasım 1918 tarihinde Trakya-Paşaili Müdafaa-ı Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti, 1 Aralık 1918'de İzmir Müdafaa-ı Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti gibi kuruluşlar Kanun-ı Esâsi ve yürürlükte bulunan 16 Ağustos 1909 tarihinde yürürlüğe giren Cemiyetler Kanunu'na uygun şekilde kurulmuşlardı. Bu kanun 28 Haziran 1938 tarihine kadar yürürlükte kaldı. Bu bağlamda iç ve dış düşmana karşı direnişi örgütlemek, yapılacak barışta Osmanlı Devleti'nin hak ve hukukunun korunması amacıyla izlenecek yöntem ve kararları almak üzere bazı vatanperver ve aydınların öncülüğünde kongre/ şura nitelikli toplantılar yapıldı. İtilaf Devletleri'nin Doğu Anadolu'yu Ermenilere verme, Doğu Karadeniz'de bir Pontus Devleti kurma planlarına karşı İstanbul'da 2 Aralık 1918 tarihinde Vilâyet-i Şarkiye Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti ile 12 Şubat 1919 tarihinde Trabzon'da, Trabzon Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti kuruldu. Bu iki cemiyet İtilaf Devletleri'nin bu planlarına karşı yapılacak mücadele ve faaliyetler konusunda bazı kararlar almak için 30 Mayıs 1919 tarihinde bölgedeki illerin delegelerinden oluşan bir kongrenin Erzurum'da toplanmasına karar verdi. Kongre, İkinci Meşrutiyet'in ilanıya milli bayram ilan edilen 10 Temmuz 1919'da toplanacaktı.

22 Haziran 1919'da IX. Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlığında Ali Fuat Paşa, Rauf Bey ve Refet Beylerin imzaladığı Amasya Tamimi Anadolu'nun her yönden güvenli bir yeri olan Sivas'ta milli bir kongrenin acilen toplanmasını da istiyordu. Bu kongre için bütün illerin her sancağından, halkın güvenini kazanmış üç delegenin mümkün olan süratle yola çıkarılmasını ve bu işin gizli tutulması, kimliklerin gizlenmesi ve Erzurum Kongresi'nin delegelerinin de Sivas'ta yapılacak kongreye katılacağı duyurulmuştur. Amasya Tamimi milli bir kongrenin Anadolu'nun en güvenli yerlerinden biri olan Sivas'ta 1919 yılı Temmuz ayında toplanmasını öngörmüş, ancak Kongre 4 Eylül'de toplanabilmişti. Aynı gün üç delege hariç diğer üyelerin oyu ile başkan seçilen Mustafa Kemal Paşa, toplantının amacını şu sözlerle ifade edecektir: “Bittabi huzur-ı aliniz de münakid iş bu Sivas umümi kongremizde vatanımızın yekpâre, milletimizin yek vücüd olduğunu lüzumu gibi ifade ve ispat edecek esasat vaz olunur.”

Kongrede katılım ve temsil gücü açısından bazı eksikler bulunmaktadır. Amasya Tamimi'ne göre her sancaktan (liva) üç kişinin gelmesi istenmesine karşın, ülkenin birçok yerindeki işgaller veya hükümetin engellemelerinden dolayı delege katılımı istenen sayıda olamamıştır. Sivas Kongresi bütünüyle Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının eseridir. Mustafa Kemal Paşa'nın toplanmasını istediği Sivas, Afyon 1. ve 2. Pozantı kongreleri dışındaki bütün kongreler yerel-sivil girişimlerden doğmuştur. 4-11 Eylül 1919 tarihlerinde Sivas'ta toplanan Sivas Kongresi'ne Erzurum, Sivas, Erzincan, Samsun\Canik, İstanbul, Gaziantep, Denizli, Bursa, Eskişehir, Afyonkarahisar\ Karahisar-ı Sahip, Çorum, Saruhan\Manisa, Kastamonu, Niğde, Yozgat, Nevşehir, Kayseri, Diyarbakır'ı temsilen delegeler katılmıştır. Sivas Kongresi'ne katılan delegelerin sayısı 31-40 arasındadır.

Sivas Kongresi temsil gücü açısından zayıf ve askeri bürokrasi tarafından düzenlenmiş olmasına karşın aldığı kararlar ile Rumeli ve Anadolu topraklarının tamamını temsil etmesi ve genel milli bir kongre olması hasebiyle Erzurum Kongresi ve diğer milli kongreleri kapsayıcı bir nitelik kazanmıştır. Erzurum Kongresi'nin 1.madde

ile haklarını savunduğu, coğrafya ve topluluk, Sivas Kongresi'nin 6.maddesinde Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesini imzalandığı tarihte sınırlarımız içerisinde kalan ve her noktasında İslâm çoğunluğunun yaşadığı "Memâlik-i Osmaniye ve Camia-yı Osmaniye ayrılık kabul etmez bir bütündür." haline gelerek vatanın ve milletin tamamını kapsayacak geniş bir anlam kazanıyordu. Bu da Sivas Kongresi'nin genel kongre\ milli kongre olma özelliğinin bir gereği idi. Bu madde 28 Ocak 1920'de Meclis-i Mebusan tarafından kabul edilecek Misak-ı Milli'de aynen yer alacaktır. Bu madde ile hem Türkiye'nin yeni milli sınırları öngörülüyor, hem de bu sınırlar içindeki ulus kimliği tanımlanıyordu. Erzurum-Sivas Kongresi kararlarında devlet ve milletimizin içte ve dışta bağımsızlığı ve yurdumuzun bütünlüğünü korumak şartıyla herhangi bir devletin teknik ve ekonomik yardımının memnuniyetle karşılanacağı ifade edilmiş olmakla birlikte iki kongrede de tartışılan manda ve himayenin kabul edilmeyeceği vurgulanmıştır. Bu yaklaşımla üstü kapalı da olsa kapitülasyonların devam etmeyeceği belirtilmiştir. Sivas Kongresi beyannamesinin Misak-ı Milli beyannamesine yansıyan hükümlerinden biri de ülke de yaşayan gayrimüslimlerin durumu

idi. Aslında Erzurum Kongresi'nin 3. maddesinin 2. fıkrası ile 5. maddesindeki gayrimüslimlerin hukukunun korunması birleştirilerek Sivas Kongresi beyannamesinin 4.maddesi haline getirilmişti. Nitekim Erzurum ve Sivas Kongreleri'nin gayrimüslimlerle ilgili belirlediği bu esas Misak-ı Milli'nin 5. maddesine temel teşkil edecektir.

Sivas Kongresi ile bütün sivil ve askeri güçlerin bir otorite altına alınmasına çalışıldı. Batı Anadolu'daki milli güç ve cemiyetler bu otoriteye tâbi oldular. İstanbul Hükümeti ile 12 Eylül 1919'dan itibaren haberleşmeler kesilerek etkinlik sağlandı. Sivas Kongresi sonrası Heyet-i Temsiliye'nin Anadolu'nun kaderine tamamen hâkim olduğu 2 Ekim 1919'da İstanbul'daki Damat Ferit Paşa hükümetinin istifası ile kendini gösterdi. Mustafa Kemal Paşa, her iki kongrede de demokratik usullerle büyük bir çoğunlukla başkan seçildi. Böylece egemenliğin gerçek sahibi millet adına karar alma ve uygulama imkânı elde etti. Mustafa Kemal Paşa'nın gayretleri ile Milli Mücadele hareketinin sesi ve propagandası olmak üzere 14 Eylül 1919 tarihinden itibaren İrade-i Milliye adında bir gazete Sivas'ta çıkarılmaya başladı. Sivas Kongresi'nden sonra İstanbul'da kurulan Ali Rıza Paşa hükümeti Heyet-i

Temsiliye'yi muhatap almak zorunda kaldı.

Erzurum Kongresi Milli Mücadele'nin lideri olarak Mustafa Kemal'i öne çıkarırken milli meclise giden yol, yani milli hâkimiyetin tecelligâhının temelleri de Sivas'ta atıldı. Yeni bir rejim yani cumhuriyet ile devletin temelleri Sivas'ta atıldı. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk bu iki kongreyi kısaca şöyle niteliyor: "Türk milletinin en bariz arzusu ve imanı kurtuluştur. Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde bu arzu-yu milli tebellür ettirilmiş ve ifade olunmuştur."

Sivas Kongresi ile Misak-ı Milli esaslarının belirlenmesi sağlanarak, Milli Mücadele'nin ana eksen ve stratejisi çizilmiştir. Her iki kongre yeni bir rejim ve devletin habercisidir. Bu kongrelerde bütün dünyaya Türk Milletinin bağımsız yaşama isteği ve vatan sevgisi ifade edilmiştir. Millet in bu haklı isteğine karşı çıkacak her türlü engelle mücadele edileceği duyurulmuştur. Mustafa Kemal Paşa'nın milli mücadelenin tartışmasız lideri olduğu tescil etmiştir. Sivas Kongresi'nden sonra Kuva-yı Milliye'ye katılımlar artarak, milli direniş bir tek otorite altında büyüyerek güçlenmiştir.

SİVAS'TA “MANDA”YA GEÇİT VERİLMEDİ¹

İsmet Türkmen*

Mustafa Kemal Paşa, 9. Ordu Müfettişliği göreviyle 19 Mayıs 1919 günü sabahın ilk saatlerinde Samsun'a geldiğinde Yunanların İzmir'e asker çıkarmasıyla, Mondros Mütarekesi'nin uygulamaya konulduğu günlerde durumun gittikçe ağırlaştığı ve milleti daha ağır sonuçların beklediği anlaşılmıştı. Bu durum karşısında Mustafa Kemal Paşa, memleket çapında ve millete mal edilecek bir Milli mücadele planı ve programının hazırlanarak uygulanma zamanının geldiği kanaatine varmıştı².

Mustafa Kemal Paşa, Milli bütünlüğü sağlayacak kararların alınarak millete duyurulması ve ülkenin değişik yerlerinde kurulmuş olan cemiyetlerin³ tek çatı altında toplanmasının önem taşıdığını düşünmüştür. Bunun gerçekleştirilmesi için, memleketin ileri gelenlerinin, idari görevlerdeki yüksek kademe personelinin, kurulmuş olan cemiyetlerin ileri gelenlerinin ve milletin güvenini kazanmış olan kimselerin, bir genel toplantıya çağırılması ve bunlar arasında fikir birliğine varılmasının gerekliliği düşünülmüştür. Mustafa Kemal Paşa, Sivas'ta genel bir Milli kurultay toplama kararını şu şekilde dile getirmektedir: “Bu sebeple 18 Haziran 1919 tarihinde Trakya'ya verdiğim direktifte işaret ettiğim bir noktanın, tatbik-i zamanı gelmiş bulunuyordu. Hatırınızdadır ki o nokta, Anadolu ve Rumeli teşkilat-ı Milliyesini tevhid ederek, bir merkezden temsil ve idare eylemek üzere, Sivas'ta umumi bir heyet-i Milliye toplamaktı.”⁴

Bu kararlar, 21 Haziran 1919 günü Amasya'da Milli idareye dayalı olarak memleketin geleceği üzerinde, milletin isteklerine yakışır bir şekilde, elden geleni yapacak Milli bir “İdare Heyeti”nin iş başına getirilmesi fikri ilk defa karara bağlanmıştı. Milli egemenliğe dayanan ve bağımsız bir Türk devletinin kurulması temelinin atılması için Erzurum ve Sivas Kongreleri'nin süratle yapılması önemi üzerinde durulmuştu⁵.

Anadolu'da meşru gücünü muhafaza etmekte ısrarlı olan Damat Ferit Hükümeti de İstanbul'da Valiler toplantısını gerçekleştirme gayretinde idi. Bahsi geçen toplantı yapıldığı sırada, Erzurum Kongresi 7 Ağustos 1919'da yayınlanan bir beyanname ile sona erdi. Kongre kararlarının Amasya Kararları'nın daha genişletilmiş bir ifadesi olduğunu söyleyen Ali Fuat Paşa kararlarından büyük memnuniyet duy-

duğunu belirtmektedir⁶. Erzurum Kongresi'nin mahalli bir kimlikten çıkıp bütün memleketteki Müdafaa-yı Hukuk Cemiyetleri'nin de katılımıyla bir Milli birlik kongresi kimliğine bürünmesinden ürken İstanbul, Sivas Kongresi hazırlıkları öncesinde de endişesini arttırmakta ve kongrenin toplanmasını engellemek amacıyla her türlü çareye başvuruyordu.⁷

Bu sırada Mustafa Kemal Paşa ise, Sivas Kongresi'ne katılmak üzere, 29 Ağustos 1919 tarihinde Sivas'a ulaşmıştır⁸.

Kongre Hazırlığı

Sivas Kongresi, 4 Eylül 1919 saat 14:00'de Sivas Lisesi salonunda Mustafa Kemal Paşa'nın Osmanlı Devleti'nin o günkü durumunu gözler önüne seren tarihi nutkuyla başlamıştır⁹. Mustafa Kemal Paşa'nın açış konuşmasının ardından ilk sözü alan İs-

mail Fâzıl Paşa, kongre başkanlığının, birer gün arayla yahut birer hafta devam etmek suretiyle yapılmasını teklif etmiştir. Seçim yapılırken de aza veya temsil edilen vilayet ve sancak isimlerinin de baş harflerinin dikkate alınması yönünde görüşünü beyan etmiştir¹⁰. İsmail Fâzıl Paşa'nın ifadesine karşılık Mustafa Kemal Paşa bu durumun neden icap ettiğini sormuştur. İsmail Fâzıl Paşa; "Bu suretle işin içine şahsiyet karışmamış olacağı gibi, harice karşı da müsavata riayet" sağlanacağını düşünmektedir.¹¹ Ağustos ayından itibaren Sivas'a gelmeye başlayan delegelerden bazıları, aralarında toplantılar yapmaya başlamış ve hazırlanan bazı projeleri kaleme almışlardır. Bu toplantılar Mustafa Kemal Paşa Sivas'a geldikten sonra da devam etmiş ve görüşmelerden birinde Mustafa Kemal Paşa'nın Sivas Kongresi'ne başkan seçilmemesi kararlaştırılmıştır. Buna karşılık Mustafa Kemal Paşa, Kongrede riyaset meselesine ilişkin Nutuk'ta şu ifadelerine yer vermektedir: "...Riyasete, belki müsinn (yaşlı) bir zatın getirilmesi muvafık olacağını düşünüyordum. Bu maksatla bazı arkadaşların da nokta-ı nazarlarını istimzac ettim. Bu meyanda, kongre salonuna girmezden evvel Rauf Bey'e tesadüf ettim. Kimi Reis yapalım? dedim. Rauf Bey adeta heyecanlı bir sesle, zaten söylemeye hazırlanmış olduğu o anda halinden anlaşılan bir tavırla keskin bir lisanla: Sen Reis olmamalısın!" dedi. Derhal Hüsrev Sami Bey'in verdiği malumatın sıhhatine inandım ve bittabi müteessir oldum."¹²

Bununla birlikte, İsmail Fâzıl Paşa'nın bahsi geçen teklifi kongrece kabul edilmemiş ve yapılan divan risliği seçimi sonucunda Mustafa Kemal Paşa başkanlığa, Bekir Sami Bey birinci başkanlık vekilliğine, Rauf Bey ikinci başkanlığa, İsmail Hami ile Şükrü Beyler de kongre sekreterliğine seçilmişlerdir¹³.

Kongrede ayrıca yeterince komisyon oluşturulmuştur. Kongre toplanmadan bir İhzarî Encümen ve (Hazırlık Komisyonu) kurulmuş ve bu komisyon bir gündem hazırlamakla meşgul olup, kesin olmakla birlikte, gündemin ana hatlarını belirlemiştir¹⁴. Bu doğrultuda başkanlık divanı ve komisyon seçimlerinden sonra ele alınan önemli husus, yemin meselesidir. Delegeler, kongrenin toplanma amaçları doğrultusunda yemin edecekler ve bunun dışında faaliyet göstermeyeceklerdi. Bununla ilgili olmak üzere İhzarî Encümeni, kongre üyelerinin hiçbir siyasi parti duygusuyla hareket etmeyeceklerine dair bir yemin metni hazırlanmasını ve söz konusu metnin halka duyurulmasını kararlaştırmıştı. Yine İsmail Fâzıl Paşa yemin metninin hazırlanması aşamasında, Milli mücadelenin aleyhinde olanların kendilerini ittihatçılıkla suçladığına dikkat çekerek bu durumun ülke

içerisinde ve dışında fena tesirlerinin olacağına dikkat çekmektedir¹⁵. Buna dayanarak, İsmail Fâzıl Paşa birleşimin ilk oturumunda okunan üzerinde uzun uzadıya tartışmaların yapıldığı şu metni ihzarî encümen namına teklif eder:

Yemin Sureti:

"Makam-ı celil-i hilâfet ve saltanata, İslâmiyete, devlete, millete ve memlekete manen ve maddeten hizmetten başka bir gaye takip etmeyerek her türlü ihtirasat-ı şahsiye ve siyasiyeden ve fırkacılık amalinden münezze bir azm-ü iman ile çalışacağıma ve İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin ihyasına çalışmayacağıma namusum ve bilcümle mukaddesatım namına vallah, billah..."¹⁶

Bu yemin metnine karşı çıkanların başında Mustafa Kemal Paşa vardır. Mustafa Kemal Paşa, kongrenin her türlü parti fikrinden ayrı olduğunu belirtmiş ancak, Meclis-i Mebusan'ın açılışına kadar geçen süreçte siyasetten uzak kalınmasının doğru olmadığını ifade etmiştir¹⁷. Bu hususta; Mustafa Kemal Paşa'ya katıldığını belirten İsmail Fâzıl Paşa, "Bu yemin kongreye mahsus olduğundan hükmü kongrenin müddet-i devamıyla mukayyettir."¹⁸ diyerek, içeriğinde gerekli değişikliklerin yapılmasını istemiştir. Gündeme geçilmeden önce, kongrenin herhangi bir partiyle bağının bulunmadığının ve özellikle İttihat ve Terakki cemiyeti ile hiçbir ilgisi bulunmadığının yemin ile doğrulanması ve yemin içeriğinin hazırlanması kongre gündemini üç gün meşgul etmiştir. Tartışmalar sonunda kongre üyeleri İttihat ve Terakkici olmadıklarını teyid ederek metni üyelerin birer birer okuması suretiyle kabul etmişlerdir¹⁹.

Kongreyi, gündem maddelerine geçilmeden evvel uzun süre meşgul eden diğer bir hususda padişaha kongre adına sunulacak olan arizadır. Bahsi geçen arıza (yüksek bir makam veya kimseye verilen dilekçe) İkinci İctima-ı Umumi'nin ikinci celsesinde Hami Bey tarafından okunur. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa, bu hususun ayrıca müzakere ve tatbik edilebileceğini ifade buyurur. Müsvedde metin üzerinde diğer noktalar tartışılır²⁰. 6 Eylül günü, padişahın tahta geçişinin yıldönümü münasebetiyle bayram olduğu için toplantı yapılmamıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlığında 7 Eylül'de 14:30'da üçüncü birleşimin ilk oturumunda Mustafa Kemal Paşa Refet Bey'i Heyet-i Temsiliye azası olarak Genel Kurul'a takdim etmiştir. Bu sayede Heyet-i Temsiliye üyelerinin sayısı 10'a yükselmiştir²¹. Aynı gün kongreye ayrı ayrı çekilen tebrik telgraflarının okunmasının ardından İsmail Fâzıl Paşa tarafından verilen önerge

okunmuştur. Söz konusu önergede, İsmail Fâzıl Paşa mevcut hükümetin (Damat Ferit Paşa Hükümeti) düşürülerek yerine "Millî iradeye"²² göre hareket edecek bir kabinenin kurulması, Meclis-i Mebusan'ın toplanması ve ABD mandasının kabul edilmesi gibi noktalara temas etmiştir²³. Talebin daha sonra Mahzar Müfit'in teklifiyle "Teklif Encümenine havale" dikkati çekmektedir. İsmail Fâzıl Paşa bunun üzerine takrirden belirtilen noktaların önem arz ettiğini belirterek teklif encümeninin kararını seri bir şekilde vermesini istemiştir. Buna karşılık Mustafa Kemal Paşa da aynı görüşte olduklarını ifade ederek nihayet esas maksat olan Erzurum Kongresi'nin nizamnamesinin maddelerinin değiştirilmesi hususunda çalışmalarını başlatacaktır. Gerekli hazırlıkların önceden yapılması, kararlarının bir gün gibi kısa sürede alınmasını sağlamıştır.

Mustafa Kemal Paşa, nutkunda bahsi geçen hususu şu şekilde izah etmiştir:

"1) Cemiyetin ünvanı "Şarkî Anadolu Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti" idi. "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" oldu.

2) Heyet-i Temsiliye, Şarkî Anadolu'nun heyet-i umumiyesini temsil eder" kaydını yerine "Heyet-i Temsiliye vatanın heyet-i umumiyesini temsil eder" dendi. Mevcut azaya da daha altı zat ilave olundu.

3) "Her türlü işgal ve müdahaleyi, Rumluk ve Ermenilik teşkili gayesine matuf telakki edeceğimizden müttehiden müdafaa ve mukavemet esası kabul edilmiştir" yerine "Her türlü işgal ve müdahalelerin ve bilhassa Rumluk ve Ermenilik teşkili gayesine matuf hareketin reddi hususlarında müttehilen müdafaa ve mukavemet esası kabul edilmiştir." denildi.

Bu iki cümledeki fark, mana itibarıyla bittabi pek büyüktür. Birincisinde Düvel-i İtilafiyeye'ye karşı hasmane vaziyet ve mukavemet telaffuz olunmuyor. İkincisinde bu cihet ısarhat kesbediyor."²⁴

İsmail Fâzıl Paşa bahsi geçen bu son maddede şu noktalara temas etmiştir. İlk olarak, "...Her ecnebi tecavüzünden behemehâl Rumluk ve Ermenilik çıkması muhakkak değildir."; demiştir. İkinci olarak; "... Rumluk ve Ermenilik gayelerine müsaade edilmeyeceği gibi, sair itilaf harekâtına lakayit kalınmayacağını yazsak muvafık olmaz mı?" diyerek bahsi geçen kararın değiştirilmesinde önemli bir görev üstlenmiştir²⁵. Ayrıca İsmail Fâzıl Paşa, Mahzar Müfit Bey ve arkadaşlarıyla, nizamnamenin 4. maddesini oluşturan sorun üzerine, ikinci celsede önerge²⁶ verirler:

"Kongre Riyaset-i Aliyesine İsmail Fâzıl Paşa Hazretleri ile Mahzar Müfit Bey ve rüfekasının umur-ı dahiliye ve hariciye hakkında

vermiş oldukları takrirler işbu dördüncü maddenin esasatı ile alakadar görülmekte olduğundan bu bapda Teklif Encümeni'nin nokta-i nazarı taayün ettikten sonra işbu müzakere edilmek üzere şimdilik tehrir müzakeresini teklif ederiz.

Yozgat Tıbbiye Yusuf Şükrü, Bahri Hikmet Eskişehir, Alaşehir Afyon karahisar Hüseyin İbrahim Süreyya, Mehmet Şükrü Bor, Niğde Denizli Karahisar Halit Mustafa, Mazharmüfit, Salih Eskişehir Halid İbrahim.

Mustafa Kemal Paşa dördüncü maddeye ilişkin nutkunda şu ifadeler yer verir: "Hükümet-i Osmaniye bir kazıyık-ı düveli karşısında buraları (yani şark vilayetlerini) terk ve ihmal etmek ıstırasında bulunduğu anlaşıldığı takdirde alınacak idari, siyasi, askeri vaziyetlerin tayin ve tespiti, yani idare-i muvakkate teşkil etmek meselesi..." Sivas Kongresi Nizamnamesinde bu maddedeki "buraları" yerine mülkümüzün herhangi bir cüzünü terk ve ihmal etmek..." suretinde şamil ve umumi bir kayıt kondu."²⁷ Müzakerelerin ardından nizamname üzerinde düşünülen değişiklikler önerge komisyonuna gönderilmiş takip eden oturumların ardından görüşmeler 10 Eylül 1919 tarihinde sonuçlandırılmıştır²⁸.

Kongrede Manda ve Himayeye Destek ve Tepkiler

Kongre'de en çok tartışılan konulardan birisi de "manda meselesi" olmuştur²⁹. Erzurum Kongresi'nde her türlü mandanın kabul edilemeyeceği hususunda alınan karara karşılık Sivas Kongresi'ne gelindiğinde manda yanlıları, Milli Mücadele'yi, daha başlangıçta sonuçsuz bırakacak girişimlerde bulunmuşlardır³⁰.

Sivas Kongresi öncesi özellikle Amerikan Mandası taraftarlarının müthiş bir propaganda faaliyeti yürüttükleri anlaşılmaktadır. Milli Mücadele'nin önemli simalarından Kara Vasıf ve Halide Edip Hanımın Mustafa Kemal Paşa'ya yazdıkları mektuplar dikkati çekmektedir. Kara Vasıf Bey, mektubun bir yerinde özetle şu ifadeler yer vermektedir: "...Elbette istiklâlimize en çok mahzuru dokunmakla beraber, Amerika bizi, Avrupa boyunduruğundan, dahili imtiyaz ve keşmekeşlerden kurtaracak, memleketi para sarf edecek, iş çıkaracak, bizi asri bir inkişafa mazhar edecek yagane hükümdür... Amerika'yı kazanmak. Bir defa evet derse âh bir evet derse, konferansa bizim dava vekilimiz sıfatıyla gözlerini beletirse, zannederim ki vatan kurtulmakla hiç taahhur etmeyecek."³¹

Halide Edip Adıvar da, 10 Ağustos 1919 tarihli yazı-

sında; "...Sivas Kongresi in'ikat edinceye kadar Amerikan Komisyonu'nu alıkoymağa çalışıyoruz. İşte bütün bunlar karşısında, davamızda zahir olabilmesi için, bu fırsat dakikalarını kaybetmeden taksim ve izmihlâl korkusu karşısında, kendimizi Amerika'ya müracaate mecbur görüyoruz."³² Anlaşılabacağı üzere Adıvar, geçici Amerikan mandasının Türk Milleti'nin haklı davasını kazanmasında, daha az zararlı bir yol olduğuna

NEAR EAST MANDATES.

LOCAL OPINION FAVOURS AMERICANS.

(FROM OUR OWN CORRESPONDENT.)

PARIS, JULY 29.

A settlement in the Near East, never easy of achievement, is being still further complicated by the absence of any definite indication from America as to her willingness to accept a mandate for Armenia and Constantinople. It is clear that upon her reply the whole character of the Near Eastern settlement must depend.

The distribution of mandates is naturally a difficult matter. As regards Palestine and Syria, the French and British Governments, in a declaration to the populations concerned issued in November last, pledged themselves very explicitly to consult the wishes of the people. It was suggested that an Inter-Allied Commission representing America, France, and Great Britain should proceed to those districts to ascertain by a plebiscite what those wishes are. As a matter of fact, only the American Commission has proceeded to the Near East. It will be back in Paris during the next few days, and, broadly speaking, the result of its activities goes to show that an American mandate would be preferred, but, failing an American mandate, British control would be most cheerfully accepted.

Reports as to the results of this American Commission's activities have been published in the French Press and have called forth a good deal of sorrowful criticism by the French, who speak freely of the activities of British agents of propaganda in Syria and Palestine. A good deal of this comment is, to say the least of it, misinformed, and in no particular more so than when it assumes that the British Government desires for itself a mandate for Syria. On more than one occasion the British representatives have stated that in no circumstances would they seek a mandate for Syria. But, at the same time, the British have urged that the occupation of those countries by British rather than by French troops is desirable in the interests of peace until the mandate, which, according to the British, ought to be given to the French, has been conferred and accepted.

It would be more useful to the cause of Anglo-French friendship were this fact repeated in the French Press. The intricacy of a settlement in the Near East and other regions where French and British interests are involved has led to the suggestion that the best means of finding a settlement would be direct Anglo-French negotiations of the kind which laid the foundation of the Entente Cordiale.

The Dutch delegates who will take part in the discussion for the revision of the 1838 Treaties affecting Belgium have arrived in Paris.

inanmaktadır.

Rauf Bey, yaşanan bu gelişmeleri şu şekilde izah etmiştir: "İstanbul'daki, asker sivil münevverlerin büyük bir ümitsizlik içinde, memleketin bundan böyle bir İngiliz veya Amerika murakebesi, yani mandası olmadan yaşayamayacağını, bilhassa mali sıkıntılardan kurtulmak için behemehâl İngiltere ve Amerika gibi büyük bir milletin mandası altına girilmesini zaruri gördüklerini ve bunu temin için teşebbüslere hatta bazılarının bu hususta İstanbul'daki Amerikan Tetkik Heyetiyle temasa geçtikleri bildiriliyordu."³³ Amerikan mandasının propagandaları yoğunluğunu kongre öncesinde bu şekilde devam ettirmiştir.

Rauf Bey'in kongrede manda hususuna ilişkin şu noktalara değinmiştir:

"İktisadi, mali ve sına ihtiyaçlarımızı taktir ile devlet ve milletimizin iç ve dış istiklâli ve vatanımızın tamamıyeti mahfuz kalmak şartıyla, memleketimize karşı istila emeli beslemeyen herhangi bir devletin fenni, sına ve iktisadi yardımını memnuniyetle karşılayacağımızı ve bu insanca adil şartları havi bir sulhu, beşerin selameti ve alemin sükunu adına, yapmaya hazır olduğumuzu ilan etmiştik. Şimdi bu yardımı Amerika'dan istememiz muvafık görülüyor, Amerika da buna talip oluyorsa, kanaatimce, bunun açıkça ifadesinde bir mahzur olamaz... Zayıf kaldığımız müddetçe, taksim tehlikesi de baki kalacaktır. Bu sebeple, bir an evvel kuvvetlenmenin çaresini bulmamız lazımdır. Kanaatime göre bu da ancak, tarafsızlığı malûm olan Amerika'nın yardımını kabul ile kabil olabilir."³⁴

Uzun süre kongrede manda meselesinin gündemde kalmasının arkasındaki faktörün milletin güvenini kazanmış ve mücadelenin önde gelen isimlerin taraftar olmaları şeklinde düşünülebilir. ABD mandası konusunda kongre sürecinde en önemli adım 8 Eylül Pazartesi günü yapılan dördüncü birleşimin ilk oturumunda gerçekleşmiştir. İsmail Fâzıl Paşa'nın İhzarî Encümeninden daha önceden, Teklif Encümenine havale edilmiş olan muhtırayı gündeme taşımıştır. Gündeme alınan bu muhtıra hakkında İsmail Fâzıl Paşa özetle şu ifadeler yer vermiştir: "...Yolda gelirken Hami Beyle teati-i efkâr etmiş ve birtakım esasat hazırlamıştık. Hami Bey bu esasatı İhzarî Encümenine izah etti; bil-müzâkere bunlar kabul edildi ve encümen namına kongre heyet-i umumiyesine teklif edilmek üzere bir muhtıra şeklinde kaleme alınmasını encümen Hami Bey'e tevdi etti. Hami Bey bunu kaleme alarak muhtırayı vücuda getirdi."³⁵

Muhtıranın okunmasının ardından, söz alan Mustafa Kemal Paşa, muhtıranın içeriği hakkında görüş-

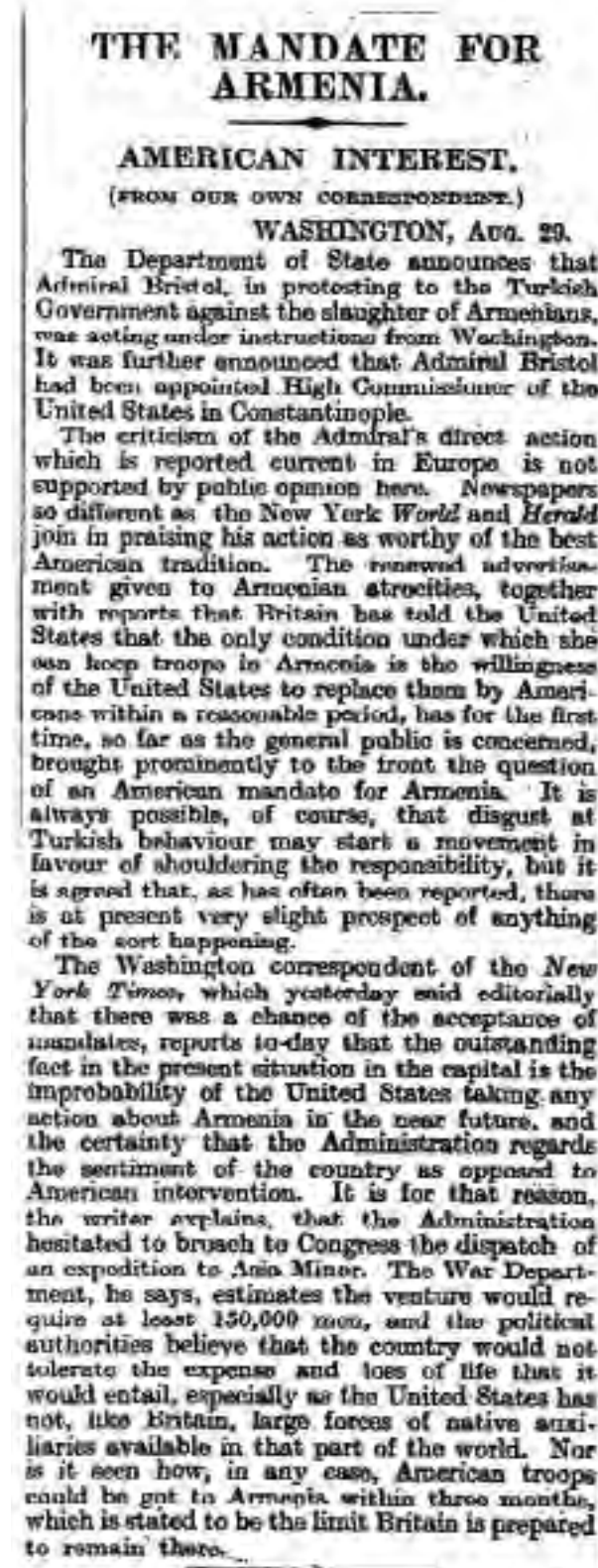
melere geçilmeden önce bazı noktalara dikkat çekmek istediğini ifade etmiştir. Bu noktalardan ilki, Mr. Braun ve beraberinde getireceği elli bin kişilik amele ordusudur³⁶. Söz alan Kara Vasıf Bey (Gaziantep Delegeesi) "Manda'nın içeriği hakkında uzun bir beyanatta bulunmuştur. Vasıf Bey'e Mandayı "...Üç türlü manda icat edilmiştir. Bunların birincisi akvam-ı bedeviye ve müstemlekât üzerine vaz edilecek manda; ikinci Harb-i Umumi'den sonra kesb-i istiklâl etmiş milletler ve mesela Ermeniler üzerine vaz olunacak manda ve üçüncüsü de harb-i umumiden evvel de müstakil olan devletler hakkında mevzu-ı bahis olan manda! İşte bizimki bu üçüncü kısma dahildir ve hatta biz bu üçüncü kısma dahil olabilecek yegane devletiz..."³⁷ şeklinde tarif etmiştir.

Daha sonra söz alan Osman Nuri Bey, Hami Bey'le yaptıkları görüşme neticesinde, Hami Bey'in "Manda'nın muhil-li istiklal (bağımsızlığı zedeleyen) olmadığını" söylediğini ifade etmiştir. Daha sonra 20 maddeden oluşan bazı noktaların kaydedildiğini³⁸ ve devletler hukukunda kabul edilen bağımsızlığın korunması halinde mandanın teklif edilebileceğini ifade etmiştir. İsmail Fâzıl Paşa'nın da bu öneriyi kabul ettiğini ilave etmiştir³⁹.

Bu ifadelerle ilişkin söz alan Şükrü Bey hangi devletin mandasının kabul edildiğini şu şekilde izah eder: "Memlekette ne fen, ne sanat, ne para var; binaenaleyh elbet bir muavenete⁴⁰ ihtiyacımız var. Bu itibar ile müzaheret lüzumuna kani olduk; bu müzahirin en muvafıkı kim olacağını düşündük. Mevcut dört devletin hangisinin muvafık olacağını hesap ettik. İngiltere'yi kabul edecek olursak, arabamızı sürükler. Fransa mali itibarıyla müsait vaziyette değil, kendisi muhtac-ı himmet. İtalya'nın Anadolu'daki ihtirasatı manidir dedik ve binaenaleyh en muvafık devlet olarak Şarkta istila politikası düşünmeyen Amerika'ya kabul ettik."⁴¹

Kongrenin ilerleyen saatlerinde manda meselesi hakkında tartışmaların şiddetinin biraz daha arttığı dikkati çekmektedir. Bununla birlikte Mustafa Kemal Paşa, verilen raporda vurgulanan "devletin iç ve dış bağımsızlığından vazgeçmemesi ve (ikincisi de devlet ve ulusun zararlı dış baskılara karşı bir yardım ve desteğe gereksinmesi" noktalarına temas ederek bu hususun Teklif Encüme'ne havalesini istemiştir. Buna karşın, Bekir Sami Bey ve İsmail Fâzıl Paşa bu öneriyeye karşı çıkmışlardır. İsmail Fâzıl Paşa özellikle şu noktalara temas ederek: "Kaybedecek zamanımız yoktur; esasen mesele de basitleşmiştir: Tam istiklâl mi, yoksa manda mı kabul edeceğiz? Tespit edeceğimiz karar budur. Böyle mühim ve ehem olan bir meseleyi tekrar

encümene ve ondan sonra tekrar heyet-i umumiyyeye havale ile vakit geçirmeyelim. İş uzar. Zamanımız kıymettardır. Buna bugün, yarın, yahut öbür gün herhalde heyet-i umumiyyede bir karar verelim. Encümende vakit geçirmeyelim, çünkü pek ruhu bir meseledir"⁴² diyerek bir an evvel kongrenin manda hususunda ka-

rar vermesini istemişlerdir. Bundan sonra Hami Bey de söz almış öncelikli olarak İsmail Fâzıl Paşa'ya ve Bekir Sami Bey'e katıldığını ifade ederek şunu eklemiştir: "... Herhalde bir müzaherete muhtacız ve bunun en iptidai dahili de varidat-ı devletin ancak borcumuzun faizine tekabül edebilmesidir!"⁴³ Bu ifadelerle karşın, manda aleyhine atıfta bulunan Rauf Bey "manda tabirini kullandığımız zaman artık istiklaliyat tabirini kullanamayacaksak, mandayı kabul etmemeye burada karar verelim diyerek, tartışmanın daha da sertleşmesine sebep olmuştur.

İsmail Fâzıl Paşa, Rauf Bey'in bu ifadelerine karşılık uzun bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmasının bir yerinde aynen şu ifadeye yer vermiştir: "...Biz (Bekir Sami Hami Bey) mandayı kabul ediyoruz da, istiklali istemiyoruz demedik! Eğer maksadımız bu ise, her üçümüzü de hain-i vatan telakki ederim! Manda demek, siyaseten olmaktan ziyade iktisaden memleketin imar ve ilâsı için lazım gelen muavenet ve müzaheret demektir."⁴⁴ İfadelerden de anlaşılacağı üzere, İsmail Fâzıl Paşa ve diğer mandayı savunan kongre delegeleri, Türk Milleti'nin yaşanan büyük felaketlerin ardından tek çıkar yolunun güçlü bir devletin manda ve himayesine girmesinin gerekli olduğunu düşünmekle beraber daha ileri giderek böyle bir uygulamaya mahkûm ve mecbur olduklarını düşünmektedirler. Fakat şunun da altını çizmek gerekirse, bu fikri savunular Türk Milletini sevip çaresizliğine inanıp, manda ve himayeyi tek kurtuluş yolu olarak gören Türk aydın ve idarecileridir. Bu açıdan bahsi geçen bu kimseleri, Türk Milletinin aşaması veya kurtuluşu pek umurlarında olmayan diğerlerinden kalın çizgilerle ayırmak gerekir⁴⁵. Daha sonra tekrar söz alan İsmail Fâzıl Paşa, yanlış anlaşılmaya yol açtıklarını ifade ederek, Bekir Sami Bey ve Hami Bey bu muhtırayı geri aldıklarını belirtmişlerdir⁴⁶.

İhzari Encümende hazırlanan muhtıra çerçevesinde manda meselesi dördüncü birleşimin birinci, ikinci ve üçüncü oturumlarında uzun uzadıya tartışılmış ve sonuçta, 7. Maddenin Erzurum Kongresi Beyanname-si'nde düzenlendiği biçimde kalması kabul edilmiştir⁴⁷. Mustafa Kemal Paşa manda meselesinin kongrede karara bağlanmasını şu şekilde ifade eder: "... pek uzun ve münakaşalı devam eden bu manda müzakeresi, taraflarını iskat edecek mütesassıt bir çare ile hitam buldu."⁴⁸

Kongrenin 9 Eylül 1919 tarihli Salı günü 14:30'daki oturumunda, Rauf Bey'in aleyhte yapılmakta olan yıkıcı faaliyet ve kötü propagandaları incelemek üzere, Amerika'dan bir tahkik heyetinin gönderilmesi ve Amerikan Senatosuna bir telgrafla bildirilmesi teklif etmiştir⁴⁹.

Nutuk'ta, bu gelişme şöyle ifade ediliyordu: "Amerika'da senelerden beri aleyhimizde yapılmakta olan menfi propagandaların tevhit ettiği cereyan-ı efkârı tashih için her şey daha evvel Amerika Kongresi'nden memleketimizi tetkik edecek ve hakikati görececek bir heyeti davet etmek."⁵⁰ Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere Mustafa Kemal Paşa bu öneriye sıcak bakmamaktadır. Kongrede bu görüş ittifakla kabul görmüştür⁵¹.

Sonuç Yerine

Birinci Dünya Savaşı bitiminde Paris Barış Konferansı ile başlayan ve ardından Londra ve San Remo'da devam eden süreçte galip devletler, "Türk Barışı"nın yapılandırılması kapsamında Ermenistan çözümlemesini tam olarak netleştirememiş ve nihayet Türk-Ermeni sınırının hakemliğini Başkan Wilson'a havale ederek, Birleşik Devletleri de Ermenistan mandaterliğine davet etmiştir. Böylece, Müttefiklerin barışı tasarlayan müzakereler boyunca ortaya koydukları bütün tartışmalar ve çekincelere rağmen, "Büyük Ermenistan" devletleşmesi yine de San Remo Konferansı sonunda aradığı zemini ve açıkçası Müttefik Devletleri yükten kurtaran sorumluyu bulmuştur.

Milli Mücadele'nin başladığı sıralarda, savaşta başarı kazanmış olan Batılı devletler, savaşa son anda giren ve önceden planladıkları gizli antlaşmaların dışında kalmış olan Amerika Birleşik Devletleri'ne kendi emperyalist gayelerini engellememesi için Türk toprakları üzerinde 'mandater devlet' olma teklifinde bulundular. Kara Vasıf'ın Mustafa Kemal Paşa'ya yazdığı 10 Ağustos 1920 tarihli gizli mektupta yer alan ifadeler de çok farklı değildir. Kara Vasıf, İstanbul'da bulunan aydınların ekseriyetini Amerikan mandası taraftarı olarak göstermekte ve bu suretle Anadolu'da kongreler vasıtasıyla milli hâkimiyetin ve milli birliğin tesisi için gayret sarf eden Mustafa Kemal Paşa'yı manda fikrini kabullen-me-ye zorlamaktadır. Ancak Mustafa Kemal Paşa'nın bu tür fikirlere sıcak bakmadığı ve itibar etmediği bilinmektedir. 4 Eylül 1919 tarihinde toplanmış olan Sivas Kongresi ise bu gerçekliğin ispatıdır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temellerinin atıldığı Sivas'ta ise genç dimağların zihnine kazınacak olan manda yönetimlerinin reddi fikri Milli Mücadele Hareketi'nin dönüm noktası olarak kabul görmektedir.

DİPNOTLAR

1- Bu çalışma (İsmail Fâzıl Paşa Askeri-Siyasi Hayatı ve Fikirleri (1856-1921), Altınpost Yayınları, Ankara 2015, ss. 87-95." başlıklı kitabımızın ilgili bölümüne ilaveler yapmak

suretiyle hazırlanmıştır.

2- Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi, Genel Kurmay Harp Tarihi yayını, C.II, 2'nci Kısım III.Bsk., Ankara, 1999, s.12.

3- İstanbul yoğun bir siyasi faaliyet içindeydi. Memleketi kurtarmak amacını güden her beş on kişi bir araya gelerek bir siyasi parti kuruyordu. Bazı vatanseverler yerel müdafaa-ı Hukuk Cemiyetleri kurmuşlardı. 26 Kasım 1918'de İzmir'de Müdafaa-i Hukuki Osmaniyeli Cemiyeti 1 Aralık 1918'de Edirne'de Trakya-Paşaeli Cemiyeti ve 4 Aralık 1918'de İstanbul'da merkezi bulunmak üzere Vilayet-i Şarkiyeli Müdafaa-i Hukuku Milliyeli Cemiyeti, İzmir'in işgalinden bir gün önce İzmir'de Redd-i İlhak Cemiyeti ve merkezi İstanbul'da olan Trabzon ve Havalisi Adem-i Merkeziyet Cemiyeti ve Kilikyalılar Cemiyeti kurulmuştu. Bütün Doğu Karadeniz bölgesine yayılmış ve yerleşmiş olan Trabzon Muhafaza-i Hukuku Milliyeli Cemiyeti de 12 Şubat 1919'da kurulmuştu.

4- Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk-Söylev (1919-1920),(Yay. Haz. İsmail Arar, Uluğ İğdemir, Sami N. Özerdim) C. I-III, TTK yayını, Ankara 1999, s.42.

5- Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi ..., C.II, 2. Kısım, Ankara, 1999, s.13.

6- Ali Fuat Cebesoy, Milli Mücadele Hatıraları, Temel yayınları, İstanbul 2000, s. 147.

7- Sivas Valisi Mustafa Reşit Paşa, 20 Ağustos 1919 günü Erzurum'da bulunan Mustafa Kemal Paşa ile telgraf başında yapılan yazışmada; Sivas'a gelen bir Fransız binbaşısının "Eğer Mustafa Kemal Paşa Sivas'a gelir, burada kongre akdine teşebbüs ederse, beş on gün içinde buraların işgal altına alınmasının mukarrer olduğuna kat'î surette vakıfım." dediğini ve aynı gün Dahiliye Nezareti'nden gelen bir şifrenin de bunu teyit ettiğinden bir kongre teşebbüsünden vazgeçilmesini rica etmişti. Nutuk-Söylev, C.I, s.104-106.; Mustafa Kemal Paşa, Reşit Paşa'ya verdiği cevapta; "Bendeniz ne Fransızların ve ne de herhangi bir devlet-i ecnebiyenin sahabetine tenezzül şahsiyetlerden değilim. Benim için en büyük nokta-i siyanet ve menba-ı şefaât milletimin sinesidir. Sonra, Fransızların Sivas'ı işgale karar vermeleri kendilerine pek pahalıya mal olabilecek kuvvetlerle ve çok paralarla yeni bir harbe karar vermelerine mütevakkıftır. Böyle bir kararın Jandarma Binbaşısı Mösyö Brüno ve rüfekâsı arasında tezekkür edilse bile Fransız milletince muta olabileceğine ihtimal verilemez." diyordu. Bu tür haberlerin de halka duyurulmamasını da Mustafa Kemal Paşa, Reşit Paşa'dan istemiştir. Bkz. Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi..., C.II, I. Kısım, 3. Baskı, Ankara, 1963, s.206; Cebesoy, Milli..., s.189-190.

8- Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi ..., C.II, 2. Kısım, Ankara 1999, s.14.

Mustafa Kemal Paşa Nutuk'ta bu durumu şöyle izah eder: "Ağustos ayı içinde her taraftan bir takım murahhasların Sivas'a müteveccihen hareket eyledikleri ve kısmen Sivas'a muvasalat etmeye de başladıkları anlaşıldı." Bkz. Nutuk-Söylev, C. I, s.110-112.

9- Mustafa Kemal Paşa, kongre açış konuşmasında, vatanın ve milletin karşılaştığı tehlikeyi, İtilaf Devletleri'nin, zayıf ve aciz bir hükümet karşısında Türk Milleti'ne her türlü haksızlığı layık gördüklerini ifade etmiştir. Ayrıca her türlü kanunsuzluklara başvurduklarını, buna karşı Bab-ı Ali'nin her

şeye razı olarak düşmana teslim olduğunu, bunun ise tam bir çöküntü faciasını doğurduğunu açıklamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Nutuk, Vesikalar/Belgeler, C. III, TTK Yay., Ankara, 1999, Vesika 54, s.1286.

10- İsmail Fâzıl Paşa –Efendim, şimdi tabii riyaset meselesi mevzu-ı bahis olacak. Bendeniz riyasetin birer gün ve yahut birer hafta devam etmek üzere münavebe ile olmasını ve aza veya temsil edilen vilayet ve sancak isimlerinin baş harfleri itibarıyla huruf-ı heca sırasıyla ibraz edilmesini teklif ediyorum" demiştir. Uluğ İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, 3. Baskı, TTK Yay., Ankara 1999, s.1.

11- İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s.1. Bu durumu Mustafa Kemal şu şekilde izah eder: "Efendiler, garip tesadüftür ki, bu teklif sahibinin temsil ettiği vilayetin ismi elif ile başladığı gibi isminin de ilk harfi elif ile başlıyordu. Ben, sahib-i davet sıfatıyla bir nutuk irad ederek (Ves.54) Kongreyi açtıktan sonra, muvakkaten, makam-ı riyasette bulunuyordum... Ben yurdun, öneriyi yapanla birlikte bütün ulusun hepimizin nasıl bir felaket çıkmasında bulunduğumuzu göz önüne getirerek, kurtuluş çaresi olduğuna inandığım girişimleri bitmez tükenmez güçlükler ve engellemelere karşın maddesel ve ruhsal bütün varlığımla yürütmeye çalışırken, benim en yakın arkadaşlarım, daha dün İstanbul'dan gelmiş ve elbette işlerin iç yüzünü bilmeyen saygı duyduğum yaşlı bir kişinin diliyle bana senlikten benlikten söz ediyorlar. Bu öneriyi oya koydum. Çoğunlukla kabul edilmedi." Bkz. Nutuk-Söylev, C.I, s.116-119. İfadelerden de kareketle teklifin altındaki maksatın kongre başkanlığına Mustafa Kemal Paşa'nın yerine İsmail Fâzıl Paşa'yı seçtirmek olduğu düşünülebilir.

12- Hüsrev Sami Bey Kongre'nin açılışından evvel Mustafa Kemal Paşa'ya Rauf Bey'in ve bazı zevatın, Bekir Sami Bey'in evinde aldıkları karar neticesinde Mustafa Kemal Paşa'yı başkan yapmama kararı aldıklarını Mustafa Kemal Paşa'ya kongre öncesinde haber vermiştir. Nutuk-Söylev, C.I., s.116.

13- İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s.8-9. Dikkat edileceği üzere kongre daha başlamadan evvel kongrenin ilerleyen bölümlerinde de görüleceği üzere sert münakaşalar dikkati çekmektedir. Tüm bu gelişmelere rağmen Mustafa Kemal Paşa, herhangi bir ayrılığa meydan vermemek ve ileride izleyeceği yol için gerekli yetkileri almaktadır. Bunun için de konuşmalar sırasında daha yumuşak davranmakta ve uzlaştırıcı bir tutum içinde bulunmaktadır. Bkz. (İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s. XII.)

14- İsmail Fâzıl Paşa, "İhzari Encümen" hakkında kongre delegelerine 5 Eylül 1919 tarihli oturumunda şu açıklamayı yapar: "Vilayat-ı Şarkiyeli murahhasları henüz buraya vasil olmadan bizler toplanmış ve takriben yirmi beş kişi kadar olmuştuk. Boş oturmamak için ihzari encümen teşkil ettik; bu encümenin vazifesi, kongrenin gündemini belirlemektir." Bkz. İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s. 27; Nutuk-Söylev, C.I, s.159.

15- İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s. 2. Metinde İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin ihyasına çalışılmayacağından bahsolunuyordu. Çünkü mütareke ortamında İstanbul Hükümetleri, özellikle Damat Ferit Paşa Hükümeti her türlü Milli girişimi ittihatçılık sayıyor ve önlemeye çalışıyordu. İttihatçılık suçlama konularının başında yer almaktaydı. Şimdi

Kongre üyeleri böyle bir hareketin içinde yer almadıklarını ve almayacaklarını yemin şeklinde ilan etmek ihtiyacını duyuyorlardı.

16- İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s. 3.

17- İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s. 3.

18- İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s.3.

19- Kongrenin, İkinci İctima-ı Umumi 5 Eylül 335-Cuma 14.30'daki üyelere sunulan yemin sureti:

Suret

“Saadet ve Sebmet-i vatan ve milletten başka kongrede hiçbir maksad-ı şahsi takip etmeyeceğime; vatanın bugün düçar olduğu müsaib ve felaketin müsebbibi bulunan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin ihyasına çalışmayacağıma ve mevcut fırak-ı siyasiyeden hiçbirisinin âmâl-i siyasiyesinde hadim olmayacağıma vallahi, billahi” Hariçte yapılan propagandaların tesir-i meşumunu izole maksadıyla kongrenin İttihat ve Terakki menfaati veya bu cemiyetin ihyası maksadıyla sar-ı mesai etmediğini efkar-ı umumiyyeye ispat için baloda tertip edilen şekl-i yemin dairesinde azay-ı muhteremenin tahlifi encümenimizce münasip görülmüştür. (5 Eylül 335) Teklif Encümeni Reisi Mustafa Kemal Hüsrev Sami, Ahmet Nuri, Osman Nuri, Bekir Sami, Hüseyin Rauf, Raif.

Yemin metninin hazırlanması aşamasında, metnin ikinci sefer okunmasının ardından İttihat ve Terakki Cemiyeti ile ilgili yaşanan tartışmaların uzaması üzerine cemiyete ilişkin şu İsmail Fâzıl Paşa şu tespitleri yapmıştır: “İttihat ve Terakki'nin iki ruhu vardır: Bunların biri bir ruh-ı habis, ikincisi de ruh-i mukaddestir; biz bu iki ruhun birincisinden müteneffiriz. Maksadımız bu cemiyetin şahsiyet-i maneviyesini kendi menafimize alet etmemektir. Binaenaleyh biz hiçbir fırkanın amaline alet olmaksızın sırf memleketin selamet ve saadetine has-ı mesai edeceğimize yemin edelim”. Bkz. İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s. 20-21.

20- İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s. 23-26.

21- Dursun Ali Akbulut, “Sivas Kongresi'nin Gündemi”, Sivas Kongresi I. Uluslararası Sempozyumu, Sivas İli, Sanat, Kültür ve Araştırma Vakfı yayını, Sivas, 2002, s.127, 128.

22- Milli iradenin ortaya çıkışında Mustafa Kemal Paşa'nın, 19 Mayıs 1919 tarihinden itibaren Samsun, Havza, Amasya ve diğer vilayetlerimizdeki konuşmaları tamim ve raporları önemli bir katkı sağlamıştır. Amasya Tamimi sonrasında toplanan Erzurum ve Sivas Kongreleri ile Milli irade tecelli etmiş ve Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğinde Milli hakimiyet gerçekleştirilmiştir. Bkz. Mustafa Ekincikli, “Milli Hakimiyet sürecinde Milli iradenin ortaya çıkışı”, Erzurum ve Sivas Kongreleri ve İnkılap Tarihi Araştırma Uygulama Merkezi, Ankara, 2003, s.187-197.

23- İsmail Fâzıl Paşa'nın önergesinde özetle şu hususlar üzerinde durulmuştur:

Devletimizin hayat ile memmat arasında geçirdiği şu müşkül ve tarihi anlarda deruhte etmiş olduğumuz pek ağır ve mukaddes vazifenin vatana nafi bir surette ifası vatanın içinde bulunduğu vaziyet-i vahimeyi derpiş ve teemmül ederek tahlisine medar olacak olan tedabir ve icraat-ı kat'iyenin tesbit ve tayiniyle bila ifate-i zaman mevki-i tatbik konulmasına vabestedir. Binaenaleyh vaziyet-i hazırayı ve bu bapta ittihaz olunacak tedabir hakkındaki mütalaatımı arz etmeği vazife addederim: (Vaziyet) vahim kılan ahval:

1-Hükümet-i hazıranın devletimizin mahv-u izmihlâline hâdim ve müzaheret ve teshilat-ı ecnebiye ile derecatı anbean mütezaıd ve ef'al ve harekât-ı hainanesini izale edecek yegane silahımız olan kuvve-i Milliyenin henüz matlup bir mertebede ikmal olunamaması;

2-Aydın vilayetinin işgali hususunda Yunan ile İtalya'nın uyuşmak üzere bulunduğu ve bu itilafın vukuu halinde oradaki cephe-i mücahidinimizin mukavemet ve müdafaası pek vahim ve müşkül ahvale maruz kalacağı;

3-Eskişehir ve Samsun mevkilerinde İngiliz kuvvetlerinin az olmakla beraber bunların tayyare, tank ve makineli tüfeklerle takviyesi halinde istihkar ve istisgar olunmayacağı gibi, gazetelerde manzorumuz olan Loyd Corc'un ahiren Avam kamarasında irade etmiş olduğu nutkunun şu “hiçbir mesele İngiltere'yi Türkiye meselesi derecesinde alakadar etmemektedir; Britanya'nın istikbali Türkiye meselesinin halline vabestedir.” Fıkrası Türkiye'nin taksimiyle Britanya'nın temin-i istikbaline hâdim olacak olan büyük bir lokmayı bel' etmek kast ve niyetinde bulunduğunu imâ ediyor; bu maksada vusul için Anadolu'yu kamilen işgal etmek teşebbüsünde bulunacağı zaruri olacaktır. Bu bapta muk-tazi kuvve-i askeriyeyi uzaklardan getirmese bile bir takım mevait ve sarı liralara mukabilinde Yunanlıların İstanbul ve Aydın vilayetleri dahilinde büyük mikyastaki izci teşkilatından ve Ermeni izcileriyle çetelerinden ve gayr-ı Müslim gönüllülerinden celp ve tedarik etmesi aagle-i ihtimaldir.

4-Rusya'dan muhaceret şeklinde Trabzon vilayetine gelen Rum çetelerinin faaliyeti;

5-Şarki Anadolu hududunda Ermeni çetelerinin müdafaai-neftsen âciz zükür ve inas ahali-i islâmiyyeyi katle devam etmeleri;

6-Bir takım müfsit ve vatan hainlerinin tesvilât ve telkinatına firifte olan Harput ve Konya vilayetleri sekene-i islamiyesinin teşkilat-ı Milliyeye maalesef yanaşmamaları dolayısıyla kuvve-i Milliyenin kemiyeten mutazzarlıkta bulunması;

Önergenin sonunda ise; “buna mümasil ahval içinde vaziyeti anbean keb-i vehamet eyleyen vatanımızı tahlis edebilecek tedabir ve icraatın en mühimleri olan hükümet-i hazıranın iskatıyla yerine irade-i Milliyeyi düstur-ı hareket ittihaz edecek bir kabine koymak ve Meclis-i Mebusanı kemal-i süratle celp ve cem etmek ve bir ecnebi devletin ve bittercih Amerika'nın müzaheretini temin etmek üzere vakit zayi etmeksizin heyet-i aliyelerince karargir olacak olan tedabir ve suver-i icraiyyenin hemen mevk-i tatbik konulmasını kemal-i ehemmiyetle “teklif edilmiştir. İstanbul Murahhası Ferik Müttekait

İsmail Fâzıl

Muhtıra hakkında yapılan görüşmeler için bkz. İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s. 32-34.

24- Nutuk-Söylev, C.I., s.120.

25- İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s. 35. Ayrıca ayrıntılı bilgi için bkz. Enver Konukçu, “Erzurum ve Sivas Kongresi Günlerinde Ermeni Meselesi”, Erzurum ve Sivas Kongresi Sempozyumu, G.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma Uygulama Merkezi, Ankara 2003, s.37-44.

26- İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s.39.

27- Nutuk-Söylev, s.120.

28- Anılan nizamnamenin 4. maddesinde gerektiğinde; “... Vilayet-i Şarkiyeye'de geçici bir hükümet kurulacağı öngörülmüştü...”. 7. maddede yapılan değişiklikte Erzurum'da seçilen 9 kişilik Heyet-i Temsiliye'ye Batı Anadolu adına 10 üyenin daha eklenmesiyle sayının 15'e çıkarılması uygun görülmüştü. Kongrenin son oturumunda yapılan seçimde oy çokluğu ile 6 üye daha seçilmiş, daha sonra Refet Bey nizamnameye uyularak 16 . üye sıfatıyla Heyet-i Temsiliye'ye katılmıştır. Bkz. İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s. 35-40.

29- Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde “Manda” ve “Himaye” özellikle de “Manda” kavramı yer almıştır; Devletler hukukunda manda, yönetiminde bulunan ülke halkının çeşitli yönlerden ilerlemesine çalışmak ve halkı kendi kendini yönetebilir bir hale getirmektir. Bkz. Edip F.Çelik, Milletler Arası Hukuk, C.I, İstanbul, 1975, s.383-384; “Himaye” ise, sözlük manasıyla koruma, korunma anlamına gelmektedir; Osmanlıca-Türkçe Sözlük, s.142; Türk Hukuku Lügatına göre ise, himaye statüsü belli bir anlaşma çerçevesinde gerçekleşiyor, Mahmi denilen himayeci devlet himaye edilen devletin iç ve dış güvenliğini korumaktadır. Bir bakıma himaye eden devlet tarafından egemenliği garanti altına alınıyor. Bkz. Türk Hukuk Lügatı, Ankara, 1944, s.128.

30- Mustafa Turan, Milli Mücadele'de Siyasi Çözüm Arayışları (30 Ekim 1918-24 Temmuz 1923), 2. bsk., Ankara 2005, s.63.

31- Fahraettin Kırzioğlu, “Amerikan Mandasını Kimler İstiyor ve Kimler Nasıl Öneriyorlardı?”, BTDD, C. XII, S.67-68, (-Nisan-Mayıs 1973), s.32.

32- Nutuk-Söylev, s.132.

33- Rauf Orbay, Cehennem Değirmeni Siyasi Hatıralarım, C.I, İstanbul 1993, s.132.

34- Orbay, Siyasi Hatıralar, s. 366-367.

35- İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s. 27; Mustafa Kemal Paşa'nın dördüncü birleşimde, gündeme alınan ve bahsi geçen muhtıranın Hami Bey namına mı yoksa ihzari Encümen namına mı Heyet-i umumiyye'ye takdim edildiğini sorması üzerine, İsmail Fâzıl Paşa muhtıranın içeriği hakkında şunları söyler: “Hami Bey'in söylediği gibi kendisi, bendeniz ve Bekir Sami Bey bu hudut-ı esasi üzerinde ittifaq ettik; İhzari Encümen'de müzakere ettik; müttefikan bir ruzname (heyet gündemi) tertip ettik. Bu ruzname iki kısma ayrılıyordu. Birinci kısmı gaye ve maksadımıza, ikinci kısmı da tedabir ve icraatımıza dairdi; birinci kısmında hilafet ve saltanat meselesi ve manda ve istiklâl esasatı gibi mevad-ı mühime vardı. Encümende bu mesail üzerine izahat-ı şifahiye verildi. Osman Nuri Bey'le Mehmet Şükrü Bey de bu izahatın zabtını tuttu; sonra bu mesailin Hami Bey tarafından tevsiyan kaleme alınması tekerrür etti. Bunun üzerine bu muhtıradan encümen namına Heyet-i Umumiyye'ye takdim edildi. İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s. 48-49.

36- Bunun yanında temas edilen diğer bir önemli nokta da “manda meselesi”dir. İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s. 46; Nutuk-Söylev, s.140.

37- İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s. 47-48.

38- Osman Nuri Beyin yapmış olduğu bu izahatın ardından söz alan Şükrü Bey, esaslarını manda şartlarının oluşturduğu bu yirmi maddelik muhtıranın belli başlılarını

şu şekilde izah etmiştir: “1.Bir manda komisyonu teşkiki; 2-memleketin işgal altındaki aksamının tahliyesine manda-terin muaveneti, 3-Uhud-ı atikanın teyid-i ilgisi, 4- İstiklal-i adlimizin masuniyeti, 5-Boğazlardaki istihkamatın ya hem-di veya beynelminel işgali suretiyle boğazlar meselesinin halli, 6-İstiklal-i mahimizin temini, 7-Mandanın muayyen bir müddetle tahdidi, 8-Mandada Milliyet esasının kabulü, 9-Eytam ve eramil hukukun, 10-Hududumuzun Milliyet esası mucibince adilane tahdidi, 11-Unsur meselesinin mü-badele-i nüfus usulüyle halli, 12-Devletimizin bitaraflığının temini, 13-Mandanın bitarafane tatbiki için Ermeni ve Rum unsurlarına mensup Amerika tebasının Türkiye’de vezai-i resmiye deruhte etmemesi, 14-Hakimiyet-i Milliye ve mü-essesatının bekası, 15-Devletin haricen hakk-ı temsilinin bekası, 16-Patrikhanelerin ait oldukları memleketlere nakli, 17-Cemiyet-i akvama biran evvel duhulümüz esbabının ih-zarı...” bkz. İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s. 50-51.

39- İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s. 49.

40- Kongre çalışmaları sırasında, metinlerin hazırlanmasın-da son derece de titiz davranılmış, cümleler hatta sözcük-ler özenle seçilmiştir. 7.maddedeki “muavenet” sözcüğü de bunlardan biridir. Fransızca’dan gelen “manda” sözcüğü, o zaman “müzaheret” sözcüğü ile karşılanıyordu. “Müzahe-ret”in karşılığı gözetim, gözetme olabilir. “Muavenet” ise yardım demektir. Bkz. Akbulut, “Sivas Kongresi’nin Günde-mi”, s.129.

41- Bu dönemde Amerikan Mandasının gerek münevverler nazarında gerekse devlet adamları nazarında taşıdığı anlamı Ali Fuat Cebesoy, şu şekilde dile getirir: “İstanbul’daki dev-let ricalinin ve münevverlerinin ekseriyetinin gözleri Ame-rika’ya çevrilmişti. İngiltere, Fransa ve İtalya’nın hazırladık-ları korkunç akıbet karşısında kurtuluş yolunu Amerikan himayesinde aramışlardı. Bunu diğerlerine nazaran daha ehven-üş-şer (iki şerhi işin daha az zararlısı) bulunuyorlardı. Bu sazların hamiyetlerinden ve vatanperverliklerinden şüp-he edilemezdi ve biz de etmemiştik. Onlar da belki pasif bir mücadele imkanını aramış sayılabilirlerdi. Cebesoy, Milli ..., s.204; Ayrıca ayrıntılı bilgi için bkz., Salih Tunç, “Mütareke Dönemi Aydınlarından Müderris Ahmet Selahattin Bey’in İstiklalci Fikirleri, Askeri Tarih Bülteni, Y.26, S.50, (Şubat 2001), s.113-136.

42- İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s. 52-53; Nu-tuk-Söylev, C.I, s.142.

43- İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s. 53.

44- İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s. 54; Nutuk-Söy-lev,C.I, s.144.

45- Türk İstiklâl Savaşının “manda ve himaye tartışmaları yaşanırken, iyi niyetle taraflık edenlerin yanında yabancı parmağı vazifesiyle, taraflık edenler de olmuştur. Bkz., Refik Turan, “Erzurum ve Sivas Kongreleri’nde “Manda ve Hima-ye” tartışmaları”, Erzurum ve Sivas Kongreleri Sempozyu-mu, s.112.

46- İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s. 55; Mustafa Ke-mal Atatürk bahsi geçen muhtıranın müsveddesinin ve son halinin İsmail Fâzıl Paşa ve bahsi geçen muhtırayı veren diğer kimselerde kaldığını ifade etmiştir. Nutuk-Söylev, C.I, s.144.

47- “Milletimiz insani, asri gayeleri tebcil ve fenni, sinai ve

iktisadi hal ve ihtiyacımızı takdir eder. Binaenaleyh devlet ve milletimizin dahili ve harici istiklâl ve vatanımızın tama-misi mahfuz kalmak şartıyla, 6. maddede musarrah (tasrih edilmiş) hudut dahilinde, Milliyet esaslarına riayetkâr ve memleketimize karşı istilâ emeli beslemeyen herhangi dev-letin fenni, sinai, iktisadi muavenetini memnuniyetle karşı-larız ve bu şeraiti adile ve insaniyei muhtevi bir sulhun da acilen tekarrür selâmeti beşer ve sukun-ı alem namına ahas-sü âmalı Milliyemizdir.” TİTE Arşivi, A-1 Kataloğu, Kutu:17 Belge:28, Tarih:11.9.1335; ayrıca bkz. İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s. 114.

48- Nutuk-Söylev, C.I, s.154; Alınan karara ilişkin olarak Ali Fuat Paşa ise şunları ifade etmiştir: “Kongrenin 11 Eylül 1919’da neşredilen beyannamesinden de anlaşılacağı vechile Erzurum mukarreratının tekrarı mahiyetinde idi. Binaena-leyh burada da açık bir kapı bırakılmış değildi. Yine yedinci maddede “Devlet ve milletimizin dahili ve harici istiklali-ni vatanımızın tamamıyeti mahfuz kalmak şartıyla altıncı maddedeki murahhas hudut dahilinde Milliyet esaslarına riayetkar ve memleketimize karşı istila emeli beslemeyen herhangi devletin fenni, sinai, iktisadi muavenetini memnu-niyetle karşılarız.” denilmiştir. Burada “herhangi devlet”ten kastedilen hiç şüphesiz Amerika Birleşik Devletleri idi, zira bu tarihlerde büyük devlet olarak yalnız Amerika bir istila emeli beslemiyordu”. Bkz. (Cebesoy, Milli..., s.207).

49- İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, s. 74.

50- Bu hususta Mustafa Kemal Paşa, zikredilen mektubun hazırlandığını hatırlamasına rağmen mektubun gönderilip gönderilmediğini hatırlamamaktadır. Ayrıca şunu ilave et-miştir. “...Esasen bu mektuba suret-i mahsusada ehemmiyet atfetmiş değildim.” Nutuk-Söylev, C.I, s.154.

51- Cebesoy, Milli ..., s. 74.

HALİS TURGUT ÖRNEĞİNDE MİLLİ MÜCADELE VE İTTİHATÇILAR

Fatih Dervişoğlu

Halis Bey ismi, hafızamın derinliklerine nakşetmiştir. Belki de benimle aynı mahallenin, “Uryan-i Müslüm” Mahallesi'nin kadim sakini olması ilgimi çekmişti. Halis Bey ismi, şehrin mekânlarına¹ sinmiş; varislerinin varlığıyla² bir asırdır kendinden söz ettirmeyi, gündemde kalmayı başarmıştır. 1926 yılında, Cumhuriyet'e yönelik bir tertip olan suikast teşebbüsünün tertipçilerinden olmak iddiasıyla yargılanması hayatını kaybetmesiyle sonuçlanmış. Halis Bey, bu dava sonunda trajik ölümüyle “muhalif”ler safındaki yerini de almıştır. Ölümü üzerinden bir asır geçmesi bile, hakkındaki hükmü değiştirmeye yetmemiştir.

Yakın tarihimiz, Türk Ceza Kanunu'nda yer almayan fakat efkâr-ı umumiyenin “siyasi dava” ismini verdiği, yargılamalara hep şahit olmuştur. “Siyasi davalar”, iktidarların “olağanüstü” zamanlarda başvurdukları; ceza kanunlarının sınırlarını zorlayarak acele verilen cezalarla sonuçlanır. Genellikle temyize de kapalı olan bu kararların mümkün olan en yakın zamanda infazı da usuldendir.

Bu yazıda Halis Turgut Bey'in hayat serencamı mensubu olduğu İTF (İttihat ve Terakki Fırkası) bağlamı içinde değerlendirilecek. Milli Mücadele'de, İttihatçı rolüne dikkat çekilerek sahnenin son perdesi, İzmir Suikastı davasındaki hesaplaşma ile sona erecektir.

İTTİHAT TERAKKİ'NİN KURTULUŞ PLANLARI

Birinci Dünya Savaşında iktidara sahip olan İttihat ve Terakki, topluma derinlemesine nüfuz etmiş, geniş bir tabana ve militan bir kadroya sahipti. Böyle bir gücün iktidarı kolay bırakmayacağı açıktı. İttihat Terakkicilerin, iktidarları zamanında bazı icraatları ve Birinci Dünya Harbi'ndeki yenilginin mesuliyetini üzerlerinde taşımaları, Anadolu direniş hareketlerinde İttihat ve Terakki'ye kuşkuyla bakılmasına

neden olmuştu. Savaş sırasında halkın çektiği sıkıntılar, savaş zenginlerinin varlığı, savaş içinde birtakım azınlıklara uygulanan politikalar ülke içinde ve dışında İttihatçı olmayı adeta bir suç haline getirmişti. Kendi isimleriyle açıktan kuracakları teşkilatların geniş destek bulma şansı zayıftı. İttihatçı varlığını çağrıştırmayan elemanlarının etkin olduğu geniş tabanlı direniş örgütleri vasıtasıyla mücadeleyi yürütüp nihai hedefe ulaşıldığında iktidarı tekrar elde etmeyi tasarlıyorlardı. Hedefe ulaşmak için açık faaliyetleri yürütürken gizli bir teşkilat da gerekliydi. İttihat Terakki Fırkası 1 Kasım 1918 tarihinde İstanbul'da son kongresini yaptı, kendisini feshetti. İttihat Terakki Fırkası yerine Teceddüt Fırkası kuruldu. İttihatçılar Milli Mücadele'yi yönlendirmek üzere Karakol Cemiyeti adıyla bir de gizli teşkilat kurdular. Talat, Enver ve Cemal Paşalar 2/3 Kasım 1918 tarihinde Alman torpidosuyla yurt dışına çıktılar³. Karakol Cemiyeti, İTF mensupları Kara Kemal Bey ile Miralay Kara Vasıf öncülüğünde kurulmuş. İstanbul'un bütün semtlerinde asker, aydın, memur, esnaf İTF'nin insan kaynakları seferber edilmişti.

Saray ve Çevresi Ne Düşünüyor?

Saray, imparatorluğun mütareke sonrasında önceki sınırlarını mümkün olduğunca korumayı amaçlayan bir politikayı esas almıştır. Yapılması gereken diplomatik yolları denemektir. Yeterli siyasi güce sahip olunmadığı için bir büyük güce dayanmak gerekir. Sarayın dayanmak istediği güç İngiltere'dir. Savaşın son yıllarında Barış Konferansında hâkim olan Amerika olmasına rağmen Sarayın İngiltere'yi tercihinde kendince sebepleri vardır. Saray, İngiliz desteğini sağlamak için bağımsızlığından ödün vermeye hazır görünmektedir. Saray bu çözümü imparatorluk top raklarından vazgeçmeye yeğleyebilmektedir. Sarayın İngilizlere yakınlaşmasının bir nedeni de İTF'nin İngilizlerce cezalandırılması olacaktır. İTF İngilizlere karşı savaşmakla kalmamış Teşkilat-ı Mahsus eliyle İngiliz menfaatlerini onların sö-

Halis Turgut Bey'in dahiliye köşkü. Fotoğraf Ahmet Göze arşivi.

mürgelerinde tehdiye cesaret etmiş olması nedeniyle İngiliz gazabını celb etmişti. Saray son olarak İngilizlere işbirliği için azınlıklar konusunda İTF'nin aksine İngilizlerin önerceği adem-i merkezîyetçi siyasetleri uygulamayı vaat etmektedir⁴.

Makul bir süre İngiliz mandasının kabul edilmesi, bir süre İngilizlerle iktidarın paylaşılması, Sarayın İttihat Terakki iktidarı sırasında kaybettiği gücünü İngilizler yardımıyla tekrar ele geçirmesine yetecekti. İttihatçılar, liderleri yurtdışına kaçmış olsa da ülke genelinde etkiliydiler, güçleri ancak bu yolla izale edilebilirdi. Anadolu'daki hareketi sürekli "İttihatçı tertibi" olarak nitelendirip İttihatçılar aleyhinde kampanyalar düzenlemenin ardında, iktidarını tehdit eden gücün etkisini kırma düşüncesi yer alıyordu.

Hürriyet ve İtilaf'ın Hedefi

Sarayın sulh projesi Hürriyet ve İtilafçıların düşünceleriyle örtüşüyordu. Hürriyet ve İtilaf Fırkasının savaş öncesinde İTF gibi teşkilatı bütün ülkeye yayılmıştı. Mütarekeden sonra yeniden kurulduğunda teşkilatı çok zayıftı. Refik Halit Karay, iktidarda konumlarını şöyle özetliyordu; "İttihatçılar gitmeden evvel bize son intikamlarını hazırlamışlar, sanki iktidara geç-

ceksiniz ama iktidar sizinle olmayacak"⁵ diyorlardı. Vilayetlerde gücünü artırma isteği iki engele çarpmıştı. Sadrazamın Fırkadan bağımsız hareket etme isteği diğeri Padişahın gücünü bir fırkayla paylaşmak istememesi.

Hürriyet ve İtilafçılar genel olarak bir direnişi gereksiz görüyorlardı. Savaşlsa bile sonuç değişmeyecekti. O zaman İngilizlerle iyi geçinmek tutulacak en akıllıca yoldu. Sarayın yardımıyla Anadolu'da vilayetlerin idaresini ele geçirmeyi planlamışlar fakat Anadolu'da hâlâ gücü elinde tutan İttihatçılar karşısında başarıya ulaşamamışlardı⁶. Neticede Hürriyet ve İtilaf Fırkası, Milli Mücadele döneminde fırka olarak ağırlığını hissettirememiştir⁷.

Millî Mücadele Yükseliyor

Sivas Kongresi'nin ilk celsesinde (4 Eylül 1919) delegeler, İTF'yle ve öteki partilerle hiçbir ilişkileri olmadığını açıkladılar. Bütün delegeler "vatan ve milletin selamet ve saadetinden başka hiçbir şahsi gaye taşımayacaklarına ve İTF'nin canlandırılması veyahut mevcut fırkaların herhangi birinin siyasi amaçları için çalışmayacaklarına" yemin ettiler⁸. Bu, Anadolu hareketinin ilk adımında, siyasi tavrı net olarak ortaya

koyan, taktik bir karardı. İngiliz istihbaratı⁹ ve Damat Ferit Hükümetinin menfi propagandasına karşı tedbirdi. Bu karar, aynı zamanda İttihatçıların, Birinci Dünya Savaşı sonrasındaki, kendilerini geriye çekerek iktidar mücadelesini sürdürme stratejilerine uygun düşmekteydi.

İstanbul'un işgalinden sonra mücadelenin mihrakı Anadolu'ya kaydı. Bu zemin İngiliz, Fransız donanmasının Çanakkale Cephesi'ni yarması ihtimali düşünülerek hazırlanmıştı. Enver Paşa, harbin birinci merhalesinin kaybedildiği, Balkan Savaşı'nda olduğu gibi ikinci safhada yeni bir fırsat doğacağı düşüncesindeydi. Orta Asya'nın Türklerle meskûn bölgelerinin özellikle Azerbaycan'ın bu mücadelede hayati önem taşıyacağını varsaymaktaydı¹⁰. 1918'de birtakım Osmanlı tümenlerini bu sebeple Kafkasya'ya sevk etmişti.

Elviye-i Selase diye adlandırılan Kars, Batum, Ardahan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda Rusya'ya bırakılmıştı. Rusya'nın Birinci Dünya Savaşı'ndan çekilmesi üzerine imzalanan Brest-Litovsk Anlaşması gereğince yapılan halkoylaması sonucunda Batum iki sancaklı bir il olarak (Kars- Batum) 11 Eylül 1918'da anavatana katılmıştı. Osmanlı ordusu bir ileri hamle yaparak İran'ın kuzeybatısı ile Gürcistan, Ermenistan,

Dağıstan ve Azerbaycan'dan bazı yerleri ele geçirerek Bakü'ye kadar ilerlemeyi başarmıştı. Talat Paşa kabinesinin istifa edip yerine A. İzzet Paşa hükümetinin görev gelmesiyle barış görüşmelerinde sınırın savaştan önceki haline getirilmesini kabul etmiş; İngilizler bununla yetinmeyerek Elviye-i Selasiye'nin de derhal boşaltılmasını talep etmişti. Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki kongreler bu karışık diplomasi ve çatışma ortamında Elviye-i Selasiye'nin elden çıkmasını önlemeye matuftu.

Karakol Cemiyeti

Karakol Cemiyeti, bölgede yeni düzenlemeler yaptı. Filibeli Hilmi'yi Erzurum'a gönderdi. Filibeli Hilmi, Ebulhindili Cafer Beyler tarafından düzenlenerek işgalden önce yayınına ara verilen Albayrak gazetesi yeniden çıkarılacaktı. Batum'da, Sada-yı Millet ve Trabzon'da İstikbal gibi Albayrak da Erzurum'da milli birliğin sesi olacaktı¹¹. Şuralar Hükümetinin teşkilatını yapmak üzere Enver Paşa tarafından görevlendirmeler yapılmış; Giresun'a Topal Osman Ağa, Batum'a Yenibahçeli Nail Bey, Trabzon'a Alay Kumandanı Ali Rıza Bey'le Barutçuzade Hacı Ahmet Muhtar Efendi görevlendirilmişti. Şuralar Hükümetinin Sivas teşkilatını kurmaya Halis Turgut Bey ve Şekeroğlu İsmail Efendi¹² vazifelendirilmişti¹³.

Halis Turgut, Fotoğraf Faruk Aburşu arşivi.

Mondros Mütarekesi'nin akabinde Rus ve Ermeni katliamlarının hedefi olan bölge ahalişi nefsi müdafaa saikiyle Cenubi Garbi Kafkas Muvakkat Hükümetini kurmuşlar. Bu hükümet 12 Nisan 1919'da İngilizlerin Kars'ı işgaliyle tasfiye edilmiş, Cumhurbaşkanı İbrahim Bey ve üst yöneticileri Malta'ya sürgüne gönderilmiştir. Kars ve Sarıkamış, İngilizler tarafından Ermeni idaresine bırakılmıştı¹⁴. Milli Mücadele, Erzurum'da¹⁵ Süleyman Güneri ve arkadaşları tarafından, İstihlas-ı Vatan, Vilayet-i Şarkiye-i Hukuk Cemiyeti, Sivas Kongresi'nden sonra Anadolu Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti çizgisini izleyerek devam edecektir. Sivas'ta Halis Turgut, Şekeroğlu İsmail Efendi ve arkadaşları eliyle nihayetinde Anadolu Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinde bütünleşecektir.

MÜLKİYE'DE ÖĞRENCİ, TÜRK OCAĞINDA KURUCU, FAAL BİR İTTİHATÇI

İkinci Meşrutiyetle birlikte İTC, "İttihad-ı Anasır" siyaseti takip etmesine rağmen Türklerin dışındaki imparatorluk unsurları arasında Milliyetçilik akımları ve milli bağımsızlık hareketleri ivme kazanmıştı¹⁶. Rum, Ermeni, Bulgar Hıristiyan cemaatlerinin bağımsızlık hareketlerine Arnavutluk'ta başlayan isyan ile Müslüman unsurları da katılmıştı. Türk hâlâ bihaberdi. Esasen Türklük duygusunun uyanmasında asıl amil aydınların yazdıklarından ziyade halkın Balkan bozgunundan sonra yurdundan koparılacak kendisini İstanbul'a zor atan evladı-ı Fatihan'ın cami avlularındaki sefaletine şahit olmasıdır. Bu tarihi süreçte Türk Ocağı, aşağıdan yukarıya doğru itici bir güçle, devrin yüksek tahsil talebelerinin arzusu ve çağın zarureti gereği doğmuştur.

Askeri tıbbiyelilerin öncülüğünde gençler her türlü fırka itilaflarının fevkinde yeni bir cereyan yaratmışlardı. Türkçü aydınlar, gençlerle birlikte milli bir teşkilatı "Türk Ocağı"ni inşa etmiştir. Ocak, 25 Mart 1912 günü resmen kurulmuştur. Kurucuları arasında o yıllarda Mülkiye Mektebi talebesi olan Halis Turgut Bey umumî kâtip olarak yer almıştır¹⁷.

Halis Turgut, Sivas tacirlerinden Kethudazade İbrahim Ethem Efendi'nin oğludur. 1886 yılında Sivas'ta doğdu. Sivas Askeri Rüştiyesi ve Mercan İdadisindeki tahsilini müteakip 1912 yılında Mekteb-i Mülkiye'den mezun olmuştur. Halis Turgut Bey'in İstanbul'daki öğrencilik yıllarında siyasetle ilgilendiği, Türkçü düşünce ve kişilerle yakınlık kurduğu, buradaki faaliyetlerinden anlaşılmaktadır. Halis Bey'in, genç yaşlarda benimsediği düşünce sistemi siyasi tercih olarak İttihat Terakki safında yer almasına vesile olmuş. Türkçülük mefküresi,

Şekeroğlu İsmail, Fotoğraf Faruk Aburşu arşivi.

vatana hizmet yolunda son nefesine kadar taviz vermediği ideali olmuştur.

Başlangıçta prensip olarak siyasetle uğraşmamaya özen gösteren Ocak, bir süre sonra zihniyetini benimseyen İttihat Terakki Fırkasıyla kaynaşmış. Mütareke döneminde, İttihatçılarla birlikte anılan "Ocak"¹⁸ Milli Mücadele döneminde Müdafaa-ı Hukuk safında yer almaktan geri kalmamış. Mensupları Milli Mücadele'de faal görevler üstlenmiştir.

Halis Turgut'un Sivas Günleri (1912-1918)

Halis Bey'in İstanbul'da Mülkiye Mektebi öğrenciliği yıllarının verimli geçtiği söylenebilir. İTC muhitinde itibarlı, güvenilir bir intiba uyandırdığı hayat çizgisinden anlaşılmaktadır. Mezuniyetinden sonra Sivas'a avdet eder. 1912 yılı Eylül ayında Sivas Vilayeti maiyet memurluğuna fahri olarak alınır. Sonra, 1913 Eylül ayında Şarkışla ve Ekim ayında Divriği kaymakam vekillikleri 1913 yılının Aralık ayında Vilayet Matbaası Müdürü, Mart 1914'de Belediye Reisi Muavinliği görevlerinde bulunur.

Sivas'tan Turan'a- Nahçıvan'a Yolculuk

Birinci Dünya Harbi'nde, askerlik hizmetine katılır. Şarkışla -Mercan Hattı menzil müfettişliği emrinde Teşkilat-ı Mahsusa Müdürlüğünde bulunur. Rusya'da 1917 yılında başlayan Bolşevik İhtilali Çarlık Rusyası'nın yıkılmasına sebep olmuştu. Rusya Brest-Litovsk anlaşmasını imzalayarak İTF'nin büyük özlemi, Türk dünyasına açılan kapıyı aralamış, Orta Asya'ya ulaşmasını mümkün kılmıştı. Savaşın son yılında gelen bu fırsatla bütün kayıplarını telafi edebilirdi. Ordu ileri harekete başlayarak Bakü ve Tiflis'e kadar olan muntıkaya yerleşti. Azerbaycan 28 Mayıs 1918 tarihinde bağımsızlığını kazanmış fakat Bolşevik ve Ermenilerin kışkıncıdadır. Kafkas İslam ordusunu kurmakla görevli Fahri Ferik Nuri Paşa ile Musul'dan Tebriz'e gelen Halil Bey Nahçıvan ve Havalisi Kumandanlığına tayin olur. Beraberinde bir topçu yüzbaşı ile bir piyade üsteğmeni bulunmaktadır¹⁹. Halis Turgut ile bu fedakâr Türk zabitanın yolları Nahçıvan'da kesişir. Osmanlı mülküne katılan topraklarda süratle yeni idari teşkilat kurulmaktadır. 14 Eylül 1918'de yayınlanan kararname ile Batum Vilayeti teşkil edilir. Nahçıvan idari teşkilatta bu vilayetin kazası olur. Nahçıvan Hükümeti Mülkiyesini teşkile memur olarak görevlendirilir²⁰. Halis Turgut Bey Nahçıvan'daki idari görevinde kısa bir süre bulunmuş, Türk ordusunun Kasım 1918'de bölgeyi tahliye kararı vermesiyle ayrılarak Sivas'a dönmüştür. Halis Turgut Bey Sivas'a döndüğünde Türk siyasi tarihinde kısaca "Mütareke Dönemi" diye andığımız dönem başlamıştı. Türk milletinin bu kara günleri "İttihatçılar" için daha da sıkıntılı zamanlardı.

MİLLÎ MÜCADELE'DEKİ FAALİYETLERİ, ALİ GALİP MESELESİ

Ermeni Tehciratından sorumlu tutulanların İngilizlerin isteğiyle başlatılan cezalandırılması işlemine, 1919 yılının ilk günlerinde Tevfik Paşa hükümeti zamanında başlanmıştı. 21 Ocak 1919'da eski Sivas valilerinden Ahmet Muammer Bey tutuklanmıştı.

4 Mart 1919 günü İngilizlerin desteklediği Damat Ferit Paşa sadrazam olur. 5 Mart günü, "Türk savaş suçluları" hakkındaki İngiliz planı Babıali'ye verilir. Sanıkların yakalanması istenir. Yakın tarihimizin karanlık sayfalarından birisi açılmıştır. İngilizlerle Padişah hükümeti arasında tam bir uyum vardır. Hükümet, İngilizlere dayanarak bütün muhalefeti susturmak istemektedir. Bir insan avı başlar. Ermenilerin de yer aldığı gizli çeteler kurulur. Görevleri İttihatçı avında polise yardımcı olmaktır. İnsan avı, İstanbul'dan Konya, Sivas'a Anadolu'nun ortalarına kadar uzanır. İtilafçılar

ilk defa iktidara geçmiş, tarihi bir fırsat elde ettiklerini düşünmektedirler. Düşüncelerine göre iktidarda rahat edebilmelerinin yolu İttihatçıların başının ezilmesiyle mümkündür²¹. Bu düşünceyle var güçleriyle İttihatçı avını sürdürmüşler; yıldırma, sindirme, cezalandırma ameliyesini hızla yürütürken aynı zamanda "İttihatçı tertibi" olarak niteledikleri Milli Mücadele'nin insan kaynaklarına da darbe vurmuşlardı.

Sivas Kongresi 4 Eylül 1919'da toplandı. Kararları Erzurum Kongresi kararlarının aynıydı, doğu illerini koruma düşüncesi, milli hakların Rumeli ve Anadolu adına savunması şeklinde tezahür etmişti. Bu illerdeki İttihat ve Terakki'ye bağlı siyasi kulüplerin birçoğu ihtilalci bir mahiyet almıştı. İstanbul Hükümeti Malatya Valisi Ali Galip Bey'e, Sivas'a yürüyerek temsilcileri tutuklama emri verdi. Bu tertip emrini Sivas öğrendi. Malatya Milliyetçileri Ali Galip'i korkutarak oradan kaçırdılar²². Mustafa Kemal bizzat telgraf makinesi başında gerekli tedbirleri almış, yakın bazı birlikleri sevk etmişti.

Bu arada Halis Turgut Bey'den de istifade edilmek istenmişti. Halis Turgut Bey, İttihatçı olması sebebiyle tehcir meselesinden dolayı tevkif edilmemek için bir emniyet tertibatı olarak Sivas'tan dağa çıkmıştı. Mustafa Kemal'in daveti üzerine geldi; Ali Galip'in tenkili hadisesine müfrezesiyle iştirak ederek²³ gereğini yaptı.

Ali Galip meselesinin İstanbul Hükümetinin bir tertibi olduğunun ortaya çıkması, Sivas'ta toplanan Heyet-i Temsiliye'nin sert tepkisine yol açar. Bu durum Halis Turgut ve arkadaşları üzerindeki İstanbul Hükümetinin baskısını azaltır. Milli Mücadele'ye açıktan destek vermeye başlar. Halis Bey, Sivas Kongresi'ne desteğini artırır, Anadolu Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin Sivas ve kazalarında teşkilatlanmasının yapar. Sivas Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyet-i Merkeziesini kurarak Reisi seçilir²⁴. Heyet-i Temsiliye tarafından Zara kaymakamlığına tayin edilir. Sivas Meclis-i Umumi azalığını yürütür (Nisan 1920-1922). Yenihan ve Koçgiri ayaklanmalarının bastırılmasında görev alır. 1923 yılında TBMM'ye İkinci Dönem Sivas Mebusu olarak seçilir.

Rıza Nur, Yusuf Ziya (Tengirşek) ile birlikte Rusya'ya seyahat ederken Sivas'tan geçer. Belediye binasında misafir edilir. Halis Turgut Bey, misafirleri evine götürerek ağırlar. Rıza Nur yeni tanıştığı bu kişi hakkında şu kaydı tutar: "Belki mektepte okumuş ilk Türkçülerden birisi. Sivas eşrafından, ailesi eski bir aile, evleri büyük bir konak halinde. Eski evlerden, içi güzel ve orijinal. Halis Turgut milli harekete hizmet etmiş, sonra II. Milet Meclisine mebus olmuş."²⁵ Sivasın milli hareke-

te bağlılığı büyüktü. Orada kendisini tehlikeye atarak, temsilcileri tutanların arasında en önemli kişilerden birisi Halis Turgut Bey'di²⁶.

Hikâyenin Hazin Sonu

İzmir Suikastı davasının sanıklarından birisi de TpCF kurucularından Sivas Milletvekili Halis Turgut Bey'di. Halis Turgut, İzmir Suikastı davasından yargılanmış, önce on yıl sürgün cezasına çaptırılmıştı. Halis Bey tekrar mahkeme huzurun çıkmak ve suçsuzluğunu ispat etmek istemiş; Ali Fuat'ın, (Cebesoy) "Halis Bey, siyasi mahkûmiyetler zamanla halledilirler, acele karar verip hemen harekete geçmeyiniz" uyarısına aldırma-yıp yeniden savunma dilekçesi vermekte ısrarcı olmuş; mahkeme ise yeni kararında cezasının idam hükmüne çevrilmesini uygun bulmuştu. Karar 14 Temmuz 1926 tarihinde İzmir'de infaz edilmiştir.²⁷ Halide Edip Adivar, Halis Bey hakkında ölümünden sonra şu değerlendirmede bulunacaktı: "Sivas'ın tanınmış bir ailesindendi. Mecliste yıllarca Sivas'ı temsil etmişti.1926'da bilinen meseleden dolayı İzmir'de idam edilmişti. Gerçi Mustafa Kemal Paşa'ya suikast meselesiyle hiçbir ilişkisi yoksa da çok hür düşünceli bir adam olması onun hayatına mal olmuştur"²⁸.

Tarih Düşüncemize Bıraktığı Miras

İttihatçıları tasfiyeye dönüşen 1926 İzmir Suikastı davasından ve Mustafa Kemal'in otoritesinin sağlamlaştırılmasından sonra Milliyetçi- İttihatçı hareketler arasındaki farklılıklar vurgulandı; dönem üzerine Türk tarihyazımı, mili hareketin otonom, kendine has tavırını veri olarak aldı. İttihatçıların ve Milliyetçilerin tamamen farklı iki grup olduğu varsayımına dayanan bir tez üretildi. Batılı tarihyazımına da egemen olan bu görüş sahipleri daha da ileri giderek İttihatçıları Milli direnişi başlatan kişiler değil Mustafa Kemal ve hareketi tarafından kullanılan insan malzemesi olarak gördü²⁹.

Bu mücadeleyi İttihatçı-Kemalist iki rakip hareketin iktidar mücadelesi şeklinde değerlendirmek yerine, Milli Mücadele tabanı içinde var olan iki cereyanın iç rekabeti olarak değerlendirmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır³⁰.

DİPNTOLAR

1- Halis Bey'in konağı, çiftliği, değirmeni vb.
2- Sivashlıların tabiriyle "Halis Bey'in çocukları", Sivaslının hep gündeminde olmuştur. Halis Bey'in büyük oğlu Orhan Emin Bey (Kethüdaoğlu), küçük oğlu İbrahim Edhem Bey (Tarıkahya) idi. Orhan Bey, aristokrat bir yapıya sahip, halka mesafeli idi. Edhem Bey, emlakleri ve çiftliğin işleriyle ilgile-

nirdi ve halkla daha hemhal idi. Prensip sahibi, mert, sözünü esirgemez, verdiği sözden dönmez bir karaktere sahipti. İki- si de siyaseti sevmez konuşmazdı. Edhem Bey'le 1990'lı yıllardan başlayan bir yakınlığım olmuştu. Kanunlara harfiyen itaat ederdi. Kiracılarına karşı prensipli ve insaflydı. Siyaset hakkında sadece Taha Akyol'un Milliyet gazetesindeki köşesinde İstiklal Mahkemesinde yargılananlar ve "İzmir Su- ikastı sanıklarına iade-i itibar verilmeli" konulu yazısı üze- rine bana "Fatih Bey, bu adam ne demek istiyor? Babamın itibarına ne olmuş ki!" diye tepkisine şahit olmuşum.

3- Selahattin Tansel, Mondros'tan Mudanya'ya Kadar. C.I., S. Ankara 1977, 41.

4- İlhan Tekeli- Selim İlkin, Egedeki Sivil Direnişten Kurtu- luş Savaşına Geçerken Uşak Heyet-i Merkeziyesi ve İbrahim (Tahtakılıç) Bey, TTK, Ankara 1989, 31.

5- Refik Halit Karay, Minelbab ile Mihrap; 1918 Mütarekesi Devrinde Olan Biten İşlere ve Geçen İnsanlara Dair Bildik- lerim. İstanbul 1964, s. 84.

6- Hürriyet ve İtilafçılar; İngiliz Muhipleri Cemiyeti, Kürdis- tan ve Teali Cemiyeti, Trabzon ve Havalisi Adem-i Merke- ziyet Cemiyeti, Nigahbanlar Cemiyeti ile birlikte bu politik çizgide bir cephe oluşturuyorlardı.

7- Tekeli-İlkin, a.g.e, s.30

8- Uluğ İğdemir, Sivas Kongresi Tutanakları, TTK. Yay. An- kara 1999, s.3.

9- İngiltere, Anadolu harekâtını İttihat ve Terakkinin deva- mı olarak görüyor ve Türklerin Rusya ile birleşmesine engel olmaya çalışıyordu. Ömer Kürkçüoğlu, Türk İngiliz Müna- sebetleri, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yay., Ankara 1978, s. 64.

10- İngiltere Rus iç savaşına müdahale ederek Kafkasya'da Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan'da Bolşevik idaresine karşı yönetimler oluşturmuştur. Lordlar Kamarasında 17 Aralık 1919'da Türkiye üzerine yapılan uzun oturumda Türklerin Afganistan ve İran'la sınırdaş olmaması gereğine dikkat çekiliyor; bu durumun Hindistan güvenliğini tehdit edeceği söyleniyordu. Kürkçüoğlu, a.g.e., s. 64.

11- Hüsamettin Ertürk, İki Devrin Perde Arkası, Hz, Samih Nafiz Tansu, Ararat Yay., İstanbul 1969, s.215.

12- Fatih Dervişoğlu, "Galip Talı ile Hasbihâl", Hayat Ağacı, S.1, s. 38-43.

13- Ertürk, a.g.e, s. 216.

14- Ahıska Hükümeti Muvakkatası 29 Ekim 1918, Arasa Türk Hükümeti, 3 Kasım 1918; Kars İslam Şurası 5 Kasım 1918; Kars İslam Şurası Hükümeti Aralık 1918'de adını Milli İslam Şurası ve Ocak 1919 Cenubi Garbi Kafkas Muvakkat Hükümeti (Güneybatı Kafkas Geçici Hükümeti) bölgenin idaresini üstlenmiştir. A. Ender Gökdemir, Cenubi Garbi Kafkas Hükümeti, Ankara 1989.

15- Süleyman Necati (Güneri) Erzurum'un kurtuluşundan sonra (12 Mart 1918) İttihat Terakki merkezinden Hilmi Bey'den aldığı davet üzerine Erzurum'da teşkilat kurmak üzere görevlendirildi. Erzurum'da İstihlas-ı Vatan Cemiye- tini kurdu. Albayrak gazetesini (1913'te kapanmıştı) 5 Mart 1919'da yeniden yayınlamaya başladı. 3 Temmuz 1919'da Mustafa Kemal Erzurum'a geldiğinde destekçilerindendi. Süleyman Necati Güneri, Haz. Ali Birinci, Hatıralar, Erzu- rum Kitaplığı, Kasım 1999.

16- Yusuf Sarıncay, Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları, Ötüken Yay. İstanbul 2008. S. 132.

17- Hamdullah Suphi (Tanrıöver) (Reis), Akçoraoğlu Yusuf (İkinci Reis), Halis Turgut (Umumi Kâtip), DR Akil Muht- ar (Özden), Dr. Hüseyin Ertuğrul Bey. Tunaya, Tarık Zafer, Türkiye'de Siyasal Partiler, C1, İletişim Yay, 1998, s. 458. Ali Çankaya Mücellioğlu, Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler, C.IV., Ankara, 1968-1969, s.1490.

18- Tunaya, Tarık Zafer, Türkiye'de Siyasal Partiler, C.1, İle- tişim Yay., 1998, s. 459.

19- Atnur, Nahcıvan mutasarrıf vekilliği bahsinde; Nahcı- van'ın idari bakımdan, "mutasarrıflık değil kaza" olduğunu, haliyle Halis Bey'in "mutasarrıf vekili değil, Halis Bey'in kendi ifadesiyle "Nahcıvan Hükümet-i Mülkiyesini teşkile memur "edildiğini belirtir. Halis Bey, Nahcıvan Hükümeti Mahalliyeye Reisi Ali Şefik Bey'e mülki düzenlemelerde yar- dımcı olmak üzere atanmıştır. İbrahim Ethem Atnur, Os- manlı Yönetiminden Sovyet Yönetimine Kadar Nahcıvan, TTK., Ankara 2001, s.31.

20- Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi, TBMM Azasının Tercüme-i Hal Kâğıdı, No: 619; Ali Çankaya, Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler, C4, s1522.

21- Bilal Şimşir, Malta Sürgünleri, İstanbul. Nisan 1976, s.75.

22- Halide Edip Adivar, Türk'ün Ateşle İmtihani, Atlas Ya- yınevi, İstanbul 1992, s.45.

23- Rauf Orbay'ın Hatıraları, Yakın Tarihimiz, 3. C, S.112.

24- Şirket'in Hasan Efendi.

25- Dr. Rıza Nur, Hayat ve Hatıratım, C.III, İstanbul 1967.

26- Halide Edip Adivar, Türk'ün Ateşle İmtihani, Atlas Ya- yınevi, İstanbul 1992, s.45.

27- Ali Fuat Cebesoy, Siyasi Hatıralar Lozan'dan Cumhuri- yet'e, Temel Yay., İstanbul, 2000, s. 229.

28- Adivar, a.g.e., s.45.

29- Eric Jan Zürcher, Milli Mücadelede İttihatçılık, İletişim Yay, s. 111.

30- Zürcher, a.g.e., s.130.

SİVAS KONGRESİ SONRASINDA ÜÇ ÖNEMLİ İSİM: VELİD EBÜZZİYÂ, RÛŞEN EŞREF VE KENAN BEY

N. Yücel Mutlu

Çocukluğumuzdan beri, Milli Mücadele'den bahseden tarih kitaplarında ve Sivas'a ait her türlü yayında, hatta duvar afişlerinde gördüğümüz iki fotoğrafın altında da-ima, "Sivas Kongresi Üyeleri" yazısı vardır. Bu iki fotoğrafta oturanların bir kısmının, Mustafa Kemal Paşa ve Sivas Kongresi üyeleri olduğu bilinmekle birlikte; ayakta olanlarının bir ikisi dışında kimler olduğu belli değildir ve bunlar Sivas Kongresi üyeleri de değildir. Ama kamuoyundaki genel kanı, bu fotoğrafların Sivas Kongresi günlerinde çekildiği ve fotoğraftakilerin büyük bir bölümünün Kongre üyeleri olduğu şeklindedir. Neden? Çünkü elimizde Sivas Kongresi üyelerinin topluca bir fotoğrafı yoktur. Mevcut olup da hayli popüler olan bu iki fotoğraf ile diğerleri ise, Sivas Kongresi'nin yapıldığı 4 ilâ 11 Eylül günleri arasında değil, (Mustafa Kemal Paşa'nın Amasya'dan Sivas'a döndüğü gün olan) 27 Ekim 1335 (1919) ile (Rüşen Eşref Bey'in İstanbul'a döndüğü gün olan) 21 Kasım 1919 arasındaki bir tarihte, muhtemelen Kasım 1919'un başlarındaki bir günde, Heyet-i Temsiliye'nin Sivas'ta bulunduğu günler içinde çekilmiştir.

İşte bu noktada, yazımızın başlığındaki üç isme teşekkür borçlu olduğumuzu söylemek zorundayım. Eğer başta Velid Ebüzziya Bey olmak üzere, bu üç kişi olmasaydı; Sivas Kongresi'ne iştirak eden bir kısım zevatın da Heyet-i Temsiliye üyelerinin de herhangi bir fotoğrafı, bugün elimizde bulunmayacaktı. Ama bu konunun bir de evveliyatı vardır. Mustafa Kemal Paşa ve yanındakilerin; İstanbul basınının kendilerinden bahsetmesini, Padişah'a ve İstanbul'daki hükümetlere çektikleri telgrafların mutlaka yayınlanmasını istemeleriyle beraber, bu konuda tam başarılı oldukları da söylenemez. Hatta, Damat Ferid Paşa hükümeti, en başta İrade-i Milliye olmak üzere, Anadolu'nun Milli Mücadele taraftarı basınının İstanbul'a sokulmaması

için, yasaklar dahi koymuşlardır. İşte bu günlerde, İstanbul basınının önde gelenlerinden birisi olan Tasvir-i Efkâr gazetesinin sahibi Velid Ebüzziyâ Bey, Mustafa Kemal Paşa ile kurduğu bir telgraf bağlantısında; bazı sorularla birlikte, mülakat yapmak için tanıdığı bir gazeteciyi gönderip gönderemeyeceğini sorar. Mustafa Kemal Paşa, sorulan sorulara, bir tanesi hariç, cevap verir ve mülakat konusunu da olumlu karşılar. Bunun üzerine Velid Bey, Paşa ile, bir yıl kadar önce bir mülakat yapmış olan ve o sıralarda da kendi gazetesinde çalışmakta olan Rüşen Eşref Bey'i, yanına fotoğrafçısı Kenan Bey'i de katarak Sivas'a göndermeyi kararlaştırır. Rüşen Eşref Bey ve arkadaşı, 20 Ekim 1919 Pazar gününün akşamı sonrasında Sivas'a varırlar. İstanbul'a dönüşleri ise, 21 Kasım 1919'dadır.

Rüşen Eşref Bey, Tasvir-i Efkâr gazetesinin 3 Kânun-ı evvel 1919 tarihli nüshasında yayınlanan "Sivas'a Muvasalatımız" başlıklı yazısında, (trenle Ulukışla'ya, oradan da karayolu ile Kayseri'ye ve Sivas'a yaptığı seyahatin) Sultanhanı'ndan sonraki kısmını şöylece anlatır:

"Bin üç yüz otuz beş senesi Teşrin-i evvelinin yirminci Pazar günü, öğleden sonra, Sultanhanı'nı geçince Sivas Vilâyeti'ne girdiğimiz; topraklardan, kıyafetlerden, çehrelerden ve meskenlerden belli oldu. Tepesi karlı Erciyas, mavileşe silikleşe, en nihâyet gözden silindi. Arâzi, daha inişli yokuşlu oldu. Dağlar, daha başka renkli, daha başka biçimli, daha vuhuş (yabâni) ve tenha görülmeye başladı. İnsanların çoğu, papak giyiyordu. Simalarında, Kayseri'nin tenevvüüne (çeşitliliğine) nisbet, daha yeknesaklık görülüyordu. Çoğu esmer, ince siyah kaşlı, iri, daha durgun ve sert bakışlı, tendürüstçe (sağlam vücutlu) erkekler, haylisinin başında uzun tüylü

siyah papaklar...Yine kerpiç evli köyler görüldü. Fakat bunlarda kiremit vardı.

Gün kavuşurken Sivas bayırının başına vardık... 'İşte de ha! Göründü Sivas'ın bağları!' dediler². Dağların arasına sıkışık bayırın bir ucundan, aşağı ova ortasında bir yeşillik kümesi, hafifçe belirdi. Şimâlinde birkaç da beyaz ölü bina, akşam esmerliğine bürülü olarak seçildi.

Kızılırmak'ın köprüsünü aştıktan sonra anlaşıldı ki, 'Göründü Sivas'ın bağları!', bağımsızlıktan kinayedir.

Anadolu'nun tâ göbeğinde, böyle kat kat dağların tabii surları arasında "Müdâfaa-i Hukuk Kongresi" en emin bir ictimâ mahalli bulmuş. Bu dağlar, 'kervan geçmez, kuş konmaz' yerler. Tam bir hareket merkezi olabilir. Üzerine saldıracak kuvvetler, ne güçlülere rastgelmez... Timur'un tahrip ettiği Sivas, 1335'te, yine ken-

dinden bahsettirdi. Büyük buhranlar geçiren Osmanlı devletinin hayatıyla, istikbâliyle alâkadar bir millet kongresi, bu eski ve sönük şehirde, derdini düşünüyor, etrafındaki demir çemberlerden çıkmaya uğraşılıyor... Bazılarının ümid beslediği, bazılarının korku duyduğu, birçoklarının lüzumlu, bir kısmının tehlikeli bulunduğu sırlı menbaa, nihâyet gece vâsıl olduk.

Durduğumuz kapının önünde, müsellâh bir iki nöbetçi, 'Kimsiniz siz?' diye karşı geldi! Anlaşılan buraya herkesin sokulması, kolayca mümkün değil. 'Kim olduğumuzu, niçin geldiğimizi, kimi aradığımızı!' sordular. Öğrenince, 'buyurun' dediler. Büyük ve güzel bir kârgir binaya girdik. Ötesinde berisinde birer el lâmbası asılı, تنها, loş bir dehlizden geçtik. Arkamdan gelen eşyama, Sultânî'ye girdiğim ilk geceyi, yabancılığım ve teessürüm tazeledi Bir köşede bir oda açtılar... O esnada bir kartvizit geldi: 'Memleket gazetesini sermuharriri İsmâil Hâmi Bey, bizi evine yemeğe

bekliyor!' 'Paşa ile Rauf Bey'i ziyaret edelim, geliriz!' dedik. 'Onlar, burada yoklar!' dediler. Meğer Sâlih Paşa'ya mülâki olmak için, Bekir Sâmi Bey'le birlikte, Amasya'ya inmişler..."

Sonradan kitap hâline de getirdiği, 'Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülâkat' isimli yazı dizisi, İstanbul'daki Yeni Mecmûa'da yayınlanınca hem kendisi şöhret basamaklarını tırmanan, hem de Mustafa Kemal Paşa'yı çok daha geniş bir çevreye tanıtan Rüşen Eşref Bey; Sivas'a varış ile ilgili yazısının bundan sonrasında, Kongre üyeliği yaptıktan sonra Sivas'ta kalanların duygularını ve Kongre intibalarını dinlediğini anlatır ve ertesi gün Amasya'ya gitmek üzere, kendisini döşeğe atar.

Görevinin gereğini biran önce yerine getirmek için hemen Amasya'ya giden Rüşen Eşref Bey, 23, 24 ve 25 Ekim günlerinde, Mustafa Kemal Paşa, Rauf Bey ve Fırka Kumandanı Cemil Câhit Bey'le burada yaptığı

mülakatlarını da³, üç ayrı yazı hâline getirir ve heyetle birlikte Sivas'a döner⁴. İşte, bütün bu temaslarını resimleyebilmek için de gereken hazırlıklar yapıldıktan sonra, hepimizin bildiği birkaç fotoğraf çekilir. Bunlardan hemen herkesin bildiği iki fotoğrafın gerek oturanları gerekse arka sıralardaki kişiler, bir-iki farkla hemen tamamen aynıdır. Önde oturanların büyük kısmı, Kongre'ye katılıp da Heyet-i Temsiliye üyesi oldukları için Sivas'ta kalanlar; arkada olanların bir kısmı da, Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul'dan beri maiyyetinde bulunanlardır. Rüşen Eşref Bey, her iki fotoğrafın ayakta duranları arasında, arkada ve ortada, solda görülmektedir. Birinci Büyük Millet Meclisine Sivas Meb'usu olarak seçilen ve 1920'de istifâ ederek Sivas'a dönen, 1926-1930 yılları arasında bir dönem Sivas Belediye Başkanlığı da yapmış olan Sıgırcızâde Hayri Lütfullah Bey⁵, Erzurum Kongresi'ne de Zara temsilcisi olarak katılmış olan, yüzbaşılıktan emekli Recep Efendi (Dinçer) gibi birkaç Sivaslı'ya da bu fotoğraflarda, arka sırada rastlamaktayız.

Bu fotoğrafın, Kongre günlerine değil de daha sonra,

Heyet-i Temsiliye'nin Sivas'taki ikameti günlerine ait olduğunun birinci delili, yukarıda açıkladığım üzere, her iki fotoğrafta Rüşen Eşref Bey'in yer almasıdır. İkinci delili ise, o günlerin İrade-i Milliye gazetesinde yayınlanan bir haberdir. Gazetenin 21 Eylül 1335 (1919) tarihli 3'üncü sayısındaki haber şöyledir: "Amerika Sefir-i sâbıkımız Ahmed (Alfred) Rüstem Beyefendi Hazretleri, eylülün on yedinci günü, Sivas'ı teşrif ederek, doğruca Umûmî Kongre Binası'na misâfir olmuşlardır..." 17 Eylül günü Sivas'a gelen bir kişinin 4-11 Eylül arasındaki Kongre'ye katılmış olması, fiilen mümkün olamayacağına göre, bu zatın da içinde yer aldığı iki fotoğrafın, Kongre günlerinde çekilmeyeceği bedihidir⁶. Bilindiği üzere Alfred Rüstem Bey Sivas'a gelince, Mustafa Kemal Paşa, kendisini "Heyet-i Temsiliye İstişârî üyesi" olarak isimlendirip birlikte Ankara'ya gidene kadar yanında alıkoymuştur.

Bu fotoğraflarla ilgili olarak, zaman zaman rastlanan önemli bir yanlışla da işaret etmeyi yararlı görürüm. Bu büyük fotoğrafların her ikisinde de Mustafa Kemal Paşa ile Rauf Bey'in arasında oturan kişi, Sivas'ı

mızın o tarihlerdeki en önemli simâlarından, kanaat önderlerinden Arap Şeyh olduğu halde; bir kısım yazar ve tarihçi, kitaplarında ve yazılarında, bu zatı, nedense, Erzincanlı Hoca Fevzi Efendi olarak kaydetmektedirler. Bu yanlışlık, Arap Şeyh ismi ile mâruf olan bu zatın, Mustafa Kemal Paşa ile ayakta çekilmiş resimlerinde de yapılmaktadır. Bundan on beş-yirmi sene evvel, bu yanlışlığın düzeltilmesi için, üç beş telefonda sonra, yanlışlığın kaynağındaki profesör unvanlı zata kadar ulaştığım ve o da üzülüp çıkacak kitabında yer verdiği bu yanlışlığı düzeltmeye söz verdiği halde, bu yanlışın fütursuzca devam ettirildiğini gördüm.

Fotoğraflarla ilgili bir diğer önemli konuya da değinmek gerekir. 2 Eylül'den 18 Aralık'a kadar geçen 108 gün zarfında Sivas Valisi Reşid Paşa Hazretleri, izinli olarak Sivas'tan hiç ayrılmadıkları halde, kendisi, bu günlerdeki fotoğrafların hiç birisinde yer almamış; ancak onun yerine, kanûnen vali vekili mevkiinde bulunan Kadı Hasbi Efendi, fotoğraf çekiminde bulunmuşlardır. Reşid Paşa'nın, hem Heyet-i Temsiliye'yi,

hem de İstanbul'daki âmirlerini idâre etmesinin bir örneği de sanırım budur.

Şimdi bu iki fotoğraftaki zevatı tanıyalım. Birinci fotoğrafta, oturanlar, soldan itibaren: Karargâh'tan Dr. Refik Bey (Saydam), Kongre üyesi Ömer Mümtaz Bey, Rauf Bey (Orbay), Arap Şeyh, Mustafa Kemal Paşa, Bekir Sâmî Bey, Alfred Rüstem Bey, Kongre üyesi Hüsrev Sâmî Bey, Kongre üyesi Mazhar Müfit Bey (Kansu), Kongre üyesi İbrâhim Süreyya Bey (Yiğit). Arkada, ayakta duranlar ise; yine soldan itibaren, 7'nci, gazeteci Rüşen Eşref Bey, 8'inci, Karargâh'tan Binbaşı Hüsrev Bey (Gerede), 9'uncu, Erzurum Kongresi'ne giden Zara temsilcisi, Emekli Yüzbaşı Recep Efendi, 11'inci, Mütevellizâde Ahmet Refii (Başara), 16'ncı, Sivas eşrafından Sığırcızâde Hayri Bey.

İkinci fotoğrafta ise, Mustafa Kemal Paşa ile Bekir Sâmî Bey'in arasına, Kadı Hasbi Efendi oturmuştur. Diğerleri hemen tamamen aynı kişilerdir.

O günlere ait bir başka resim daha vardır ki, bu üçüncü resimde ise hem Arap Şeyh hem de Erzincanlı Hoca Fevzi Efendi yer almaktadır. Aralarındaki sima ve kıyafet farklılığı bârizdir. Ama, tarih profesörü de olsanız, dikkat edilmeyince yanlışlıklar yapılmaktadır.

Kezâ, Mustafa Kemal Paşa'nın, Arap Şeyh ve Kadı Hasbi Efendi'nin arasında olduğu, üç kişilik bir diğer fotoğraf da yine Kenan Bey'in çektiği fotoğraflardandır.

Peki, Kongre günlerinde neden bir toplu fotoğraf çekilememiştir? 4 ilâ 11 Eylül arasındaki o sekiz günün dağdağası, hele hele son günlerde Mustafa Kemal Paşa'yı pek uğraştıran Ali Galip olayı dolayısıyla, değil fotoğraf çekirmek, günde iki öğün olan yemeklerini dahi muntazam yemeleri pek zor idi. Hele, Kongre'ye katılanların tam listesinin, bugün bile tespit edilemediğini düşünürsek, elimizdeki birkaç fotoğrafın çekildiğine şükretmemiz gerekir. Bu itibarla, başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere, canları pahasına o günleri düzenleyenlerin ve bütün Milli Mücadelecilerin ruhlarına Fatihalar gönderelim. Allah'ın rahmeti hepsinin ve şehitlerimizin üzerlerine olsun.

DİPNOTLAR

1- Rüşen Eşref Bey (Ünaydın), 1892- 1959 yılları arasında yaşamıştır. İstanbul'da doğmasına rağmen; iki yüz yıl öncesinde, H.1088 (1677-78)'de, Sivas'tan, Selânik'e bağlı Köprülü kasabasına nakletmiş olan Vâizzâde ailesindedir. (Bkz. Necat Birinci, Rüşen Eşref Ünaydın'dan Seçmeler,

İrade-i Millîye gazetesinin basıldığı vilayet matbaası.

- Kültür ve Turizm Bakanlığı yayını, Kasım 1982.)
- 2- "İşte de ha" ifadesi, tam bir Sivas ağzıdır. "İşte orada", demektir. Bu ağzı kullanıp da bugüne ulaşmasını sağlayan hemşehrilerime kurban olayım.
 - 3- Bu mülâkatlar, kendisi 21 Kasım'da İstanbul'a döndükten sonra, Tasvir-i Efkâr'ın 23, 25 ve 29 Teşrin-i sâni 1335 (Kasım 1919) günlerinde yayınlanacaktır. Bunlarla ilgili geniş bilgi için, TDK'nin Rüşen Eşref Ünaydın külliyyatına bakınız.
 - 4- Genç gazeteci ile genç kumandanın, ilk mülâkatlarından aşağı yukarı bir yıl sonra yeniden bir araya gelişleri, her ikisini daha da yakınlaştırır ve ömürlerinin sonuna kadar birbirlerinden ayrılmazlar. Rüşen Eşref Bey, önce basın mensubu, daha sonra da Hâriciye'nin dış temsilciliklerinde, hep Atatürk'ün yanında ve hizmetinde olmuştur.
 - 5- Hayri Lütfullah Bey, İrade-i Millîye'de yazar ve başmuharrir olarak görev almış olup, "Sivas'da Şapka İnkılabı günleri" olarak bilinen, 25 Kasım 1925 ve sonraki günlerde de Kızılırmak gazetesinin de başmuharriridir.
 - 6- Alfred Rüstem Bey ile ilgili bu konuya, "Şehir Yazıları" kitabında, Sh.24'de, Sn. Halûk Çağdaş da değinmektedir.

Rüşen Eşref (Ünaydın) 1930'lu yıllarda Atatürk ile beraber.

MİLLÎ MÜCADELE'DE SİVAS'IN YERİ VE ÖNEMİ

Salim Gökçen*

Sivas'ta İşgallere Karşı Gösterilen Tepkiler

30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra Osmanlı Devleti, büyük bir siyasi boşluk içine girmiştir. İtilaf Devletleri de bu şekilde kendilerine göre Anadolu üzerindeki siyasi hedeflerini gerçekleştirmede meşru bir zemin oluşturmuşlardır.

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra, Anadolu'da yer yer isyan ve işgal hareketleri baş göstermiş, Anadolu'nun muhtelif yerlerinde işgallerin başlaması ve ülkede bulunan azınlıkların haksız davranışları karşısında yer yer protesto mitingleri başlamıştır. 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'in Yunanlar tarafından işgali üzerine bu mitingler daha etkili hale gelerek devam etmiştir. Mustafa Kemal Paşa da henüz Havza'da iken, 28 Mayıs 1919 tarihinde valiliklere, mutasarrıflıklara, ordu komutanlıklarına gönderdiği tamimle bu mitinglerin daha canlı ve yaygın olarak yapılmasını, bu konuda halka yardımcı olunmasını bildirmiştir. Bu tamimden sonra bir taraftan mitingler yapılırken, diğer taraftan da İtilaf Devletleri'nin İstanbul'daki temsilcilerine protesto telgrafları çekilmeye başlanmıştır.

Anadolu'nun bazı bölgelerinin işgal edilmesi, birçok bölgede olduğu gibi Sivas'ta da işgallere karşı birtakım protesto ve mitingler düzenlenmesine neden olmuştur. Mütareke'nin 24. maddesine göre Sivas'ı da içine alan ve "Vilayet-i Sitte" olarak adlandırılan bölgede bir Ermenistan devletinin kurulacağı söylentileri Sivas halkını endişelendirmiştir. İlk tepki de Osmanlı Mebusan Meclisinde gerçekleşmiştir. Sivas'ın da içinde bulunduğu bu altı vilayet temsilcileri, mecliste "Vilayat-ı Şarki-

ye Grubu" oluşturmuşlardır. Kurulan bu grup çatısı altında bazı mebuslar, Ermeni teşkili gibi tasavvurların çok yersiz ve haksız olduğunu, gazete ve dergi neşretmek suretiyle bütün dünyaya duyurmaya çaba göstermişlerdir.

15 Mayıs 1919 İzmir'in işgali üzerine "Redd-i İlhak Milli Komitesi" tarafından memleketin bütün şehir ve kasabalarına telgraflar çekilmiştir. Bu şekilde Anadolu insanının yaklaşan tehlikeden haberdar olması sağlanmıştır. İşgallerin gün geçtikçe genişlediğini fark eden Sivas halkı Sivas Müftüsü Abdurrauf Efendi ve eşraf başta olmak üzere Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti etrafında birleşmişlerdir. Cemiyet dâhilinde yapılan bir toplantı sonunda büyük bir miting düzenlenmesine karar verilmiştir. 17 Mayıs 1919 tarihinde büyük bir kalabalığın katılımı ile Sivas'ta bir miting düzenlenmiş ve İzmir'in Yunanlar tarafından işgali protesto edilmiştir. İtilaf Devletleri temsilcilerine ve Sadarete gönderilen telgraflarda; İzmir'in hukuka aykırı işgali protesto edilmiştir. Sivas'ın tüm ilçeleri de miting takip eden günlerde işgale karşı tepkilerini Padişah'a ve Sadarete gönderdikleri telgraflarla art arda göstermeye başlamışlar, işgalden hükümeti sorumlu tuttuklarını, bu uğurda madden ve manen mücadeleye hazır olduklarını ifade etmişlerdir.

İşgalin hâlâ devam ettiğini gören Sivaslılar, 22 Mayıs 1919 tarihinde ikinci bir miting düzenlemişlerdir. Kadın-erkek binlerce kişinin katılımıyla yapılan bu mitingin ardından İstanbul'da bulunan İtilaf Devletleri temsilcilerine protesto ve İstanbul Hükümeti'ne uyarı telgrafları çekilmiştir. Aynı tarihte Dâhiliye Nazırı Ali Kemal, Sivas Vilâyeti'ne bir telgraf göndererek, "Siyaset-i Umumiye'den bilahare malumat verilecektir. Tedabir-i hakimane ile idare buyrulması"nı istemiştir.

Anadolu'da protestoların çoğalması, azınlıkların gerçek dışı şikâyetlerinin başlaması üzerine, İstanbul'daki İngiltere Fevkalâde Komiserliği harekete geçerek Bâb-ı Aliye ve Harbiye Nezaretine nota vermiştir. Bu konudaki şikâyetlerden biri de Sivas ile ilgilidir. Adana'da bulunan Albay Demange imzası ile Sivas Vali Vekili Hasbi Efendi'ye tehditkâr bir telgraf gelir; telgrafta, İzmir'in işgali üzerine bölgede bulunan Hıristiyanların ölümle tehdit edildiği, bu ve bunun gibi durumların İtilâf Devletleri tarafından Sivas'ın işgali için bir sebep olabileceği belirtiliyordu. Yine aynı hususta bir nota da Mustafa Kemal Paşa'ya ulaşmıştır. İngiliz Fevkalâde Komiserliğinin Damat Ferid Paşa'ya verdiği ve oradan da Harbiye Nezaretine tebliğ olunan notayı Harbiye Nazırı Şevket Paşa, Mustafa Kemal Paşa'ya göndermiştir. Bu notada da Sivas'ın asayişinin bozuk olduğundan, yurtlarına dönen Ermenileri Müslümanların ölümle tehdit ettiklerinden bahsedilmektedir. Durumu Vali Vekili Hasbi Efendi'den soran Mustafa Kemal, aynı gün gelen cevapta, vilâyet içinde ve çevresinde endişe edilecek hiçbir olay meydana gelmediğini, sadece yapılan coşkulu protestolardan etkilenen bazı unsurların bundan duydukları rahatsızlığı dile getirdiklerini belirtmiştir.

Cumhuriyet'in 10. yıl kutlamalarında Sivas

Bu rapor üzerine, Kemal Paşa, Harbiye Nazırı Şevket Turgut Paşa'ya 3 Haziran tarihinde verdiği cevapta; Sivas ili ile ilgili iddiaların asılsız olduğunu belirtiyor, "...bağımsızlığımıza ve ulusal varlığımıza yönelik hareketler karşısında, asker ve sivil yöneticilerin ve halkın nasıl davranmaları gerektiğini bildiğini" ifade ediyordu.

Söz konusu olan bu iki şikâyet telgrafının amacı aynıdır. "Bölgede bulunan Ermeniler ölümle tehdit ediliyor ve onların can güvenliği sağlanmalıdır" gerekçesi ile İtilâf Devletleri'ne bölgeyi işgal ettirmektir. Mustafa Kemal Paşa, bunlara verdiği cevapta hem milletin hislerine tercüman olmuş hem de kendi fikirlerini açıkça dile getirmiştir. Millete karşı haksızlıklar devam ettiği takdirde ne kendisinin ne de bir başka komutanın mülki idarecilerin girişeceği karşı faaliyetleri önleyemeyeceği hususunda uyarmıştır.

Bu gelişmeler yaşanırken, Sivas Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üçüncü mitingini de 4 Haziran 1919'da Sivas Cami-i Kebiri'nde toplanan binlerce kişi ile yapmıştır. Miting sonrası Cemiyet, İstanbul'a bir telgraf daha göndererek, işgallerin insanlık dışı olduğunu bildir-

miş ve bir an önce durumdan kendilerinin haberdar edilmesini istemiştir.

Sivas'ın ülke topraklarının işgali karşısında göstermiş olduğu tepkiler 1920 yılı başlarına kadar devam edecektir. Bu protestolar ve mitingler, Sivas halkının milli duyguları ne kadar yüksek ve mücadeleci bir karaktere sahip olduğunu açıkça göstermektedir.

NEDEN SİVAS?

Milli Mücadele döneminde Sivas'ın taşıdığı önem aslında Anadolu coğrafyası özelinde taşımış olduğu stratejik konumdan kaynaklanmaktadır. Kongrenin toplanması için başka bir yerin değil de Sivas'ın tercih edilmesi tesadüf değildir. Mustafa Kemal Paşa daha Amasya'da iken milli bir kongrenin bir an evvel toplanması için Sivas'ı işaret etmişti. Bu karar son derece mantıklıydı; öncelikle Sivas, ulaşım imkânları bakımından Doğu ile Batı Anadolu arasında olduğu gibi Kuzey ve Güney Anadolu arasında da en elverişli merkez konumundaydı ve çevresinin çok az geçit veren yüksek dağlarla çevrili olması şehrin oldukça güvenli bir bölge haline gelmesini sağlıyordu. Bu az sayıdaki geçitlerin küçük kuvvetlerle dahi tutulması halinde bile Sivas'ın işgale uğraması önlenmiş olurdu. Sivas için en büyük tehlike kuzeyden, Samsun'dan yapılabilecek bir saldırdır ki, o dönemde Sivas'ta bulunan 3.Kolordu derhal Samsun-Sivas hattını kontrol altına alarak muhtemel bir tehlikeyi önlemişti. Söz konusu Kolordu, Mustafa Kemal Paşa'ya bağlıdır, ona sadıktır, yani Milli Mücadele taraftarıdır. Diğer taraftan Sivas'ın Mondros Mütarekesi'nde, ileriki dönemde üzerinde kurulması planlanan bir Ermeni devletine atıf yapmak üzere, adı geçen altı vilayetten biri olması özelliğini ve önemini artırmakta idi. Bu durumun farkında olan Ermeni ve Rum çeteleri, mütemadiyen tahriklerde bulunarak bu düşüncenin hayat bulmasına gayret sarf etmekte idiler. Bütün bunların yanında Sivas, Anadolu'nun merkezinde üstelik hemen her bölgeye telgraf şebekesi ile bağlantısı bulunan bir şehirdi.

KONGRE ÖNCESİ GENEL DURUM

1919 yazında, ülke topraklarının genelinde bir ümitsizlik havasının hâkim olduğunu söylemek mümkündür. Bütün samimi gayretlere ve fedakarlıklara rağmen I. Dünya Savaşı sonunda ortaya çıkan karamsar durum, travmatik bir psikolojinin ortaya çıkmasına yol açmıştı. Türk toprakları dört bir taraftan işgal edilmeye başlanmış, hatta bu karanlık tablo içinde vatanseverlerin gönlünü ve yüreğini aydınlatacak küçük bir ümit ışığı bile kalmamıştır. Bu ümitsiz hava

Doğu Cephesi'nden Sakarya Muharebesi'ne iştirak için Kâzım Karabekir'in gönderdiği 12.Tümen'e bağlı birliklerden bir kısmı 4 Ağustos 1921'de Sivas Hükümet Meydanı'nda.

Sivas Kongresi'ne de aksetmiş, büyük bir devletin mandaterliği altında, hiç değilse bu şekilde milli varlığı ve kimliği sürdürebilme düşüncesini birçok aydın ve devlet adamı paylaşmaya başlamıştır. Böyle bir atmosfer içinde Türk milletinin yeniden onurlu bir duruş göstermesi, hem de bunun millet egemenliğine dayanarak başarılması pek az insanın besleyebileceği bir ümittir. Kongre dolayısıyla Sivas'a gelen delegelere ve bilhassa Mustafa Kemal Paşa ve Heyet-i Temsiliye üyelerine samimi bir konukseverlik gösteren Sivas halkının dahi bu ümide yeteri kadar sahip olduğunu söylememiz mümkün değildir. Aslında yorgunluk, şaşkınlık ve karamsarlık sadece Sivas halkına değil, bütün Türkiye'ye yayılmış ortak bir travmatik psikoloji hali idi.

KAMUOYU OLUŞTURMADA SİVAS KONGRESİ'NİN ETKİSİ

Mondros Mütarekesi'nden sonra ortaya çıkan fiili duruma karşı tepki verme konusunda, toplumun içinde bulunduğu ve uzun yıllar süren savaşların sebep olduğu tahribat oldukça etkili olmuştur. Herhangi bir işgal ve zulüm hareketine maruz kalmamış bölgelerde yeni bir mücadeleye karşı ilgisizlik ortaya çıkmıştır. O günün şartlarında normal karşılanması gereken bu ilgisizliğin birçok sebebi bulunmaktadır. Her şeyden önce yirminci yüzyılın başında Osmanlı Devleti'nin

başından geçen Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı gibi felaketler devletin askeri ve ekonomik açılardan çöküntüye uğramasına yol açmıştır. Art arda yapılan bu savaşlar, manevi açıdan da büyük bir çöküntü yaratmış ve Türk Milleti gelecek endişesine kapılmıştır. Bütün bu ümitsizlik ortamında geleceği için hükümetten güzel haberler bekleyen Türk Milleti'ne, Mondros'un bir siyasi başarı olarak görüldüğü duyurulmuştur. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin kurtuluşunun ancak güçlü bir devletin mandası altına girmekle mümkün olabileceğini savunan bazı aydın kişiler de manda fikrinde birleşerek ve kamuoyunu bu yönde etkilemeye çalışarak yeni bir mücadeleye karşı belirli bir süre de olsa, ilgisizlik yaratmışlardır.

İşte Mustafa Kemal Paşa, Samsun'a ayak bastığı günlerde ülkenin içinde bulunmuş olduğu bu travmatik ve kaotik ortamda, bu şekilde bir halet-i ruhiyeye sahip kamuoyu devralmıştır. Gerçi o sıralarda ülkenin en fazla işgal ve zulme maruz kalmış bölgeleri olan Doğu Anadolu'da Ermenilere, Doğu Karadeniz'de Rumlara, Batı Trakya'da da Yunan istilalarına karşı, özellikle İttihatçıların önderliğinde ilk kurtuluş çabaları, Müdafaa-i Hukuk vb. adlarla kurulan cemiyetler vasıtasıyla gerçekleştirilmeye başlanmıştır fakat, Mustafa Kemal Paşa için asıl önemli mesele, milleti

meydana getiren bütün unsurlara tehlikenin büyüklüğünü anlatabilmek ve mahalli çalışmaların bütün Türk Milleti'nin katılacağı bir Milli Mücadele haline dönüştürülmesini sağlayabilmektir. Bu iki aşamalı hareket, Mustafa Kemal Paşa'nın Milli Mücadelede kamuoyu oluşturmasını zorlaştırmaktadır. Çünkü, Milli Mücadele aleyhinde kamuoyu oluşturmaya çalışan İtilaf Devletleri ve onların yoğun baskılarını sürekli üzerinde hisseden Saray ve İstanbul Hükümeti, gerek Mustafa Kemal'in saltanat ve hilafet düşmanı olduğunu gerekse milli hareketin İttihatçı teşebbüsü olduğu nazariyesini bir antitez olarak kullanacaklardır. Bu sebeple Mustafa Kemal Paşa, bir taraftan gazete, mecmua yolu ile bir taraftan da o günlerde Türk Milleti üzerinde nüfuz sahibi olan eşraf, şeyh, ağa ve kanaat önderleri gibi unsurlar vasıtası ile İstanbul Hükümeti ve İtilaf Devletleri'nin bu tezlerini çürütmeye çalışırken, kongreleri de önemli bir kamuoyu oluşturma aracı olarak değerlendirecektir.

Mütareke'den hemen sonra meydana gelen işgallerin kamuoyunda yarattığı derin infial ile birlikte millet iradesinden doğan bazı milli teşekküller, kurtuluş çareleri aramak, vatan ve milletin istiklalini temin etmek gayesiyle çeşitli kongreler düzenlemişler, doğuda ve batıda genel uyanışı büyük ölçüde sağlamışlardır. Ancak Mustafa Kemal Paşa'nın asıl amacı, yerel faaliyetlerin bir an evvel ulusal bir boyut kazanmasıdır. Paşa'ya göre başarıya ulaşmak ancak Milli hareketi Türk Milleti'ne mal etme azmiyle mümkün olabilecektir. Erzurum Kongresi ile milli birliğe doğru gidişin ilk imtihanı başarı ile verilmiştir. Mustafa Kemal Paşa için bundan sonraki en önemli aşama, Milli Mücadele hususunda Amasya Tamimi ile belirlenen, Erzurum Kongresi ile kabul edilen kararların, bütün Türk Milleti'nin temsilcilerinin katılımı ile meydana gelecek milli bir kongre tarafından kabul edilmesini sağlamaktır. Yani amaç, milli harekete meşruiyet kazandırmaktır. Mustafa Kemal Paşa'ya göre, Erzurum Kongresi doğu vilayetlerini birleştirmiş, muhtelif teşekkülleri bir gaye üzerinde derlemeye hizmet etmiştir. Fakat bu yeterli değildir. Anadolu ve Doğu Trakya'nın birliğini ve beraberliğini temin edebilmek için Sivas'ta bütün vatan adına milli bir kongre toplamaya ve Milli Mücadeleyi, bu kongrenin seçeceği Heyet-i Temsiliye'nin idaresine bırakmaya gerek vardır. Milli hareket ancak bu sayede bütün memleket ve millete şamil bir hale gelebilecektir.

Sivas Kongresi'ne katılmak amacıyla 2 Eylül 1919 akşamı Sivas'a ulaşan Mustafa Kemal Paşa'ya Sivas halkının gösterdiği aşırı sevgi ve tezahürat, Milli Müca-

dele hareketinin Türk Milleti'ne mal edilmesi fikrinin büyük ölçüde gerçekleştirilmiş olduğunun en güzel göstergesi olmuştur. Üstelik, bu büyük sevgi gösterileriyle karşılanan kişi, İstanbul Hükümetine karşı gelmiş bir asi durumundadır.

4 Eylül günü toplanan kongre heyeti, 5 Eylül günü Padişah'a ve Türk Milleti'ne hitaben iki ayrı beyanname yayınlamıştır. Bu beyannamenin nahiye ve köylere kadar duyurulmasının gerekli olduğu üzerinde önemle durulmuş ve kongre heyeti bu hareketle, daha ilk günden itibaren millet adına hareket ettiğini, onun meşru haklarının koruyucusu ve yöneticisi olduğunu kamuoyuna açıkça göstermiştir. Kongrenin ilk üç günü uğraştığı bir diğer mesele de "İttihatçılık" meselesidir. Bazı kongre azaları haklı olarak, Sivas Kongresi'nin hiçbir siyasi fırkaya dayanmadığının, sırf vatanseverlik gayesiyle toplandığının ve Türk vatanının kurtarılmasından başka bir amacı olmadığını yeminle teyit edilmesi lüzumu üzerinde durmuşlardır. Yapılan konuşmalardan sonra kongre çalışmalarının, İttihat ve Terakki Cemiyeti ile bir bağlantısı olmadığını ihtiva eden bir yemin metni hazırlanmış, tek bir üye hariçinde, bütün kongre azaları yemin ederek, İttihatçılık meselesini çözüme kavuşturmuşlardır. Böylece kongrenin ilk üç günü Milli Mücadelede kamuoyu oluşturulmasına büyük ölçüde engel olan unsurlar başarıyla etkisiz hale getirilmiştir. Bundan sonra kongre çalışmaları "manda" meselesi üzerinde yoğunlaştırılmış, fakat manda meselesi de Rauf Bey'in Amerikan Senatosuna bir tahkik heyeti gönderilmesi hususunda yazı yazılması teklifiyle halledilmiştir.

Kongre, Anadolu'da ve Rumeli'de kurulmuş olan bütün milli cemiyetleri, "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" adı altında birleştirerek, tek bir cemiyet haline dönüştürmüş, böylece bütün milli kuvvetlerin bir merkezden idare edilmesi ve milli bir hedefe sevk edilmesi sağlanmıştır.

Sivas Kongresi, bu kongreye esas teşkil eden Erzurum Kongresi kararları üzerinde önemli değişiklikler yapmamış, sadece alınan kararları umumileştirerek milli harekete meşruiyet kazandırmıştır.

Sivas Kongresi'nin yapmış olduğu olumlu çalışmalar neticesinde Heyet-i Temsiliye'nin, Saltanat ve Hilafet makamı ile Türk Milleti'nin geleceğini korumakla yükümlü tek kurum olduğu ilan edilmiştir. Heyet-i Temsiliye'nin milli teşkilatın organizasyonunun sağlanması hususlarındaki kararlılık, memleketin kaderinin iyi bir istikamete yöneltildiğine inanan aydınların harekete geçmelerini sağlamıştır. Çünkü, yurdun dört

bir tarafından Sivas Kongresi kararlarının benimsendiği ve yapılan çalışmaların olumlu karşılandığı hususlarında Heyet-i Temsiliye'ye ve Mustafa Kemal Paşa'ya bağlılık bildiren telgraflar yağmaya başlamıştır.

Sivas Kongresi Milli Mücadelede kamuoyu oluşturulması açısından oldukça önemli bir aşama kat etmiştir. Kısaca diyebiliriz ki, Sivas Kongresi, bu başsız teşkilata ve karargâhsız silahlı mücadeleye kılavuzluk etmek ve düzen sağlamak üzere, emir ve komutayı ele almıştır.

DAMAT FERİD HÜKÜMETİNİ YIKAN ŞEHİR SİVAS

Osmanlı Devleti Mondros Mütarekesi'ni imzaladıktan sonra her yönüyle İtilaf Devletleri'nin etkisi altına girmişti. Özellikle İngilizler Damat Ferid Hükümetine her istediklerini yaptırıyorlardı. Damat Ferid Hükümeti de bu istekleri yerine getirmek adına Anadolu hareketine her türlü zorluğu çıkarıyor, Milli Mücadele liderlerinin faaliyetlerini bütün gücü ile engellemeye çalışıyordu. Hükümet, 29 Temmuz 1919'da aldığı bir kararla Mustafa Kemal Paşa'nın ve Rauf Bey'in yakalanarak İstanbul'a gönderilmesini vilayetlerden istedi, fakat bu kararını ne Erzurum ve ne de Sivas'taki makamlara uygulatabildi.

İstanbul Hükümetine göre, Anadolu'da başlayan harekette İttihatçıların parmağı vardı ve Türk halkının çetecilikten başka bir şey olmayan bu hareketle hiçbir ilgisi yoktu. Masum halkı kandıran ve ülkeyi tehlikeye sürükleyen insanların yakalanarak gereken cezaya çarptırılması gerekiyordu. Hele bir de Sivas'ta bütün Anadolu vilâyetlerinden gelecek temsilcilerin katılacağı bir kongrenin düzenlenecek olması hem İngilizleri hem de İstanbul Hükümetini telaşlandırıyor.

İngilizlere göre mevcut hükümet kendileri açısından en makbul hükümetti. Daha güçlü bir hükümet İtilaf Devletleri'ne ve mütareke şartlarına karşı olabilirdi. Bu sebeple Damat Ferid Hükümetinin 1919 yılı Ağustos ayı itibarıyla yerinde bırakılması gerekiyordu. Bu düşünceler içerisinde olan Damat Ferid Paşa İngilizlerin teşvikiyle, Ali Galip Bey'i Sivas Kongresi'ne engel olmak, özellikle Mustafa Kemal Paşa ve Rauf Bey'i tutuklatmak üzere Elazığ'a vali tayin etti. Bu işi başarabilmesi için Ali Galip Bey'e Sivas Valiliği ile Üçüncü Ordu Komutanlığı da teklif edilmişti.

Ali Galip Bey'in İngilizler tarafından kışkırtılan aşiretlerle birlikte Sivas'ı basacağı haberini alan Mustafa Kemal Paşa çeşitli tedbirlere başvurdu. İlk olarak kolordulara ve vilayetlere gönderdiği telgrafla ihaneti bildirdi ve oralarda gerekli tedbirlerin alınmasını,

halkın durumu Padişah nezdinde protesto etmesini istedi.

Sivas Kongresi'nin 9 Eylül tarihli toplantısında, Padişah'a gönderilmek üzere ultiमतom havasında bir taslak üzerinde tartışıldı. Yazının ana konusu Damat Ferid'in cürümleri ve tarafsız yeni bir hükümetin kurulması idi. Bu taslağın Padişah'a ulaştırılmasına hükümet engel oldu. Hükümetin bu hareketi, Anadolu'da büyük bir tepkiye yol açtı. Hem Ali Galip Hadisesi hem de hükümetin bu tutumu Mustafa Kemal Paşa'nın yeni bir hareket tarzı ortaya koymasına sebep oldu.

Milli Mücadele hareketi Sivas Kongresi sırasında önemli bir dönüm noktasına gelmişti. Erzurum ve Sivas Kongrelerinin kararlarının uygulanabilmesi için milli bir meclisin bir an önce toplanması gerekiyordu ve Hükümet meclisi toplamak konusunda isteksiz davranıyordu. Bu şartlar altında Damat Ferid Hükümetinin artık işbaşından çekilmesi lazımdı. Bu da iyi organize edilmiş bir hareketle gerçekleştirilebilirdi. Bu sebeple Mustafa Kemal Paşa bütün kolordulara, valiliklere ve mutasarrıflıklara ele geçen, Ali Galip Bey ile Dahiliye Nazırı Adil Bey arasındaki yazışmaları "İhanetin Belgesi" olarak göndermişti.

Mustafa Kemal Paşa'nın isteği üzerine XV., XX., XIII. ve III. Kolordu kumandanları 11 Eylül 1919'da Sadarete ortak bir telgraf göndererek, doğrudan doğruya Padişah ile görüşmek istediklerini, aksi taktirde doğacak kötü neticelerden Sadrazam'ın sorumlu olacağını bildirdiler. Kolordu kumandanları aynı gün Padişah'a gönderdikleri telgrafta, Dahiliye Nazırı Adil Bey ile Ali Galip Bey arasındaki yazışmalardan bahsederek bu kabinenin artık işbaşında kalamayacağını, seçimlerin bir an önce yapılarak meclisin toplanmasını istiyorlardı.

Sivas Valisi Reşit Paşa da 10 Eylül 1919'da Dahiliye Nazırı Adil Bey'e gönderdiği telgrafta, Ali Galip'e verilen görevin sebebini anlayamadığını, bunun hayret verici olduğunu belirterek, "Burada Padişah'a isyan etmiş bir kitle mi vardı ki, eşkiyadan mürekkep bir tepid kuvveti göndermeye ihtiyaç görüyorsunuz? Maksud Mustafa Kemal Paşa ile Rauf Bey'i yakalamak ve Kongre'yi dağıtmak ise bu mümkün değildir, bu şekilde hareket etmek vatana ihanet etmek ve Müslümanları birbirlerine kırdırmaktır." diyordu.

Bütün baskılara rağmen Sadrazam Damat Ferid Paşa teklifleri kabul etmediğinden Sivas son bir çareye daha başvurdu. Umumi Kongre Heyeti 11/12 Eylül

gecesi Sadrazam'a bir telgraf çekerek, milletin Padişah'tan başkasına güveni kalmadığı için hal ve istihamlarını ancak ona arz edebileceğini fakat hükümetin buna engel olduğunu belirtti. Bu durum bir saat daha devam ederse millet kendisini her türlü hareket ve icraatında serbest telakki ederek zaten gayri meşru kabul ettiği hükümetle bağlantısını keseceğini ve bundan sonra milletin alacağı durumun yabancı devletler temsilcilerine de bildirileceğini açıkladı.

Anadolu'da başlayan millî hareketin kendi iktidarı için ne kadar tehlikeli olduğunu gören Damat Ferid Paşa, 13 Eylül 1919'da İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiseri Amiral Robeck ile uzun bir görüşme yaptı. Bu görüşmede Damat Ferid, millî hareketin Ankara, Sivas ve Erzurum illerinde sayıları beş yüzü geçmeyen bir avuç subay tarafından başlatıldığını, İstanbul Hükümetine olduğu kadar İtilaf Devletleri'ne karşı da düşmanca davrandıklarını bildiriyor, onları ezmek için İtilaf Devletleri'nin ya bir Osmanlı ordusu gönderilmesine izin vermelerini ya da doğrudan doğruya askeri kuvvet göndererek önemli stratejik noktaları işgal etmelerini rica ediyordu. Amiral Robeck buna verdiği karşılıklı, bunun bir iç savaşa sebep olacağını ve kan dökmekten kaçındıklarını belirterek, Damat Ferid'in Mustafa Kemal Paşa ile görüşmesini ve onu mücadelesinden vazgeçirmesini önermişse de Damat Ferid böyle bir hareket için vaktin çok geç olduğunu söylemişti.

Bunun üzerine Sadrazam Damat Ferid Paşa, İçişleri Bakanı Adil Bey, Harbiye Nazırı Süleyman Şefik Paşa ve taraftarları hazırladıkları bir beyannameyi 20 Eylül 1919'da Sultan Vahdettin'e imzalatarak yayınladılar. Padişah bu beyannameinde milleti giriştiği mücadeleden vazgeçirmeye çalışıyor, ümidini Avrupa ve Amerika'nın yumuşaklığına bağlıyordu. Padişah'ın bu beyannamei istenilen etkiyi meydana getirmedi. Padişah'ın beyannameinden sonra İstanbul'a çekilen Damat Ferid Hükümeti aleyhindeki telgrafların sayısı arttı.

Heyet-i Temsiliye 28 Eylül 1919'da aldığı kararla Ereğli, Bolu, Adapazarı ve İzmit havalisindeki Kuva-yı Milliy'e'nin, Ferid Paşa Kabinesinin devamı halinde İstanbul'a harekete hazır olduklarını bildirmelerini istemiş ve bu şekilde hareket edileceği bölgedeki Kuva-yı Milliye tarafından İstanbul'a iletilmiştir.

Anadolu'daki vilâyet ve mutasarrıflıkların da koldular gibi aynı düşünce etrafında birleşmeleri hem İngilizleri hem de İstanbul'daki yönetimi rahatsız etmeye başladı. Damat Ferid Anadolu'nun baskısını

dan kurtulmak için İngilizleri Eskişehir'e asker sevki konusunda tekrar ikna etmeye çalıştıysa da bunda da başarılı olamadı. İngilizler Anadolu ile barış yolunu seçtiler ve bu politikalarını uygulamak için yeni bir hükümetin kurulması gerektiğini açıkladılar. Nihayet bütün bu baskılara dayanamayan Damat Ferid Hükümeti, 1 Ekim 1919'da istifa etmek zorunda kaldı. Yeni kabineyi Ali Rıza Paşa kurdu. Böylece Millî Mücadele Hareketinin önündeki en önemli engel bertaraf edilmiş oluyordu

ANADOLU KADINLARI MÜDAFAA-İ VATAN CEMİYETİ

Mütareke ile Anadolu'nun birçok bölgesinde olduğu gibi Sivas'ta da istiklâl hızla ve sistemli bir şekilde ulaşmak için; kimi zaman devlet erkânı ve asker tarafından kimi zaman da doğrudan kendi çiftçisi, esnafı, erkeği, kadını tarafından Millî Mücadele hareketine katkı sağlamak amacıyla bazı kuruluşlar teşkil edilmiştir. Sivas'ta kurulan bu dernek ve basın organlarının başında, "Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti" gelmektedir.

Anadolu'da meydana gelen işgallere karşı oluşturulan Anadolu Hareketine Türk kadınları da duyarlı kalmamış ve merkezi Sivas'ta olan "Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti"ni kurmuşlardır. Bu dernek, Sivas Valisi Reşit Paşa'nın eşi Melek Hanım ve arkadaşları tarafından hayata geçirilmiştir. Kuruluşunun hemen ardından Anadolu'nun birçok yerinde şubeleri açılmıştır. Millî Mücadelede Türk kadınının cemiyet hayatında da ne kadar etkili olabileceğini kanıtlayan Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'nin resmi kuruluş tarihi 9 Aralık 1919'dur. Kuruluş yeri olarak da Melek Hanım'ın evi gösterilmiştir.

Derneğin kuruluş esasları ve programı, Türk kadınının yaşanan hadiselerle karşı ne kadar duyarlı olduğunu göstermektedir. Buna göre; Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde birer şube açılacak, Mondros Mütarekesi imza edildiğinde Osmanlı Devleti'nin elinde olan ve çoğunluğunu Müslümanların teşkil ettiği bu bölgeler bir bütün olup birbirinden ayrılamayacak, her türlü işgal ve içişlerine müdahalenin ve özellikle Rumluk ve Ermenilik teşkili amacıyla olan davranışların tamamen karşısında olunacağı ifade edilmektedir.

Sivas'ın Millî Mücadele'ye verdiği desteği en iyi şekilde ortaya koyan Cemiyet üyeleri, işgalleri protesto eden yazılar yazıp şiddetle kınamış, aynı zamanda dünya kamuoyundan da destek almak için çaba göstermişlerdir. Diğer taraftan da Sivas'ın mahallelerine iplik ve kumaş malzemeleri dağıtılarak Sivas kadınları

tarafından cephedeki askerler için çorap, eldiven gibi eşyalar yapılması sağlanmıştır. Hatta yapılan toplantılar sonrasında toplantıya katılan hanımefendilerden yardım toplanıp cephelerdeki askerlerin ihtiyaçları bir nebze de olsa karşılanmaya çalışılmıştır.

Sivas Valisi Reşit Paşa'nın eşi Melek Hanım liderliğinde örgütlenen Cemiyet, çalışma ve faaliyetlerini 30 Haziran 1920 tarihine kadar sürdürmüştür. Bu çalışmalar, Sivas insanının kadını ve erkeği ile vatan savunması fikri etrafında kenetlendiğinin en güzel göstergesidir.

Araf'taki Devlet Adanı

SİVAS VALİSİ REŞİD PAŞA

Kemalettin Kuzucu

Sivas Kongresi'nin aktörlerinden Vali Mehmed Reşid Paşa'nın Kongre çalışmaları sırasındaki etkinliğine diğer makalelerde değinildiğinden bu yazıda onun biyografisi öne çıkarılacak, konu bütünlüğü açısından bazı önemli çıkışlarına değinilecektir. Yazının hazırlanmasında ağırlıklı olarak Filiz Gemici'nin monografik çalışmasından ve Enis Şahin'in makalesinden istifade edilmiştir.

Mehmed Reşid Paşa 1868 yılında Şam'da dünyaya gelmiştir. Annesi Düriye Hanım, babası ise Mektubizâdeler diye tanınan ailenin üyesi olup Mahkeme-i Temyiz Ceza Dairesi üyeliğine kadar yükselmiş bulunan Kazasker İzzet Molla'dır. Bunun kardeşi Baha Molla ise yakın tarihimizin önemli düşünce ve siyaset adamlarından Adnan Adıvar'ın babası Baha Molla'dır. Mehmed Reşid'in çocukluğu ve gençliği İstanbul'da geçmiştir. İlköğrenimini Nuruosmaniye Sıbyan Mektebinde, ortaöğrenimini Soğukçeşme Askeri Rüştiyesinde, yüksek tahsilini Mekteb-i Mülkiye-i Şâhâne'de tamamlayarak 1888 yılında mezun olmuştur. İleri derecede Fransızca bilmekteydi.

ON ÜÇ YIL SÜREN LİSE MÜDÜRLÜĞÜ VE EĞİTİMCİLİK

Reşid Bey, memuriyete bugünkü Danıştay'a karşılık gelen Şûrâ-yı Devlet'in muhakemât dairesinde stajyer olarak başlamış, Temmuz 1890'da uzun yıllar görev yapacağı Maarif Nezaretine girmiştir. 1891'de coğrafya ve Fransızca derslerini de okutmak üzere Serez İdadisi müdürlüğüne atanmıştır. Fakat Kasım ayında görevi Yanya İdadisine nakledilmiş, kimya ve tarih-i umumî dersleri de uhdesine verilmiştir. İki yıl sonra yeniden Serez'e görevlendirilmiştir. Burada ilm-i servet (iktisat), malumat-ı fenniye (fen bilgisi), usûl-i defteri (muhasabe), inşa ve kitâbet (yazma tekniği) derslerini okutmuştur. Sık sık görev yerinin değişmesi ve farklı türlerdeki dersleri okutması, Reşid Bey'in yeteneğiyle alakalı olduğu gibi, aynı zamanda dönemin eğitim politikasındaki arayışı yansıtmakta ve muallim yokluğunu akla getirmektedir.

Mehmed Reşid Bey, 1893 yılında Serez ve Yanya İdadilerinden daha büyük olan Selanik İdadisinin müdürlüğüne getirilmiştir. Burada sadece bir yarıyıl çalışmışken, mesleki kariyerinde yeni bir sayfa açılmış ve 18 Mayıs 1893 tarihinde Trabzon maarif müdürlüğüne atanmıştır. Bir yandan eğitimciliği de sürdürmüş ve Trabzon İdadisinde ahlak ve edebiyat derslerinin yanında farklı dersler okutmuştur. Bir süre sonra muallimlik ve müdürlük görevine üçüncü bir görev eklenmiş, vilayet müstantikliğine (hâkim) seçilmiştir. 1894'te terfian Selanik Maarif Müdürlüğüne atanınca yeniden Rumeli'ye dönmüştür. On sene süren bu görevi sırasında kavânin-i Osmaniyye (Osmanlı kanunları), ilm-i servet, hıfzıssıhha, kitabet-i resmîyye (resmî yazışma dili) ve kimya derslerini okutmuştur. Eğitimcilik vazifesinin yanında, çeşitli tarihlerde Serez ve Drama'da mutasarrıflık vekâletlerinde bulunmuştur. Böylece hem eğitimini aldığı mülkiyeciliğe adım yapmış, hem de ileride yapacağı görevler için deneyim kazanmıştır. Yine bu dönemde, İttihâd-ı Osmani Cemiyetinin Selanik şubesine üye olmuştur. Meşrutiyeti ilan ettirip anayasayı yürürlüğüne koymayı amaçlayan ve adını sonradan İttihad ve Terakki Cemiyeti şeklinde değiştiren örgütün çalışmalarına aktif biçimde katılmıştır.

MAARİFTEN MÜLKİYEYE

Nihayet 1904'ün sonunda Serez mutasarrıflığına asaleten atanmak suretiyle eğitim sahasından uzaklaşarak, mülki idarecilik başlanmıştır. Bir yıl sonra Rumeli Beylerbeyliği payesi verilerek pašalığa yükseltilmiştir. Reşid Paşa'nın Serez'deki yılları Rum anarşizmi ve eşkıyalıkla mücadeleyle geçmiştir. Bu arada İttihadçı muhalefeti güçlenmiş ve anayasal sisteme geçişle ilgili baskılarını yoğunlaştırmıştı. Nihayet 23 Temmuz 1908 günü ülkenin çeşitli yerlerinden Yıldız Sarayına meşrutiyetin ilanını isteyen telgraflar çekilmiştir. Reşid Paşa da Serez halkı namına çektiği telgrafta, ülkeyi parçalanmaya götüren ayrılık hareketlerini dizginleyip Osmanlı kimliğini ihya etmek, imparatorluğu yüceltmek ve Kuran'da belirtilen "ve şâvirhüm fi'l-emr" emrini

pratiğe geçirmek üzere 1876 yılında uygulamaya konulup iki yıl sonra kaldırılan Kanun-ı Esâsi'nin yeniden yürürlüğe konmasını istemiştir. Nitekim bir gün sonra Sultan II. Abdülhamid Meşrutiyet'i ilan etmiştir.

İttihad ve Terakki Cemiyeti, tecrübesizliğini göz önüne alarak iktidarı mevcut Sadrazam Said Paşa kabinesine bırakarak, kendisi anayasayı korumakla görevli bir denetleyici güç olmayı tercih etmiştir. Cemiyet ilk iş olarak liyakatsiz ve eski düzenden yana olduklarını düşündüğü bürokratları değiştirmiş, valiliklere ve kaymakamlıklara İttihad ve Terakki bağlularını getirmiştir. Bu kapsamda Reşid Paşa da terfi ettirilerek 10 Ağustos 1908 tarihinde Edirne valiliğine atanmıştır. On ay sonra ise, merkezi Rodos olan Cezâir-i Bahr-i Sefid valiliğine tayin edilmiştir. 1910 yılının sonlarında, İttihad ve Terakki'nin önemli üslerinden olup bölücü propagandaların yoğun yaşandığı Manastır valiliğine getirilmiştir. Sultan Reşad'ın Haziran 1911'deki üç haftalık Rumeli seyahatinin de önemli duraklarından olan Manastır'da bu ziyaretten sonra karışıklıkların artması üzerine daha dirayetli bir valiye ihtiyaç duyan hükümet, Ankara Valisi Ali Münif Bey'le Reşid Paşa'yı becayiş etmiştir. Bu defa Anadolu'ya mülki amir olarak gidiyordu. Reşid Paşa Yozgat, Kayseri, Kırşehir ve Çorum sancaklarının bağlı oldu-

ğu Ankara'da sınırlı ölçüde altyapı hizmeti üretebilmiş, daha ziyade sosyal sorunlara eğilmiştir. Isıtma sistemleri ilkel ve hijyenden uzak olan hapisanelerin ıslahıyla uğraşmıştır. Savaşların yol açtığı ölümler, kayıplar, açlıklar ve diğer nedenlerin sevkiyle bilhassa Çorum ve Kayseri'de akıl hastalığının yaygınlaştığını tespit etmiş, yerel imkânsızlıklar nedeniyle hastaların İstanbul Bimarhanesi'ne yerleştirilmesini istemiştir. Fakat İstanbul'dan nasihat yollu tavsiyelerden başka bir cevap alamamıştır.

Reşid Paşa 1912 Ekim'inde Ankara valiliğinden ayrıldıktan sonra sekiz ay boşta kalmış, 14 Mayıs 1913 tarihinde Kastamonu valiliğine atanmıştır. Savaş koşulları nedeniyle dernekleşme faaliyetlerinin yoğunlaştığı bu tarihlerde Reşid Paşa Kastamonu Hilal-i Ahmer Cemiyetini yeniden organize ettirmiş ve oylama sonucunda yönetim kurulu başkanlığına seçilmiştir. Ancak bir yıl sonra Amil Çelebi birinci başkan, Reşid Paşa ikinci başkan olmuştur. Reşid Paşa askeri kışlanın inşaatını tamamlamış, halkın gezip dinlenebileceği bir millet bahçesi teşkil etmiştir. 1915 yılında Ermenilerin tehciri uygulaması sırasında Kastamonu'daki Ermenilerin suça bulaşmadıklarını ve dolayısıyla göç ettirilmelerine gerek olmadığını belirttiği için görevden alınmıştır.

Vali Reşid Paşa, eşi Melek Reşid Hanım ve çocuklarıyla.

İTTİHADCIYA İTİLAFCI KIYAĞI

Böylece baştan beri İttihadçı olan Reşid Paşa ile örgütü arasında ilk görüş ayrılığı ortaya çıkmış oluyordu. Paşa hatıralarında, Cemiyet için özelleştireci yaparak, temiz kimselerin iş başından uzaklaştırılmalarını tenkit etmiştir. Bu yönüyle Cemiyetin, boyundan ve huyundan hoşlanmadığı kimseleri azleden yahut sürgüne gönderen Abdülhamid'den farkının kalmadığını kaydetmiştir. Bununla birlikte, İttihad ve Terakki yönetiminin emrini uygulamadığı için görevden azledilen Reşid Paşa, yine aynı hükümetin kararıyla 1916 seçimlerinde aday yapılmış ve Ergani milletvekili seçilmiştir. Yine hatıralarında, Cemiyet ile hükümeti birbirinden ayırması dikkat çekicidir. Ona göre Cemiyetin hükümeti, Cemiyet mensuplarını kolayca feda etmekten çekinmezken, Cemiyet mağdur üyelerinin gönlünü alma uğraşı vermektedir. Nitekim Dâhiliye Nazırı sıfatıyla kendisini görevden alan Talat Bey, Cemiyet lideri sıfatıyla gönlünü almış, onu hem mebusluğa hem de yeni kurulan bankalardan birinin yönetim kuruluna seçirmiştir. Reşid Paşa Meclis-i Mebusân'da yapılan oylamalara katıldığı halde, herhangi bir konuda görüş beyan etmekten uzak durmuştur. Sultan Vahdeddin'in Mondros Mütarekesi'ni müteakip 21 Aralık 1918'de meclisi dağıtmasıyla birlikte açıkta kalmıştır. Bu boşlukta, beş çocuklu ailesinin ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmış, yaşadığı stres nedeniyle kalp krizi geçirmiştir.

Reşid Paşa iktidarda bulunan Hürriyet ve İtilaf Fırkasına muhalif olmasına rağmen, orada bulunan eski bir arkadaşının iltimasıyla ve rahatsızlığı dikkate alınarak 13 Mayıs 1919'da Sivas valiliğine tayin edilmiştir. Kendisini Sivas'a uğurlayan Fırka yöneticileri, "Siz bizim babamızsınız, Sivas vilayetini bu kanaatle elinize verdik" diyerek oradaki partilileri kollayıp aydınlatmasını beklediklerini söylemişlerdir. Onlara "Hay hay" diyerek yola çıkmış, Sivas'a gelişi 11 Haziran'ı bulmuştur. Fakat Sivas valiliği hayli sıkıntılı geçecek ve bu da sağlık sorunlarının ilerlemesine sebep olacaktır. Zira bir tarafta kendisini vazifeye döndüren Hürriyet ve İtilafçılar, diğer tarafta Müdafaa-yı Hukukçular arasında kalacak, memuriyetinin getirdiği sorumlulukla iki tarafı memnun edecek kendince dengeli bir siyaset takip edecektir.

İSTANBUL HÜKÜMETİ İLE MİLLÎ HAREKET ARASINDA

Reşid Paşa Sivas'a geldiğinde vilayetin başlıca sorunu olan eşkıyalıkla mücadele ederek kamu güvenliğini sağlamaya uğraşmıştır. Mevcut kuvvetlerin yetersizliğini görünce İstanbul'dan destek istemiş, fakat talep-

leri sürekli cevapsız bırakılmıştır. İstanbul'un ilgisizliğinin sebebinin kısa sürede çözen Paşa, duygularını anılarına şöyle dökmüştür: "Bu birkaç gün sonra anlaşıldı ki, Mustafa Kemal Paşa meselesi diye İstanbul'da büyük bir dağdağa baş göstermesinden imiş... Benim Dâhiliye Nazırına sesimi duyurmak, vilayet asayiş hakkında Bâbîali'yi aydınlatmak için didindiğim, çırpındığım günlerde meğer o Nazır ve arkadaşları Mustafa Kemal'in kendileri için tehlike teşkil ettiğini sezmişler ve ondan kurtulmak için çareler aramaya başlamışlar imiş. Araya mevki endişesi ve ikbal koltuğundan düşmek korkusu girince, o devletlülerin Sivas vilayetini değil, bütün yurdu unuttukları anlaşılıyordu."

Reşid Paşa'nın İstanbul Hükümeti tarafından atanmış bir Osmanlı valisi olması ve öte yandan aynı hükümetin Sivas'taki kongre çalışmalarını engellemekle görevlendirdiği Elaziz Valisi Ali Galip'le olan eski yakınlığı, ister istemez Paşa hakkında bazı şüpheler doğurmuştur. İşgallere karşı direniş hareketini başlatmak amacıyla Anadolu'ya çıkan Mustafa Kemal Paşa, Amasya'daki programının ardından Erzurum'a giderken 27 Haziran 1919 tarihinde Sivas'tan geçtiğinde ilk durağı şehre on kilometre uzaktaki Numune Çiftliği olmuştu. Kemal Paşa maiyetiyle birlikte çiftlikte mola

Sivas'ta Akdedilen Heyecanlı Bir İctima
İleri, nr. 1278, 27 Ağustos 1919

vermiş, Vali Reşid Paşa kendisini karşılamış ve orada bir süre dinlenmesini istemişti. Reşid Paşa'nın amacı şehirdeki karşılanmanın mükemmel olması amacıyla yapılan hazırlıklar için zaman kazanmaktı. Çiftliğin avlusunda otururlarken, Mustafa Kemal'in daha önce Sivas'a gönderdiği Miralay İbrahim Tali Bey yanlarına gelerek Ali Galip Bey'in kongreyi engellemeye dönük girişimlerinden ve Reşid Paşa hakkındaki izlenimlerinden bahsedince Kemal Paşa şüphelenmiş, derhal ayağa kalkarak, "Çabuk otomobillere ve Sivas'a" diyerek herkesi yola çıkarmıştır. Valinin yolculuğun nasıl geçtiği şeklindeki sorusuna "Sen onu bunu bırak da, Sivas'ta yapılan hazırlıkları anlat: Beni tevkif etmek için kaç kişi bulabildin ve bunları nerede pusuya yattırдың?" şeklinde karşılık verince, mahcup ve mahzun Reşid Paşa'nın dudaklarından sadece "Aman Paşam, bu nasıl söz?" cümlesi düşmüştür. Fakat Kemal Paşa, yine de Vali'nin gönlünü almayı ihmal etmemiştir. Ali Galip meselesi yüzünden duyduğu tereddütlerini anlatarak, herhangi bir pusuya karşı bu tedbiri aldığını söylemiş ve "İhtiyat iyi şeydir. Size de tavsiye ederim ve bu macerayı unutmamanızı isterim!" demiştir. Mustafa Kemal ertesi gün Erzurum'a hareket etmiştir.

Mustafa Kemal Paşa'nın mukaddes gaye için milletle beraber ve daha rahat çalışabilmek için askerlik mesleğinden ve bütün görevlerinden istifa ettiğini bildiren açıklaması Sivas'a ulaştığında Reşid Paşa kaygıya kapılır. Zira Osmanlı Devleti'nin valisi, kendi deyişiyle "memur zihniyeti" dürtüsüyle, kararlı biçimde ilerleyen Mustafa Kemal'in Sivas'a geldiğinde nasıl bir tavır yakınacağını hesaplamak zorundadır. Kemal Paşa daha Sivas'tan ayrılırken merkezden iki, kazalardan da birer kişinin seçilerek Kongre'de Sivas'ı temsil için Erzurum'a gönderilmesini istemiştir. Reşid Paşa, Hürriyet ve İtilaf Fırkasının Sivas yönetiminin baskılarına rağmen Erzurum'a gidecek delegelerin belirlenmesi ve bunların yol paralarının halktan toplanması çalışmalarına engel olmamıştır. Bu tutumunun Mustafa Kemal hareketine dolaylı bir destek niteliği taşıdığı açıktır. Fakat Reşid Paşa'yı asıl yoracak olan gelişmeler bundan sonra başlayacaktır. Mustafa Kemal'in Erzurum günlerinde Bâbîali'nin Sivas üzerinde kurduğu baskı giderek şiddetlenecektir. Reşid Paşa bu baskı karşısında, kimi zaman Sivas'taki güvendiği kimselerle bazen de Mustafa Kemal'le istişare ederek iki tarafı da ürkütmeyecek bir politika geliştirecektir.

Mustafa Kemal'in Sivas'ta bir kongre düzenleyeceği söylentileri duyulunca Dâhiliye Nezareti, bunun doğruluk derecesini sormuştur. Reşid Paşa buna verdiği cevapta Sivas'ta bu konuda bir girişim bulunmadığını, ancak Erzurum toplantısına bütün doğu vilayetle-

Sivas Valisinin Azli
Vakit, nr. 655, 29 Zilkade 1337/27 Ağustos 1919

rinden olduğu gibi Sivas'tan da temsilcilerin gittiğini bildirmişti. Sivas'la ilgili söylentinin mahiyetinin, haberin kaynağından sorulması gerektiğini de eklemiştir. Reşid Paşa'nın, gelişmelerden haberdar değilmiş gibi davranarak bir bakıma İstanbul'u oyalaması veya geçiştirmesi, Anadolu hareketine destekten başka bir şey değildi. Nezaretin Mustafa Kemal'in nerede olduğunu sorgulayan bir başka yazısında onun için "Bey" sıfatını kullanması Reşid Paşa'nın dikkatinden kaçmamış, kendisi de cevabında bu sıfatı tercih etmiştir. Kemal Bey'in maiyetindekilerle birlikte Sivas'tan ayrıldığını, nerede olduklarının başka mercilerden sorulması gerektiğini belirtmiştir. İstanbul'un sonu gelmeyen yazılarına aynı üslupla cevap veren Reşid Paşa, sadece koltuğunu korumak için yaşayan Dâhiliye Nazırı Adil Bey'in, hükümetin hiçbir yeri görmeyen kapalı odasından yağdırdığı emirleri yerine getirmeyi, hele hele Mustafa Kemal'in görüldüğünde derdest edilerek İstanbul'a gönderilmesi emrine uymanın, "delilik, hem de zır delilik olacağını" anılarında ifade etmiştir.

Erzurum toplantısının başarılı biçimde sona ermesinden sonra Sivas hazırlıklarının başlamasıyla birlikte Reşid Paşa'yı yine güçlükler beklemekteydi. Reşid Paşa, misafirler için resmi karşılama yapılmayacağını belirtmiş olmakla birlikte şehirde yapılan hazırlıklara da göz yummuştur. Kongre için İdâdi binasında yürütülen hazırlıklar sırasında eski Sivas Milletvekili Rasim Bey'e; "Koskoca mektebini kongre için döşeyip süslüyorsunuz. Ben haberim yokmuş gibi davranıyorum. Fakat o mektebi benden resmi bir kâğıt ile isteseydiniz red cevabı verirdim" diyerek desteğini ima etmiştir. Vali Bey'in risk alarak, yetkilerini Anadolu hareketi lehinde kullanmasını Mustafa Kemal Nutuk'ta yâd edecek, III. Kolordu Komutanı Selahaddin Bey'in kongre temsilcilerinin yerleştirilmesini, binanın ve salonun hazırlanmasını ve diğer tedbirlerin alınmasını Vali Paşa'nın desteğiyle yaptığını belirterek hakkını teslim edecektir.

Kongre tarihi yaklaştıkça Reşid Paşa'nın tedirginliği artmaktaydı. Dâhiliye Nezaretine gönderdiği 14 Ağustos tarihli yazısında, Erzurum heyetinin Sivas'a geleceklerinin haber alındığını bildirmiş, bununla birlikte kongreyi engelleme ve haklarındaki tutuklama emrini uygulamanın imkânsızlığından söz etmiştir. Bu sırada İstanbul'daki Fransız Kuvvetleri Başkomutanı General Franchet d'Esperey'in emriyle Sivas'a gelen Binbaşı Brunot'un tehditleri Reşid Paşa'yı yeni bir kaygıya, hatta korkuya sevk eder. Brunot, Mustafa Kemal Paşa'nın Sivas'a gelmesi ve kongre toplamaya kalkışması halinde şehri işgal edeceklerini açıkça bildirir. Reşid Paşa meseleyi Rasim Bey'e açar, o da Mustafa Kemal'in haberdar edilmesini önerir. Nitekim Mustafa Kemal'e gönderdiği telgrapta, Fransız planlarından bahsederek gerekirse kongre toplantısının başka bir yerde yapılmasını, Sivas'tan vazgeçilmesini ister. Mustafa Kemal Paşa ise Fransız tehdidinin blöften ibaret olduğunu belirterek korkulup ümitsizliğe düşülmesini öfkeyle karşılar. Sivas'ın işgalinin kolay olmadığını, Brunot'un tehditlerinin dikkate alınmamasını ve halkın maneviyatının düşmesine izin verilmemesini ister. Reşid Paşa bu cevap karşısında pişmanlık hissederken Kemal Paşa'nın kararlı ve korkusuz ifadeleri, ona olan hayranlığını ve güvenini bir kat daha artırır. Birkaç gün sonra 15. Kolordu Kumandanı Kazım Karabekir Paşa'dan gelen "Milletimiz istiklalini ve varlığını ne pahasına olursa olsun kurtarmaya karar vermiştir. Bu cereyana tabi olmayanlar, yok olmaya mahkûm olacaklardır." içerikli yazı üzerine daha rahatlar. Bu defa valilik sorumluluğuyla Dâhiliye Nezaretine telgraf yazarak, Kemal Paşa'yı Sivas'ta kongre toplamaktan vazgeçirmek için çok uğraştığını fakat başarılı olamadığını dile getirir.

Tutuklama emrini de kan döküleceği ve bunun işgalere yol açacağını ileri sürüp bu konuda sorumluluk kabul edemeyeceğini belirterek reddeder. Gerekirse görevden ayrılmaya hazır olduğunu da ekler.

Hatıralarında anlattığına bakılırsa, Reşid Paşa, hükümete "yapamam, gücüm yetmez" demeyi gururuna yediremiyordu ve aslında istifa konusunda da samimi değildi. Zira istifasının Mustafa Kemal hareketine zarar vereceğinin farkındaydı. Bununla birlikte İstanbul Hükümeti nezdinde güven kazanmayı da başarmıştır. Kendisine güveni açıkça ifade eden Nezarete yazdığı teşekkür telgrafında, müstakbel Sivas Kongresi'nin Erzurum'daki toplantıyı tamamlayıcı mahiyette olduğunu ve esasında vatanın bütünlüğüne zarar verecek bir teşebbüs değil, bilakis memleketin parçalanmasını önleyici bir girişim olarak gördüğünü bildirmiştir. Fakat bu cevap, daha bir gün önce kendisine güven duyduğunu ifade eden Adil Bey'i kuşkulandırmış, Vali'nin itiraz etmeye başladığı kanısını uyandırmıştır. İstanbul Hükümeti bundan sonra baskısını daha da arttırmıştır. Buna karşılık Vali Paşa düşüncesinden geri adım atmamış, gerekirse görevden alınması yönündeki talebini yinelemiştir.

Nitekim 27 Ağustos tarihli gazetelerin bir kısmında Reşid Paşa'nın görevden alındığı duyurulmuş, bazı gazeteler onun tehcir kararı sırasında vali bulunduğu Kastamonu'da Ermenileri kolladığını hatırlatarak hükümeti ve halkı kışkırtıcı haberler yazmaktan geri durmamışlardır. Reşid Paşa haberi okuyunca şaşırarak beraber, geçim kaygısından ötürü endişeye kapılmaktan da kendisini alamamıştır. Bununla birlikte kendisine yapılmış resmi bir tebliğ bulunmadığından haberin doğruluk derecesini sormuştur. Dâhiliye Nezareti ise göreve devam etmesi gerektiğini belirtmiştir. Reşid Paşa konuyu netleştirmek için, nezaretin haberi tekzip etmesini istemiştir. Fakat ilerleyen günler, haberin söylentiden ibaret olmayıp İstanbul Hükümetince yürütülen gizli bir planın basına sızmasını örtbas etmeye yönelik bir girişim olduğunu gösterecektir. Plana göre, öncelikle Reşid Paşa görevden alınacak, Elaziz Valisi Ali Galip eşkiya takibi bahanesiyle Malatya'ya gelerek buradan toplayacağı silahlı Kürtlerle Sivas'a baskın düzenleyip Kongre'yi dağıtacak ve temsilcileri tutuklayacaktı. Ali Galip'e, görevi kabul etmesi halinde Sivas Valiliği ve 3. Kolordu Komutanlığı vad edilmiş, ikna olması için Şeyhülislam Sabri devreye sokulmuştu. Ali Galip ise, rütbesinin iki kat yükseltilmesi ve gerekli masraflarının karşılanması şartıyla kabul edeceğini belirtmişti.

Eylülün başına kadar vaziyeti bir şekilde kurtarmış

olan Reşid Paşa, heyet Sivas'a geldiğinde nasıl davranacağını hesaplamaya koyulmuştur. O günlerdeki ruh halini anılarına şöyle yansıtacaktır: "Erzurum yolcularını karşılama törenine katılacak mıydım, katılmayacak mıydım? Sürüden ayrılmak hem toplumun dikkatini çeker hem de Kemal Paşa ve arkadaşlarının güvenliklerini sağlama konusu benim kontrolümden çıkabilirdi. Sürüye katılmak ise İstanbul Hükümetine açıktan açığa muhalefet etmek olurdu. Uzun uzun düşündüm. Kalbim ve vicdanım ıstıraptan adeta ter içindeydi, kalbim bunalıyordu. Hislerim misafirleri güle güle karşılamayı gerekli kılıyor, bilincim ise merkezi hükümetle bu kadar açık bir biçimde muhalefete geçmek konusunda beni zorluyordu. Karşımda iki şık duruyordu: Hükümetin bir valisi olarak törene katıldığım takdirde Bâbüali'yi gücendirmiş olacağıma göre, karşılamaya çıkacak halk arasında görünmemek... Ancak hayatlarını vatanın hayrına ve milletin istiklaline adanmış Mustafa Kemal ve arkadaşları gibi büyük insanları karşılamamak gibi bir küçüklüğün ebedi azabından ve utancından kurtulmak için törene gitmek... Nihayet şu kararı aldım: Karşılamaya hem çıkmayacak hem çıkacaktım."

Nihayet kendisini rahatlatacak bir çözüm bulan Reşid Paşa, karşılama işini ortalıkta pek görünmeden yapacaktı. Misafirler 2 Eylül 1919 Salı akşamı, Kılavuz Tepesi'nden coşkun kalabalığın arasından geçerek şehre doğru ilerleyinceye kadar gelişmeleri konağın seyreden Reşid Paşa, misafirlerin Sultani'ye yaklaştıklarını öğrenince konaktan ayrılmış, önceden planladığı üzere Kemal Paşa, otomobilden indiği sırada okulun kapısında hazır bulunmuştur. Heyete "Hoş geldiniz!" dedikten sonra, vakit geçirmeden ve dikkat çekmeden konağa dönmüştür. Valinin tedirginliği dikkatinden kaçmayan Mustafa Kemal Paşa ruh halini, Erzurum eski mebusu Raif Efendi'ye, "Diplomat Vali, şehir dışında bizi karşılasa işine elvermeyecek, mektep kapısına gelmese bizi gücendirecek, ne yaparsın?.. Haksız değil. Henüz bizim mi İstanbul'un mu ağır basacağını kestiremiyor." şeklinde tarif etmiştir. Bununla birlikte Reşid Paşa akşam yemeğinde heyetle birlikte olmuş ve Mustafa Kemal'le kısa bir sohbet bile etmiştir. Kemal Paşa'nın "Binbaşı Brunot nerede? Bizi tutuklamak için düzen almakla mı, yoksa Sivas'ı basmak ve ele geçirmek için ordu getirtmekle mi uğraşıyor?" sorusuna Vali, "Malatya'ya doğru kaçmakla meşgul" şeklinde cevap vermiştir. Kemal Paşa, "Brunot belki bir gün Sivas'a gelmek için bizden izin istemeyi bile düşünecek, hatta bizden olduğunu iddia etmeye ve kanıtlamaya çalışacaktır." diyerek, bir kez daha Vali'nin gönlünü fethetmiştir. Mazhar Müfid'in anlattığına bakılırsa, Mustafa Kemal, Vali'nin daha

çok kendisine taraftar olduğunu hissetmekteydi. Müfid Bey de Reşid Paşa'yı Rumeli'deki vazifesinden tanıdığını, Serez Mutasarrıfı iken Meşrutiyet'in ilanı için ilk telgrafı onun çektiğini, şimdi de Milli hareketten ayrılmayacağını düşündüğünü ifade etmiştir. Reşid Paşa sorumluluk gereği gelişmeleri ertesi gün Dâhiliye Nezaretine rapor edecek, Kemal Paşa heyetinin geldiğini, halkın yoğun ilgisiyle karşılandıklarını ve Kongre'nin yarın toplanacağını yazacaktır.

3 Eylül günü Bâbüali, sözünü geçiremediğini düşündüğü Vali'yi azletmeye karar verir. Adil Bey yukarıda belirtilen gizli planı uygulamaya koymak için harekete geçer. Ali Galip'e Sivas valiliğine atandığı bildirilir ve derhal oraya gitmesi emredilir. Reşid Paşa'ya azledildiğine dair bilgi verilmediği gibi, Galip de yetkisini ve makamını sağlama almak için Padişah'ın atama iradesini ister. Bunun üzerine ertesi gün, yani 4 Eylül tarihinde Ali Galip'in Sivas Valiliği ve 3. Kolordu Komutanlığına tayininin kesinleştiğini gösteren padişah iradesi gönderilir. Reşid Paşa'ya görevden el çektilirdiği anlamına gelen Meclis-i Vükelâ kararı ve Sultan Vahdeddin'in iradesi aynı gün gazetelerde yayımlanır. Fakat Mustafa Kemal Paşa'nın gücünü bilen Ali Galip, Bâbüali'nin teşvik ve desteklerine rağmen Malatya'dan öteye geçmeye cesaret edemez. Kongre çalışmaları başlamasına rağmen hareket tarihini erteler. Hatta Kemal Paşa'nın yolladığı güçler Ali Galip'i 10 Eylül'de Malatya'da sıkıştıracaklar, ancak Galip ve maiyeti Halep'e firar edeceklerdir.

Sivas valiliği ve mevki komutanlığına Ali Galib'in atanmasıyla ilgili haber Tasvir-i Efkâr, nr. 2833, 8 Zilkade 1337/4 Eylül 1919

İKİLEMEN KURTULUŞ, MİLLÎ MÜCADELE'YE TAM DESTEK

Bu sonuç Ali Galip'in kaybetmesinden ziyade İstanbul kumpasının çökmesi bakımından manidardır. Öte yandan Ali Galip komplosunun, Reşid Paşa'nın İstanbul Hükümetinden yüz çevirip Mustafa Kemal Paşa'nın safında yer aldığı netleştirilmesi bakımından hayırlı bir netice doğurduğu söylenebilir. Nitekim Ali Galip'in kaçtığı haberi üzerine Mustafa Kemal Paşa, Vali'yi harekete geçirmiş ve kendisini azleden Nazır'a yaptığı işin hainlik olduğunu bildiren bir telgraf göndermesini istemiştir. O anki halini anılarında, "Ne yalan söyleyeyim, işlerin iç yüzünü henüz öğre-

nip görevden azledilmemi yeni haber aldığım için sıkıntılıydım. Kemal Paşa'nın emrini tam bir keramet saydım. Dâhiliye Nazırına yüreğimdeki gücenikliği dökmek istedim" şeklinde açıklayan Reşid Paşa, Adil Bey'e hitaben sert ifadelerle dolu şu metni kaleme almıştır: "Verdiğiniz emir ve Galip Bey'in üstlendiği görev doğrusu bende şaşkınlık yarattı. Bir taraftan bendenizin görevden alındığının aslı olmadığını tebliğ ile şahsımı aldatıp büyük bir sıkıntıya sevk ediyorsunuz, diğer taraftan Müslümanları birbirine kırdırmak için canice tertiplerde bulunuyorsunuz. Sizi bu tertiplere yönelten sebep nedir, anlamıyorum. Burada padişahına isyan etmiş bir kitle mi vardı ki, bastırmak için eşkiya gücü göndermeye ihtiyaç duyuyorsunuz? Daha önce de ifade ettiğim gibi, vilayette asayişe zarar veren en ufak bir hareket yoktur. Maksadınız Kemal Paşa ile Rauf Bey'i tutuklamak ve Kongre'yi dağıtmak ise, buna da imkân yoktur. Halk arasında kavgı çıkarıp memleketi ateşe atmak vatana ve millete karşı ihanet değil midir? Bendeniz öyle anlıyorum ki, makam hırsı ile gerçeği göremiyorsunuz ve hakikati söyleyenleri sevmiyorsunuz. Memleketi felakete sürüklüyor, bilekrek ya da bilmeden düşmanın ekmeğine yağ sürüyorsunuz. Şu durumda artık size itimadım kalmamıştır. Bugüne kadar her sorumluluğu şahsen üstlenerek işleri idare ettim. Fakat bu dakikadan itibaren bendeniz burada vali iken, Harput ve Malatya Müslümanlarının Sivas Müslümanlarıyla ve buradaki Hıristiyan ve yabancı unsurlarla çatışmaları gibi hazin ve kanlı bir manzaraya tahammül edecek kadar vicdansız olmadığımıdan buna izin vermeyeceğim. Bu konudaki sorumluluğun da tamamen size ait olduğunu arz ederim."

Kongre'nin halka açık olarak 12 Eylül'de toplanan son oturumunda Vali Reşid Paşa'ya ve Kolordu Kumandanı Selahaddin Bey'e açıkça teşekkür edilmiştir. Aynı

Sivas valiliğine Ali Galib'in atanmasıyla ilgili gazete haberi İkdâm, nr. 8107, 8 Zilkade 1337/4 Eylül 1919

gün Dâhiliye Nazırı Adil Bey, “Sivas Vali-i Sâbıkı Reşid Paşa Hazretlerine” hitabıyla başlayan telgrafında, valinin verilen emirleri yerine getirmeyip Sivas’ta kongre toplanmasına müsaade ettiği için azledildiğini, yerine Ali Galip’in atandığını yazmıştır. Ancak azline dair ortada resmi bir belge veya karar yine mevcut değildi. Mustafa Kemal Paşa Reşid Paşa’ya, görevden alındığına dair padişah iradesinin resmen tebliğini istemesini söylemiştir. Reşid Paşa resmi kararı istemiş fakat cevap alamamıştır. Bunun üzerine Kemal Paşa, Vali’den görevine devam etmesini istemiştir. Reşid Paşa da öyle yapmıştır. 14 Eylül’de yayına başlayan İrade-i Milliye gazetesinin Valilik Matbaasında basılmasına izin vermiştir. İstanbul ile Anadolu ilişkilerinin kopma noktasına geldiği bu süreçte diğer gelişmelerin de etkisiyle Damat Ferid Paşa hükümeti istifa ederek yerine milli harekete karşı daha ılımlı bulunan Ali Rıza Paşa kabinesi kurulunca, Sivas kamuoyunun ve Mustafa Kemal Paşa’nın yoğun telgrafları neticesinde Reşid Paşa, Sultan Vahdeddin’in 11 Ekim tarihli iradesiyle görevine iade edilmiştir.

STRESİN SAĞLIĞINI BOZMASI VE SİVAS’A VEDASI

Mustafa Kemal Paşa’nın Salih Paşa ile görüşmek üzere Amasya’da bulunduğu günlerde, Reşid Paşa’ya kısa süreli sıkıntıya sevk eden bir hadise daha yaşanmıştır. Şeyh Recep Kamil’in başını çektiği bir grup 18 Ekim günü postaneyi basarak Saraya ve Bâbiâliye, padişaha bağlılık bildiren telgraflar göndermişlerdir. Durumun önemsizliği anlaşılınca Reşid Paşa rahatlamıştır. Mustafa Kemal ve kafilesi 18 Aralık 1919 tarihinde Sivas’tan ayrılırlarken Reşid Paşa’ya misafirperverliklerinden ve katkılarından dolayı telgrafla teşekkür etmiştir.

Reşid Paşa Kongre sınavını başarılı bir şekilde geçmiş olmakla birlikte, yaşadığı stresin sağlığı üzerinde ne derece tahribat yaptığı kısa süre sonra anlaşılacaktı. Reşid Paşa bundan sonra Ankara’dan gelen talimatlara bağlı kalmış, mart ayında mebus seçimlerini yapmış ve seçilenleri Ankara’ya uğurlamıştır. Kendisi de Kozan’dan milletvekili seçilerek 23 Nisan 1920 günü açılan Türkiye Büyük Millet Meclisinin üyesi olmuştur. Ancak Sivas valiliğine devam etmesi, milletvekilliği ile başka bir devlet görevinin aynı anda yürütülemeyeceği yönündeki kanuna ters düştüğünden, 27 Eylül tarihinde milletvekilliğinden istifa etmiştir. Yorucu geçen son bir yıl hastalığının ilerlemesine sebep olmuştur. Tabiplerin tavsiyesi ve kendi tercihi ile, 16 Ekim 1920 tarihinde iklimi daha yumuşak bir yer olan Kastamonu valiliğine tayin edilmiştir.

Reşid Paşa’nın kızı Nimet Paşakay’ın, babasının Sivas’tan ayrılış gerekçesi, taşınmaları ve Kastamonu’daki ilk ayları hakkında anlattıkları önemlidir. Buna göre Kongre sırasındaki hadiseler, taşıdığı büyük sorumluluğun hasta kalbi üzerindeki ağır baskısı, Reşid Paşa’yı yatağa düşürmüştü. Hükümet de onun tayin isteğini reddetmemiştir. Sivas’tan ayrıldıkları gün eşraf ve ahali konağın önünde toplanmıştı. Paşa’yı kenara çeken bir grup, İstanbul Hükümetine bağlı eşkiyaların yollarını keseceklerini haber aldıklarını, bu yüzden taşınmayı ertelemesini istemiştir. Fakat Paşa, ne pahasına olursa olsun yola çıkacağını söylemişti. Durumu öğrenen Ermeni Yetimevinin Amerikalı müdürü otomobili ile gelip Ankara’ya kadar kendi aracı ile gitmelerini teklif edince Paşa bunu geri çevirmemiştir. Yolda gerçekten de iki tepe arasındaki bir geçitte, silahlı bir gruba rastlamışlar, Reşid Paşa’nın şoförü uyararak hızlanmaları üzerine baskından kurtulmuşlardır. Ankara’ya vardıklarında Reşid Paşa başta Mustafa Kemal olmak üzere bazı ziyaretlerde bulunmuş, ertesi gün de Kastamonu’ya hareket etmişlerdir.

KASTAMONU GÜNLERİ, HASTALIĞININ İLERLEMESİ VE VEFATI

Reşid Paşa, gazeteler yoluyla Kastamonu halkına seslenerek, istek ve dilekçelerini resmi işlemlerden geçirmek için beklemeden, bizzat valilik makamına ulaştırmalarını bildirmiş, bu konuda memurlara da talimat vermiştir. Eğitimci geçmişi nedeniyle okulları teftiş ederek sorunlarını çözmeye çalışmıştır. Yoksullukla mücadeleye katkı için eşi Melek Hanım’la birlikte yardım cemiyetlerine üye olmuş, kampanyalar düzenlemiştir. Fakat ilerleyen hastalığı hareket kabiliyetini kısıtlamıştır. Doktorların istirahat tavsiye etmeleri üzerine, yerine vekil bırakarak Karadeniz sahilindeki İnebolu’ya taşınmıştır. Fakat hava değişikliği sağlığı üzerinde olumlu tesir meydana getirmemiş, yatağa ya da koltuğa mahkûm olmaktan kurtulamamıştır. Kızının deyimiyle “hastabakıcı” haline gelen Melek Hanım, Paşa’nın iğnelerini bizzat yapıyor, diyet yemekleri hazırlıyordu. Reşid Paşa istirahat için geldiği İnebolu’da iki ağır hadiseye tanık olmuştur. Birincisi Rum bombardımanıdır. İnönü’deki başarısızlığın intikamını almak isteyen Yunanlılara ait Kılıç ve Panter gemileri 9 Haziran 1921 tarihinde İnebolu Limanı’na gelmiş, karaya çıkan iki subay Mondros Mütarekesi hükümlerine istinaden iki saat içerisinde askeri makamların ve halkın elindeki silahlarla telgraf makinelerinin ve limandaki teknelerin teslimi, askerlerin şehri terk etmeleri konusunda nota vermişlerdi. Reşid Paşa olayı duyar duymaz, hastalığına ve raporlu bulunmasına rağmen hükümet binasına giderek An-

kara ile temasa kurmuştur. Ankara’nın Yunan notasının reddedilmesi ve her türlü saldırıya ateşle karşılık verilmesini emretmesi üzerine kasabanın boşaltılmasına, önemli evrak ve diğer malzemelerin daha iç kesimde ve güvenli bir yer olan İkiçay mevkiine taşınmasına karar verilmiştir. Paşa bir yandan kağıt arabasıyla ailesini taşıırken, diğer yandan Liman Reisi aracılığıyla Yunan komuta heyetine cevap göndermiş, İnebolu’nun silahsız bir şehir olduğunu, devletlerarası hukuka ve insaniyete aykırı bir bombardıman yapılması halinde, canı yanan Türklerin burada yaşayan Rumlara zarar vermeleri tehlikesi bulunduğunu bildirmiştir. Fakat Yunanlıların kararı değişmemiş, iki saat tamamlandığında bombardımana başlamışlardır. Türk kuvvetleri eski toprakları karşılık vermişler, Yunan zırhlıları beklemedikleri bu direniş karşısında çekilip gitmişlerdir. Reşid Paşa’nın İnebolu’da oturduğu günlerde meydana gelen diğer üzücü hadise, komşularının evinde zuhur eden yangının kendi evlerini de sıçramasıdır. İtfaiyeciler hasta olan Reşid Paşa’yı üst kattaki odasından bir koltuk yardımıyla güçlükle kurtarabilmişler, Melek Hanım ve çocukları ise hizmetçilerin yardımlarıyla dışarı çıkarılabılmışlardır. Aile bir süre hastanede tedavi görmüştür.

Reşid Paşa, sağlığından ümidini kestiği için Kastamonu’ya dönemeyeceğini dile getirerek emekliliğini istemiş ve 3 Ağustos 1921 itibarıyla emekli olmuştur. Otuz iki yıllık devlet hizmeti karşılığında 4.245 tekaüt maaşı bağlanmıştır. Hastalık günlerinde Rauf Bey, Cevad Paşa, Yakup Şevki Paşa, Mürsel Paşa ve Cemal Paşa ile Kara Vasıf gibi etkili siyasiler kendisini ziyaret etmişlerdir. Reşid Paşa bir yandan da hatıralarını yazmaya çalışmıştır. İstanbul’un 6 Ekim 1922’de işgalden kurtulması üzerine Paşa ve ailesi aralık ayında İstanbul’a taşınarak kiralık bir eve yerleşmişlerdir. Hastalığı, İstanbul’a gitmek için bindikleri vapura sedye ile binecek kadar ilerlemiş durumdaydı. Nihayet 14 Nisan 1924 günü vefat etmiş ve Bayezid Camii avlusuna defnedilmiştir. Cumhuriyetin ilanını öğrenince çok sevinmiş, fakat rejimin faziletlerini görememiştir.

REŞİD PAŞA’NIN ŞAHSİYETİ

Mazhar Müfit Kansu, Reşid Paşa’nın uzun boylu, cüseli, uzun siyah sakallı, çok iyi kalpli olduğunu, vatani için her şeyini feda edebilecek bir karakter taşıdığını kaydetmiştir. Nurettin Peker, onun kibirli ve heybetli görüntüsünün altında alçak gönüllü, nazik ve adil bir kişilik yattığını belirtmiştir. Kızı Nimet Paşakay ise babasının, kimseyi kırdığına, sesini yükselttiğine tanık olmadığını; daima nazik, hoşgörülü, merhametli, herkese karşı sevgi dolu, eşine karşı saygılı bulundu-

ğunu belirterek, her türlü anlaşmazlığı uyum içinde çözmeyi tercih ettiğini, sertlikten hoşlanmadığını, vatanını ve milletini çok sevdiğini yazmıştır. Paşa'nın görev yaptığı yerlerin ahali tarafından sevilip sayılan bir kişi olduğuna misal teşkil etmesi bakımından Ankara valiliği sırasında yaşadığı ilginç hadiseyi burada nakletmek isabetli olabilir. Reşid Paşa adaların İtalyan ve Rum saldırılarına uğraması üzerine Rodos Belediye Başkanından "Burası ihtilal etti... Ahali sakinleşmiyor..." şeklinde bir telgraf almış, fakat kendisinin Ankara Valisi bulunduğu için elinden bir şey geleceğini belirtmiştir. Paşa'nın yine Ankara'dayken, Beypazarı kaymakamı hakkında yapılan bir şikâyet dosyasında ismi geçtiği için uyarı alması dışında, memuriyeti boyunca şikâyete muhatap olduğu vaki değildir.

KÜLTÜRLÜ VALİNİN ENTELEKTÜEL EŞLERİ

Reşid Paşa'nın başından, birincisi Mülkiye Mektebi'nden hocası olan Ahmet Cevdet Paşa'nın kızı Emine Semiye Hanım'la, ikincisi Rodos'ta iken Melek Reşid Hanım'la olmak üzere iki evlilik geçmiştir. Birinci eşinden bir oğlu, ikincisinden iki erkek üç kızı dünyaya gelmiştir. Hanımlarının her ikisi de kendisi gibi entelektüel ve sosyal kadınlardı. Emine Semiye Hanım, Meşrutiyet'in ilanından önce Selanik'te basılmakta olan Mütalaa gazetesinde Balkanlardaki gelişmeler ve güncel politik olaylar hakkında makaleler neşretmiştir. Bunlar daha sonra Selanik Hatıraları adlı kitapta toplanarak basılmıştır. Reşid Paşa'nın ikinci eşi Melek Reşid Hanım da cemiyet sorunlarıyla alakadar olmuştur. Kastamonu valiliği sırasında kocası Hilâl-i Ahmer'i örgütlerken, kendisi de bazı cemiyetlerin kadınlar şubesinin başına geçmiştir. Bunlardan Cemiyet-i Hayriye-yi Nisvâna üye kadınlar, hastaneler için yatak takımı ve benzeri ihtiyaç maddeleri toplarken Melek Hanım da 20 takım iç çamaşırı, gömlek, entari, hırka, ayakkabı ve takke bağışlamıştır. Hilâl-i Ahmer Cemiyetine de para yardımında bulunmuştur. Melek Hanım Türk kadınlarının Milli Mücadele'ye katılımını sağlayan ve merkezi Sivas'ta bulunan Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyetinin kurucularındandır. Kongre'nin akabinde faaliyete başlayan Cemiyet kısa sürede güçlenerek muhtelif şehirlerde şubeler açmıştır. Düşman işgallerini kınamak için İtilaf Devletleri'nin temsilcilerine ve eşlerine, zaman zaman da İstanbul hükümetine protesto telgrafları çekmiştir. Türk ordusuna destek amaçlı kermesler ve toplantılar düzenlemiştir.

Reşid Paşa vefat ettiğinde çocuklarının hepsi bekâr ve işsizdi. Geçim sıkıntısına düşen aile, Paşa'nın emekli-

lik maaşından faydalanabilmek için müracaat etmiş, neticede kendilerine dul ve yetim aylığı bağlanmıştır. Aile bir süre sonra daha küçük bir eve taşınmıştır. Reşid Paşa'nın Bursa'da ikamet etmekte olan eski dostu Ali Said Paşa'dan davet almaları üzerine, Melek Hanım ve çocukları biraz da üzüntüden uzaklaşabilmek için Bursa'ya gittiklerinde Mustafa Kemal Paşa ile karşılaşmışlar, kendilerini tanıtmaları üzerine Paşa onları akşam yemeğine davet etmiştir. Sohbetinde Melek Hanım, tek isteğinin, çocuklarının iyi bir eğitim almaları olduğunu söyleyince Kemal Paşa, "Reşid Paşa'nın çocuklarını okutmak boynumuzun borcumuzdur." diyerek yaveri Rusuhi Bey'e talimat vermiştir. Çocuklar parasız yatılı olarak liselere yerleştirilmişlerdir. 1927 yılında da aileye vatani hizmet aylığı bağlanmıştır. Aile, Soyadı Kanunu'yla önce Ronabar soyadını almış, daha sonra Yularkıran'a dönüştürmüş, nihayet Lagaş soyadında karar kılmışlardır.

SONUÇ

Mehmed Reşid Paşa'nın kongre sırasındaki tutumunun toplantıyı kolaylaştırdığı ortadadır. Konumu nedeniyle zaman zaman kararsızlık yaşamasına ve endişeye kapılmasına rağmen, Milli Mücadele lehine faydalı hizmetler verdiği kesindir. Sürecin başından itibaren gelişmeleri bilmezden gelerek Mustafa Kemal'e dolaylı destek vermesinden, delegelerin ağırlanması ve binanın Kongre için düzenlenmesindeki yardım ve katkıları aşikârdır. Özellikle Ali Galip olayı sırasında İstanbul'dan yana tavır sergilemesi durumunda, milli hareketin büyük darbe yemesi, Kongre'nin ertelenmesi kaçınılmazdı. Kongredeki rolünü en iyi açıklayanlardan birisi Vehbi Cem Aşkun'dur: "Reşid Paşa'nın o tarihlerde Sivas Valisi bulunuşu, bir bulunmaz talih eseridir. Eğer o temiz ve anlayışlı vali bulunmasaymış, mutlaka Sivas büyük ve çirkin olaylara sahne olmak istidadındaymış. O, yüksek zekâsı, derin anlayışı ile bu hareketin büyüklüğünü idrak ederek gerek Sarayı, gerekse milli hareketi çok güzel idare etmiştir. Sonuçta Saraya son sözünü söylemiş ve milli hareketin valisi olduğunu açıklamak kudret ve cesaretini göstermiştir."

Elli altı yıllık ömrünün otuz iki yılını kapsayan devlet görevi esnasında herhangi bir suçuna veya istismarına rastlanmaması, onun dürüstlüğüne ve vazifesinaslığına delalet eder. Reşid Paşa'nın hava değişimi nedeniyle gittiği İnebolu'da kaleme aldığı hatıratı gerek Milli Mücadele tarihi gerekse Sivas yerel tarihi bakımından önemli bir kaynaktır. Hatıratın içeriğinin başta Mustafa Kemal'in Nutuk'u olmak üzere diğer eserlerdeki bilgilerle ve resmi belgelerle örtüşmesi, onun dürüst

ve güvenilir kişiliğini yansıtmaktadır. Hatıralarında Sivas'ın o tarihlerdeki önemli simalarına, yapılarına ve sosyal hayatına dönük verdiği ipuçları eseri değerli kılmaktadır. Kendisinin adı, seleflerinden Mehmet Varinli zamanında Akdeğirmen Mahallesi'nde inşa ettirilerek 1966-1967 eğitim-öğretim döneminde hizmete giren Vali Reşit Paşa İlkokulu ile yaşatılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Enis Şahin, "Sivas Kongresi Hazırlıkları ve Sivas Valisi Reşid Paşa, Sivas Kongresi III Uluslararası Sempozyumu (2-3 Eylül 2004), ATAM Yayınları, Ankara 2005, s. 183-214.
- Filiz Gemici, Milli Mücadele'de Bir Vali: Sivas Valisi Mehmet Reşit Paşa (1868-1924), Sakarya Üniversitesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2007.
- Kâmil Erdaha, Milli Mücadelede Vilayetler ve Valiler, Remzi Kitabevi, İstanbul 1975.
- Mazhar Müfit Kansu, Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber, 2 Cilt, TTK Yayınları, Ankara 1988.
- Mehmet Aldan, İz Bırakan Mülki İdare Amirleri, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.
- Mustafa Kemal, Nutuk, Türk Tayyare Cemiyeti, Ankara 1927.
- Reşit Paşa, Hatıralar (Reşit Paşa'nın Hatıraları), haz. Cevdet R. Yularkıran, Siskav Yayınları, Sivas 2002.

108 GÜN'DEN TBMM'YE 45 MİLLETVEKİLİ

Ahmet Necip Günaydın

Mustafa Kemal Paşa (Atatürk) ve Heyet-i Temsiliye üyeleri 2 Eylül-18 Aralık 1919 günleri arasında Sivas'ta kalarak Milli Mücadele'yi buradan yönettiler. Bu süreçte Sivas merkezli pek çok tarihi olay yaşandı. 108 gün boyunca başta Sivas Kongresi delegelerinden olmak üzere Sivas bağlantılı 47 isim TBMM'de milletvekili olarak görev yaptı. Vatanı hizmet yolunda katkıda bulunan bu isimlerin TBMM'ye girişinde Atatürk'ün belirleyici rolü, 108 Gün'e verdiği değerin bir yansıması olmuştur.

A) Sivas Kongresi Delegelerinden TBMM'de Milletvekili Olarak Görev Yapanlar (Yukarıdaki 28 Sivas Kongresi delegesinden bazıları TBMM'nin daha sonraki dönemlerinde de milletvekili olarak görev yapmışlardır.)

B) Sivas Kongresi Delegeleri dışında, Sivas ile Bağlantılı Kişilerden Milletvekili Olanlar:

B.1. 108 gün Atatürk'e ve Milli Mücadeleye destek veren Sivas Valisi ve Sivas 3.Kolordu Komutanı TBMM'de Milletvekilliği yaptı:

Adı (Soyadı)	Doğum- Ölüm Tarihi	Sivas Kongresi Delege Olduğu Yer	Heyet-i Temsiliye Üyeliği	TBMM'de Milletvekili Olduğu Yer ve Dönemi
Mustafa Kemal (Atatürk)	1881-1938	Erzurum	HT Başkanı	Ankara- I
H. Rauf (Orbay)	1879-1964	Sivas	HT Üyesi	Sivas -I
M. Raif (Dinç)	1874-1949	Erzurum	HT Üyesi	Erzurum-II
Şeyh Hacı Fevzi (Baysoy)	1864-1924	Erzincan	HT Üyesi	Erzincan-I
Bekir Sami (Kunduh)	1864-1933	Sivas	HT Üyesi	Amasya-I
Refet (Bele)	1881-1963	Canik (Samsun)	HT Üyesi	İzmir-I
(Kara) Vasıf (Karakol)	1880-1931	Antep	HT Üyesi	Sivas-I
Mazhar Müfit (Kansu)	1872-1948	Hakkâri	HT Üyesi (ARMHC)	Hakkâri-I
Hüsrev Sami (Kızıldoğan)	1884-1942	Eskişehir	HT Üyesi (ARMHC)	Eskişehir-I

Hakkı Bahiç (Bayiç)	1882-1943	Denizli	HT Üyesi (ARMHC)	Denizli-I
Mustafa (Soylu)	1883-1920	Niğde	HT Üyesi (ARMHC)	Niğde-I
Halit (Mengi)	1884-1958	Bor (Niğde)	–	Niğde-II
Ahmet Nuri	1887-?	Bursa	–	Batum-I
Necati (Kurtuluş)	1882-1956	Bursa	–	Bursa-I
İ. Süreyya (Yiğit)	1880-1952	Alaşehir (Saruhan)	–	Saruhan-I
İsmail Fazıl (Cebesoy)	1856-1921	İstanbul	–	Yozgat-I
Yusuf Bahri (Yozgat)	1878-1957	Yozgat	–	Yozgat-I
Yusuf (Başkaya)	1879-1945	Denizli	–	Denizli-I
Abdurrahman Dursun (Yalvaç)	1873-1948	Çorum	–	Çorum-I
Halil İbrahim (Sipahioğlu)	1862-1947	Eskişehir	–	Eskişehir-I
Mehmet Şükrü (Koc)	1887-1938	Karahisar-1 sahip (Afyon)	–	Karahisar-1 Sahip-I
Süleyman (Boşanlı-Boşnak)	1872-1948	Canik (Samsun)	–	Canik-I
Necip Ali (Küçüka)	1892-1941	Denizli	–	Denizli-II
S. Asaf (Doras)	1879-1946	Bursa	–	Hakkâri-II
Osman Nuri (Özpay)	1878-1935	Bursa	–	Bursa-I
Ahmet Hilmi (Kalaç)	1887-1966	Kayseri	–	Kayseri-I
Nuh Naci (Yazgan)	1885-1947	Kayseri	–	Kayseri-II
İhsan Hamit (Tigrel)	1890-1985	Diyarbakır	–	Ergani-II

- Sivas Kongresi günlerinin Sivas Valisi Reşit Paşa (RONABAR)-(1868-1924) Osmanlı Mebuslar Meclisi III. Dönem Ergani Mebusuydu. TBMM I. Dönem Kozan Milletvekilliği yaptı.

- Sivas Kongresi ve sonrasında Sivas'ta III. Kolordu Komutanı olan Miralay (Albay) Selahattin (KÖSE-OĞLU) (1882-1949) TBMM I. Dönem Mersin Milletvekilliği yaptı.

B.2.Atatürk'ün ve Milli Mücadele'nin Sivas günlerine destek veren Sivaslılardan TBMM'de milletvekili olanlar:

- Sivas vilayet merkezinde Atatürk'ün halkla temasını sağlayan Sivas Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti II. Başkanı Rasim (BAŞARA) (1882-1945) Osm. Meb. Meclisinde III. Dönem Sivas Mebusuydu. TBMM I. Dönem Sivas Milletvekilliği yaptı.

- Sivas MHC yöneticilerinden, Kongre binasına evinden eşyalar getiren Hayri Sığırcı (MUSTAFA HAYRİ) (1888-1932) TBMM I. Dönem (21.10.1920 tarihine kadar) Sivas Milletvekilliği yaptı.

- Hürriyet ve İtilaf Fırkası mensubu iken Atatürk'ün Sivas'a gelişi ile Milli Mücadeleye katılan Emir (MARŞAN) – (1860-1940)- TBMM I. Dönem Sivas Milletvekilliği yaptı.

Mustafa Kemal (Atatürk)

H. Rauf (Orbay)

M. Raif (Dinç)

Bekir Sami (Kunduh)

Şeyh Hacı Fevzi (Baysoy)

Refet (Bele)

- Ali Galip olayında güvenlik önlemleri alan, eşi kadın cemiyetinin yöneticilerinden olan Halis Turgut (1886-1926), TBMM II. Dönem Sivas Milletvekilliği yaptı.

B.3.Erzurum Kongresi'nde Sivas Vilayeti Delegatesi olup TBMM'de milletvekili olanlar:

- Erzurum Kongresi'nde Sivas vilayeti Merkez Sancağını (Nefs-i Sivas) temsil eden Yusuf Ziyaettin (BAŞARA) (1869-1943)-TBMM I. Dönem Sivas Milletvekilliği yaptı.

- Erzurum Kongresi'ne Sivas Vilayeti Tokat Sancağı Delegatesi olarak katılan Mehmet Rifat (ARKUN)-(1872-1945)- TBMM II. Dönem Tokat Milletvekilliği yaptı.

- Erzurum Kongresi'nde Sivas Vilayeti Karahisar-ı Şarki (Şebinkarahisar) Delegatesi olan Mustafa (SERDAROĞLU)-(1861-1925) I. Dönem Karahisar-ı Şarki Milletvekilliği yaptı.

B.4.Sivas Kongresi'nde delege olmayıp, Heyet-i Temsiliye ya da Danışma Kurulu üyelerinden TBMM'de milletvekili olanlar:

- ARMHC (Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti) Heyet-i Temsiliyesi'ne Sivas Kongresi tarafından giyabında üye seçilen Osmanlı Mebuslar Meclisi eski Ankara Mebusu Ömer Mümtaz (TANBI) (1859-1925)- TBMM II. Dönem Ankara Milletvekilliği yaptı.

- ARMHC Heyet-i Temsiliyesi İstişare (danışma) Kurulu üyesi ve Sivas Kongresi günlerinde Atatürk'ün yanında yer alan eski Washington Büyükelçisi Ahmet Rüstem Bey (1963-1935) TBMM I. Dönem Ankara Milletvekilliği yaptı.

B.5. Atatürk'ün Sivas günlerinde maiyet erkânı olup TBMM'de milletvekili olanlar:

- 27 Haziran 1919 Günü Sivas'ta güvenlik önlemleri alan, Atatürk'ü bilgilendiren, 9. Ordu Müf. Sağlık Kurulu Bşk. Dr. İbrahim Tali (ÖNGÖREN) (1875-1952)-TBMM II. Dönem Diyarbakir Milletvekilliği yaptı.

- 9. Ordu Müfettişliği Sağlık Kurulu Başkan Yardımcısı ve Sivas Kongresi Günlerinde Atatürk'ün maiyet erkânından Dr. Refik (SAYDAM) (1881-1942)-TBMM I. Dönem Bayazıt Milletvekilliği yaptı.

- 9. Ordu Müfettişliği Heyeti'nden Binbaşı Hüsrev (GEREDE)- (1884-1962) Sivas'ta 108 gün kalarak muhabere vb. işleri yürüttü. Osm. Mebuslar Meclisi IV. Dönem Trabzon Mebusu. TBMM I. Dönem Trabzon Milletvekilliği yaptı.

- Ordu Müfettişliği Heyeti'nden Cevat Abbas (GÜRER)- (1887-1943), Atatürk'ün Sivas günlerinde başyaveriydi. TBMM I. Dönem Bolu Milletvekilliği yaptı.

- Sivas'a gelerek Mustafa Kemal Paşa ile tanışarak hizmetine giren, Maraş ve Antep Kuva-yi Milliye Komutanlığına atanan Asaf Bey (Kılıç Ali)- (1890-1971), TBMM I, II, III. ve IV. Dönem Ayıntab (Gaziantep) Milletvekilliği yaptı.

- Atatürk'e yakınlığı ile bilinen, Milli Mücadele hazırlık döneminde Sivas'a gelerek Tasvir-i Efkâr gazetesine haber yapan, Sivas Kongresi sonrası toplu resim ve diğer Sivas resimlerinde yer alan Ruşen Eşref (ÜNAYDIN) TBMM II. Dönem Afyonkarahisar mebusu olarak Meclise girdi.1933'e kadar üç dönem milletvekili oldu.

108 Gün sürecinde, Sivas Kongresi delegelerinden 28; Sivas bağlantılı kişilerden 17 kişi olmak üzere toplam 45 kişi TBMM'de milletvekili olmuştur. Bu rakam

Atatürk'ün Sivas'a ve Sivas'tan Milli Mücadeleyi yönettiği 108 güne verdiği değeri göstermektedir.

KAYNAKÇA:

TBMM Albümü 1920-2010, 1. Cilt: 1920-1950, 1. ve 2. TBMM Dönemleri, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Yay. No:1, 2.Baskı, Haziran, 2010.

Fahri Çoker (TPT Araş. Grubu.), Türk Parlamento Tarihi, TBMM Vakfı Yay.,1993.

Ahmet Necip Günaydın, Erzurum Kongresine Katılan Vilayet Delegatesi, CÜ. AİAUM no:4, Sivas, 2002. Ahmet Necip Günaydın, Milli Mücadelede Sivas-108 Gün (2Eylül-18 Aralık 1919), Sivas 1000 Temel Eser No: 11, Sivas, 2010.

Kemal Atatürk, Nutuk, Cilt.3-Vesikalar, MEB., İst., 1972.)

(Kara) Vasif (Karakol)

Osman Nuri (Özpay)

Mehmet Şükrü (Koç)

İ. Süreyya (Yiğit)

Yusuf (Başkaya)

Necati (Kurtuluş)

On Yıl Sonra Yazılan Bir Mektup GÜNYÜZÜNE YENİ ÇIKAN BİR BELGE VE ŞEYH RECEP OLAYI

Salih Şahin

Milli Mücadele'nin merkezi ve menbaı olan Sivas, Kongre sürecinde bazı müessif olaylara da sahne olmuştur. Ali Galip Olayı ve Şeyh Recep Olayı bunlar arasındadır. Ülkenin bu karanlık ve ümitsiz günlerinde Sivas zorlu bir görevi üstlenmiş bulunuyor, ümit ile ümitsizlik, güven ile güvensizlik, sadakat ile sadakatsizlik âdeta çatışma halinde bulunuyordu. Tüm ümitlerin tükendiği, kurtuluş için bir çarenin kalmadığının topluma hâkim olmaya başladığı bir zamanda Sivaslıların birlik ve beraberlik içinde Milli Mücadele'ye verdiği destekler, çare kapılarını aralıyor, ümitleri yeniden yeşertiyordu. Sivaslılar, her türlü iç ve dış tehditlere, şantajlara rağmen Milli Mücadele'ye sahip çıkıyor, tam bir sadakatle misafirlerini bağrına basıyordu.

Sivas, Kongre sürecinde Milli Mücadele'ye olağanüstü bir sahiplenme ve sadakatinin yanı sıra, bazı muhalif hareketlere de şahit oluyordu. Kongre sürecinde meydana gelen ve daha sonra "Şeyh Recep Olayı" olarak adlandırılan bir hadise, karışık bir zihnin tezahürü olarak ortaya çıkıyor ve Kongre sürecini akamete uğratmaya çalışıyordu. Nitekim Mustafa Kemal Paşa Nutuk'ta bu olayı ayrıntılarıyla ele almış ve "Efendiler, düşmanlar, Şeyh Recep'e gerçekten önemli bir rol oynatmış bulunuyorlardı"¹ diyerek olayın perde arkasına dikkat çekmiştir.

Şeyh Recep Olayı ilgili Cumhuriyet dönemi tarihçileri birçok araştırmalar yapmış, makaleler kaleme almış ve enine boyuna değerlendirmelerde bulunmuşlardır². Fakat tarihe mal olmuş bu olayın müsebbibi Şeyh Recep cephesinden konu pek ele alınmamıştır. Bunun nedeni, yeterli belge, bilgi ve kaynak eksikliği olabilirdi. Fakat değerli dostum Ahmet İzzet Göze'nin arşivinde bulunan Şeyh Recep'e ait Osmanlı Türk-

çesiyle yazılmış üç buçuk sayfalık bir mektuptan, çeviri-yazı için tarafıma göndermesiyle haberdar olduktan sonra bu mektubun olayın perde arkasıyla ilgili önemli ipuçları ihtiva ettiğini fark ettim. 5 Temmuz 1929 tarihli Şeyh Recep Kâmil (Özgüneş) imzalı bu mektup, kendisine yapılan bir itham üzerine İstanbul'da yayımlanan Koroğlu isimli bir gazeteyle cevabi mahiyette gönderilmişti. Bu dönem hakkında belli bir çevrenin siyasi bilinç halini ortaya koyan bu belgeyi yayımlayarak bu konuya küçük de olsa bir katkı sağlaması amacıyla araştırmacıların dikkatine sunmak istedik. Ayrıca Osmanlı Arşivi'nde küçük bir araştırma yaparak konuyla ilgili başka bazı belgelere de ulaştık. Makalemize belgede geçen isim ve olaylarla ilgili açıklayıcı notlar ilave ettik. Ancak bunun dışında belge yayının sınırları içerisinde de kalmaya çalıştık.

"KİMDİR BU ŞEYH RECEP?"

Sivas Postanesinden 18 Ekim'de Sultan Vahdettin ve Salih Paşa'ya, 19 Ekim'de de Amasya'da bulunan Mustafa Kemal Paşa'ya telgraf çeken Şeyh Recep, aynı zamanda İstanbul basınının da merakını uyandırmış ve basında "Kimdir bu Şeyh Recep" tartışmaları başlamıştı. Şeyh Recep kimine göre bir deli, kimine göre bir meczub, kimine göre de akli başında iyi eğitilmiş bir kişi idi. İstanbul'da yayın yapan ve Milli Mücadele'ye mesafeli olmasıyla bilinen Alemdar gazetesinin 27 Ekim 1919 tarihli sayısının serlevhasında "Sivas Şikâyeti" başlığı altında "Hükümetin Sivas şikâyeti etrafında tahkikatta bulunmağa karar verdiği kaviyyen söylenmektedir" haberi verilmekte, ayrıntılı bir değerlendirme yapılmakta ve Şeyh Recep'in şahsiyeti ile ilgili okuyucuya bilgiler verilmekteydi:

“Şeyh Recep Efendi Meczub mu?”

Dün matbaamıza gönderilen belgeyi aşağıda paylaşıyoruz:

Sivas eşrafından Padişah hazretlerine takdim olunan telgrafnâmeye imza koyan şahıslardan Şeyh Recep Efendi'nin şeyh olmadığından ve yarı meczup bulunmasından bahseden Tasvir-i Efkâr gazetesinin 25 Teşrinievvel 1335 tarihli nüshasını dikkatle okuduk. Şeyh Recep Efendi Şems-i Sivasî hazretleri evladından Şeyh Abdullah Efendi'nin oğludur. Yüksek tahsil yapmış ve 2 sene evvel Belediye azalığına seçilmiştir. Mustafa Kemal Paşa tarafından görevde kalması sağlanmış olan Sivas Valisi Reşid Paşa tarafından bir buçuk ay evvel muvakkat encümen-i vilayet azalığına tayin edilmiştir. Sivas'ın eşrafından olup vatanperver bir zattır”³.

Buna karşılık 28 Teşrinievvel 1335 (28 Ekim 1919) tarihli İkdâm gazetesinde yayımlanan ve Sivas eşrafından başta Müftü Abdurrauf Efendi olmak üzere Belediye Başkanı Abdullah, Rufai Şeyhi Abdulmuttalib, Nakşibendi Şeyhi Hayreddin, ulemadan Kasım Hafız, Ticaret Odası Reisi Ahmet, tüccardan Sıgırcızâde Sabri gibi birçok tanınmış kimse⁴ tarafından gönderilen telgrafta:

“Sivas'ta küçük bir azınlığı bile temsil etmeyen kısa akıllı bir şahıs daha önce şehrimizde uzun süre ikamet eden Bahriye Nazırı Salih Paşa Hazretlerini davet edeceklerini beyan ederek ve bazı safdilleri kandırarak imza aldıkları, konu ve makamını farklı göstererek Mâbeyn-i hümayûna çekmeye cüret ettikleri telgrafnâmenin anlamını ve aslı olmayan yalan dolu muhtevasını şaşkınlıkla öğrendik. Bu telgrafa imza koyan üç şahıs bu muhitte ne fikri ne de toplumsal bir yerleri bulunmadığını ve bundan dolayı yazdıkları hezeyannâmenin ancak kendi şahıslarının fikirlerinin çevirisi olabileceğini kesinlikle bildiririz. Millet ve memleketin savunma ve hukukun korunması adına baştan başa bir sükün ve beraberlik tablosu arz eden ve Milli amaçların gerçekleşmesi için sönmez bir kararlılık ve sarsılmaz bir iman ile çalışan memleketimizde olumsuz bir heyecanın varlığına imkân düşünülmemeyeceği gibi namus ve yurtların korunması için bütün varlıklarını fedaya hep beraber karar vermiş olan bu yerler halkı para toplamak gibi hasis bir suçlama ve iftirayı da nefret ve şiddetle kabul etmez, yalanlarız. Zaten bu gibi suçlama ve iftiralarından dolayı

soruna adalet makamları el koymuş olduğundan vatanımızda açıldığını görmekte iftihar ettiğimiz kanun devri hiç şüphesiz bu işe yeltenen küstahlar hakkında adalet gerekeni yapacaktır.

Yukarıdaki durumu kamuoyuna arz ile Milli birliğin temiz hareketlerine el uzatmak isteyen fesatçıların kamu vicdanının tertemiz hükmüne emanet edilmesini muhterem basınımızdan rica ederiz.”⁵ denilmektedir.

Sivas Valisi Reşit Paşa tarafından kaleme alınan ve Dâhiliye Nezaretine sunulan 26 Ekim 1919 tarihli rapor da Şeyh Recep'in düşünce dünyası ve kişiliği hakkında önemli bilgiler içeriyor, vaziyeti daha da belirginleştiriyordu:

“İstanbul'da çıkan Alemdar gazetesinin dünkü nüshasında Sivas'tan Şeyh Recep ve iki arkadaşı imzası ile Padişah hazretlerine hitaben çekilen bir telgrafnâmenin içeriğinde Sivaslıların hâl-i heyecan ve galeyânda olup Anadolu-Rumeli Müdafâa-yı Hukuk Cemiyeti'ne ahâlden cebren para toplandığı yolunda bir mütâlaa yazıldığı haber alındı. Bu haberler doğru ise bi-hakkın tezkibe şayân olduğundan, tarafımızdan bu haberin doğrusunu izah etmeye mecbur kalınmıştır. Fakat bundan evvel Şeyh Recep Efendi'nin hâl ve şânı hakkında malumat vermeyi lüzumlu addediyorum. Bu adam ecdadına atfen şeyh lakabını taşımakla beraber sivildir. Görev yaptığı bir tekkesi ve şeyhliği bulunmamaktadır. Hâlihazırda vilayet encümen azasındandır. Mecnûn değil fakat akıllı da değildir. Kendisi hiç kimsenin aklını beğenmez ve memleketçe de inadıyla marûftur. Kendisini zamanımızın Eflatunu zanneder. Her meselede herkese muhalefet etmek onun âdetidir. Ara sıra ilm-i cifir tabir olunan falcılıkla iştilal ettiği söylenmektedir. Hülâsa nev'i şahsına münhasır bir kimsedir. İşte bu tıynet ve zihniyette bulunan Şeyh Efendi, Anadolu Harekât-ı Milliyesinin ta başında dâhiyane zanettiği rey ve fikrinden istifade edilmemesinden üzüntü duymakta, kendisine has olan iblisâne telkinleri ile halkın arasında fesat çıkarmaya çalışmış ise de arkasından gelecek akli başında üç kişi bulamayınca bu defa Milli hareketin isabet ve meşruiyetinden bahsetmeğe başlamıştır. Fakat böyle bütün millete şâmil olan ciddi bir teşebbüste ön ayak olduklarını zannettiği bazı zevatın ittihatçı oldukları düşüncesiyle bu harekâtın kendi gibi erbâb-ı iktidar tarafından idare edilmesi lüzumunu ileri sürmeye başlamış, bunda da muvaffak olamayınca mebus adaylığına

Alemdar gazetesi ilgili nüsha 1 ve 2. sayfa

سوا سلیله معهود تلغرافی تکذیب ایدیورلر
 ۲۰۰ ذکری ۳۰۰۰ نغالی تلغرافخانه تلغرافی سوا سلیله ایلیه اشراف و علمائین
 ۱۰۰ ذکری تلغرافخانه تلغرافی سوا سلیله ایلیه اشراف و علمائین

سوا سلیله معهود تلغرافی تکذیب ایدیورلر
 ۲۰۰ ذکری ۳۰۰۰ نغالی تلغرافخانه تلغرافی سوا سلیله ایلیه اشراف و علمائین
 ۱۰۰ ذکری تلغرافخانه تلغرافی سوا سلیله ایلیه اشراف و علمائین

سوا سلیله معهود تلغرافی تکذیب ایدیورلر
 ۲۰۰ ذکری ۳۰۰۰ نغالی تلغرافخانه تلغرافی سوا سلیله ایلیه اشراف و علمائین
 ۱۰۰ ذکری تلغرافخانه تلغرافی سوا سلیله ایلیه اشراف و علمائین

Tasvir-i Efkâr gazetesinin 28 Teşrinievvel 1919 tarihli Sivaslılar Mahud Telgrafi Tezkir Ediyorlar başlıklıyla yayınlanan haberde: "300 değil yalnız 3 imzalı telgrafnâme muhteviyatı Sivas ayânı, eşraf ve ulemâsından 45 zat tarafından kemâl-i nefretle red ve tekzib edilmektedir." denilmektedir.

rek mal bulmuş magribi gibi hemen ilanda ecele etmiş ve sonra da katiyyen asıl ve esası olmadığı halde Sivaslıların heyecan ve galeyânından ve açıkça halktan para toplandığından nifakciyâne bir surette bahşeylemesi, memleketin hayat ve memat meselesi mevzuu bahs olduğu bir sırada ahlak düşüklüğünün en mahir numunesi telakki edilmeğe şayandır. Maruzatımın sıhhatinden şahsen mesul olduğum cihetle keyfiyetin gazete sayfalarında açıkça tekzibine müsaade buyurulmasını istirham ederim, efendim."⁶

koyarak bu vesile ile halka temas etmeğe ve yine el altından muzır fikirlerini yaymaya çalışmış idi.

Bu teşebbüste akamete mahkûm olduğunu anladıktan sonra beş altı gün evvel Amasya'ya kadar gelmiş olan Bahriye Nazırı Salih Paşa'nın daha önceleri hanelerinde bulunmalarından istifade ederek kendisini Sivas'a davet münasip olacağını ötekine berikine söyleyerek kendilerine daveti içeren bir telgrafnâme imza ettirmiş ve bu telgrafnâmeyi çektirmek üzere kendisi ile beraber aynı ayarda bulunan Ahmed Kemal, Zaralzâde Celal namındaki arkadaşlarıyla gece yarısında telgrafhaneye gitmiş ve makine odasına girerek bu telgrafın hemen çekilmesi hususunda ısrar etmişlerdir. Amasya yolu açık olmadığı gibi Salih Paşa Hazretlerinin de henüz Amasya'ya gelmedikleri malum olduğundan, geldiklerinde yazılmak üzere usulen telgrafi bırakıp gitmeleri lazım geleceği söylenmiş ise de bunu hakikat telakki etmeyerek hâsıl ettikleri infial üzerine Padişah Hazretlerine hitaben ancak bu gibi adamların kaleminden çıkabilecek tarzda hezeyânâmiz bir telgraf yazarak bu defa da mezkûr telgrafın hemen yazılması için memurları tehdide başlamışlar. Kendilerine amirlerden izin almaksızın böyle mühim bir telgrafın yazılmayacağı söylenmesi üzerine İstanbul telgrafhânesi şefine hitaben: "Padişah Hazretlerine çekeceğimiz telgrafi keşide etmeyenler hainlerin dölüdür. Bu yüzden memlekette kan dökülecektir. Bu husustaki azim ve celâdetimiz kavidir" diye telgrafi kendileriyle münasebeti olan diğer bir muhabere memuruna yazdırmışlardır. Gece yarısı telgrafhânedeki geçen bu hadiseden hiçbir makamın haberdar edilmemesi nedeniyle ancak sabahleyin malumat alınabilmiştir. Bu kadar çüretkârâne bir hareketin tahkik ve takibi hükümetin asli görevlerinden olmasına, zaman ve mahallin ehemmiyet ve nezaketi hasebiyle cüzi bir ihmâl büyük bir hadiseye sebep verebilmek ihtimali nedeniyle telgraf başmüdüründen bu hususta gönderilen şikâyetname üzerine hemen polis idaresince maznunlar celb edilerek gerekli tahkikatlar yapılmış ve adliye tarafına tevdi olunmuştur. Vaki olan suçları sebebiyle kendileri tevkif altına alınmışlardır. Her inkılabın oldukça mühim ve hatta kanlı birtakım hadiseler zuhur edebilmesi muhtemel iken Milli Harekâtın merkezi olan Sivas'ta lehül-hamd bugüne kadar sükûnet ve inzibatı ihlal edecek en ufak bir hadise dahi vukua gelmemiş olduğu halde böyle üç meczubun yazdığı bir telgrafi Alem-dar gazetesine kim bilir ne gibi vesâit ile elde ede-

سیواس شیکایتینک ایچ یوزی
 یاری محذوب رشخ له بر قاج لرقد شک سرهه - صالح باشانی دیوت -
 لکتراف ماهرورخی تفریق وهدید ایدهدرک ماین هایتنه تفراف چکده ربوبولر -
 حشرلرده ولاجه تدریکت بدلیه باشلادی - مدخلی کالیلنا مستغفرتنه نه دیورده -
 صالح پاشاده وبعدهن خیردار اولدیغنی حالده سیواسه کیمکه لوم کورمه مشهد...

(تلغراف) ده منتشر تفرافله
 اشراف و علمائین ایلی یوز ذکری تلغرافی سوا سلیله ایلیه اشراف و علمائین
 ۲۰۰ ذکری ۳۰۰۰ نغالی تلغرافخانه تلغرافی سوا سلیله ایلیه اشراف و علمائین
 ۱۰۰ ذکری تلغرافخانه تلغرافی سوا سلیله ایلیه اشراف و علمائین

دوشن اشرف بکت تلغرافنامه
 اشراف و علمائین ایلی یوز ذکری تلغرافی سوا سلیله ایلیه اشراف و علمائین
 ۲۰۰ ذکری ۳۰۰۰ نغالی تلغرافخانه تلغرافی سوا سلیله ایلیه اشراف و علمائین
 ۱۰۰ ذکری تلغرافخانه تلغرافی سوا سلیله ایلیه اشراف و علمائین

Tasvir-i Efkâr gazetesinin 25 Teşrinievvel 1919 tarihli sayısında Sivas Şikâyetinin İçyüzü başlığı ile yayınlanan Ruşen Eşref imzalı haber.

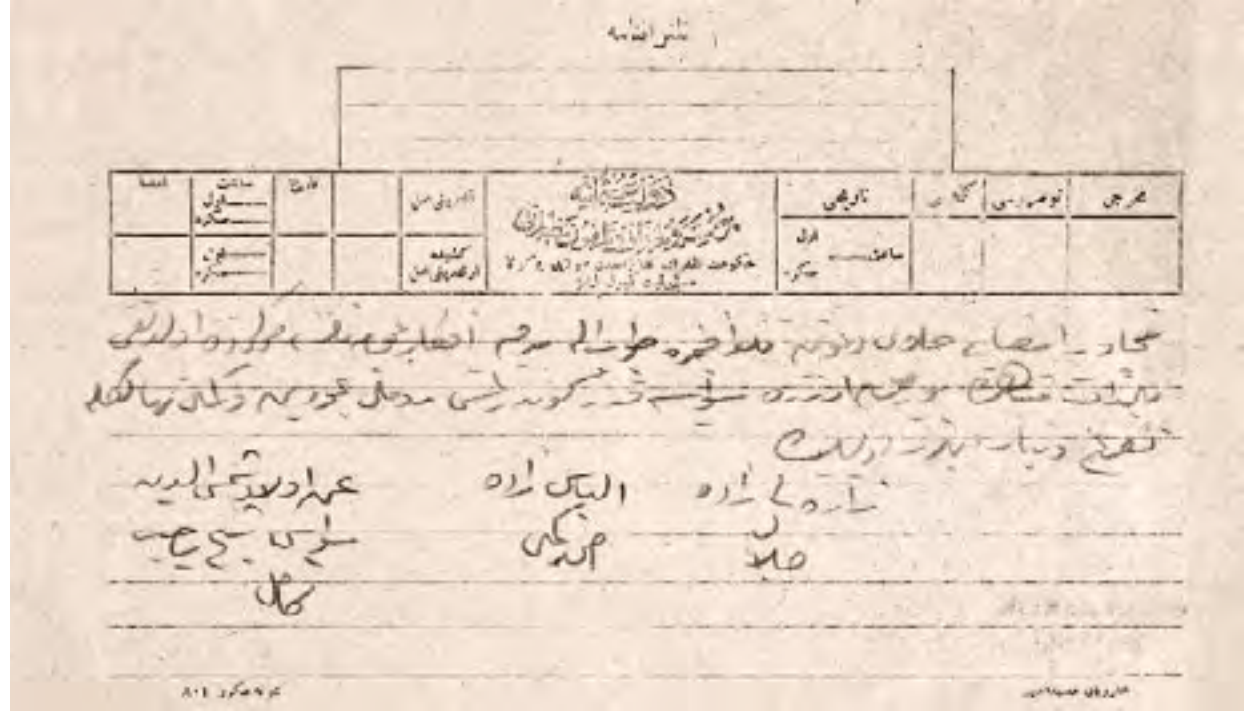
Vali Reşit Paşa'nın Dahiliye Nezaretine sunduğu rapor meseleyi açığa kavuşturmaktadır. Bu raporda geçen Şeyh Recep'in "şeyh değil sivil olduğu" ibaresi de Sivaslıların çok iyi bildiği bir gerçektir. Recep Kamil, Şems-i Sivasî soyundan geldiği için unvan değil lakap olarak şeyh sıfatı taşımaktaydı. Sivasî dergâhının o tarihteki şeyhi Hüseyin Şemsi Bey'di.⁷

ŞEYH RECEP OLAYI

Mustafa Kemal Paşa, Bahriye Nazırı Salih Paşa'yla görüşme yapmak üzere Amasya'ya gittikleri gün, Şeyh Recep ve arkadaşları Zaralızâde Celal ile İlyaszâde Ahmed Kemal Sivas telgrafhanesine giderek kendilerine yakın olan bir memur aracılığı ile Padişah'a, Padişah yaveri Naci Bey'e ve Bahriye Nazırı Salih Paşa'ya birer telgraf çekerler.

Mabeyn-i Hümayûn aracılığı ile Sultan Vahdeddin'e çekilen telgrafta;

"Memleketimiz olan Sivas'ta, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti adıyla kurulan Kongre Heyeti Reisi Mustafa Kemal Paşa, yanında sizin itimatnâmeniz olduğunu söyleyerek, kötülüklerini örtmek isteyen küçük bir toplulukla birlikte, Millî iradeyi temsil ediyorlarmış gibi davranıyorlar. Oysa şanlı Halifemiz ve sevgili Padişahımıza her bakımdan saygılı ve tam bağlı olmamız, dinimizin bir gereğidir. Bahriye Nazırı Salih Paşa ile Başyaver Naci Beyefendi'nin

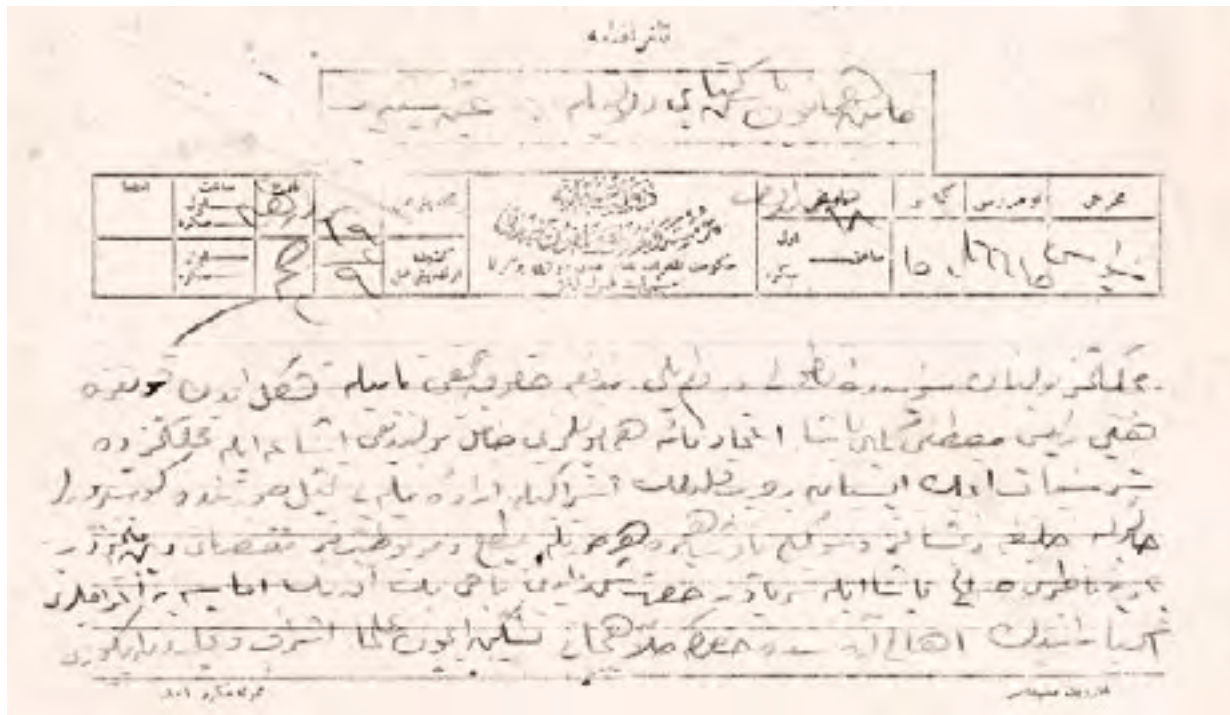
Mabeyn-i Hümayûn aracılığı ile Sultan Vahdeddin'e çekilen telgrafın 2. sayfası

Amasya'ya gönderildiklerini haber aldık. Kendileriyle görüşüp halk arasında doğan coşkuyu yatıştırmak için ulema, eşraf ve tüccardan iki yüzü aşkın imza ile çektiğimiz davet telgrafımıza cevap alamadık. Kamuoyunun ne durumda olduğunu kendilerinin yakından görmeleri için Sivas'a gönderilmelerini bütün bağlılığımızla ve çok ivedi olarak niyaz ederiz. Bu yol-

da buyruk, Padişahımız Efendimiz Hazretlerindir" ifadeleri yer almaktaydı.

Şeyh Recep ve arkadaşlarının telgrafının ulaştığı İstanbul Posta ve Telgraf Başmüdürlüğü, bu telgrafla ilgili nasıl bir işlem yapacağı konusunda şaşkınlığa düşer. Çünkü meşrutiyet yönetimi gereği, yönetim erki Sadâret makamındadır. Meşrutî teâmüle göre doğrudan doğruya Sultan'a maruzat yazılamamaktadır. Ancak Sadaret makamına yazılabilir ve makam uygun görürse Sultan'ın temsil makamı olan Mabeyn-i Hümayûn'a arz edilecektir. Bunun üzerine söz konusu telgrafi Dâhiliye Nezareti Özel Kalem Müdürlüğüne, Dâhiliye Nezareti de 22 Teşrinievvel 1335 tarihinde Sadaret Makamına gönderir. Şeyh Recep'in telgrafını alan Sadaret Müsteşarı, 1 Teşrinisani 1335 tarihinde Dâhiliye Nezaretine yazdığı tezkirede; "Sivas'tan Atabe-i Seniyye-i Mülûkâne'ye bir telgrafnâme keşide eden Şeyh Recep ve arkadaşları hakkında bir Adliye Müfettişi görevlendirilerek gerekli tahkikatın yapılması gerektiği ve durumun Adliye Nezaretine de bildirildiği bilgisini paylaşır.⁸

Öte yandan Şeyh Recep ve arkadaşları, 19 Ekim 1919 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'ya çektikleri telgrafta da "Ahalimiz, Padişah ve Hükümet efkârını bizzat Salih Paşa'dan veyahut emin bir lisandan işitmedikçe aradaki ihtilafa hâllolmuş nazarıyla bakamayacaktır. Binaenaleyh iki şıktan birini ihtiyâra mecburiyetini-

Mabeyn-i Hümayûn aracılığı ile Sultan Vahdeddin'e çekilen telgrafın 1. sayfası

zi arz ederiz”⁹ sözleriyle kendisine güvenmediklerini ima edip tehditkârâne bir üslup kullanmaktaydılar. Bu telgraf üzerine Mustafa Kemal Paşa, Amasya’da görüştüğü Salih Paşa’dan Şeyh Recep ve arkadaşlarının hükümetçe cezalandırılmalarını istedi¹⁰. İstanbul hükümeti de olayla ilgili bir soruşturma başlatır ve Sivas Valisi Reşit Paşa tarafından Şeyh Recep ve arkadaşları tutuklanırlar. Şeyh Recep davayı Samsun’a nakleder ve Samsun’dan İstanbul’a gider. 1922 Ekim’inde ulusal kuvvetler İstanbul’a girince, Atina’ya gider, oradan Mısır, Mekke ve Suriye’ye geçer. Suriye’nin Humus Sancağına yerleşir. Güç şartlar altında yaşar. 1938 yılında çıkarılan Genel Af Kanunu ile yurda döner¹¹. Şeyh Recep Kamil, 1950 yılında vefat ederek Sivas’ta Halifelik Mezarlığına defnedilir.

10 YIL SONRA KÖROĞLU GAZETESİNE GÖNDERİLEN MEKTUP

Konuyla ilgili araştırmalarda yer verildiğini görmediğimiz, Recep Kamil tarafından yazılan bir mektubu burada araştırmacıların istifadesine sunuyoruz. Şubat 1929’da çıkan bir itham yazısı üzerine Köroğlu gazetesine gönderilen mektup 5 Temmuz 1929 tarihlidir. O tarihte Suriye’de bulunan Recep Kamil’in Köroğlu gazetesine¹² gönderdiği ve muhatabının ismini belirtmeden fakat Muharrir Beyefendi hitabıyla kaleme aldığı mektubun çevirisidir:

“Bismillahirrahmanirrahim

Türkiye Hükümeti Dâhiliye Vekili Beyefendi Hazretleri delâlet-i aliyeleriyle İstanbul’da intişar eden Köroğlu Gazetesi Muharriri Beyefendi’ye mukabele-i cevap:

Muharrir Bey, Şubat 1929 tarihli 1130 numaralı gazetenizde hakkımdaki yazdığınızı okudum. Şu suretle hakikatin millet-i necibemiz önünde meydana çıkmasına sebep olduğunuzdan dolayı ber-vech-i peşin teşekkür ederim. Yazmış olduğunuz aynen şu idi: Mustafa Kemal Paşa bir aralık Sivas’tan Amasya’ya gidiyor, Paşa’nın bu fiilden istifadeye kalkışan hainlerden birkaç kişi derhal telgrafhaneye koşarak Mabeyn’e ve İstanbul Hükümeti’ne birtakım telgraflar yağıdırıyorlar. Bunların başında Şeyh Recep isminde bir adam var idi. Bu adamın maksadı ecneblerle birleşerek Millî teşkilatı yıkmak ve genişlemesine engel olmak idi. Şeyh Recep birkaç arkadaşlarıyla Heyet-i Temsilîye’nin Sivas’ta faaliyette bulunduğu bir zamanda ortaya atılmış, elbette göze çarparcak bir hadise idi. Fakat yukarıda dedik ya bu vatan hainleri düşmanla el ele vererek anavatanı içinden vurmağa çalışıyorlar idi. Şeyh Recep vakası çabuk bastırıldı. Fakat yukarıda

dedik ya bu isyanın iç yüzü anlaşılmalıdır. İstanbul’da Hürriyet ve İtilâfçıların başında bulunan ve düşman ecneblerle birlikte çalışan Said Molla’nın 24 Teşrin-i evvel 1335 (24 Ekim 1919) tarihli bir mektup Rahip Fru’ye yazmıştır. Bu da Millî teşkilat tarafından tutulmuştur. Bu mektupta Said Molla diyor ki: Rahip Fru’ye Sivas’taki Şeyh Recep vakasını nasıl buldunuz? “-Biraz düzensiz ama yavaş yavaş düzelecektir” diyor idi. Türk milleti arasına nifak ve fesat sokmağa ve Millî teşkilatı dağıtmağa çalışan bu vatan hainleri yine emellerine muvaffak olamayarak Türk milleti kuvvetinin dâhileri önünde inkisâr-ı hayale uğramışlardır.

Muharrir Bey, Said Molla’nın Rahip Fru’ye yazdığı mektup hikâyesinin hiçbir suretle kıymeti olmadığı gibi tamamen ehemmiyetsizliği ile beraber, bana ait bir şey olmayıp ve katiyen de şümülû yoktur. Bana ait olan kısmına gelince münhasıran size hakikati yazayım da siz de meziyyet-i insaniye ve hakikat-ı vicdaniyeniz var da vatana ve millete sadakat etmek istiyorsanız, şu yazdığımı enzâr-ı ammeye vaz etmek için gazetenizle neşrederek hakikati arar ve soracağınız bir şey var ise sorarsınız. Ben de cevap vermeye mecburum. O vakit sâdık-ı vatan, hâin-i vatan kimler olduğunu meydana çıkararak anlaşılır. Ve siz de vatana ve millete sadık-ı kalem ve halisü’l-fikir bir muharrir olduğunuzu ispat etmiş olursunuz. Yoksa hıyanet-i vatanlık zinciri lanet halkası gibi boynunuza geçer, hüsran-ı ebediyyeye mazhar olarak kalırsınız.

Muharrir Bey, sizinle şarlatancasına değil usul-i münazaraya riâyet ederek konuşalım. Ve elbirlikle şu hakikati meydana çıkaralım. Millet-i necibimiz de hâin-i vatan, sâdık-ı vatan kimler olduğunu anlasınlar. Bu hizmet vatana ve millete pek büyük ve ciddi bir hizmettir. Yapabilir misiniz? Muharrir Bey, Vatanımız bulunan Türkiye namusuyla bir İslam yurdu olmak itibarıyla vatanına ve milletine hizmet-ı sadâkat ve hıyanet etmek ve eimmenin şu üç hasletine mâlik olmak yahut olmamak ile olur ki: fazilet-i selâseden birincisi Müslüman olmak, ikincisi Türk olmak, üçüncüsü bir alaka-yı maddiye ile vatan ve milletine bağlı bulunmaktır. Şu üç hasleti haiz bulunan bir kimseye, vatanına ve milletine ihanet etti, ediyor idi, edecekti demek pek güç ve abes bir şey olduğu gibi akıl ve mantık dahi bunu vehleten red edeceği şüphesizdir.

Hele eshâb-ı insaf ve ehl-i mürüvvet olanları işitince (Hâzâmine’l-acayıp) diyerek şey’en be-hayret olarak kahkaha ile gülerler. Bu hıyanet kelimesi ancak vatan-da hiçbir suretle alaka-i maddiyesi ve Türklük ile bir münasebet-i ciddiyesi ve İslamiyetle de rabita-i diniy-

yesi olmayanlardan zuhur-ı tabiisi bulunduğundan yukarıdaki beyan ettiğim hakikatin bu da aynen nakızidir. İşte bana şu suretle hainlik isnadâtı fâiline ait oluyor ki fazilet-i selâsenin her üçünden de bi-nasib ve minküllî’l-vücûh mahrum ve vatanın hakiki ve öz evladı olmadığını bildiriyor. Lehü’l-hamd sıfat-ı selâse ile muttasıf bulunduğumdan dolayı hıyanet kelimesinin tesirlerinden âzâdeyim.

Muharrir Bey, makalenize cevap, Ben vatan ve millete maddi ve manevi hizmetini müsellemlü’l-enâm olan ve 1006 tarihinde vefat edip Sivas’taki türbe-i mahsusasında muhtefi-i terk-i türâb olan ceddîm Kutbü’lafâki Şemseddin Sivasî evladından olup Müslüman oğlu Müslüman ve Türk oğlu hâlis bir Türküm. Maddi alakaya gelince çoklarından fazla alakadar olduğum resmen nâmıma mukayyed olan emlak, akar ve arazilerle sabittir. Şimdiye kadar da hiçbir tabiiyete dâhil olmayarak Türk tabiiyetini de muhafaza etmekteyim. Yüz ellilik listede dâhil olmadığım gibi hiçbir muhâkeme kararıyla da mahkûm değilim. Ve hiçbir suretle mahkûm olmayarak öz vatanımdan mehcûrum. Tabiiyet hususuna gelince, şüphe ederseniz Şam Konsolosluğundan sorabilirsiniz.

Muharrir Bey, asıl maksada gelelim. Hakkımda hıyanet kelimesinin istimâline sebep ve sened ittihaz ettiğiniz telgrafhane meselesine gelince, size bilmediğiniz hakikati bildireyim de ona göre hareket ediniz. Ve dikkatli okuyunuz. Muharrir Bey, Sivas Konferansı küşâdında, ben de o zaman Sivas Encümen-i Vilayet azâsı idim. Sivas Vilayeti nâmına Bekir Sami Bey ile Rauf Beyleri Heyet-i Temsilîye azâsı intihab etmek üzere Sivas Numune Mektebindeki içtimada heyet-i mevcûdeye ben şunu sordum: “Biz şimdi devr-i meşrutiyette mi bulunuyoruz yoksa devr-i istibdâda rüçü’ mu ettik?” dedim. Devr-i meşrutiyette bulunuyoruz dediler. “Şu halde elimizdeki Kanûn-ı Esâsî’de kongre akdine dair bir madde-i kanûniye var mıdır?” dedim. “Fevkalâde zamanlarda kongre akdi zaruridir” dediler. “Şu zarureti icâb ettiren nedir?” dedim. “Ferit Paşa Hükümeti Padişah ile milletin arasına girmiştir. Padişahu milletten, milleti padişahı ayırmıştır. Bu kabineyi devirmek padişah ile milletin arasında hâil (perde) bulunmamak için kongreye lüzum görülmüştür” cevabını verdiler. Ben de şu cevabı verdim. “Şu halde Ferid Paşa Kabinesini ıskat için kongreye lüzum yoktur. Ferid Paşa Kabinesini ıskata sizinle müşterekim ve lakin bu şekilde değil. Zirâ, ecânibe karşı çekilen telgraflarda hainler, alçaklar millet sizi tanımıyor, çekiliniz diyerek ve daha ağır sözlerle telgraflar vermek ve böyle bir nazik zamanda merkezi hükümeti Anadolu’yu birbirinden

ayırarak ve merkezi hükümeti şu suretle zaafa düşürmek zamanın nezaketiyle kabil-i tatbik olamaz. Zira müttefiklerimizle beraber mağlup olduk. Cihanı korkutan Alman Hükümeti gibi kavi bir müttefikimiz, bugün dörtler meclisinin kapısı önünde başlarını indirmiş boyunlarını bükmüş duruyorlar. Yakında bizi de bu sulh meclisine isteyeceklerdir. Böyle nazik bir zamanda merkez-i hükümeti takviye etmek lazım gelirken Anadolu'yu merkezden ayırmayıp merkez-i hükümeti zaafa düşürmeyerek Ferid Paşa Kabinesi usulî ve kanunî bir şekilde ıskat edelim" dedim. "Kanunî şekil nedir?" dediler. "Dâhiliye Nazırının telgrafı vardır. Tabii bu emr-i umûmî her vilayete de tebliğ edilmiştir. Mebuslarınızı bir an evvel intihâb ederek gönderiniz diyor. Kongre'ye sarf edeceğiniz para ve gayreti mebuslarımızın intihabına hasredelim. Bir an evvel mebuslarımızı gönderelim. Mebuslarımız giderler. Birinci ictimada adem-i itimâd beyanıyla kanunî bir şekilde Ferid Paşa Kabinesini ıskat ederler. Millet hem masarifat-ı zâideden kurtulur. Ve hem abes ile işğal edilmemiş olur" dedim. Bekir Sami Bey, şu cevabı verdi: "Mütalaanız muvafıktır. Fakat bazı vilayetlerimiz işgal altındadır. Buralardan mebus çıkmak mümkün olmayacağından kongreye lüzum vardır" dedi. Ben de şu cevabı verdim. "İşgal altında bulunan vilayetlerden mebus çıkmasına işgal mâni olamaz. Mani olacağını farz etsek bile işgal altında bulunmayan vilayetlerden çıkan mebuslar ekseriyeti temin edeceklerinden maksat hâsıl olur" dedim. Netice, müdafaalarımızı terk ederek kongrenin küşadına Rauf ve Bekir Sami Beylerin Sivas Vilayeti nâmına Heyet-i Temsiliye azalığına intihâb ettiler. Ben de münferid olarak muhalif kaldım. Kongre küşad edildi. Bir müddet sonra Ferid Paşa Kabinesi istifa etti. Ali Rıza Paşa Kabinesi geldi. Ali Rıza Paşa Kabinesiyle anlaşmak üzere aralarında Amasya'yı mahall-i mülakât tayin ettiler. Salih Paşa'nın, Kabinesi tarafından Amasya'ya gönderildiğini haber aldık. Mustafa Kemal'in Nutuk-ı Kebiri'nin 205. sahifesindeki gösterdiği vechile Salih Paşa'yı Sivas'a gelmek üzere 200 imzayı hâvî telgrafla Sivas'a gelmek üzere davet eden telgraf şu idi: Aylardan beri memleketimizde cereyan eden ahvali anlamak ve mahiyet-i meseleye tamamen vukûf peyda etmek üzere merkez-i vilayete kadar ihtiyar-ı zahmet buyurmanızı menâfi-i mülk-i millet namına (okunamadı) kemâl-i muhabbetle ricâ ederiz. Şu davetten maksadımız milletin sinesi tecrübe tahtası olmaktan kurtarsın ve Harb-ı Umûmî gibi ikinci bir felakete düşmesin fikriyle vatan ve milletin saadet ve selameti için olduğu metn-i telgrafta musarrah ve mübeyyindir. İşte şu telgrafın Salih Paşa'ya verilmediğini haber aldık. Gerçi Mustafa Kemal Nutku'nda Salih Paşa'ya verdiği yazıyorsa da Salih Paşa o vakit ki

gazetelerdeki beyanatında, "telgrafı bana Samsun'da vapur hareket edeceği bir zamanda verdiler. Amasya'da vermiş olsa idiler Sivas'a kadar giderdim" diyor. Salih Paşa el-yevm İstanbul'da mevcuttur, sorulsun.

Muharrir Bey, şu telgrafın tevkif edilmeyerek Salih Paşa'ya verilmesi menafi-i vatan ve millet için lazım değil miydi? Ve kanunen de icab etmez miydi?

Muharrir Bey, işte şu telgrafın verilmemesinden ve Salih Paşa'nın Sivas'a gelmesini istememelerinden şüphelenerek endişemizin artması üzerine ve millettten gizli iş tutulması bir kat daha şüphemizi tezyid ettiğinden dolayı telgrafçılıktan anlayan bir efendiye beraberimizde alıp telgrafhaneye gittik. Salih Paşa'ya ait telgrafın verilmediğinden dolayı kendilerine emin olduğumuzu söyleyerek Padişah'a ait telgraf vererek bundan maksadımız da açık ve aşikâr olmakla beraber, milletin padişah'tan ve padişahın millettten haberi olsun, irade hâil bulunmasın diye vaki olan iddiâyı sabıklarını temin için idi ki kongrenin akdine şu zureti gösteriyorlar idi. Yoksa şahsî bir menfaat için olmadığı vukuat-ı mahiyetinin min evveli ilâ ahir cereyanı ifademin ayn-ı hakikat olduğuna bariz bir delil-i kâfidir. Menafi-i mülk-i millet namına içtihadıma tebean, sadaketime hiyanet rengi verilmesine hayret ederek, erbâb-ı hamiyet ve öz vatan evlatlarının muhakeme-i fikriyelerine ve kanaat-ı kalbiyelerinin kararına tevdi ediyorum.

İşte şu telgrafın verilmesi üzerine telgrafhaneyi bastı, memurları tehdid etti diye aleyhimde vaki olan dava üzerine Adliye Nezaretinden gelen Mazhar Bey'e davanın nakli iddiasında bulundum ve dava Samsun'a nakledildi. Ve Padişah tarafından Fevzi Paşa taht-ı ri-yasetinde bir heyet geldi. Heyet tahkikatını ikmâl ederek gitti. Ben de davamı takip etmek üzere Sivas'tan Samsun'a Samsun'dan İstanbul'a çıktım. Kongre zamanında içtihadıma tebean selamet-i vatan ve millet namına çalıştığım gibi teklif edilen menfaatleri de kabul etmeyerek izhar-ı sadakat ettiğim halde hiyanet kelimesinin mahall-i merci'ini tayin ettirecek metn-i münderecatını sadakât-ı halisâneme bir delil-i kavi olmak üzere gösteriyorum.

Muharrir Bey, hiyanet bir menfaat-i mukabil olmak lâbüd olduğundan hiyanetimi icâb ettiren menfaat ne ise göstermelidir ki hakkımdaki hâin-i vatan tabirinizin sıhhatine delil olsun. Gösterebilir misin?

Bikerre bakalım ey müfteri-yi meşûm. İşte şu hususa ait hükmü de hassas vicdana, yüksek ahlaka mâlik ve halisü'l-kalb olan millet-i necibemizin muhakeme-i

ciddiyelerine terk ediyorum.

Muharrir Bey, bu hiyanet kelimesinin davası nihayet en âli ve âdil bir mahkemenin huzuruna kadar çıkacaktır. Emin olunuz ki şu hususun muhafazası için her suretle çalışacağım. Zira bu hiyanet kelimesi yalnız şahsıma ait kalmayıp ecdadımın bırakmış olduğu şeref-i mâzisine ve evlâd-ı ahfâdımın şeref-i âtisine dokunacak bir leke-i ebediyye bulunduğundan hiyanet veya sadakatım tebeyyün edinceye kadar çalışacağım. Ki bu kanunen bir hakk-ı sarıhamdır. Gösterebiliyor musunuz ki çıkacağımız o âdil mahkeme huzurunda zemm ü kadh (yergi ve sövme) ve müfteri-i meşumluktan tahlis-i giribân edesiz.

Muharrir Bey, bilemediğiniz hiyanetlerimden de bahs edeyim de bunlardan da malumatınız olsun da o meyana dâhil ediniz. İstanbul'a çıktığımdan bir hafta sonra Ferid Paşa Hükümeti, acizlerine 5.000 kuruş maaş tahsis etmişti. Tebliğ etmeleri üzerine o zaman-ki Dâhiliye Müsteşarı Refik Bey'e bir tezkere yazdım. "Milletin böyle bir gününde ve ben oturduğum yerde bilâ-vazife ben bu parayı almaya Allah'tan korkarım ve millettten utanırım" diyerek hazine-i millete terk ettim. Refik Bey de matbuata bildirmesi üzerine umum gazeteler yazdığı gibi herkes de okumuşlardır. Belki siz de okumuştursunuz? Hiyanet kelimesini iyi düşününüz.

İstanbul'a çıktıktan bir müddet sonra Sadrazam Tevfik Paşa'ya, padişah irade buyurarak idaremin temini için lazım gelen maaşın tahsisine ait irade-i seniyye üzerine acizlerine de Başmabeynci Ömer Yaver Paşa tarafından tebliğ edilen irade-i seniyye üzerine Babiâli'ye giderek evvel müsteşarla sonra Sadrazam Tevfik Paşa ile görüştüm. İradeyi tebliğ etmesi üzerine maaş-ı mahsûsayı kabul etmeyerek ve padişaha ait beyan-ı teşekkürâtımı ifâ ederek çıktım. Hatta o gün İngiliz sefiri gelmişti. Bir saat kabul salonunda kaldım. Sefir çıktı. Ben Sadrazam Tevfik Paşa'nın huzuruna girerken Yaver bana şu ihtâratta bulundu. "Bu gün Heyet-i Vükela'nın içtima-ı meclis günüdür. Heyet-i Vükela mecliste Sadrazam Paşa hazretlerini gözediyorlar. Ve sizden Sadrazam Paşa hazretlerini fazla meşgul etmemenizi arzu ediyorlar" dedi. Ben de köpürdüm, maaş-ı mahsûsayı terk ve padişaha ait beyân-ı teşekkürümü arz ederek çıktım. Bir hafta sonra Dahiliye Nazırı Ali Paşa ile görüşmekliğim için ikinci defa olarak Başmabeynci Ömer Yaver Paşa tarafından tebliğ edilen irade-i seniyye üzerine Dahiliye Nezaretine giderek Ali Rıza Paşa ile de görüştüm. Tebliğ etmesi üzerine beyan-ı itizâr ile yine kabul etmeyerek çıktım. İradeler yanımda mevcut olsaydı(?) gösterirdim. Heyet-i Vükela da İstanbul'da hazır mevcutturlar,

sorulsun. İşte harekât-ı âcizânemin şahsi bir menfaat için olmayıp nef'anlı'l-vatan olduğuna ikinci, üçüncü bir delildir. İstanbul'da Hürriyet ve İtilaf Fırkasının merkez-i umûmi heyet-i idaresi azasından idim. Ben ve arkadaşlarım müttefiken Yunan Harbi neticesine kadar kuvâ-yı Milliyeyi idare edenler hakkında bir karar vermeyip, neticeyi gözetmekle karar verdik. Ve fırkadaki ictimalarımız fırkanın hal-i hazırını muhafaza ve husus-ı hasbihâl için fırkaya gider gelir idik. Hatta bunu müeyyid olarak şunu da arz edeyim ki Ferid Paşa Hükümeti fırkamızın hükümeti olmadığını hata ve sevap Ferid Paşa Kabinesi'nin harekâtı kendilerine ait olduğunu milletimize de bildirmek üzere de heyet-i idare arkadaşlarımızdan sâbık dâhiliye nazırlığında bulunan Mehmet Ali Bey'i gazetecilerle görüşüp şu kararımızı neşrettirmek üzere memur-ı mahsus tayin ettik. Mehmet Ali pek de vazifesini ifa etti. Ve gazetelerde yazdılar. Ve bilhassa Peyam ve Sabah gazetesinin koleksiyonunda mevcuttur. İşte şu hikâyelerde hıyanetime delil oluyor mu? Muharrir Bey, asıl maksada gelelim. Makalenizin içinde bütün aziz milletimi aleyhime çevirmek ve husumetlerini câlib bir sözünüz var ki başlıca buna cevap isterim. [Ecneblerle birleşerek vatani içinden yıkmaya çalışıyor diye yazıyorsun.] Ecneblerden muradınız hangisidir? Tasrih ve tayin etmeli idiniz. Ceff'ül-kalem (düşünmeksizin) yazıyorsunuz. İngilizler mi? Fransız mı? Alman mı? İtalya mı? vesaireleri mi? Galiba cem-i küllisiyle (tamamıyla) yazışınıza nazaran umûmunu kast ediyorsunuz. Öyle mi? Bu ciheti tamamen izâh ederek tayin ve tasrih ettikten sonra hıyanet kelimesini istimal etmeliydiniz. Mühmel bıraktığımız işte asıl şu sualime cevap vermek mecburiyetinde bulunduğunuzu iyi bilirsin. Ve ben de hakk-ı kanûniyemi her vakit ve her suretle arayabilirim, değil mi?

Beyefendi!

Muharrir Bey, Sadıklara hâin ve hâinlere de sadık demenin modası geçiyor ve geçti zannederim. Zirâ tadı tuzu kalmadı ve kelin başı açıldı. Pek müteessifâne olarak şu hakikati de beyana mecbur oldum ki Kazım Karabekir Paşa ve Rauf Beylere de gazeteler sütununda ve elsine-i cühelâda hainler, kuş beyinler diye yazıldı ve söylendi. Ve deliler doktoruna gönderilmeye kadar varıldı. Hâlbuki Kazım Karabekir Paşa ve Rauf Beyler vatanına ve milletlerine hizmetleri [ezharumine's-şems ve ebyenmine'l-emsdir] Rauf Bey'in Hamidiye kruvazörüyle gösterdiği fedakârlık gayr-ı münker olarak meşhur-ı cihândır. Mustafa Kemal, Padişah'ın kendisine verdiği fermanın hilafına hareket ettiğinden dolayı Padişah tarafından tard edilip elini kolunu bağlayıp İstanbul'a gönderilmek üzere Erzu-

Şeyh Recep'in mektubunun 1. sayfası

rum valisine emredilmişti. Kazım Karabekir Paşa onu alarak kurtarmış, Erzurum ve Sivas Kongrelerinde ictima edenleri de himaye ederek idarelerini temin etmişti. Her şeyden başka bu [Kars] fatihi bulunan ve öz vatana Suriye kıtası kadar bir kıta rabt ve ilave eden bu zat hakkında da hıyanet kelimesinin istimalindeki şenaatin derece-i nihâyesini düşününüz. [Bâtıl hemîşe batıl ve hakikat her vakit hakikattir.] Vâhesefâ ki biçâre milleti ve bâ-husus vatan ve millete hizmetleriyle müftehir olacağımız o masum yeni yetişen gençlerimizi hakikatin hilafına sevk ve iğfal ederek sine-i sâflarını zehirleyerek şu suretle mâder-i vatanın bağına hançer sokmak isteyen muğfilleri biçare millet hâlâ anlayamadılar. Bu gibi tahdişi ezhân-ı umûmi ederek hıyanetlerini sadıku'l-vatan olan öz vatan evlatlarının üzerine yüklemekle vatanın istikbalini mahvederek maddi ve manevi tehlikeye sokanları biçare millet hâlâ anlayamadılar. Acaba şu gürûh-ı malûmenin efkâr-ı fâsidederi devam edecek mi diyorsan, şu suâle cevap; edemeyecektir. Çünkü batıl buz gibidir ve hakikat ise güneş gibidir. Güneşin önünde buz nasıl erirse, batıl da hakikatin zuhuruna kadar mevcut olup hakikat güneşinin tuluunda batıl buzunun vücudu yoktur

Muharrir Bey, son sözüm selamlar sunarım. Daha ziyade tafsilat isterseniz her vakit hazırım.

SONUÇ

Sivas'ta dört asrı aşkın bir geçmişe sahip olan ve şehrin manevi önderlerinden Şemseddin Sivasî ailesine mensup bulunan Şeyh Recep Kâmil'in Sivas Kongresi sürecinde şehrin bir kanaat önderi ve siyasi otoritesi gibi bir davranış sergilediğini görmekteyiz. Şeyh Recep, Kongre'nin yapılıp yapılmamasından ziyade Vali Reşit Paşa'nın deyimi ile "bu harekâtın kendi gibi erbâb-ı iktidar tarafından idare edilmesi lüzumunu" belirterek, kendisine politik bir rol biçmiş, siyasi bir otorite ve lider olarak temayüz etmeye çalışmıştır. Şehirde ulusal boyutta yapılan bir kongreyi yerel düzeyde görüyor, bu şehrin eşrafi olarak kendisinin bunun merkezinde yer alması gerektiğine inanıyordu. Dolayısı ile şehir halkının önem verdiği Şems-i Sivasî'nin manevi şahsiyeti ve nüfuzunu kullanmak istiyordu. Hâlbuki o günlerde Sivas'ta mevcut olan Sivasî dergâhının şeyh halkası içinde bile yer almıyordu. Yukarıda da belirttiğimiz gibi "şeyh" sıfatı bir unvan değil aile mensubiyetini belirten bir lakaptı. Anadolu'da eşrafın, ulemanın, nüfuz alanı çekişmelerinde veya sosyo-politik hususlarda bu tür psikolojik davranışta bulunmaları çoğu zaman yaşanan bir olgu idi. Şeyh Recep Olayı ile de gerek Vali Reşid Paşa gerekse Şeyh Recep Kâmil'in mektubunun satır aralarında şehir eşrafının zihni arka planını yansıtan "Benmerkezci" davranışın varlığını müşahade etmekteyiz.

Yine Damad Ferid'in istifası sonrası iktidara gelen Ali Rıza Paşa hükümeti tarafından alelacele alınan bir kararlar gerçekleştirilen mebus seçiminin sağlıklı yapılıp yapılmadığını denetlemek amacıyla 25 Kasım 1919 tarihinde Sivas'a gelen Ferik Fevzi Paşa, 27 Kasım günü Şeyh Recep'le de görüşür. Fevzi Paşa, Milli Kongre ve sonrasında yapılan mebus seçimleri sürecinde Sivas'ın içinde bulunduğu siyasi durumu ve Şeyh Recep'le yapmış olduğu görüşmeyi 30 Kasım 1919 tarihinde Dâhiliye Nezaretine gönderdiği telgrafla¹³ şu şekilde rapor eder: "Teşkilat-ı Milliye denilen keyfiyet, düşmanların muhtemel saldırı ve tecavüzlerine karşı Müslümanlar arasında birlik ve beraberliği sağlamak, vatanın haklarını savunmak ve Padişah hazretleri ile Hükümeti desteklemek amacıyla toplanmıştır. Şeyh Recep Efendi ve arkadaşları gibi muhalifler dahi böyle bir teşkilatın varlığına ve gerekliliğine inanmaktadırlar. Aralarındaki ihtilaf yalnız mevcut teşkilatı idare edenlerin şahıslarına karşı gösterilen güvensizlikten kaynaklanmaktadır.

Bizim kanaatimize göre bir olgu olarak ortaya çıkan bu Teşkilat-ı Milliye, iyi idare edildiği takdirde kendisinden faydalanılabilecek ve hükümetin icraatlarında arzu edilen düzen ve insicamı sağlayarak memnuniyeti gerektirecektir. Gerçekte bu teşkilatı idare eden

kimselerden bazısının şimdi veya sonraları birtakım ihtiraslara kapılma ihtimali varsa da böyle bir ihtimale karşı şimdiden bazı tedbirler alındığı, Vali Reşid Paşa'nın gösterdiği idari ve siyasi olgunluk ile de birçok aşırı düşünce ve niyetlerin itidalli bir hale gelmesiyle sonuçlandığı görülmüştür. Aşırılıklara karşı halkta hiss-i nefret mevcut olup, itidal sahibi olup hükümete karşı yardım düşüncesinde olanlara da yardımcı ve yoldaş oldukları bilinmektedir. Şimdiki durumda hükümet işlerine herhangi bir müdahaleleri söz konusu değildir. Mülki ve askeri idarecilerin ise söz konusu Teşkilat-ı Milliye'ye karşı zaman ve durumun gereği olarak muhalif bir tavır almadıkları anlaşılmaktadır.”

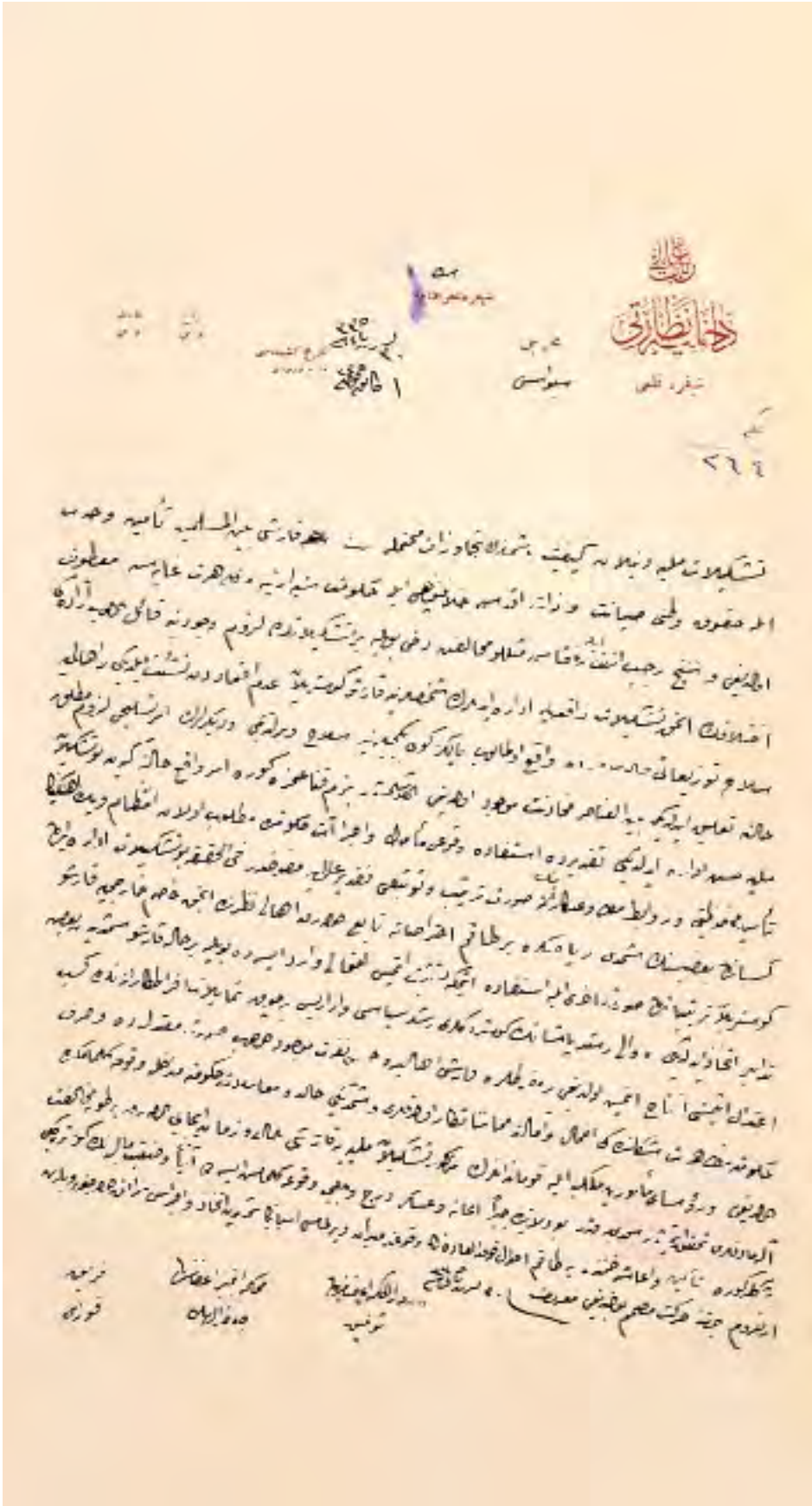
Fevzi Paşa'nın meseleyi merkezi hükümet nazarından gördüğü ve İstanbul'un resmi görüşünü beyan ettiği anlaşılmaktadır. Anadolu Hareketi'nin Şeyh Recep Olayı ile ilgili tebarüz eden görüşü malumdur. Bilhassa Nutuk'ta, Şeyh Recep'in Milli Mücadele'ye taraftar olmadığı belirtilmektedir.

1929 yılında yazdığı mektupta kullandığı tumturaklı dil ve ağdalı söyleyişle Recep Kamil kendisini savunmak istemiştir. Fakat bu girift diskurun altında dışlanmasına yol açan olayları bir bir anlatmaktadır.

Sivas Kongresi'nden on yıl sonra Köroğlu gazetesine gönderilen ve yayınlanmadığı anlaşılan mektubu, konuyla ilgili çalışan araştırmacıların ve yakın tarihimizi merak eden okurların istifadesine sunmuş olduk.

DİPNOTLAR

- 1- Kemal Atatürk, Nutuk, MEB., İstanbul 1970, c. I, s. 252.
- 2- İzzet Öztoprak, Milli Mücadele'ye Tepki: Şeyh Recep Olayı, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt 5, Sayı: 13.; Oğuz Aytepe, Yeni Belgelerin Işığında Şeyh Recep Olayı ve Şeyh Recep Kâmil Özgüneş, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi Cilt: XIX, Sayı: 55; Ahmet Necip Günaydın, Milli Mücadele'de Sivas 108 Gün, s. 210.
- 3- Alemdar Gazetesi, 27 Teşrinievvel 1335.
- 4- 28 Teşrinievvel 1335 tarihli İkdâm gazetesinde yayımlanan telgrafa; müftü Abdür-rauf Efendi, Belediye Başkanı Abdullah, Rufai Şeyhi Abdulmuttalib, Nakşibendi Şeyhi Hayreddin, Ulemadan Kasım Hafız, ...? Mehmed ve Osman, Vilayet İdare Meclisi Azası Hacı ...?, Ticaret Odası Reisi Ahmet, Ticaret Odası azası Mustafa ve Hacı Sabri, Belediye azaları Mustafa ve Nuri, Eşraftan; Muhasebecizâde Mehmed Tevfik, Mütevellizâde Mehmed, Dizdarzâde İrfan, Samih Mehmed, Ali Osman, Muhasebecizâde Rıza, İhsan, Yusuf, Hatibzâde Sabri, Mustafa Vasfi, Tüccardan; Sığircızâde Sabri, Osman, Rıdvanzâde Ebubeşir, Mehmed Sabri, İsmail Hakkı, Mehmedpaşazâde Mehmed, Bekir, Mustafa, Tayfurzâde Tahir, Tayfurzâde Hilmi, Gülideğazâde Osman, Hüseyinağazâde Ahmed, İhsan, Şişecizâde Mehmed, Rüstemizâde Hüseyin, Esnaftan; Ömer, Abdurrahman, Efen-diğazâde Abdullah imza koymuşlardı.
- 5- Ahmet Necip Günaydın, Milli Mücadele'de Sivas 108 Gün, s. 215.
- 6- CDA. DH. KMS 56-2/7; 27 TE. 1335
- 7- Fatih Güneren, "Sivasi Ailesi", Hayat Ağacı dergisi, S.30, s.48-49.
- 8- CDA. DH. KMS. 56-2/7
- 9- Nutuk, c. I, s. 250.
- 10- Ahmet Necip Günaydın, Milli Mücadele'de Sivas 108 Gün, s. 210.
- 11- Oğuz Aytepe, Yeni Belgeler Işığında Şeyh Recep Olayı ve Şeyh Recep Kâmil Özgüneş, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 55, Cilt: XIX, Mart 2003.
- 12- Köroğlu gazetesinin Şubat 1929 tarih ve 1130 numaralı sayısına tüm aramalara rağmen ulaşılamamıştır.
- 13- BOA DH.KMS. 57-1/37; Ferik Fevzi Paşa başkanlığındaki Teftiş Heyeti, Temyiz Mahkemesi azası Cafer İlhami ve Daru'l-hikme azası Mustafa Tevfik'le birlikte üç kişiden oluşmaktadır.

Fevzi Paşa'nın telgrafı

Ateşten Günlerde Sivas'ta Çocuklar İçin DARÜLEYTAMDAN ŞEHİR YATI MEKTEBİNE

Faruk Aburşu

Darüleytam, kelime anlamı olarak yetimler yurdu, yetimlerin barındırıldığı kurum anlamında kullanılmıştır. Darüleytamlar, Osmanlı Devleti'nde yetim ve öksüzlere sahip çıkma anlayışının bir tezahürü olarak I. Dünya Savaşı esnasında gerek bu savaşın gerekse daha önce cereyan eden Balkan Savaşları'nın askeri, siyasi ve sosyal sonuçları gereği ortaya çıkmış müesseselerdir. Esasen Osmanlı Devleti'nde yetim ve öksüzleri korumaya yönelik faaliyetler Tanzimat öncesinde gayriresmi olarak, Tanzimat'tan sonra ise resmîlik kazanmak suretiyle var olmuşlardır.

25 Kasım 1914 tarihinde kurulan darüleytamların kuruluş süreci, bu müesseselerin banisi Maarif Nazırı Ahmet Şükrü Bey tarafından şöyle açıklanmıştır: "Devlet seferberliği ve savaş ilan ettikten sonra bazı düşman devletler müesseselerini kapamak zorunda kaldılar. Bu müesseseler arasında birçok darüleytamlar da vardı. Bu darüleytamlar kapanınca, orada bulunan çocuklar -ki Osmanlı çocuklarıydı- açıkta kalacaklar, sefil olacaklardı. Bunların sefaletlerine engel olmak ve barınmalarını sağlamak için darüleytamlar açılması gerekti. Ayrıca, darüleytamlar açılır açılmaz bir başka mesele ile yani Balkan Savaşlarından sonra Anadolu'ya göç edenlerin arasında çok sayıda kimsesiz çocuğun bulunması sorunu ile karşılaşılmıştı. Şöyle ki bu çocuklar şunun bunun himayesiyle buraya gelmişler, fakat sığınacak bir yer bulamadıklarından çoğu sefaletten ölmeye mahkûm kalmışlardı. İşte darüleytamlara aynı zamanda bu tür çocuklar da kabul edilmişti¹.

Başlangıçta yalnızca İstanbul'da açılan darüleytamlar ihtiyaç nedeniyle, vilayet ve

müstakil sancaklarda en az birer tane olmak üzere kuruldu. 1917 tarihli darüleytamlar için hazırlanan geçici talimatnamede bu müesseselerin gayesi, "şehit çocuklarını ve yetimleri talim ve terbiye etmek, onları vatan için yararlı bir uzuv olarak yetiştirmek" şeklinde belirlenmiştir. Talimatnamenin ikinci maddesinde ise bu amaç, "çocukların dini ve vatani hislerini artırmak ve her birinin kabiliyetini göz önüne alarak ülkenin ihtiyaç duyduğu sanayiye teorik ve uygulamalı olarak talim ettirmek" şeklinde açıklanmıştır².

Darüleytamların İdarî ve Mâlî Yapısı

Darüleytamların kurulması ve idaresi başlangıçta İttihat ve Terakki Partisi'nin himayesi altında ve bir fırkacılık faaliyeti çerçevesinde ele alınmış, fakat daha sonra bir hükümet ve Maarif Nezareti işi haline dönüştürülmüştür. Bu kapsamdaki çalışmaları İttihat ve Terakki Partisi İstanbul merkez heyetinden Kara Kemal ile Kastamonu mebusu İsmail Mahir Efendi idare etmişlerdir³.

Kapitülasyonlar kaldırıldıktan sonra savaşılan devletlerin okul ve manastır gibi müesseselerine hükümet tarafından el konulmuş, bu müesseseler boşaltılarak darüleytamlara tahsis edilmiştir. Uygulama savaş ortamında bulunulması dolayısıyla imkânların kıtlığına denk gelmesi ve ayrıca yeterli zaman bulunmayışı nedeniyle darüleytamların bina ve malzeme ihtiyacının kısa sürede karşılanmasını sağladığı için faydalı olmuştur. Darüleytamlar böylece hem bina yönüyle hem de araç gereç

yönüyle ilk zamanlar sıkıntı yaşamamış ve bir refah dönemi geçirmiştir⁴.

I. Dünya Savaşı'nın uzaması ve ilerleyen zamanlarda savaşın yarattığı ağır ekonomik koşullar darüleytamları fazlasıyla etkiledi. Savaş esnasında düşman ülkelerin müesseselerine ve burada bulunan araç ve gereçlere el koyma sonucu bir bolluk dönemi geçirilmesinin ardından, gıda ve eşya fiyatlarındaki büyük artış, devlet kaynaklarının tükenmesi, darüleytamları oldukça güç duruma soktu. Zira eşya fiyatlarında ortalama 2-3 kat artış meydana gelmişti. Savaş nedeniyle erzak ve eşya fiyatlarının aşırı pahalılaşmasından ötürü taşra darüleytamları, bilhassa Sivas ve Diyarbakır gibi merkezden uzak ve bünyesinde çok sayıda darüleytamı barındıran vilayetlerde, müesseselerin erzak ve işe yönüyle idarelerinde müşkülata düşmüş ve Genel Müdürlüğe bu hususta çok sayıda yazı gönderilmiştir. Nisan 1917 tarihi itibarıyla darüleytamların bulunduğu yerler ve şube sayıları ile öğrenci, memur ve hademe sayıları aşağıda da gösterilmiştir.

Yeri	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Memur ve Hademe Sayısı	Toplam
Edirne	6	800	125	925
Hüdavendigar	4	600	133	733
Konya	1	350	29	379
Ankara	2	350	46	396
Aydın	3	400	59	459
Kastamonu	2	300	38	338
Bolu	1	100	16	116
Kale-i Sultaniye	1	100	18	118
Karesi	1	150	21	171
Karahisar-ı Sahip	1	1	12	62
Diyarbakır	4	900	100	1000
Maraş	1	200	25	225
Urfa	1	200	23	224
Antep	2	200	25	227
Sivas	20	2600	387	2987
Kayseri	2	600	74	674
Samsun	1	100	17	117
Adana	9	1200	175	1375
Kudüs	2	450	50	500

1920'li yıllarda Şehir Yatı Mektebi olarak kullanılan tarihi taş bina.

Darüleytamların ülke sahasına yayılması, öğrenci ve personel itibarıyla sayılarının kısa sürede bir hayli artışı, idarelerini de dolaylı olarak güçleştirmişti. Bu nedenle tek merkezden yönetilmeleri ve daha iyi bir idare tesisi için Darüleytamlar Genel Müdürlüğü teşkil edilmiştir. Konuya dair kanuna göre, Maarif Nezareti tarafından kurulan bütün darüleytamlar birleştirilerek yönetimi yine aynı nezarete bağlı bir Genel Müdürlüğe bırakılmıştır. Bu Genel Müdürlük hukuki tüzel kişiliğe (şahsiyet-i hukukiye) sahip olup ve ek bir bütçeyle idare edilmiştir⁵. 2 Nisan 1917 tarihli kanuna ek olarak 18 Şubat 1918 tarihinde çıkarılan kanunla darüleytamlar için bir idare meclisi teşkil edilmiştir.

Temmuz 1917'de 68 darüleytamda 1421 memur ve hademenin görev yaptığı, 9900 yetimin barındırıldığı ve eğitildiği bilinmektedir. Darüleytamlarda hademe sayısı 397, memur ve öğretmen sayısı 218 olarak görülmüyordu. Taşra darüleytamlarının ise 892 hademe, 293 memur, 329 öğretmen, 10870 öğrenci mevcudu olduğu bilinmektedir⁶.

SİVAS DARÜLEYTAMI VE ÖKSÜZLER YURDU

Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı sefalet ortamı, yetim ve yoksul çocukların himayeye muhtaç olmaları için Sivas'ta da darüleytamın kurulmasına neden ol-

muştur. Özellikle binlerce kız ve erkek öksüz çocuğun sıcak bir mekânda barındırılması, okuma yazma öğrenmeleri ve bir sanat ve meslek edinmeleri kaygısı nedeniyle darüleytamlar açılmıştır. Kabak Yazısı'na giderken solda, Sanat Okulunun köşesindeki tek katlı bina daha önceleri halı atölyesi olarak kullanılmaktayken darüleytama dönüştürülmüştür⁷. 2 Nisan 1916'da devlet, darüleytamların sevk ve idaresi için illerin özel idarelerinden ve belediye bütçelerinden para ayırmış; ayrıca posta, telgraf, tütün ve içki vergilerinden daimi gelir kaynakları sağlamıştır.

Kazım Karabekir Paşa 19 Teşrin-i sani 1919'da Sivas izlenimlerini kitabına aktarmıştır⁸: "Şehri, müessese ve mektepleri gezdim. Diğer binalar ahşap, sokaklar karmakarışık ve çamur deryası. Karşıdan karşıya geçmek için yüksek atlama taşları var."

Sivas'ın eğitim ve darüleytam konusunu da şu şekilde değerlendirmiştir: "Mektepler, medreseler pek geri. Muallimlerine biraz nasihat ettim. Mekteplerde basit bir tarzda olsun müzeler, nebat ve hayvan koleksiyonları olmadığı gibi el işlerine de ehemmiyet verilmiyor. Evkafın bir cami yanındaki mektebi sanki hapisane, hem de gayriinsani bir hapisane. Elli kadar kız ve erkek çocuk üst üste. Berbat koku ve rutubet içindir. Ne vali ne maarif müdürü ne de bir büyük zat

Sivas Şehir Yatı Mektebinde Çorap ve Fanila Atölyesi. Devrin teknik harikaları olan dikiş makineleri öğretmen ve öğrencilerin önünde.

bu mektebin şimdiye kadar semtine uğramış. Buraya yavrularını gönderen ana ve babaların cehalet ve hissizliğine hayret ettim. Kumandan ve valiye ve Heyet-i Temsiliye'ye bu ahvali vakit buldukça görüp mâni olmalarını rica ettim.

Darüleytam diye askeri pavyonlarda dört yüzden fazla çocuk boş oturuyor. Perişan bir haldeler. Vilâyet bakamadığından Kolordu, himayesine almış. Şehre sekiz kilometre kadar mesafedeki Ziraat Mektebi 309'da tesis olunmuş. 1325'te (1910) numune çiftliği yapılmış. Sekiz on yetim çocuk var."

1. Dünya Savaşı'nın başlarında 3. Ordu'ya bağlı olarak kurulan 10. Osmanlı Ordusu'nun merkezi Sivas'tı. Sivas'ta askeri faaliyetlerin çok sıkı olması nedeniyle Sivas Sultanisi (Sivas Lisesi) binası cihet-i askeriyeye devrolunmuştur. Sivas Mekteb-i Sultanisi'nin ilk beş sınıfı Sivas Milletvekili Abidin Yurdakul'un Taşlı Sokak'taki evine, geri kalan yedi sınıf da Paşabostan'da Burhanettin Bey'in konağına yerleştirilmişti. Sonradan bu konak Altuntaş Mektebi olacaktır.

Sivas Valisi Reşit Paşa, kimsesiz çocukların ve şehit çocuklarının daha iyi şartlarda barınabilmesi için sayıları 500 kadar olan öksüz çocukların yemek ve içecek ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Mekteb-i Sultani binasının imkânlarından faydalanma yoluna gitmişti. Bu nedenle Darüleytam yöneticileri Sivas

Valisi'ne teşekkür etmiştir. Darüleytam'da kalan çocuklara, Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti üyesi kadınları çok büyük alaka göstermişlerdir. Öksüz çocukları giydirmek ve her gün öksüz yurduna kadar dikiş dikmek için gelmeyi alışkanlık yapan Jandarma Kumandanı Binbaşı Kemal Bey'in eşi ile Avni Bey'in kardeşine Sivas İnas Darüleytam Mektebi Müdiresi Makbule Rıza Hanım teşekkür edecektir⁹.

Kongre çalışmaları 18 Aralık 1919'da bitip, Heyet-i Temsiliye'nin Ankara'ya taşınması üzerine Mekteb-i Sultani öğrencileri binalarını dilekçe ile istemişlerdir. 17 Aralık 1919 tarihinde, Mekteb-i Sultani öğrencileri veli ve öğretmenleri yaklaşık 30 kadar imzalı dilekçe verip 'Mektebimizi isteriz' talebinde bulunmuşlardır.

Anadolu Kadınları Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti mensupları da "Sultani talebe efendileri, mekteplerinin darüleytam ittihaz edilerek kendilerine verilmediğinden meyus oluyorlarmış, Öncelikle ikamet ettikleri bina tahsile gayrikâfi olduğu bedihi ise de öksüzlerin hayatının muntazam ve sıkıntılardan kurtarılabilmesi için Sultani binası gibi muntazam ve kullanışlı bir binaya ihtiyaç şiddetle ihtiyaç vardır." fikrindedirler¹⁰.

Ancak, Sivas Valiliği, Mekteb-i Sultani öğrencilerinin dilekçelerine 23 Aralık 1919'da olumlu cevap vermiş, İnas Darüleytamını (Kız Yetimler Yurdunu) bugün Gençlik Merkezi olarak kullanılan tarihi taş binaya

taşımıştır¹¹. Bu bina önce Darüleytam, sonra Şehir Yatı Mektebi ardından da Numune Hastanesi olarak kullanılmıştır.

Sivas Öksüz Yurdunun ilk müdürü Mehmet Nafiz (Ergin)'dir¹². Hikmet ve Murtaza Beyler de kısa müddet müdürlük yapmışlardır. Öksüz Yurdunun müdür yardımcıları Sadettin ve İsmail Bekir Beylerdir. Kâtibi Rasih ve Hüseyin Sedat Efendilerdir. Ambar memuru da Reşat Efendi'dir. Tek hastabakıcısı ise Cemal Ağa'dır. Ser hademesi Cemil Efendi, nöbetiye hademesi Hasan Ağa'dır. Kurumda 25 erkek hademe görev yapmıştır. Sofracı kadrosunda 5 kadın 9 Erkek vardır. Yatakçı ve bulaşıkçı kadrosunda Şerife Hanım, çamaşırıcı kadrosunda 6 kadın, sucu kadrosunda 4 erkek, aşçıbaşı olarak 3 erkek görev yapmıştır. Sivas Öksüz Yurdunun öğretmen kadrosu şunlardır:

İsimleri	Görevleri
Mehmet Fevzi Efendi	Türkçe ve Kıraat Muallimi
Vekil Malik Bey	İbtidâi Birinci Sınıf Türkçe Muallimi
Vekil İzzet Efendi	İbtidâi Birinci Sınıf Türkçe Muallimi
Tahir Efendi	Arabi ve Farişi Muallimi
Bekir İzzet Efendi	Arabi ve Farişi Muallimi
Hacı Mustafa Efendi	Türkçe Müderrisi
Ataullah Efendi	Farişi Muallimi
Emin Efendi	Tarih-i İslam Muallimi
Fehmi Efendi	Nâkili Fünun Muallimi
Rıza Efendi	Hesap Muallimi
Arif Efendi	Hesap Muallimi
Nazım Efendi	Malûmat-ı Tabiiye ve Sıhhiye Muallimi
Abdullah Efendi	Hüs-n-ü Hat Muallimi
Rıfat Efendi	Hendese Muallimi
Mehmet Ali Efendi	Ulum-u Diniye Muallimi
Hamit Efendi	İhtiyat-ı Malumat Muallimi
Rahmi Efendi	Devre-i Calibe Türkçe Muallimi
Süleyman Sırrı Efendi	Ulum-u Riyaziyyat Muallimi
Abdülkadir Efendi	Tarih ve Coğrafya Muallimi
Rıfat Efendi	Hesap Muallimi
Muzaffer Efendi	Devre-i evveli Türkçe Muallimi

Ahmet Efendi	İhtiyat Muallimi
Rahmi Efendi	İhtiyat Muallimi
Hayrettin Efendi	Ulum-u Tabiiye Muallimi
Kınacıyan Efendi	Musiki Muallimi
Sururi Efendi	Ulum-u Diniye Muallimi
Rüştü Efendi	İhtiyat Muallimi
Celalettin Efendi	Ulum-u Tabiiye Muallimi
Hikmet Efendi	İhtiyat Muallimi
Osman Sırrı Efendi	Ulum-u Riyaziye Muallimi
Rüştü Efendi	Ulum-u Riyaziye Muallimi
Nazmi Efendi	Devre-i evveli Türkçe Muallimi
Selahattin Efendi	Devre-i evveli Türkçe Muallimi
Ahmet Efendi	İhtiyat Muallimi
Hüseyin Nazmi Efendi	İhtiyat Muallimi
Mustafa Hakkı Efendi	İhtiyat Muallimi
Şeyh Mehmet Efendi:	İhtiyat Muallimi
Sedat (Sudi)Efendi	Ulum-u Diniye Muallimi
Faik Efendi	Muid
Kazım Efendi	Muid
Şeyh Mehmet	Muid
Hikmet Efendi	Muid
Mikdat Efendi	Muid
Tevfik Efendi	Muid

SİVAS ŞEHİR YATI MEKTEBİ

1913'te idadi adı altında devam eden okullar, rüştiyelerin kaldırılması ile altı yıla çıkarılmıştır. 1. Dünya Savaşının çıkmasıyla ülkenin tamamı yangın yerine dönmüştür. Şehit sayısının artmasının yanı sıra göçmen akını da giderek hızlanmış; binaenaleyh çoğalan öksüz ve yetim kitlesinin himayesi zaruret haline gelmiştir. Sivas'ta kimsesiz çocukların barınmaları için Öksüz Yurdu, eğitimleri için de Şehir Yatı Mektebi açılmıştır. Şehir Yatı Mektebi programında ilk sınıfta hazırlayıcı temel dersler bir arada gösterilmiştir. Öğrenciler umumi ziraat, ticaret ve sanat kollarına ayrılmışlar ve devam ettikleri şubelere göre de diploma almışlardır.¹³

Şehir Yatı Mektebinin demirbaş kayıtlarında dikiş, hırka, fanila, çorap ve ayakkabı yapımı için şayak makineleri bulunmaktadır. Okul yatılı olduğu için ayrıca

289 yastık kılıfı, 228 yorgan kılıfı, 335 yatak çarşafı, 97 gürgen karyola, 291 yorgan, 259 döşek, 249 yastık bulunmaktadır. Yine demirbaş listesinde 61 ders sırası, 3 öğretmen masası, 8 kara tahta vardır. Öğrencilerin zanaatla meşgul olabilmesi için 2 demir döküm şayak makinesi, 36 yün tarağı, 40 ağaç iğlik, 8 ayaklı dikiş makinesi, 16 köhne dikiş makinesi, 11 makine ayağı, biri kırık 3 fanila makinesi, biri kırık 3 çorap makinesi,

2 hırka kalıbı, 2 çorap kalıbı 15 çorap makinesine ait makara vardır¹⁴.

1928 yılına kadar Sivas'ta faaliyet gösteren Kız Şehir Yatı Mektebi bu tarihte İstanbul'a nakledilmiştir. Sivas basını, hiç olmazsa kız öğrencilerin ortaokul eğitimi alması için kız ortaokulunun açılmasını Maarif Müdürü Emin Bey'den istemişlerdir¹⁵.

Sivas Şehir Yatı Mektebi Boyahanesinde halı için desenler çizilirken. 1920'li yıllar. Ortada güçlüğü okunan tabelada "Sivas Öksüz Yurdu Boya Atölyesi" ibaresi seçiliyor.

Mesleği	Adı	İşe Başlama	İşten Ayrılma
Müdür	Seyit Ahmet Bey	11 Temmuz 1927	Mayıs 1928
Müdür Muavini	Hüseyin Hüsnü Bey	11 Temmuz 1927	Mayıs 1928
Hesap Memuru	Fuat Bey		
Ambar Memuru	Süleyman Efendi		
Öğretmen	Hanife Hanım		
Muallim	Saadet Hanım	19 Temmuz 1927	01 Teşrin e.1927
Muallim	Zahide Hanım	21 Ağustos 1927	08 Eylül 1927
Muallim	Ulviye Hanım	1 Teşrini evvel 1927	22 Teşrini e. 1927
Doktor	İsmail Hakkı		
Doktor	Doktor Ziya Bey	20 Teşrini evvel 1927	
Sanat Öğretmeni	Ahmet Efendi		
Hasta Bakıcı	Nefise Hanım		
Aşçıbaşı	Yusuf Usta		
Aşçı Yamağı	Nilüfer		

Şehir Yatı Mektebinde halı dokuyan kızlar.

Şehir Yatı Mektebinin kadrosu şu şekilde idi:
Şehir Yatı Mektebinin 16 hademesi bulunmakta idi.
Bunların 10'u kadın 6'sı erkek idi¹⁶.

DİPNOTLAR

- 1- Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi (MMZC), C: I, 6 Aralık 1917, Türkiye Büyük Millet Meclisi Basımevi, Ankara 1990, s. 194; Meclis-i Mebusan ve Maarif, Muallim, C.2, no:18, 15 Ocak 1918, s. 640-641.
- 2- Hakan Aytekin, 1914-1924 Yılları Arasında Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Eğitimleri, Marmara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, s. 52.
- 3- Osman Nuri Ergin, Türkiye Maarif Tarihi, C:3-4, Eser Matbaası, İstanbul 1977, s. 1548, Necdet Sakaoğlu, "Darüleytamlar", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, C:2, İstanbul 1994, s. 558.
- 4- Necdet Sakaoğlu, Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2003, s. 149.
- 5- Reşat Özalp, Milli Eğitimle İlgili Mevzuat (1857-1923), MEB Yayınları, Ankara 1982, s. 118-119
- 6- BOA, MFMKT., 1227/20, 1335.S.19/15.12.1916.
- 7- Binanın gerçek yerini H.1336 doğumlu Galip Talı'dan öğrendim. Sivas'ta Özel İdareye ait halı tezgâhlarının orada bulunduğunu anlattı. Özel teşebbüse ait halı fabrikasının da Kepenek Caddesi üzerinde şimdiki Foto Nuri'nin dükkânının biraz ilerisinde üç katlı bina olduğunu ve kendisinin bina yıkılmadan önce 1923-1924 eğitim yıllarında bu mektepte (Ümit Mektebi) okuduğunu anlattı.
- 8- Kazım Karabekir, İstiklal Harbimiz, Türkiye Yayınevi İstanbul 1960, sayfa 387.
- 9- İrade-i Milliye, 19 Kanun-ı Sani 1336, Numara, 21 Sayfa;4
- 10- İrade-i Milliye, 05 Kanun-ı Sani 1335, Numara; 19, Sahife:4
- 11- Talip Mert, Mektebimizi İsteriz, Hayat Ağacı, Sayı:12, Yıl 2008, Sayfa 72-79
- 12- Mehmet Nafiz 1309'da Sivas'ta doğmuş, Mekteb-i Mülkiyeden mezun olmuştur. 15 Ocak 1330'da göreve başlamış, 30 Eylül 1332'de Niksar Kaymakamlığına atanmıştır. Sivas Öksüz Yurdu Müdürlüğü görevinde bulunmuştur. Konya Sanayi Mektebi Müdürlüğü, Konya Öksüz Yurdu Mektebi Yurdu Müdürlüğü, Turhal Kayadibi, Direkli Nahiyeleri Müdürlükleri, Gürün, Hafık Kaymakamlıkları, Ordu, Antalya, Kütahya, Konya, Sivas valilikleri yapmıştır. 05.08.1946'da Sivas milletvekilli seçilmiştir.
- 13- Reşit Faik Unat, Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış, Ankara 1964, s. 46.
- 14- Faruk Aburşu, Sivas Lisesinin Demirbaş Listesi, Revak 2002, Sayfa 101-105.
- 15- Kızılırmak Gazetesi, 16 Temmuz 1928.
- 16- Darüleytam ve Şehir Yatı Mekteplerinin tüm öğretmen ve çalışan kadrosu Sivas Defterdarlığının eski Türkçe kayıtlarından aktarılmıştır.

SİVAS KONGRESİ'NİN DÜNYA SİYASETİNE ETKİLERİ

Haluk Selvi

Sivas Kongresi, 1919 yılı olayları içerisinde hem Osmanlı Devleti'nin hem iç politika hem de dış politika gelişmeleri açısından önemli sonuçlar doğurmuştur. Kongre yalnızca Osmanlı Devleti'ni etkilememiş 1919 yılında dünyaya yön vermeye çalışan devletleri de yakından etkilemiştir. Bu yönüyle Sivas Kongresi, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünyada meydana gelen siyasi olaylar içerisinde ayrı bir öneme sahiptir.

Erzurum Kongresi'nin dağılmasından sonra Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları üç hafta daha bu şehirde kalmışlardı. Ağustosun sonlarına doğru, Sivas'ta Kongre için delegeler toplanmaya başlamış olduklarından Mustafa Kemal Paşa 29 Ağustos 1919'da Erzurum'dan ayrıldı. Üç binek ve bir otomobil ile hareket eden heyette Mustafa Kemal Paşa, Rauf Bey, Raif Efendi, Mazhar Müfit Bey, Süreyya Bey ile birlikte iki ümera ve altı zabıt vardı. Heyet Erzurum'dan büyük ve parlak bir törenle uğurlanmıştı ve 2 Eylül'de Sivas'a varmıştı.

Sivas'ta bütün memleketin birliğini sağlamak için bir kongrenin toplanacağı Amasya Tamimi ile vilayetlere duyurulmuş ve her bölgeden ikişer delegenin Sivas'a gönderilmesi istenmişti. Bu delegelerin katılımıyla Sivas Kongresi 4 Eylül 1919'da Sivas Lisesi salonunda açıldı. Kongre, İstanbul Hükümeti'nin baskıları sonunda çağrılanların yarısı kadar kişinin katılımıyla açılmak zorunda kaldı. Kongre açılış konuşmasını yapan Mustafa Kemal Paşa, İstanbul Hükümeti'nin acz içerisinde bulunduğu bir sırada Erzurum ve Sivas Kongrelerinin toplanmış olmasının çok hayırlı

olduğunu belirterek Kongre'nin başarılı olmasını diledi. Kongre'nin ikinci günü Padişah'a bir telgraf gönderilerek milletin haklarını savunmak için Sivas Kongresi'ni toplandığı ve Padişah'a bağlı olduğu bildiriliyordu.

Mustafa Kemal Paşa'nın başkan seçildiği Sivas Kongresi sekiz gün boyunca sekiz toplantı yaptı ve 11 Eylül 1919'da sona erdi. Kongre'nin üzerinde durduğu meselelerin başında manda konusu geliyordu. Kongreye katılan delegelerin bir kısmının manda taraftarı olması bu konudaki tartışmaları daha da hararetli bir hale getirmişti. Uzun tartışmalardan sonra manda ve himayenin bu şartlar altında kabul edilemeyeceği kararı alındı. Kongre sırasında Erzurum Kongresi Beyannamesi'nde bazı değişiklikler yapılarak Sivas Kongresi Beyannamesi hazırlandı. Sivas Kongresi ile yurdun istiklalini ve milletin haklarını korumak üzere teşekkül etmiş olan cemiyetleri içine alan Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuş ve böylece Milli teşkilat bütün vatana yayılarak bunun başında Heyet-i Temsiliye'nin bulunması kararlaştırılmıştır.

Milli Mücadele hareketi Sivas Kongresi sırasında önemli bir dönüm noktasına gelmişti. Erzurum ve Sivas Kongrelerinin kararlarının uygulanabilmesi için Milli bir meclisin bir an önce toplanması gerekiyordu ve hükümet, meclisi toplamak konusunda isteksiz davranıyordu. Bu şartlar altında Damat Ferit Hükümeti'nin artık işbaşından çekilmesi lazımdı. Bu da iyi organize edilmiş bir hareketle gerçekleştirilirdi. Bu sebeple Mustafa Kemal Paşa bütün kolordulara, valiliklere ve muta-

sarıfıklara ele geçen, Elâziz Valisi Ali Galip Bey ile Dahiliye Nazırı Adil Bey arasındaki yazışmaları "İhanetin Belgesi" olarak göndermişti. Anadolu'dan gelen baskılar sonunda Damat Ferit Paşa sadrazamlık görevinden çekilmek zorunda kalmıştı. Sivas Kongresi'nin iç siyasetteki bu önemli etkisi dışında dış politikada da önemli sonuçları olmuştur.

1919 yılı Ocak ayında Paris'te toplanan Sulh Konferansı, dünyaya yeni bir düzen vermeyi amaçlıyordu. Bu konferansa mağlup devletlerin çağrılmamış olması, galiplerin gerçek niyetlerinin ne olduğunu da gösteriyordu. Bu niyet açıkça savaş gayelerini gerçekleştirmek yönünde olacaktı. Savaşın galipleri İngiltere, Fransa, İtalya ve Amerika Birleşik Devletleri bu konferansta kendi düşüncelerini gerçekleştirmek istiyorlar, savaş boyunca verdikleri kayıpları bu sayede elde edecekleri kazançlarla telafi etmeyi planlıyorlardı. Savaş sırasında yapılan gizli anlaşmalarla hangi devletin mağluplardan neler alacakları belirlenmiş, bunlara göre Osmanlı Devleti; Rusya, İngiltere, Fransa ve İtalya arasında paylaşılmıştı. Rusya hariç diğer devletler Sivas Kongresi'nin yapıldığı sırada bu isteklerini gerçekleştirmek için yoğun faaliyet içerisinde idiler.

1917 Bolşevik İhtilali, Rusya'yı batılı devletlerden koparmış, onlarla ayrı bir mücadele içerisine sokmuştur.

Sivas Kongresi tutanaklarından...

Bolşevikler Rusya'da Çarlık yanlıları ile 1921 yılına kadar devam edecek olan bir savaşa girişmişlerdir. Batılı devletler bu iç savaşta Çarlık taraftarlarının başarılı olmaları için Türkiye üzerinden yardıma başlamışlar, çoğu zaman Türkiye'den mütarekenin uygulanması bahanesiyle toplanan silahları Rusya'ya göndermişlerdir. Bu sebeple Anadolu'da Türkiye'nin tam bağımsızlığı için başlayan Milli Mücadele hareketi Bolşevikler tarafından yakından takip edilmiş, Mustafa Kemal Paşa ile temasa geçmek için teşebbüslerde bulunmuştur. Bu yaklaşma, Sivas Kongresi sırasında özellikle Kongre sonrasında açıkça görülmüştür. Bolşevikler Mustafa Kemal Paşa'nın batılı emperyalistlere karşı başlatmış olduğu mücadeleyi şuralar hükümeti şekline dönüştürerek komünist bir hareket haline getirmek için yoğun çaba harcamışlar ancak bunda başarılı olamamışlardır. Buna rağmen Anadolu hareketine yardımda da bulunmuşlardır. Bu sebeple Anadolu hareketine karşı olan İstanbul Hükümetleri tarafından bu hareket Bolşeviklik olarak nitelendirilecektir. Sivas Kongresi aldığı kararlarla Bolşeviklikle ve özellikle İttihatçılıkla hiçbir ilgisi bulunmadığını açıklayacak ve bunu yeminle de teyit edecektir. İttihatçılık ve Bolşeviklik benzetmesi Damat Ferit Hükümetleri tarafından Anadolu hareketine yakıştırılan ve bu sayede İngilizlerin bu hareketi yok etmesini temin yönünde atılmış olan bir adımdır.

Sivas Kongresi sırasında Amerika Birleşik Devletleri'nin dış politika ilkeleri, savaş sona ermeden Başkan Wilson tarafından belirlenen 14 ilkenin gerçekleştirilmesi yönünde idi. Bu ilkelerin Osmanlı Devleti ile ilgili olan 12. maddesinde Osmanlı Devleti'nin nüfus durumuna göre yeni sınırlarının belirlenmesi isteniyor, bu maddeden Türkler farklı anlamlar çıkarıyor, Amerikalılar farklı şeyler kastediyorlardı. İngiltere Anadolu'da bağımsız Ermenistan vaadinde bulunduğu Ermenileri Amerikalılara havale etmeye çalışıyor, sömürgeciliğin yeni ismi olan manda yönetimi ile durumu kurtarmayı amaçlıyordu. Tam da Sivas Kongresi sırasında Milliyetçilikleri ile tanınan Türk aydınlarından bir grup Amerikan mandasını Osmanlı Devleti için uygulanabilir bulduklarını açıklıyorlar ve Kongre'nin bu yönde karar vermesini istiyorlardı. Bu esnada Amerikalı bazı işadamlarının Anadolu'nun farklı bölgelerinde petrol arama çalışmaları yaptıkları ve özellikle tütün ile ilgili araştırma yaptıkları göz önüne alındığında bu yönlendirmelerin Amerikalılar tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır.

Sivas Kongresi'nin dış politika açısından en önemli belirleyici özelliği manda sistemini reddedip bağımsız bir dış politika takip edilmesini sağlamış olmasıdır.

Sivas'ta Mustafa Kemal Paşa ile Amerikalı General Harbord ve gazeteci Brown arasında yapılan görüşmelerde bağımsız bir "Türk Devleti" düşüncesi açıkça dile getirilmiştir. Böylece Mustafa Kemal Paşa'nın düşünceleri hem Amerika kamuoyuna hem de Paris'teki devletlerin temsilcilerine duyurulmuş oluyordu.

Sivas Kongresi sırasında Osmanlı Hükümeti'nin yanında Damat Ferit Paşa bulunuyordu. Bu hükümetin dış politika ilkeleri, Osmanlı Devleti için en uygun barış koşullarını temin edebilmektir. Hükümet bunun ancak İtilaf Devletleri'ni rahatsız etmeden gerçekleştirebileceğine inanıyor, bu sebeple onların her isteğini yerine getirmeyi uygun buluyordu. Hükümete göre, İngilizlere ve Fransızlara karşı gelebilecek ne bir askeri birlik ne de yeterli teçhizat vardı, on yıldır devam eden savaş ülkeyi ekonomik ve sosyal yönlere çökertmişti. Bu sebeplerden dolayı hükümet Anadolu'da başlayan Milli Hareketi çok zararlı görüyor, hemen ortadan kaldırmayı planlıyor, bu hareketin İttihatçı oyunu olduğunu savunuyordu. İstanbul Hükümeti'nin razı olduğu son anlaşma şeklinin Sevr Anlaşması olduğunu düşünürsek Sivas Kongresi ile çizilen hareket tarzının ne kadar isabetli olduğu açıkça görülür.

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından itibaren Osmanlı Devleti için öne çıkan devlet İngiltere olmuştur. İngilizler, mütarekeden hemen sonra Türklerle göz açtırmamak, onların ezildiğini bütün İslam âlemine duyurmak ve savaş sırasındaki paylaşma anlaşmalarını uygulamaya koymak politikalarını uygulamışlardır. Bu yönüyle İngiltere hükümeti Türkler için amansız bir düşman olmuştur. Her istediklerini İstanbul Hükümeti'ne kabul ettiren İngilizler mütareke döneminde Türklerle karşı aşağılama ve hakaret etme gibi birçok kötü fiili de gerçekleştirmişler, bu tavırları yeni bir hareketin doğmasına da sebep olmuştur. İngilizler bu kendilerine güvenen görüntülerine rağmen Anadolu'dan da emin olamamışlar, burada başlamakta olan hareketi yakından takip etmişlerdir. Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkmasından sonra onun hareketlerini takibe almışlar, Amasya Genelgesi'nden sonra ondan şüphe ile söz etmişlerdir. Erzurum'daki kongreyi önlemek için birçok blöf hareketinde bulunmuşlar ancak bunda başarılı olamamışlardır.

İngiltere temsilcileri, Amasya Genelgesi ile yapılacağı duyurulan Sivas'taki genel kongreyi de önlemek için çalışmalarda bulunmuşlar, bunun için İstanbul Hükümeti ile iş birliği yapmışlardır. Bu sırada Elaziz Valisi Ali Galip ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki aşi-

retler üzerinde çalışan Binbaşı Noel birlikte hareket etmişlerdir. Bu iki grubun çalışmaları Mustafa Kemal Paşa tarafından zamanında haber alınarak etkisiz hale getirilmiş ve Milli hareketin lehine dönüştürülmüştür. İngiltere'nin bu teşebbüsü, Mustafa Kemal Paşa tarafından bütün dünya devletlerine duyurulup protesto edildiği gibi, iç kamuoyunda da Damat Ferit Hükümeti'nin yapmak istedikleri duyurularla protesto edilmiştir. Anadolu'daki vilayet ve mutasarrıflıkların da kolordular gibi aynı düşünce etrafında birleşmeleri, hem İngilizleri hem de İstanbul'daki yönetimi rahatsız etmeye başladı. Damat Ferit Anadolu'nun baskısından kurtulmak için İngilizleri Anadolu'ya asker sevki konusunda ikna etmeye çalıştıysa da bunda başarılı olmadı. İngilizler Anadolu ile barış yolunu seçtiler ve bu politikalarını uygulamak için yeni bir hükümetin kurulması gerektiğini açıkladılar. Bütün bu baskılara dayanamayan Damat Ferit Hükümeti, 1 Ekim 1919'da istifa etmek zorunda kaldı. Yeni kabineyi Anadolu'ya yakın isimlerden Ali Rıza Paşa kurdu. Anadolu'nun temsilcilerini İstanbul'da bir mecliste bir araya getirmeyi kabul ettiler.

Sivas Kongresi'nden sonra İtilaf Devletleri temsilcileri Anadolu hareketine karşı daha sert bir tutum içerisine girmişlerdir. İstanbul'da bulunan İngiliz ve Fransız Yüksek komiserleri bir araya gelerek şu noktalar üzerinde uzlaştılar: Ateşkes tam uygulanacak, Padişah desteklenecek ve her çeşit ihtilale karşı korunacak, bu şartlar altında seçim yapılması tehlikelidir ve önlenmelidir, politikaya karışılmayacak. Bu kararlar İngilizlerin ve Fransızların doğmakta olan hareketten ne kadar rahatsız olduklarını göstermektedir.

İngiltere'nin İstanbul Temsilcisi Amiral Calthorpe, İngiltere Dışişleri Bakanlığına gönderdiği bir raporda şu dikkat çekici açıklamalarda bulunuyordu:

“Ferid'in Mustafa Kemal'i İstanbul'a getirme çabalarının sonucu şu: Mustafa Kemal ordudan çekildi. Şimdi Erzurum'da ve Sivas'ta kongreler toplamakla meşgul. Bu hareketlerin sonuçlarını ilgi ile bekliyoruz, baka-lım Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünü ne kadar yavaşlatabilecekler.”

Calthorpe başka bir raporunda; “... Milli Hareket hızla yayılıyor. Mustafa Kemal ve kurmayları merkezi hükümetle alakayı kestiler ve bölgedeki memurlar üzerinde otoritelerini kabul ettirdiler. Niyetleri Sivas Kongresi ile bağımsız bir hükümet kurmak ve merkezi hükümetin otoritesini yıkmaktır.” diyor, tutuklamaların ve sürgünlerin Milli hareketi önleyemediğini ve önleyemeyeceğini belirtiyordu.

İngilizlerin bu kadar geniş haber alma faaliyetlerine karşı Fransızların bu konuda daha yavaş çalıştıkları görülmektedir. Bu sebeple Fransızlar çoğu yerde hareket tarzı olarak İngilizleri taklit etme yoluna giderek onlardan geri kalmak istemediklerini göstermişlerdir. Sivas ve çevresine kadar olan bölgenin Fransanın himayesine bırakılacağı düşünülürse, Fransızların Sivas Kongresi'ne karşı tutumlarının nasıl olacağı da belirlenmiş olur. Fransız binbaşının kongre öncesi Vali Reşit Paşa ile diyalogu ve Mustafa Kemal Paşa'nın sakinleştirici tavrı bilinmektedir. Erzurum Kongresi öncesinde İngiliz Yarbay Rawlinson'un yapmak istediğini Sivas Kongresi sırasında Fransız Bruno yapmak istemiş ancak bu tehditlerinde başarılı olamamışlardır.

Erzurum Kongresi'nin bitip Sivas kongresinin başlayacağı günlerde Fransız Yüzbaşı Leandre Sivas'tan Erzurum'a giderek bu bölgelerde araştırmalar yap-

mıştı. Görevi Mustafa Kemal Paşa'nın ve kongrelerin bölgedeki etkilerini araştırmaktı. Bu sırada Anadolu hareketini önlemek isteyen Fransa Başbakanı Paris Barış Konferansı'na bir teklifte bulunarak Sivas ve Erzurum'a 12.000 asker gönderilmesini teklif ettiyse de teklifi İtilaf Devletleri'nin aralarındaki çekişmelerden dolayı kabul edilmedi.

Sonuç olarak, Sivas Kongresi Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğinde gelişen Milli hareketi uluslararası alanda tanıtmış, İtilaf Devletleri'nin Osmanlı Devleti'ne karşı uygulamak istedikleri politikalarda değişikliklere sebep olmuştur. Sivas Kongresi bu yönüyle de son derece başarılı bir aşamayı gerçekleştirmiştir. Anadolu'daki vilayet ve mutasarrıflıkların da kolordular gibi aynı düşünce etrafında birleşmeleri, hem İngilizleri hem de İstanbul'daki yönetimi rahatsız etmeye başlamıştır.

Servet-i Fünun dergisi 23 Ekim 1919. Sivas'ta Millî kongrenin ictima eylediği Mekteb-i İdadî

İlk Kurşundan Cumhuriyete Giden Yolda SİVAS KONGRESİ

Müjgân Üçer

Taçların ve tahtların savrulduğu I. Dünya Savaşı'nda yedi cephede savaşma zorunda bırakılan milletimiz yüz binlerce insanını ve milyonlarca kilometre kare toprağını kaybetmişti. Mondros Mütârekesi hükümlerinde olmayan madde ile Yunanlılar İzmir'e asker çıkarmıştı. Bu menfur olaya karşı 15 Mayıs 1919'da İzmir'de gazeteci Hasan Tahsin'in ilk kurşunu, Türk milletinin kurtuluş mücâdelesini başlatmıştı. İngiliz, Fransız ve İtalyanlar da Anadolu'yu işgale hazırlanıyorlardı. Ülkenin bu elemli günlerinde Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'da ateşlediği meş'ale, milli mücâdelemizin şerefli bayrağını Cumhuriyet'e taşımış ve Cumhuriyet'imizin temelleri şehrimizde atılmıştı.

Dağ Başını Duman Almış

Gazi Mustafa Kemal Paşa inanç, karar ve kurmay zekâsıyla başladığı yolculukta vatansever arkadaşları ile 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktı. Güzergâhları Amasya-Tokat-Sivas ve Erzurum idi. Samsun'dan otomobillerle Havza'ya yaklaşıklarında araçları bozulunca inmişler ve Gazi M. Kemal Paşa'nın; "Dağ başını duman almış. Yürüyelim arkadaşlar" cümleleri ile başladıkları 'muazzam yürüyüş' durumun âciliyetini ve kararlılıklarını da çok iyi anlatıyordu. Gazi M. Kemal'in "Hiç dinlenmemek üzere yola çıkanlar asla ve asla yorulmazlar" tarihi cümlesi de onun iman ve kararlılığının en veciz ifadesiydi.

Amasya Tâimimi (Genelgesi)

Amasya Tâimimi (Genelgesi) 21-22 Haziran 1919 tarihinde M. Kemal Paşa tarafın-

dan Amasya'dan şifreli telgrafla bütün kolordu ve tümenlere, mektupla da valiliklere bildirilmişti. Öz olarak; "Milletin bağımsızlığının yine milletin azim ve kararı ile olacağını, Anadolu'nun en emin şehri Sivas'ta milli bir kongre toplanacağını -Doğu illeri için de 10 Temmuz'da Erzurum'da toplanılacağını" bildiren bu tâimim milli mücâdelemiz için "milli bir sırı."

Erzurum'da toplanacak kongreye katılmak üzere beraberindekilerle 26 Haziran günü Amasya'dan yola çıkan Gazi M. Kemal Paşa Tokat'a geldiler ve geceyi burada geçirdiler. 27 Haziran sabahı saat 10.00'da Tokat'ın Belediye Başkanı, eşraf ve uleması ile yapılan toplantıda Gazi Mustafa Kemal memleketin içinde bulunduğu kötü durumdan kurtulmanın tek çaresinin topyekûn bir mücâdelede olduğunu Tokat'ta da ısrarla vurgulamıştı¹.

27 Haziran'da toplantıdan sonra otomobillerle yola çıkılmıştı. Sivas'a ilk gelişlerinde Mustafa Kemal Paşa ve beraberindekileri; şehrin ileri gelenleri Vali Reşit Paşa, İbrahim Tali Bey, Rasim (Başara) Bey, askerler ve halk büyük bir coşku ile karşılamışlardı. Sivas'ta ilk kez karşılandıkları yer Sivas Ankara karayolunda Haralar mevkiiydi. Gazi M. Kemal Paşa bu anı Nutuk'ta şöyle anlatıyor:

"Sivas şehrine girerken caddenin iki tarafı büyük bir kalabalıkla dolmuş, askeri birlikler tören düzeni almış bulunuyordu. Otomobillerden indik. Yürüyerek askeri ve halkı selâmladım. Bu manzara Sivas'ın muhterem halkının ve Sivas'ta bulunan kahraman subay ve askerlerimizin bana ne kadar bağlı olduğunu gösteriyordu."

Sivas'ta coşku ile karşılanışları Mustafa Kemal Paşa'nın memleketin kurtuluş yolculuğunda umutlarını çok artırmıştı. "M. Kemal Paşa ve beraberindekiler kolordu

Kongre günlerinde Mustafa Kemal için Sivaslı ailelerin tefriş ettiği oda

karargâhında uykusuz geçen gecenin sabahında, 28 Haziran 1919 günü Ramazan Bayramı topları atılırken erkenden Erzurum'a gitmek üzere Sivas'tan ayrıldılar"².

Sivaslı vatanseverler Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın direktifleri doğrultusunda Sivas Kongresi için çalışmalarını hızlandırmışlardı.

MUSTAFA KEMAL PAŞA SİVAS'TA (2 EYLÜL -18 ARALIK 1919)

M. Kemal Paşa'nın Erzurum Kongresi'nden sonra Sivas'ta karşılaşmaları şöyle olmuştu: "Sivaslılar bu olağanüstü gün için görkemli bir karşılama hazırlamışlar, şehirde ne kadar araba fayton varsa Kılavuz Tepesi'nde toplanmışlar, yaya gidenler de yolları doldurmuşlardı. Otomobillerin gelişini gün boyu bekleyen Sivaslılar, Seyfeli'nden araçların görünmesi ile büyük bir sevinç dalgasına kapıldı. M. Kemal Paşa'nın elini öpüyor 'hoş geldiniz' diyorlardı. Kfile güneş gurub ederken şehre girdi. Paşa ve beraberindekiler ikametlerine ayrılan Mekteb-i Sütani (Sivas Lisesi) binasına geldiler. Binanın iki taraflı merdiveninden yukarı çıkınca sağ taraftaki birinci odayı Mustafa Kemal Paşa'ya ayırmışlardı"³.

Mustafa Kemal Paşa'nın Sivas Günlerinden Kesitler

Sivas, M. Kemal Paşa'nın önderliğinde Milli Mücadele'yi yöneten şehirdir. Bu çok zor dönemde milletimizin kurtuluş kararlarının alındığı Sivas Kongresi ve sonrasında M. Kemal Paşa'nın Sivas'ta kaldığı günlere dair yaşayanların hafızasında birçok hatıra bulunmaktadır. Büyüklerimizin anlattıkları veya onlardan nakledilerek edinilen 'sözlü tarih anlatıları' yazılı tarihe ek olacak önemli bilgilerdir. Mustafa Kemal Paşa'nın Sivas günlerinden bazı kesitler:

Sivas 27 Haziran 1919

Mustafa Kemal Paşa'nın Sivas'a ilk gelişlerinde Sivas Belediye Başkanı Abdullah Evliya Efendi idi. Abdullah Evliya Efendi'nin torunu Meliha Çağlayan Hanım (1921-2014) annesi Safiye Hanım (1898-1979)'dan dinlediklerini şöyle anlatmıştı:

"Mustafa Kemal Paşa'yı karşılamak için halk seferber olmuş; askerler, şehrin ileri gelenleri ve halk faytonlar, atlı arabalar ve yaya olarak yolları doldurmuşlardı. Büyük bir kalabalık onları bekliyordu. Abdullah Evliya Efendi de karşılamaya gidenler arasındaydı."

Zara 28 Haziran 1919

M. Kemal Paşa ve arkadaşları Erzurum'a giderken 28 Haziran günü Zara'da verdikleri molada, babaannesi Hacer Hanım'ın konağında ağırlandıklarını söyleyen Suzan Yerliyurt (d.1946 -Zara) Hacer Hanım'ın hazırladığı yemekler arasında Zara'nın 'kelle tatlısının' da bulunduğunu anlatmıştı.

Sivas 2 Eylül 1919 Mustafa Kemal Paşa'nın Odası

Sivas Lisesi (Kongre Müzesi) binasında, M. Kemal Paşa'ya tahsis edilen odada bulunan eşyanın ne zaman geldiği hakkında Müzede herhangi bir yazılı belge yoktur. Odada bulunan 65 kalem eşyanın envanter girişi 1983 tarihinde yapılmıştır. Sözlü tarih bilgisi olarak şunu söyleyebiliriz ki bu eşyalar Müftü Abdürrauf Efendi, Şekercizâde İsmail Efendi, Sığircızâde Hayri Bey ve Abdullah Evliya Efendi tarafından getirilerek odaya yerleştirilmiştir.

Abdullah Evliya Efendi'nin getirdiği eşyalar; oğlu Hacı Süleyman Efendi'nin eşi Safiye Hanım'ın cehizine (çeyizine) aittir. Gelin Safiye Hanım'ın rızası ile getirilmiş olan bu eşya, Safiye Hanım'ın kızı Meliha Çağlayan ve yeğeni Yurdağül (Tandoğan) Aykol'un bana söylediklerine göre şunlardır: Bir çift halı, el leğeni - ibrik, konsol ve üzerinde insan figürü olan bir çift lâmba, porselen tabaklar, çatal kaşık, madeni karyola, yatak takımı ve üzerinde saat desenleri olan helâliye (ipek) yatak çarşafı⁴.

Kongre Müzesinin 2013 yılında başlayan büyük onarımında, Atatürk'ün Odasında ve Kongre Salonu'nda bulunan muhafaza altındaki demirbaş eşya onarım tamamlandığından usûlüne uygun olarak asıl yerlerine konulacaktır.

Hacı Derviş (Devirmiş)'ten Duyduklarım

Prof. Dr. Şükrü Elçin (1912-2008) Hocamız; Sivas Lisesinin 110. yılı Özel Sayısında yayımlanması için Sivas Lisesi hatıralarını el yazısı ile yazarak bana göndermişti. Müsveddeleri arşivimde bulunan bu hatıraları bilgisayarda yazarak Sivas Lisesi 110. Yıl yayın kuruluna göndermişim. Prof. Dr. Şükrü Elçin'in Sivas Kongresi ile ilgili olarak yazdıkları şöyledir: "1939 yılında Sivas Lisesinde edebiyat öğretmenini olarak bulunduğum zaman Lisenin idari işlerinde memur olan Hacı Derviş Sivas Kongresi günlerinde Mustafa Kemal Paşa'ya nasıl hizmet ettiğini şöyle anlatmıştı: 'Atatürk Sivas'a gelip kendisine hizmet edecek birisini bulmasını isteyince Rasim (Başara) Bey beni uygun görmüş.⁵ Çağırıldım. Paşa müdür odasında çalışıyormuş. Kapiyı vurdum. Sert, ince madeni bir ses

duyunca heyecanla içeriye daldım. Rasim Bey'in gönderdiğini söyledim. Uzun uzun bana baktı ve 'Benimle çalışır mısın?' diye sordu. Bir hafta mühlet istedim. Bunun üzerine, 'Memleketin bir hafta düşünmeye vakti yok, yarın kararını bildir' dedi. Odadan çıktım, âdeta büyülenmişim. Geriye döndüm, kapıyı vurmamdan açtım "Gabul Paşam" cevabını verdim. Atatürk memnun olmuş, ben de mahcubiyetten biraz kurtulmuşum. Paşa, pantolonunun cebinden örme bir para kesesi çıkardı. Bütün paraları masanın üzerine döktü. 'Al bunları, çarşıya git, bana büyük bir hesap defteri satın al, gel' dedi. Acele çarşıya gittim. Dükkân dükkân dolaşım. Balkan Harbi'nde bir manifaturacının İstanbul'dan getirip kullanamadığı defter koltuğumda Liseye döndüm.

Gazi, 'Yarıdan itibaren bütün masrafları kuruşu kuruşuna bu deftere yaz' emrini verdi. Heyecanım geçmişti. Cesaret ettim. 'Paşam bu hengâmede senden kim hesap sorabilir?' deyince: 'Çocuk, bir gün gelir millet benden de başkasından da tek tek hesap sorar' şeklinde konuştu. Gazi Sivas'tan ayrılırken isteği üzerine ona defteri teslim ettim.'

Hacı Derviş Devirmiş

Şükrü Elçin Hoca, Erzincan zelzelesinin memleketi ve Sivas'ı mateme boğduğu günlerde bir akşam sohbetinde, "Kongre günlerinde neler yaşandı?" diye Hacı Derviş'e intibalarını sorunca şu cevapları aldığını belirtiyor: 'Kongrede herkes elinden geleni yapıyordu. Ama en çok çalışan Atatürk idi. Geceleri iki, iki buçuk saat uyuyordu. Hiç unutmam o uyurken veya gündüz odasında çalışırken bazı kimselerin koridorda fısıltı halinde 'Bu Mustafa Kemal bekâr adam, çoluğu çocuğu yok. Ya Padişah kazanırsa hali ne olur? O Köroğlu gibi dağa çıkar, virân olası hânedede evlâd ü iyâl var' dediklerini yediğim ekmeğe gibi hatırlıyorum. Ben bu konuşulanları Paşa'ya söyledim. Hiçbir şey söylemedi. Ertesi gün arkadaşlarını topladı. Türk-İslâm tarihinden misaller getirerek manevî havayı tazeledi. 'Bir Türk Devleti battığı zaman, tarihte mutlaka ikinci bir Türk Devleti kurulmuştur.' sözünü ondan duydum. Şükrü Bey Gardaşım, hepsi iyi niyetli, vatanperver idiler ama dört yüz dirhem inanan tek adam Atatürk idi.'⁶

Hazinedarzâde Fâik Bey'in Hatırası

Avukat Turhan Akça (d.1941), Sivas Kongresi günlerinde Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın koruma polisi olan amcası Hazinedarzâde Fâik Bey'den dinlediklerini şöyle anlatmıştı: "Talat amcam her günkü gibi ağabeyi Fâik'e sefertası ile akşam yemeği getirmiş. Mustafa Kemal Paşa pencereden bir gencin elinde sefertası ile beklediğini görünce bizzat aşağıya iner ve elini gencin omzuna koyarak, 'Delikanlı bu yemeği kime getirdiniz?2 diye sorar. 'Korumanız Fâik ağabeyime getirdim' cevabını alınca şöyle der: 'Annenize selam söyleyiniz. Bugünden itibaren burada kazan kaynayacak, bundan sonra zahmet etmesin.'

Fâik Bey, Kongre çalışmaları bitip akşam karanlığı basınca Mustafa Kemal Paşa ile Kızılırmak Köprüsü'ne (Eğri Köprü) veya Kabak Yazısı'na doğru yürüyüşe çıktıklarını, Paşa'nın ve kendisinin silâhlı olduklarını, bu gezilerin kimse tarafından bilinmediğini ve Mustafa Kemal Paşa'nın çok az konuştuğunu yalnız hep 'Bu millet kurtulacaktır. Bu millet bu esarete lâayık değildir.' cümlelerini tekrarladığını anlatır ve Fâik Bey sözlerini şöyle bitirirdi: "Başka kimsede görmediğim o gözler, o bakış ve ifadesi öyle gerçektir ki, bütün kalbimle kendilerine inanmış ve bağlanmışım."⁷

Anadolu Kadınları Müdâfaa-i Vatan Cemiyeti

Milli Mücadele'de, "Anadolu Kadınları Müdâfaa-i Vatan Cemiyeti (AKMVC) Sivas Valisi M. Reşit Paşa'nın eşi Melek Reşit Hanım (1887-1958) ve arka-

daşları tarafından 28 Kasım 1919 tarihinde Sivas'ta kurulmuştu. Milli Mücadele'de sonuna kadar Türk kadınlarına önderlik yapan Sivaslı ve Sivas'taki görevlilerin eşleri hanımefendiler, Türkiye çapında şubeler açtırarak, ulusal mücadelenin kadın öncülleri oldular. Düşman işgallerini büyük bir hassasiyet ve dikkatle takip ederek, İtilâf Devletleri ve İstanbul Hükümeti'ne karşı protestonâmeler yayımlayan, orduya mal ve eşya yardımı kampanyaları açan, Milli Mücadele'de Anadolu'ya geçenlere kutlama telgrafları gönderen bu cemiyet Kurtuluş Savaşı boyunca Türk kadınlarının iftihar edeceği büyük hizmetler görmüştür. Anadolu Kadınları Müdâfaa-i Vatan Cemiyeti, daimi olarak Heyet-i Temsiliye ve Ankara Hükümeti ile ilişkilerini sürdürmüş ve Mustafa Kemal Atatürk'ün büyük takdirlerini kazanmıştır.

Her Evden Bir Çorap

Milli Mücadelede; Anadolu Kadınları Müdâfaa-i Vatan Cemiyeti'nin faaliyetleri İrade-i Milliye'de ve daha sonra da Hâkimiyet-i Milliye'de yayımlanmıştır. AKMVC'nin toplantılarında cephedeki askerlere yardım için Sivaslı hanımlardan hiç olmazsa her evden bir çorap örülüp getirilmesi istenmiş, en kısa zamanda yerel askeri görevlilere teslim edilmesi ricasıyla genel merkezden bütün şubelere genelge gönderilmişti⁸.

Vehbi Cem Aşkun (1909-1979), annesi Nuriye Hanım'ın da Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'nin, Numune Mektebi'nde yapılan toplantılarına katıldığı günlerde kardeşi Hakkı'ya baktığını, bu toplantılar ve çalışmalar sonucunda bütün mahallelere ipler dağıtıldığını, askerler için çorap ve eldiven gibi eşyaların yapıldığını anlatmıştı. Cephelerde savaşan asker kardeşlerimize çamaşır, çorap, eldiven temin ederek kadın şefkati ile destek olunmuş, savaşın sonuna kadar kadın, erkek, yaşlı ve genç el ele vermişlerdi.

Son Söz Yerine

Milli Mücadele'de Mustafa Kemal Paşa ve Hey'et-i Temsiliye'nin Sivas'ta kaldığı 108 gün, milli devletin de habercisiydi. Vatanın bölünmez bütünlüğü ve bağımsızlık yolunda Türk milletinin zaferle sonuçlanan Kurtuluş Savaşı'nın esasları da Sivas Kongresi ile şekillenmiştir. Sivas Milli Mücadelenin zor günlerinde Mustafa Kemal Paşa ve Hey'et-i Temsiliye'ye sahip çıkan, kucak açan şehirdir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk, 13 Kasım 1937 günü Kongre salonunda, "Burada bir milletin kurtuluşunu hazırlayan kararlar verildi" demişti. Sivas Kongresi'ndeki bu kararlılık ve azim Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna giden yolu da açmıştı. 4 Eylül 1919'da toplanan Sivas Kongresi ile Büyük Atatürk'ün belirttiği gibi Sivas Cumhuriyetimizimizin temellerinin atıldığı şehirdir. Sivas, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulma fikrinin bütün vatan sathına yayılması kararının şerefini taşımaktadır.

Anadolumuzun ve Milli Mücadelemizin kalpgâhi olan Sivas yakın geçmişteki menfur ve meşum olay ile değil, dâima 4 Eylül'lerle anılmalıdır.

DİPNOTLAR

- 1-Milli Mücadel'de Tokat, Tokat Belediyesi, Kültür Yayınları, ty. S. 198.
- 2- Necip Günaydın, Milli Mücadele'de Sivas, 108 Gün, Sivas Valiliği, 2. Basım, 2010, s. 34.
- 3- Ahmet Necip Günaydın, Milli Mücadele'de Sivas 108 Gün, Sivas Valiliği, Sivas 2010, s. 40.
- 4- Müjgân Üçer, "Mustafa Kemal Paşa'nın Odası", Hayat Ağacı, Sivas, 2005, s. 31. Atatürk'ün odasındaki eşyanın envanteri bu makalede bulunmaktadır.
- 5- Hacı Derviş "İttihad ve Terakki Cemiyeti Reisi olarak söylediği şahıs Rasim (Başara) Bey olup, Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti'nin ikinci başkanıdır. Bknz. A. Necip Günaydın a.g.e. s. 275.
- 6- Şükrü Elçin, "Hacı Derviş'ten Duyduklarım", Sivas Lisesi 110. Yıl Özel Sayısı.10, Nisan 1998. s.50; Şükrü Elçin, Hikâye'den Hatıra'ya, Akçağ Yayınları, S. 81, s. 11. Derviş Devirmiş (1878-1960) hakkında bilgi için Bknz. Ahmet Necip

Günaydın, Milli Mücadele'de Sivas 108 Gün, Sivas Valiliği, 1000 Temel Eser, Sivas 2010, s. 275.

7- Turhan Akça, aile büyüklerinden dinlediği yaşanmış olayları, ceza avukatı olarak meslekî anılarını ve Almanya Fahri Konsolosu olduğu günlerdeki anılarını bir kitapta toplamak üzere çalışmaktadır.

8- Ahmet Necip Günaydın, a.g.e. , s. 238.

Yüz Yıl Önceki Ruhla
SİVAS KONGRESİ'NİN YÜZÜNCÜ YILI
— ETKİNLİKLERİ —

100. YIL YARIŞLARI NEFES KESTİ

26

OCAK

“Sivas Kongresi’nin 100. Yılında 100 Etkinlik” sloganıyla planlanan programların ilki olan ‘Valilik Kupası Geleneksel Kayak Yarışları’ Yıldız Dağı Kış Sporları Turizm Merkezi’nde yapıldı.

Birçok organizasyonunun yapıldığı Yıldız Dağı Kış Sporları Turizm Merkezi’nde düzenlenen yarışlar; kayaklı koşu, snowboard, alp disiplini, kuzey disiplini ve aileler kızak yarışları şeklinde gerçekleşti. Yarışlara, ülkemiz genelinde birçok sporcu katıldı. Dereceye giren sporculara ödülleri Vali Salih Ayhan ve programa katılan il protokolü takdim etti. Kayak sporunu geliştirmek amacıyla düzenlenen yarışlar sonrası gece kayağı ve meşaleli kayak gösterisi de gerçekleştirildi.

'Berlin Senfoni Oda Orkestrası' Eşliğinde "ÂŞIK VEYSEL ANADOLU SENFONİSİ"

03
MART

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Sivas Valiliği himayelerinde 'Berlin Senfoni Oda Orkestrası' eşliğinde 'Âşık Veysel' birbirinden güzel eserlerle anıldı.

Cumhuriyet Üniversitesi Kültür Merkezi Kadıburhanettin Salonu'nda gerçekleştirilen ve yoğun bir ilginin olduğu programda, dünyaca ünlü Şef Jürgen Bruns yönetimindeki Berlin Senfoni Oda Orkestrası'na bağlama virtüözü Erdal Akkaya ve solist Serap Duran eşlik etti. "Âşık Veysel Anadolu Senfonisi" konserinde çok sayıda eser seslendirildi.

Âşık Veysel'in torunu Çiğdem Özer'inde katıldığı programda Özer, dedesinin anılarını anlatarak Veysel'in şiirleriyle halka tercümanlık eden bir insan olduğunu ifade etti.

DİRİLİŞTEN KURTULUŞA, BİR DESTANDIR ÇANAKKALE

18
MART

18 Mart Çanakkale Zaferi ve Şehitleri Anma Günü münasebetiyle, Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Sivas Valiliği himayelerinde, Sivas Lisesi öğrencileri tarafından "Dirilişten Kurtuluşa, Bir Destandır Çanakkale" programı düzenlendi. Fidan Yazıcıoğlu Kültür Merkezi'nde Çanakkale Deniz Zaferi'ni anlatan kısa filmle başlayan program; şiirler, temsili canlandırmalar ve türküler eşliğinde devam etti. Yoğun bir katılımın olduğu programda duygu dolu anlar yaşandı.

DOSTLARI ONU UNUTMADI

21

MART

Anadolu'nun naif ve dokunaklı insanını, yaşamı ve ölümü, gerçekliği ve imgeleri tüm yalınlığıyla resmeden; fikriyle görüp yüreğiyle söyleyen büyük ozan Âşık Veysel, türkülerle anıldı.

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Fidan Yazıcıoğlu Kültür Merkezi'nde Sivas Valiliği himayelerinde düzenlenen programda ilk olarak Âşık Veysel'in hayatını konu alan belgesel izletildi.

Programın açılış konuşmasını yapan Âşık Veysel'in torunu Gündüz Şatıroğlu, dedesinin şiirlerinin insanlığa birlik beraberlik mesajları verdiğini dile getirerek, "Bu güzel günde sizler Âşık Veysel'i unutmadınız. Ona gösterdiğiniz ilgi ve samimiyet bizleri de çok mutlu etmiştir." dedi.

Vali Salih Ayhan ise Âşık Veysel'in Millî Mücadele'yi dizelerine aktardığını belirterek, "İnsan ve vatan sevdasını dizelerine yansıtan Veysel, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasını ve yerine Türkiye

Cumhuriyeti'nin kuruluşunu yaşamış, Anadolu insanının, istilaya karşı nasıl tek yumruk olduğunu Erzurum ve Sivas Kongrelerinden yurda ve dünyaya nasıl seslendiğini bizzat yaşayarak dizelerine yansıtmıştır" dedi.

Veysel'in dizelerinde sevgiyi, kardeşliği, doğayı, ölümü, eşsiz bir üslupla betimlediğini, birlik, beraberlik ve barış çağrıları ile birleştirici yönüyle de toplumumuz üzerinde büyük bir etki bıraktığını anımsatan Vali Ayhan, "Onun söylediği söz ve mısralar zamanın ruhunu en güzel şekilde anlatıyor. İnsanlığa verdiği birlik ve beraberlik mesajları yüzyıllar geçse de unutulmayacak. Ruhu şad, mekânı cennet olsun" diye konuştu.

Programda, ünlü sanatçılar Şentürk Usta, Nilüfer Sarıtaş, Oğuz Akşaç, İlker Çakmak, Mustafa Özarslan, Esra Öztürk, Zafer Akkaş ve Uğur Tezcan halkla arasında şiirleriyle köprü kuran Veysel'in türkülerini seslendirdi.

*Dostların
seri
unutmadı...*

BURUCİYE SOHBETLERİ HAYATİ İNANÇ'TAN 'HAYATA ŞİİRLE BAKMAK'

22
MART

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Buruciye AŞ'nin koordinesinde düzenlenen Can Veren Pervaneler - 'Hayata Şiirle Bakmak' programı, eğitimci-yazar Hayati İnanç'ın eşsiz sunumuyla gerçekleştirildi.

Fidan Yazıcıoğlu Kültür Merkezi'ndeki programda birbirinden güzel şiir ve gazelleri kendine has yorumuyla seslendirilen Hayati İnanç, kendi hayat hikâyesinden yola çıkarak dinleyenlere ders niteliğinde doyumsuz bir akşam yaşattı.

25
MART

DERS ZİLİ 38 YIL SONRA YENİDEN ÇALDI

Millî Mücadele döneminde önemli bir misyon üstlenen, Cumhuriyetimizin temellerinin atıldığı ve bağımsızlık kararlarının alındığı Sivas Kongresi'ne ev sahipliği yapan, bir dönem ise lise olarak da hizmet veren Tarihi Kongre Müzesi'nde, 38 yıl sonra yeniden ders zili çaldı.

“Manda ve himaye” fikrinin reddedilerek ulusal bağımsızlık düşüncesinin benimsendiği, ulusal kurtuluş mücadelesine ışık tutacak kararların alındığı, 108 gün Millî Mücadele'ye merkezlik yapan ve 1981 yılına kadar da Sivas Lisesi olarak eğitim verilen tarihi binada Sivas Valiliği himayelerinde Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında İnkılap Tarihi dersi verildi.

Vali Salih Ayhan'ın ders zilini çalmasının ardından Cumhuriyet Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılapları Tarihi Bölümü Öğretim Görevlisi Ahmet Necip Günaydın tarafından “Kongreler” konulu ders işlendi. Dersler bir yıl boyunca devam etti.

“ALTIN ÇAĞ’DA BİLİM SERGİSİ” KAPILARINI SİVASLILARA AÇTI

İslam coğrafyasında yaşamış, günümüz bilim ve teknolojisine katkıda bulunmuş bilim insanlarının, icatlarının ve keşiflerinin sergilendiği "Altın Çağ'da Bilim Sergisi" Sivas'ta kapılarını açtı.

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında dünya genelinde dördüncü kez Sivas'ta görücüye çıkan sergi, 5 Nisan – 5 Mayıs tarihleri arasında ziyaretçilerini ağırladı.

Altınçağ'da Bilim Sergisi, ziyaretçileriyle Türk ve İslam Medeniyetinin, bilim adamlarının yapıtlarını ve keşiflerini paylaşarak gelecek için bu dâhilerden ilham alınmasını ve görkemli geçmişin herkes tarafından öğrenilmesini amaçladı. Sergide, Türk-İslam Medeniyetinin bilim, teknoloji, güzel sanatlar gibi birçok alanda medeniyetlerin gelişimine katkılarıyla yeni buluşlar kazandıran bilim adamlarının eserleri yer aldı.

Sergide tıp alanında önde gelen bilim insanı El Zehravi, gök bilimi konusunda Takiyüddin El Biruni'nin yanısıra, iki kıta arasında planörle uçmayı başaran ilk insan olan Hezarfen Ahmed Çelebi, eserleri ile Avrupalı birçok mimara ilham kaynağı olan önemli başyapıtların mimarı Mimar Sinan, tarım endüstrisi ve bitkiler konusunda çok önemli makineleri ve mekanizmaları geliştiren mühendislik dehaları El-Cezeri gibi Türk ve İslam Medeniyetine ait birçok önemli bilim adamının buluşları sergilenen eserler arasında yer aldı.

Altınçağ'da Bilim Sergisi, ziyaretçilerine sunduğu icatlar, keşifler ve gözlerden saklanan tarihin gerçekleri ile Türk-İslam Medeniyeti'ndeki bilimsel ve kültürel hazineyi, onları görmek isteyen insanlara verebilmeyi amaçladı. Sergiyi 65 bin kişi gezdi.

15
NİSAN

KLASİK TÜRK MÜZİĞİ KOROSU 100. YIL İÇİN SÖYLEDİ

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Atatürk Kültür Merkezi'nde 'Klasik Türk Müziği İzahlı Bahar Şarkıları Konseri' gerçekleştirildi. Ömer Dilek Talı'nın şefliği, Haluk Çağdaş'ın sunumu ile koro ve solo eserlerden oluşan konseri çok sayıda davetli ilgiyle dinledi.

TÜRKİYE ORYANTİRİNG ŞAMPİYONASI İLİMİZDE YAPILDI

21
NİSAN

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Sivas Valiliği öncülüğünde, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Bahçeşehir Koleji ve Türkiye Oriantiring Federasyonunun iş birliğiyle düzenlenen Türkiye Oriantiring Şampiyonası, 60 ilden 135 spor kulübü ve 2150 sporcunun katılımıyla gerçekleştirildi.

3 gün süren yarışlar çekişmeli görüntülere sahne oldu. Ülkemizin farklı bölgelerinden gelen 2 binin üzerinde sporcu ve aileleri ilimizin tarihi ve kültürel mekânları ile doğal güzelliklerini de keşfetme imkânı buldu.

TÜRKİYE ORYANTİRING ŞAMPİYONASI

DÜNYADAKİ MARS'A YOLCULUK GERÇEKLEŞTİRİLDİ

21

NİSAN

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Sivas'ın gözde kayalık ve kanyonlarından oluşan Eğribucak yöresine yürüyüş ve foto safari düzenlendi. Sivas'a 23 km mesafede bulunan 'Dünya'daki Mars' olarak da adlandırılan ve yüzey şekli ile Mars gezegenine benzeyen 1420 m yükseltideki bölgenin tanıtımı için gezi gerçekleştirildi. Yapılan yürüyüşün sonunda Sivas Göktürk Okçuluk Spor Kulübü Türk Milleti'nin kadim geleneği ve tarihi savunma sanatlarından biri olan okçuluk gösterileri sergiledi.

Yukarı Kızılırmak Jeoparkı içindeki 8 yürüyüş rotasından biri olan kayalıklar 23 milyon yıl geçmişi ile dikkat çekiyor. Mars'ı andıran kayalıkların jeosit olarak korunması ve turizme kazandırılmasına yönelik 2013 yılından bu yana bilimsel çalışmalar yürütülüyor.

20 km² alanda farklı görünüm sunan, kırmızı çamur taşları ve kum taşlarından oluşan bölge, akarsu ve tektonizmanın etkisi ile yeniden şekillenmiş.

Fotoğraf: Harun Başkan

DEVLET TÜRK HALK MÜZİĞİ KOROSUNDAN GURBET PINARI MÜZİKALİ

22

NİSAN

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Devlet Türk Halk Müziği (THM) Korosu, "Gurbet Pınarı" adlı müzikal gerçekleştirdi.

Atatürk Kültür Merkezi'nde düzenlenen müzikalde, şef Solmaz Kadioğlu yönetimdeki ses sanatçıları, çeşitli türküler seslendirdi.

Yöresel kıyafetleriyle Anadolu'nun bir köşesinde Emine ile Hasan'ın köy çeşmesinde başlayan aşk hikâyesinin ve düğünlerinin canlandırıldığı müzikalde gurbet, seveda konulu çeşitli türküler solo ve koro şeklinde okundu. İzleyicilerin beğenisi- ni kazanan sanatçılar, ayakta alkışlandı.

**Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri
'Aile ve Yaşam Sohbetleri'**

Meral Kelleci ile

**"DUYGU YÖNETİMİ ve ÖFKE KONTROLÜ"
KONFERANSTA ELE ALINDI**

24
NİSAN

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı 'Aile ve Yaşam Sohbetleri' Etkinlikleri kapsamında Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü koordinasyonu ile Atatürk Kültür Merkezi'nde Prof. Dr. Meral Kelleci tarafından 'Duygu Yönetimi ve Öfke Kontrolü' konulu söyleşi gerçekleştirildi. Daha sonra ise Akademisyen Soprano Serap Duran mini bir dinleti sundu.

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Aile Danışmanlığı Ana Dalı Başkanı Prof. Dr. Meral Kelleci ruh sağlığı, duygu yönetimi, öfke ile baş etme, öfke ve fiziksel hastalıklar konularında dinleyenlerine bilgi verdi. Öfkenin vücudun doğal bir tepkisi

olduğunu dile getiren Kelleci, kontrollü öfkenin ve üzüntünün insan anatomisi gereği yaşanması gerektiğini söyledi. Kontrolsüz öfkenin birçok olumsuz sonucu beraberinde getireceğini hatırlatan Prof. Dr. Kelleci, "Bunun en bariz sonucu hastalıklardır. Böyle bir sonuçta topluma olumsuz yansır. Öfke insan anatomisi gereği yaşanması gerekli bir süreç, kontrolsüz öfke ise yaşanmasını istemediğimiz bir süreçtir." dedi.

Söyleşinin ardından Akademisyen Soprano Serap Duran ise tango eserlerden oluşan mini bir dinleti sundu.

SİVAS, HER YÖNÜYLE SEMPOZYUMDA ELE ALINDI

25
NİSAN

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Sivas Valiliği, Sivas Belediyesi, Türk Tarih Kurumu ve Cumhuriyet Üniversitesi işbirliği ile hazırlanan "Her Yönüyle Sivas Uluslararası Sempozyumu" tarihi Sivas Kongresi binasında yapıldı.

Programa onur konuğu olarak katılan Prof. Dr. Suraiya Faroqhi, Osmanlı döneminde Sivas'ta yaşam ve kültür konularında bilgi verdi. Protokolün açış konuşmalarının ardından akademisyen ve araştırmacıların 123 başlıkta bildiri sunacağı bilimsel programa geçildi.

Sivas Kongresi binasında gerçekleşen ilk bilimsel oturumun başkanlığını üstlenen Cumhuriyet Üniversitesi Rektör Başdanışmanı ve TDK Bilim Kurulu Üyesi Prof. Dr. Recep Toparlı, Sivas Kongresi ve o dönemde yaşananlar hakkında bilgi verdi.

Prof. Dr. Mustafa Turan ise "Sivas Kongresi'nde Hâkimiyet-i Millîye Fikrinin Kabulü Meselesi", Doç. Dr. İsmet Türkmen "The Times Gazetesine Göre Millî Mücadele'de Manda ve Himaye Tartışmaları (1919-1920)", Doç. Dr. Cengiz Atlı "Sivas Kongresi'ne Katılan Delegelelerin Kongre Süresince Yaptığı Çalışmalar", Öğr. Gör. Onur Yel "Sivas Kongresinde Tartışılan Amerikan Mandası" başlıklarında bildirimlerini sundular.

TEV Kocaeli İnanç Lisesi öğrencisi Onur Yel sempozyuma katılan akademisyen ve araştırmacılar tarafından 1919'da Sivas Kongresi'nde manda ve himayenin kesin olarak reddedilmesi için mücadele eden Tıbbiyeli Hikmet gibi genç yaşında sunmuş olduğu manda ve himaye konusunda görüşleri ile dikkat çekti.

ترکیه جمهوریتی معارف وکالتی
مکتب اعدادی

شهادت نامه سی

۱۳۳۰ - ۱۳۳۱ درس سنه سی

سیواس ولایتی داخلنده تدریسات یاپان سیواس اعدادیسی طلبه لری گوکللی اولارقی یازیلدقلری چاناق قلعه حربنده بالعموم شهید اولوب
تعلیم و تربیه دن مقصود اولان ؛ عشق وطن ، حب دیانت و حمیت ملیه لرینی شهادت لریله تسجیل و قانلریله امضا ایتمشلردر .
شهادت لری مقبول ، مقام لری عالی ، مکان لری فردوس اولسون !

ابو بکر صدیق صاواشچی
سیواس ملی آگیتیم مدیری

صالح آبخان
سیواس والیسی

چاناق قلعه ظفرینک ۱۰۴ نهمی ییلی مناسبتله شهید اولان سیواس لیسه سی اوگرتجیلری خاطرده سنه حاضرلاران سبولیک دیپلومه در .

104 YIL SONRA ŞEHİT ÖĞRENCİLERE DİPLOMA HAZIRLANDI

26

NİSAN

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Sivas Valiliği himayelerinde, İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından yürütülen "Okuyan Gençlik Ecdadının İzinde" projesi ile Sivas ve ilçelerinden 281 öğrenci Çanakkale gezisine uğurlandı. Program kapsamında Çanakkale Savaşı'nda şehit olan Sivas Lisesi öğrencilerinin diplomaları da 104 yıl sonra Sivas Valiliği tarafından temsili olarak hazırlanarak gençlere takdim edildi.

Uğurlama töreninde öğrencilere Vali Salih Ayhan tarafından 104 yıl sonra 1915 yılı Çanakkale Savaşı'nda şehit olan Sivas Lisesi öğrencileri hatrasına hazırlanmış temsili diploma teslim edildi. Çanakkale Şehitler Müzesi'ne götürülmek üzere öğrenciler ta-

rafından teslim alınan diplomalar ile Sivas ve 16 ilçesinden birer kavanoz toprak, Çanakkale Şehitliği'ndeki topraklar ile birleştirilmesi amacıyla öğrenciler tarafından teslim alındı.

Diplomaları Teslim Ettiler, Sancakla Döndüler

Diplomayı Çanakkale'ye götüren öğrenciler arasında yer alan Mustafa Kemal Atatürk Sağlık Meslek Lisesi 11. sınıf öğrencileri Özgür Avan, Eylül Güzel ve Ayşenur Coşkun, Çanakkale Tarihi Alan Başkanı İsmail Kaşdemir tarafından gönderilen 57. Alay Savaşını ve Çanakkale'den getirdikleri toprağı, Sivas Valisi Salih Ayhan'a teslim etti.

SPOR TOTO SAĞIRLAR FUTBOL SÜPER LİĞİ PLAY-OFF MÜSABAKALARI İLİMİZDE YAPILDI

26

NİSAN

Spor Toto Sağırlar Futbol Süper Ligi Play-Off Müsabakaları ilimizde gerçekleştirildi.

Sivas Kongresinin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Stadyumu'nda, Spor Toto Sağırlar Futbol Süper Ligi Play-Off Müsabakaları yapıldı.

Müسابakalarda; Bornova İşitme Engelliler Futbol Takımı şampiyon oldu. Elazığ Belediyesi İşitme Engelliler Futbol Takımı 2., Torbalı İşitme Engelliler Futbol Takımı ise 3. oldu.

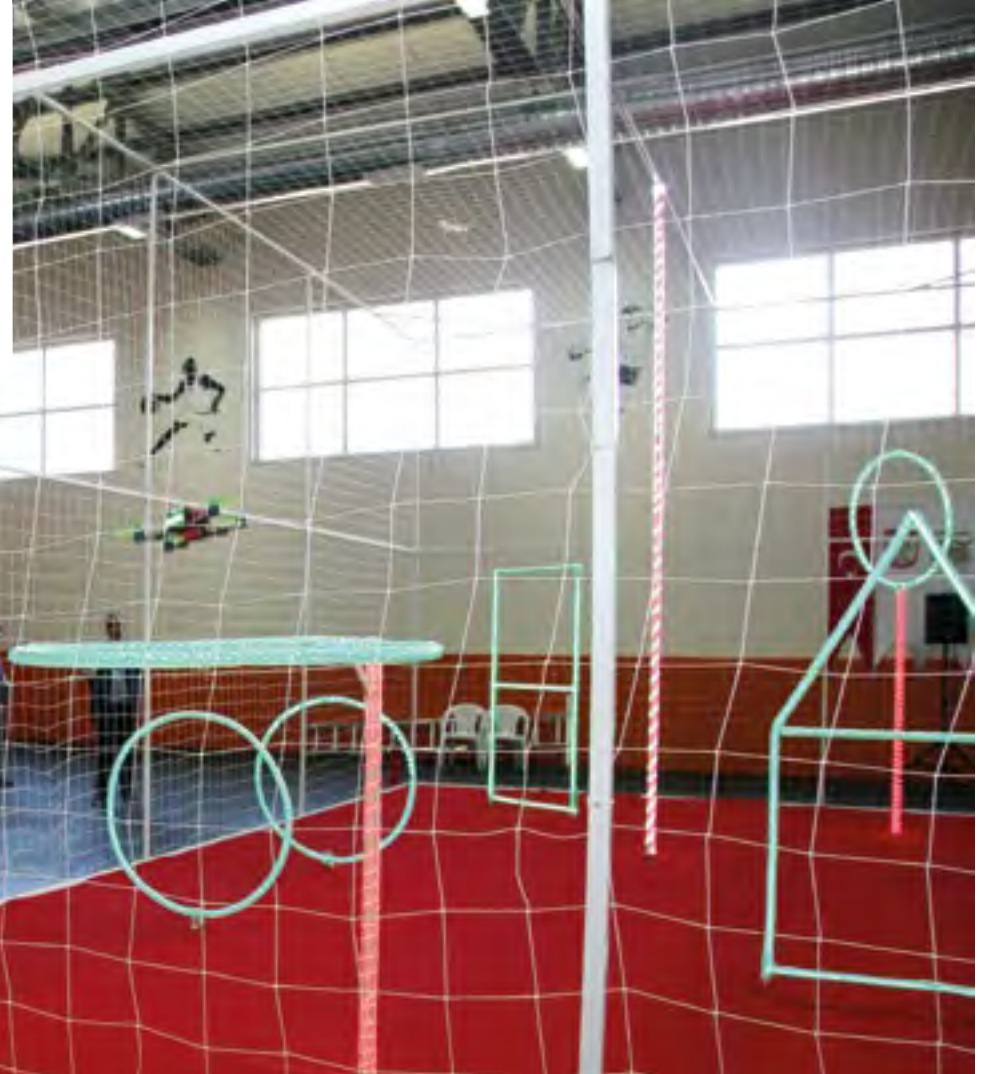

İHA'LAR, NURİ DEMİRAĞ ANISINA YARIŞTI

02
MAYIS

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında, İl Millî Eğitim Müdürlüğü "Eğitimde Değişim Dönüşüm" projesine yönelik "Okullararası Nuri Demirağ İnsansız Hava Aracı Yarışması" düzenlendi.

2-3 Mayıs 2019 tarihlerinde Sivas Bilişim Teknolojileri Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Spor Salonu'nda düzenlenen yarışmaya 25 okuldan 44 İHA katıldı. Yarışmada öğrenciler, kendi ürettikleri İHA'larla parkuru en kısa sürede tamamlamaya çalıştı.

100. YILDA 100 MİLYON FİDAN

02

MAYIS

'Sivas Kongresi'nin 100. yılında 100 Milyon Fidan Projesi' kapsamında merkez Mehmetçik, Fevzi Paşa, Mimar Sinan ve Malazgirt İlkokulu öğrencileri İşhan Köyü'nde fidan dikimi gerçekleştirdi.

Çocuklarla birlikte fidanları toprağa dikerek can suyu veren Vali Salih Ayhan, "Bu fidanlar, bizim geleceğe olan inancımız ve Millî Mücadele ruhumuz gibi kök salacaktır." dedi.

100 milyon fidanı dikmek için yoğun bir şekilde çaba sarf ettiklerini kaydeden Vali Ayhan, "Her çocuğumuzun bir fidanı olsun istedik. Ağaçlandırma sahaları için her bölgede okullarımıza yer tahsis ettik. Okullarımız bu sahaların kontrolünü yapacak. Gelecek nesillere güzel bir çevre ve doğa bırakacağız. Öğrencilerimiz erken yaşta çevre bilincine ulaşacak. Sivas artık daha yeşil olacak." diye konuştu.

100. Yılda 100 Mutlu Çocuk

03
MAYIS

'Dünyada bir tane dahi çocuk mutsuz olduğu sürece, büyük icatlar ve ilerlemeler yoktur.'

Einstein

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında '100. Yılda 100 Mutlu Çocuk' programı kapsamında 100 çocuğa bisiklet dağıtımı yapıldı.

Meva Cafe Restorant'ta Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından gerçekleştirilen programda Vali Salih Ayhan, hayali bisiklet olan çocuklara hediyelerini verdi.

Sivas Lisesi Erhan Erdem Spor Salonu'nda ise çocuklara bisiklet dağıtımı gerçekleştirildi.

Ayrıca hazırlanan oyun ve eğlence gruplarında müzik eşliğinde çocuklar gönüllerince eğlendi.

ANADOLU ATEŞİ BÜYÜLEDİ

04
MAYIS

Kaynağını Anadolu'nun binlerce yıllık mitolojik ve kültürel tarihinden alan ve hemen hemen her yöreden derlenmiş yüzlerce halk dansı figürünü ve halk müziğini içinde barındıran Anadolu Ateşi dans topluluğu, Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Sivaslılarla buluştu.

Sivas Valiliği'nin himayesinde, Ticaret ve Sanayi Odası AB Bilgi Merkezi'nin destekleriyle Sivas'a gelen Anadolu Ateşi dans toplu-

luğunun Taha Akgül Kapalı Spor Salonu'ndaki 1,5 saat süren gösterisini Sivaslılar ilgiyle izledi. Gösteriyi, Avrupa Birliği (AB) Türkiye Delegasyonu Başkanı Büyükelçi Christian Berger de takip etti.

Müzikler eşliğinde dans figürlerinin yansıtıldığı gecede, halk danslarıyla beraber modern dans performansları da sergilendi. Gecenin sonunda Sivaslıları selamlayan Anadolu Ateşi ekibi uzun süre alkışlandı.

+1 FARKLA SOKAK OYUNLARI FESTİVALİ

05
MAYIS

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında "Down Sendromlu" çocuklar Kongre Müzesi bahçesinde kendileri için hazırlanan halat çekme, yağ satarım bal satarım, topaç çevirme, yumurta yarışı, top yuvarlama gibi sokak oyunlarını oynadı.

Sivas Valiliği himayesinde, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından organize edilen programda Vali Salih Ayhan ve eşi Zeynep Akkiraz Ayhan Hanımefendi alanda çocuklarla bir araya gelip onların mutluluğuna ortak oldu.

ANNEM İLE SAHNEDEYİM

“Anneler Çocuklarına
Unutamayacağı Bir Anı Bıraktı”

05
MAYIS

Sivas Valiliği tarafından “Annem ile Sahnedeyim” ismiyle çocuklara ve Anneler Günü’ne özel olarak şarkı yarışması düzenlendi.

Programda anneler ile çocukları aynı sahnede birlikte şarkı söyledi. Yarışmada 8-12 yaş aralığındaki çocuklar ve annelerinden oluşan 12 aile sahne aldı. Kıyasıya yarışan 12 aile performansları ile izleyicilerden tam not aldı. Jüriden iyi bir puan almak için yarışan 12 aile içerisinde 1’inci olanlar ise Hatice Arslan ve kızı Aysima Arslan oldu.

Yarışma sonrası dereceye giren ailelere ödülleri Sivas Valisi Salih Ayhan’ın eşi Zeynep Akkiraz Ayhan, Vali Yardımcısı Yeliz Yıldızhan ve Vali Yardımcısı M. Nebi Kaya’nın eşi Zeynep Kaya tarafından verildi.

RAYBÜSLER, TANITIM İÇİN GİYDİRİLDİ

08
MAYIS

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında ilimizde hizmet veren raybüslerde TCDD 4. Bölge Müdürlüğü ve TCDD Taşımacılık A.Ş'nin üstlendiği tanıtım çalışması yapıldı. Bu kapsamda Vali Salih Ayhan ve il protokolü Sivas Kongresi'nin 100. yılına özel hazırlanan raybüs ile Sivas'tan Divriği ilçesine gitti. İlçe protokolü ve ilçe halkı tarafından karşılanan heyete halk oyunları ekibi gösterilerde bulundu.

Sivas Kongresi'nin 100. yılında 100. yıl raybüsü geçtiği her güzergâhta farkındalık oluşturarak etkin bir tanıtıma da imza atmış oldu.

HAYALLER, MODEL UÇAK SERGİSİNDE

06
MAYIS

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Türk Hava Kurumu (THK) tarafından Fidan Yazıcıoğlu Kültür Merkezi'nde 'Model Uçak Sergisi ve Havadan Türkiye Manzaraları' adlı sergi gerçekleştirildi. Serginin açılışını yapan Vali Salih Ayhan ve Belediye Başkanı Hilmi Bilgin, eserleri tek tek inceleyerek çocukları kutladı.

57. ZİRAAT TÜRKİYE KUPASI FİNAL MAÇI SİVAS'TA OYNANDI

15

MAYIS

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında bu yıl Sivas'ta düzenlenen 57. Ziraat Türkiye Kupası'nın sahibi, Akhisarspor'u 3-1 mağlup eden Galatasaray oldu.

Sivas Yeni 4 Eylül Stadı'nda oynanan final karşılaşmasında Akhisarspor; '100 Yıl Önceki Aynı Ruhla; Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Kutlu Olsun', Galatasaray ise; 'Cumhuriyet'in Temellerini Burada Attık' pankartıyla sahaya çıktı.

Karşılaşmada Akhisarspor'un golünü 56. dakikada Manu atarken, Galatasaray'ın gollerini 80. dakikada penaltıdan Sinan Gümüş, 88. dakikada Feghouli ve 90+4'te Diagne kaydetti.

Akhisarlı, Galatasaraylı ve Sivaslı futbolseverlerin büyük ilgi gösterdiği final maçında Yeni 4 Eylül Stadyumu tıklım tıklım doldu. Sivas Valiliği öncülüğünde köylerden ve merkezden gelen çok sayıda öğrenci de stadyumdaki yerini alarak final maçını izleme şansını yakaladı.

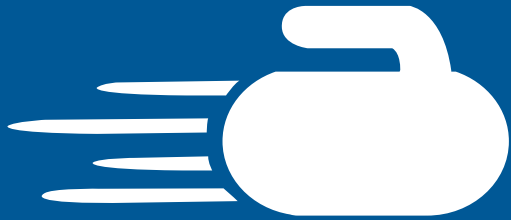
Karşılaşmayı Sivas Valisi Salih Ayhan, Türkiye Futbol Federasyonu Başkanı Hüsnü Güreli, TFF Başkanvekilleri Nihat Özdemir, Ali Dürüst, Cengiz Zülfikaroğlu, TFF Yönetim ve İcra Kurulu Üyesi Ali Düşmez, TFF Yönetim

Kurulu Üyeleri Mustafa Çağlar ve Ali Özdoğan, Genel Sekreter Kadir Kardaş, Sivas Belediye Başkanı Hilmi Bilgin, Demir Grup Sivasspor Kulübü Başkanı Mecnun Otyakmaz, Ziraat Bankası Genel Müdürü Hüseyin Aydın ve iki kulübün başkanları izledi.

3-1 Galatasaray'ın üstünlüğü ile sona eren maçın ardından düzenlenen seremonide Galatasaray'a kupa ve madalyalarını Türkiye Futbol Federasyonu Başkanı Hüsni Güreli ve Ziraat Bankası Genel Müdürü Hüseyin Aydın verirken, Sivas Valisi Salih Ayhan, TFF Başkanvekili Ali Dürüst, Yönetim ve İcra Kurulu Üyesi Ali Düşmez ve TFF Genel Sekreteri Kadir Kardaş da madalya takdim etti.

TÜRKİYE OKULLARARASI FLOOR CURLİNG ŞAMPİYONASI İLİMİZDE DÜZENLENDİ

15
MAYIS

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında ülkemizde ilk kez 'Türkiye Okullararası Floor Curling Şampiyonası' düzenlendi.

Taha Akgül Kapalı Spor Salonu'nda 15-17 Mayıs tarihleri arasında yapılan şampiyonada Türkiye genelinde 136 takımdan 680 sporcu çeşitli kategorilerde dereceye girmek için yarıştı.

Genç erkeklerde 35 takım 175 sporcu, genç kızlarda 32 takım 160 sporcu, yıldız erkeklerde 37 takım 185 sporcu ve yıldız kızlarda 32 takım 160 sporcu ilimizde ilk kez düzenlenen şampiyonada birincilik için mücadele etti.

2 gün süren yarışmalarda genç erkeklerde Sivas Hacı Mehmet Sabancı Anadolu Lisesi, genç kızlarda Adana Vehbi Güzel Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi birinci oldu. Genç kızlarda Sivas Asım Şahin Kız İmam Hatip Lisesi de ikincilik koltuğuna oturdu.

Yıldız erkekler ve kızlarda ise Gaziantep Karacaoğlan Ortaokulu birinci olmayı başardı.

U-15 TÜRKİYE FUTBOL ŞAMPİYONASI HEYECANI SİVAS'TA YAŞANDI

18
MAYIS

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında U-15 Türkiye Futbol Şampiyonası ilimizde gerçekleştirildi.

78 ilden 1513 takım arasında illerinde dereceye giren 131 takımın katılımı ile 11 Nisan 2019 tarihinde başlayan Türkiye Şampiyonası'nda birinci ve ikinci kademe müsabakaları sonuçlarına göre dereceye giren 4 takım, kupalarını düzenlenen törenle aldı.

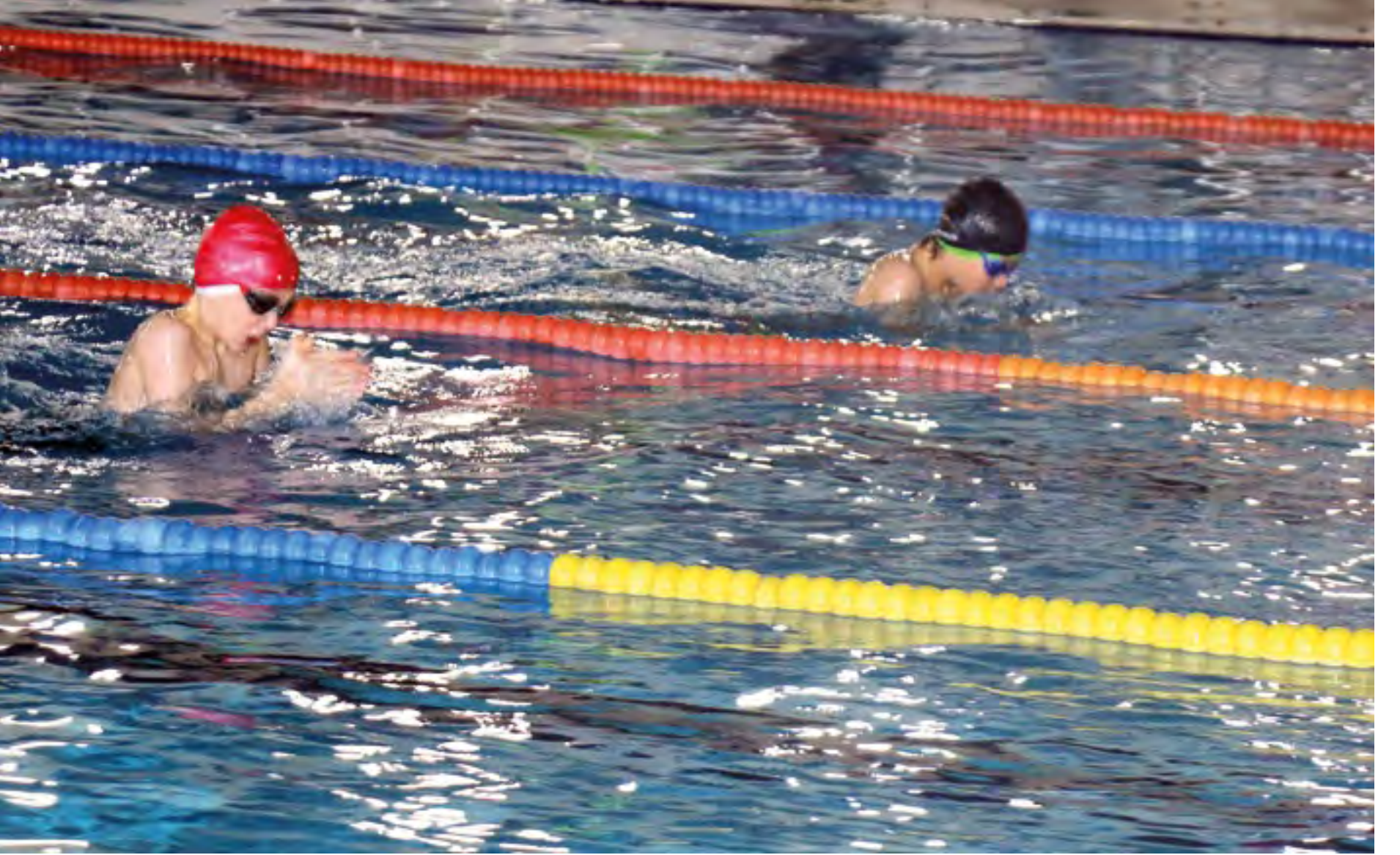
Cumhuriyet Üniversitesi'nde şampiyonanın sonunda Vali Salih Ayhan, Belediye Başkanı Hilmi Bilgin, Gençlik Hizmetleri İl Müdürü Erdoğan Tunç ve Sivas Amatör Spor Kulüpleri Federasyonu Başkanı Zeki Ekici dereceye giren kulüplere kupalarını takdim etti.

Finalistler Yol Spor (Elazığ) Meram Kara Kartallar Spor (Konya,) Ortahisar Kanuni Futbol (Trabzon) ve Zara Ekinli Spor (İstanbul) takımlarının katıldığı U15 Türkiye Şampiyonası ise 16 Mayıs 2019 tarihinde ilimizde yapıldı.

U-15 Türkiye Futbol Şampiyonasının birincisi Yol Spor (Elazığ), ikincisi Ortahisar Kanuni Futbol (Trabzon), üçüncüsü ise Zara Ekinli Spor (İstanbul) oldu.

ÇOCUKLAR HAYALLERİNE KULAÇ ATILAR

18

MAYIS

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında çocuk evleri koordinasyon merkezinde 48, sevgi evlerinde 44, çocuk evleri sitesinde 42 olmak üzere toplamda 134 öğrenci yüzme eğitimi alarak yaş gruplarına göre uzman antrenörler eşliğinde yüzmeyi öğrendi.

Mehmet Ali Bey Yüzme Havuzu'nda "Hayallerime Kulaç Atıyorum Projesi" ile mart, nisan ve mayıs olmak üzere toplamda 3 aylık bir süre eğitim alan çocuklar, yüzme hayallerini gerçekleştirdiler.

KANUN VİRTÜÖZÜ VE BESTEKÂR GÖKSEL BAKTAGİR'DEN MÜZİK ZİYAFETİ

25

MAYIS

Sivas Valiliği öncülüğünde, İl Millî Eğitim Müdürlüğü ve Buruciye AŞ'nin katkılarıyla, Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Kanun Virtüözü ve Bestekâr Göksel Baktagir sevenleri ile bir araya geldi.

Baktagir, Buruciye Medresesi'nin tarihi eyvanlarının arasında geniş avlusunun mistik havasında katılımcılara kendi bestelerine de yer verdiği unutulmaz bir müzik ziyafeti sundu.

TURKEY	13:40:11	LATVIA
	0-0 0-0 0-0 0-0	
0	0-0	0

AXA SIGO

MİLLİ TAKIMIMIZDAN 100. YILA HEDİYE

26

MAYIS

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Türkiye A Milli Erkek Voleybol Takımımız, Sivas'ta Letonya ile karşılaştı. Ay-yıldızlı ekibimiz üç seti de alarak rakibini 3-0 mağlup etti.

A Milli Erkek Voleybol Takımımız, yenilenen formasıyla bu yıl ilk kez düzenlenen Avrupa Voleybol Konfederasyonu (CEV) Avrupa Altın Ligi'nde ilk maçında Sivas'ta Letonya'yı konuk etti. Taha Akgül Spor Salonu'nda oynanan mücadelede Sivaslı sporseverin büyük desteğini arkasına alan milli takımımız rakibini 3-0 mağlup etti.

Milli takımımız karşılaşmanın setlerini; 25-21, 26-24 ve 25-20 kazandı.

Karşılaşmanın ardından tribünleri tıklım tıklım dolduran Sivaslılar ve milli sporcular büyük sevinç yaşadı ve galibiyeti kutladı.

Mücadeleyi Sivas Valisi Salih Ayhan, Türkiye Voleybol Federasyonu Başkanı Mehmet Akif Üstündağ ve diğer il protokolü üyeleri de takip etti.

Salon: Taha Akgül Spor Salonu

Hakemler: Sirakov Lyubomir (Bulgaristan), İlhami Şenyurt (Türkiye)

Türkiye: Burutay Subaşı, Çağatay Durmaz, Arslan Ekşi, Yiğit Gülmezoğlu, Adis Lagumdžija, Doğukan Ulu (Burak Mert, İzzet Ünver, Oğulcan Yatgın, Metin Toy, Oğuzhan Karasu, Yasin Aydın)

Letonya: Vanags, Svans, Pekmans, Petrovs, Ozolins, Blumbergs (Ivanovs, Abolins, Simanskis, Platacas)

Setler: 25-21, 26-24, 25-20
Süre: 76 (23, 27, 26)

100 İŞİTME ENGELLİ, TÜRK İŞARET DİLİ BAYRAMI'NIN 12. YIL DÖNÜMÜNÜ KUTLADI

07
HAZİRAN

Sivas Kongresi'nin 100. yılı münasebetiyle Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nin ev sahipliğinde 7 Haziran 2019'da "100 İşitme Engelli, Türk İşaret Dili Bayramı'nın 12. Yıl Dönümünü Kutluyor" adlı bir etkinlik gerçekleştirildi. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Çok Amaçlı Salonu'nda yapılan etkinlik, Türk Dil Kurumu, Sivas Valiliği, Sivas Belediye Başkanlığı, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi ve Sivas Sağırlar Spor Kulübü'nün katkılarıyla yapıldı.

Etkinliğe aileleri ile birlikte çok sayıda işitme engelli katıldı. İşitme engelli çocuk ve gençlerden oluşan gruplarca dansların yapıldığı, halayların çekildiği, şarkıların söylendiği etkinlikte, büyük bir coşkuyla kutlanan 12. Türk İşaret Dili Bayramı gerçek bir şölen havasında geçti.

100. YILA ÖZEL 4 EYLÜL KIZILIRMAK KÜLTÜR ve DOĞA YÜRÜYÜŞÜ İLE KAMP ETKİNLİĞİ DÜZENLENDİ

09
HAZİRAN

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Sivas'ın İmranlı ilçesi sınırlarında Kızıldağ'dan doğan ve Türkiye'nin en uzun nehri olan Kızılırmak'ta kamp ve doğa yürüyüşü programı düzenlendi.

Sivas Valiliği himayelerinde SiVDAK (Sivas Doğa Sporları ve Arama Kurtarma Kulübü) organizesiyle başlatılan programda; Kızılırmak'ın doğduğu kaynakların en büyük kolu olan Kızılmezra köyü başlangıcından itibaren Kızılırmak'ı takip ederek 10 gün boyunca Sivas il merkezine kadar yürüyüş ve kamp faaliyeti yapıldı. Yaklaşık 170 km'lik parkur boyunca her yaşta katılımcı, Sivas'ın keşfedilmeyi bekleyen coğrafi ve doğal güzelliklerine şahit oldu.

Kızılırmak'ın doğduğu 2500 rakımlı Kızıldağ eteklerinden başlayan ilk gün parkurunda katılımcılar, altından ırmağın geçtiği kar kütlesi üzerinde serinleme fırsatı buldu. Yanlarında getirdikleri dut pekmeziyle kar helvası yapmayı da ihmal etmeyen sporcular, do-

ğal güzelliklerin içinde doğal dondurma yediklerini ifade ederek yaklaşık 30 derece sıcaklık altında karın keyfini sürdürdü. Daha sonra halat yardımıyla şelaleden aşağı inen sporcular, buz gibi suyun altında Türk bayrağı açtı.

Millî Mücadele'nin yüzüncü yılına atfedilen yürüyüş programında Kızılırmak'ın geçtiği İmranlı, Zara ve Hafik ilçeleri güzergâhı üzerinde onlarca tarihi, kültürel ve doğal güzellikleri görüntüleyen katılımcılar, Sivas'ın birbirinden farklı birçok zenginliğini de gözler önüne serdi.

Vali Salih Ayhan da, kampın 4'üncü gününde Ekinli köyü ile Tödürge Gölü arasındaki parkura katılarak, doğaseverlerle birlikte yürüdü.

Yürüyüş ile ilimizin güzelliklerinin ön plana çıkartılarak, farkındalık oluşturulması sağlandı.

OKULLAR ARASI BÖLGESEL ROBOT YARIŞMASI DÜZENLENDİ

11

HAZİRAN

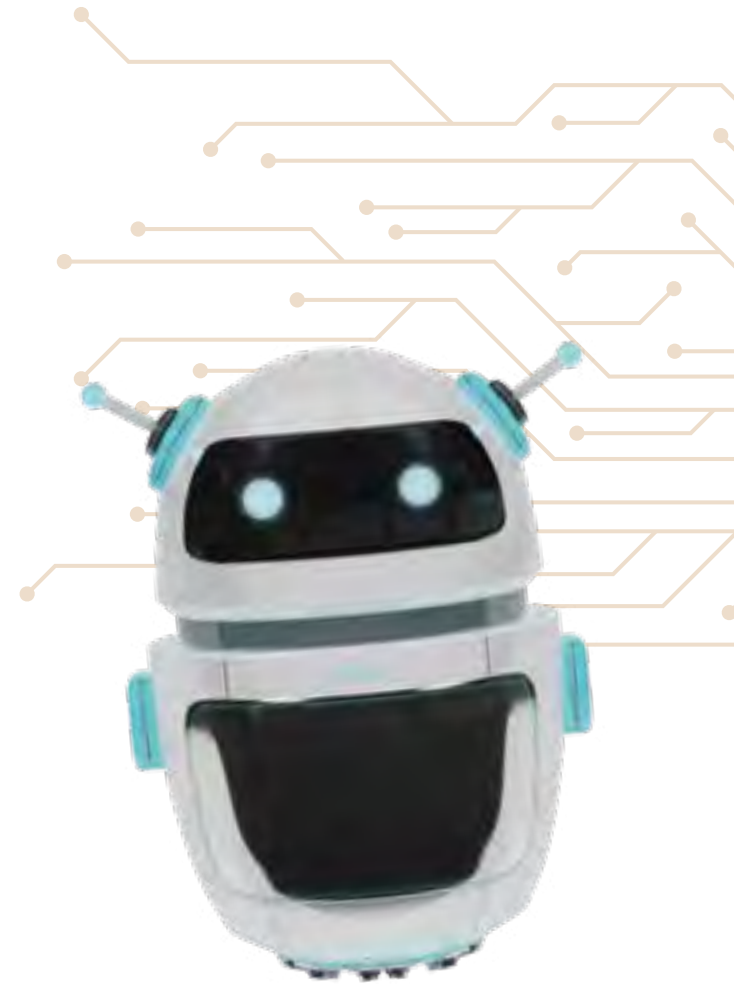
Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında 'Ortaokullar Arası Bölgesel Robot Yarışması' Atatürk ve Kongre Müzesi bahçesinde gerçekleştirildi. Yarışmalara Sivas ve ilçelerinden "labirent çözen", "kargo taşıyan", "çizgi izleyen" ve "serbest sitil" olmak üzere 4 kategoride 182 öğrenci katıldı.

11-13 Haziran 2019 tarihleri arasında çizgi izleyen robot kategorisinde 40, kargo taşıyan robot kategorisinde 32, serbest kategoride 72,

labirent çözen robot kategorisinde 38 yarışmacı kıyasıya mücadele etti. Yarışmalara katılan ziyaretçiler üç gün boyunca alanda oluşturulan ahşap atölyesi, sanal gerçeklik atölyesi, zekâ oyunları atölyesi, arduino atölyesi, MBOT atölyesini kullanma imkânı da buldu.

4 farklı kategoride ilk beş dereceye girenlerin ödülleri Vali Salih Ayhan, Vali Yardımcısı Mehmet Polat, Emniyet Müdürü Kenan Aydoğan ve Milli Eğitim Müdürü Ebubekir Sıddık Savaşçı verdi.

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri 'Aile ve Yaşam Sohbetleri'

Doğan Cüceloğlu & Polat Doğru

BAŞARIYA GÖTÜREN AİLE'Yİ ANLATTI

13
HAZİRAN

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri 'Aile ve Yaşam Sohbetleri' kapsamında Prof. Dr. Doğan Cüceloğlu ve Yazar Polat Doğru tarafından 'Başarıya Götüren Aile' konulu söyleşi gerçekleştirildi. Fidan Yazıcıoğlu Kültür Merkezi'ndeki programa yoğun ilgi gösterildi.

Yaklaşık bir buçuk saat süren söyleşide, Prof. Dr. Cüceloğlu; "Bir

insanın anavatanı çocukluğudur. Onların, çocukluğunu yaşamalarına fırsat tanıyın" diyerek hem sağlıklı iletişim hem de sağlıklı aile olma konusunda dinleyicilere ayna tuttu.

Yazar Polat Doğru ise güldürerek düşündürdüğü söyleşide izleyenlere hayatından kesitler anlattı. Program, her iki yazarın kitaplarını imzalaması ile son buldu.

KUTSİ KONSERİ YOĞUN İLĞİ GÖRDÜ

14

HAZİRAN

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri 'Halk Konserleri' kapsamında Sivas Doğa Koleji'nin sponsorluğunda şarkıcı Kutsi tarafından Sivas halkına konser verildi. Tarihi Kent Meydanı'nda yoğun ilginin olduğu konserde Vali Salih Ayhan, Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Mustafa Eken ses sanatçısı Kutsi'ye plaket ve çiçek takdim etti.

BABAM İLE SAHNEDEYİM

“Babalar Çocuklarına Unutamayacağı Bir Anı Bıraktı”

16
HAZİRAN

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Sivas Valiliği himayesinde 'Babalar Günü'ne özel olarak hazırlanan "Babam ile Sahnedeyim" ses yarışması Atatürk Kültür Merkezi'nde gerçekleştirildi.

Programda babalar ile çocukları sahnede birlikte şarkı ve türkü söyleyerek, maharetlerini sergilediler. 8-14 yaş aralığındaki çocukların katıldığı "Babam ile Sahnedeyim" programında 10 baba ile 10 çocuk kıyasıya yarıştı. Babası Adem Kaşkaya ile sahne alan Kerim Kaşkaya ise programın onur konuğu oldu.

Aile kavramının daha güçlü kılınması adına baba ile çocuklarının birlikte vakit geçirecekleri eğlenceli program yoğun ilgi gördü.

Program, yarışmada dereceye girenlere ödülleri verilmesi ile son buldu.

OKÇULUK TURNUVASI DÜZENLENDİ

19
HAZİRAN

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında çocuk evlerinde kalan gençlerin sosyal ve sportif gelişimlerine katkı sağlaması amacıyla Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından okçuluk faaliyeti hayata geçirildi. Çocukların büyük ilgi gösterdiği faaliyette Vali Salih Ayhan da çocuklarla ok atarak onları yalnız bırakmadı.

Beden terbiyesi veren okçuluk; stresle baş etme, adaptasyon ve motivasyonu güçlendirme, dikkatli ve duyarlı olma, zorlukları yenme, kişiye her zaman kendisini geliştirmeyi öğretme, sadece başarıya ve kazanmaya konsantre olma, öz güveni yükseltme, amaçlı, planlı, düzenli ve bilimsel çalışmayı, sabretmeyi ve sabırlı çalışmayı öğretme, dikkat ve konsantrasyon gelişimine katkı yapıyor.

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri 'Aile ve Yaşam Sohbetleri'

Asuman Kerkez

GELENEKTEN GELECEĞE TÜRK MUTFAĞI ANLATILDI

24
HAZİRAN

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri 'Aile ve Yaşam Sohbetleri' kapsamında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü koordinesinde düzenlenen Asuman Kerkez'in sunumuyla "Gelenekten Geleceğe Türk Mutfağı" konulu söyleşi programı, Buruciye Medresesi'nde gerçekleştirildi.

Asuman Kerkez geçmişten günümüze kadar gelen 'Gele-

neksel Türk Mutfağı'nı anlatarak izleyenlere lezzetli bir söyleşi programı sundu.

Söyleşinin sonunda Vali Salih Ayhan'ın eşi Zeynep Akkiraz Ayhan, konuşmacı Asuman Kerkez'e 100. Yıl Anı Pulu tablosunu takdim etti, katılımcılara ise çeşitli ikramlarda bulunuldu.

İLK ADIM ANITI YENİLENDİ

27

HAZİRAN

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün Millî Mücadele döneminde Sivas'a ilk gelişinin 100. yıl dönümü Sivas-Ankara karayolu üzerindeki İlk Adım Anıtı'nda düzenlenen görkemli törenle kutlandı.

Tören öncesi Sivas İl Özel İdaresi tarafından yenilenen İlk Adım Anıtı'nın açılışı gerçekleştirilerek Vali Salih Ayhan, 5'inci Piyade Eğitim Tugay Komutanı Tuğgeneral Ömer Ertuğrul Erbakan, Belediye Başkanı Hilmi Bilgin tarafından anıta çelenk sunuldu.

Şeref defterini imzalayan Vali Ayhan, "Ülkemizin dört bir yanının işgal altında olduğu bir dönemde güvendiğiniz Sivaslılar, aradan geçen 100 yıl süresince size, silah arkadaşlarınıza, vatan uğruna canını feda eden kahramanlarımıza layık olma çabasında olmuştur." dedi

Diğer yandan Samsun'dan Sivas'a kadar 9 günde yürüyen Osman Kemal Ağaoğlu, Mustafa Kemal Atatürk'ün Sivas'a gelişinin 100. yılında İlk Adım Anıtı'nda idi. Anadolu'nun "Emin Şehri" Sivas'ta olmaktan dolayı mutluluk duyduğunu ifade eden Ağaoğlu, buradan Ankara'ya yolcu edildi.

SİVAS TÜRKÜ AĞIZLARI KONSERİ DÜZENLENDİ

30

HAZİRAN

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında "Sivas Türkü Ağzları" konser programı düzenlendi.

Atatürk Kültür Merkezi'nde düzenlenen konserin ilk bölümünde ses sanatçıları Karahisar, Dere, Emlek, Çamşılı, Kelkit, Arguvan ve semah ağzı türküler seslendirdi. İkinci bölümde ise Şef Orhan Gazi Yılmaz yönetimindeki koro ses sanatçıları, solo ve koro halinde Sivas türkülerini okudu.

İzleyiciler ses sanatçılarının seslendirdikleri türküleri alkışlarla eşlik etti.

ESKRİM TÜRKİYE ŞAMPİYONASI SİVAS'TA YAPILDI

02
TEMMUZ

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Türkiye Eskrim Federasyonu (TEF) tarafından Sivas 4 Eylül Taha Akgül Spor Salonu'nda Türkiye Eskrim Şampiyonası gerçekleştirildi.

9 gün süren ve oldukça çekişmeli geçen müsabakalarda 34 ilden 1531 sporcu kılıç salladı.

U10, U12, U14 Epe, Flöre, Kılıç kategorilerinde gerçekleştirilen şampiyonaya Adana, Adıyaman, Afyonkarahisar, Ankara, Antalya, Balıkesir, Bolu, Burdur, Bursa, Denizli, Düzce, Elazığ, Erzurum, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Karabük, Kastamonu,

Kırıkkale, Kocaeli, Konya, Manisa, Mersin, Muğla, Muş, Osmaniye, Sakarya, Samsun, Sivas, Tekirdağ, Trabzon, Van ve Zonguldak'tan sporcular katıldı.

'10-12 ve 14 yaş altı' çocuk eskrimcileri bir araya getiren şampiyonada başarı sağlayan kız ve erkek sporcular büyük mutluluk yaşadı.

18 kategoride düzenlenen Türkiye Şampiyonası'nda dereceye giren sporculara ise madalyalarını ve başarı belgelerini il protokolü takdim etti.

SÜPER ENDURO FESTİVALİ NEFESLERİ KESTİ

07
TEMMUZ

Sivas Valiliği tarafından 4 Eylül Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında ilimizde Sivas Süper Enduro Festivali düzenlendi.

6-7 Temmuz 2019 tarihlerinde Sivas'ta ilk defa yapılan festivale, 9 ilden toplam 60 yarışmacı ve yüzlerce izleyici katıldı.

Festivalin ilk gününde tüm motosiklet ve offroad araç sürücüleri ile birlikte Muhsin Yazıcıoğlu Parkı önünden Atatürk ve Kongre Müzesi'ne kadar kortej gerçekleştirildi. Daha sonra ise festival alanında kamp kurularak kamp ateşi ve müzik dinletisi düzenlendi.

7 Temmuz Pazar günü ise, Yapı Mahallesi mevkiinde bulunan trap atış alanı karşısında inşa edilen Süper Enduro Pisti'nde birbirinden yetenekli enduro yarışçıları hünerlerini sergiledi. Final yarışlarında sporcular 3 etap üzerinden parkuru en kısa sürede bitirmek için engelleri motorlarıyla aşarak mücadele etti. Parkuru, en kısa sürede Tokat'tan katılan Mustafa Öcbe birinci olarak tamamlarken kardeşi Kadir Öcbe ikinci, Çorum'dan katılan Emirhan Korkmaz ise üçüncü bitirdi. Ayrıca ilimizde faaliyet gösteren offroad kulüpleri de festival kapsamında bir gösteri gerçekleştirdi. Festivalde dereceye girenlere kupalarını il protokolü takdim etti.

2011...
...
...
...
...
...

0-2

**“SİVAS'A DEĞER KATANLAR”
ÖDÜLLERİNİ ALDI**

08
TEMMUZ

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Başkanı Rifat Hisarcıklıoğlu, Sivas Kongresi'nin 100'üncü Yılı Etkinlikleri kapsamında Sivas Ticaret ve Sanayi Odası ile Sivas Ticaret Borsası tarafından düzenlenen 'Sivas'a Değer Katanlar' ödül törenine katıldı.

Sivas Ticaret ve Sanayi Odası'nda düzenlenen ödül töreninde konuşan Hisarcıklıoğlu, 100. yıl kutlamaları nedeniyle Sivas'ta olmaktan duyduğu memnuniyeti belirterek "İstiklal Mücadelesi ve bağımsızlık ateşi, Sivas Kongresi'nde doğdu. Dolayısıyla ben Sivas'ı, umudun ve Millî İrade'nin şehri olarak görüyorum. Sivas olmasaydı, Türkiye olmazdı, Türk milleti var olmazdı. 82 milyon ve gelecek nesiller bunu bilmeli. Sivas'a ve ecdadınıza müteşekkir olmalı" dedi.

Sivas için en önemli projelerden birinin Sivas- Ankara arasına yapılan Yüksek Hızlı Tren projesi olduğunu söyleyen Hisarcıklıoğlu, "Ankara bize iki saat, İstanbul 5 saat. Artık ne hava yoluna ne kara yolu-

na gitmeye ihtiyaç var. İki saatte Ankaralı tüccar Sivas'a gelebilecek. Bizimki malını satmak için 5 saatte İstanbul'a gidebilecek" dedi.

Vali Salih Ayhan ise Sivas'ın Türkiye'nin tapusu olduğunu ifade ederek 100. yıl kapsamındaki etkinlikler hakkında bilgi verdi. Sivas'ta sanayi, tarım ve turizm sektörlerinde gelişmesi için gayret gösterdiklerini ifade eden Vali Salih Ayhan, Demirağ OSB'nin ilimizin gelişmesine büyük katkı sağlayacağını ifade etti.

Konuşmaların ardından Sivas Ticaret ve Sanayi Odası tarafından 30 kişiye vergi rekortmeni, Ticaret Borsası tarafından da 12 kişiye tescil rekortmeni plaketi verildi. Törende ayrıca Ticaret ve Sanayi Odası tarafından üyelikte 40 yılını dolduranlara da plaket takdim edildi.

Törene Sivas Valisi Salih Ayhan, Sivas Belediye Başkanı Hilmi Bilgin, Sivas Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Mustafa Eken, Sivas Ticaret Borsası Başkanı Abdulkadir Hastaoğlu ve iş adamları katıldı.

TÜRKİYE TAEKWONDO ŞAMPİYONASI İLİMİZDE GERÇEKLEŞTİRİLDİ

08
TEMMUZ

Sivas Kongresi'nin 100. Yıl Etkinlikleri ve 15 Temmuz Demokrasi Şehitleri Anma Programı kapsamında; Sivas Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'nün ev sahipliğinde Ümitler Türkiye Taekwondo Şampiyonası ilimizde gerçekleştirildi. Taha Akgül Spor Salonu'nda yapılan müsabakalara 2 bin sporcu katıldı.

GENÇLER VE BÜYÜKLER FERDİ HALTER TÜRKİYE ŞAMPİYONASI İLİMİZDE GERÇEKLEŞTİRİLDİ

11
TEMMUZ

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında 15 Temmuz Şehitleri anısına, Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Türkiye Halter Federasyonunun katkılarıyla düzenlenen '15 Temmuz Şehitleri Gençler ve BÜyükler Ferdi Halter Şampiyonası' 130'u kız, 270'i erkek olmak üzere 400 sporcunun katılımıyla ilimizde gerçekleştirildi.

4 Eylül Spor Salonu'nda sporcuların geçit töreni ile başlayan şampiyona, saygı duruşunda bulunulması ve İstiklal Marşı'nın okunması ile devam etti. Halk Oyunları Yarışması yıldızlar kategorisinde Türkiye şampiyonu olan Kazım Karabekir Paşa Ortaokulu Spor Kulübünün gösterilerinin ardından platforma çıkan halter sporcuları dereceye girebilmek için ter döktü.

Şampiyonada konuşma yapan Türkiye Halter Federasyonu Başkanı Tamer Taşpınar kıyasıya mücadele eden sporculara başarılar dileyerek, "Sanatçı nasıl alkışla beslenirse sporcular da seyircilerin ilgi ve alakalarıyla, övgüleriyle beslenir, spora devam eder. Bu gençler

bizim gençlerimiz, onlar bizim ilgi ve alakamızla yoğrulacaklar. İstiklal Marşı'na, örf ve adetlerine, ecdadına saygılı birer genç olarak yetişecekler. Hepimizin ortak davası budur. Yurt dışında bayrağımızı göndere çektiyen, İstiklal Marşı'nı çaldıran bu gençleri gönülden alkışlıyorum." dedi.

Şampiyonayı ziyaret ederek sporculara madalya takdim eden Vali Salih Ayhan ise Sivas Kongresi'nin 100. yılında ve 15 Temmuz tarihinde halter sporcularını ilimizde ağırlamaktan duyduğu memnuniyeti dile getirerek, "Sivas, kadim bir şehirdir. Sivas, Cumhuriyet'in temellerinin atıldığı kültür şehridir. Birçok medeniyeti bünyesinde barındıran ilimizden birçok sporcumuzun güzel anılarla ayrılacağını ümit ediyorum." dedi.

10-14 Temmuz 2019 tarihleri arasında düzenlenen şampiyona sonrası dereceye giren sporculara madalyaları il protokolü tarafından takdim edildi.

ESAT KABAKLI SİVASLILARLA BULUŞTU

Vatan sevdasını ve Türk milletinin kahramanlıklarını dizelerinde seslendiren halk müziğinin sevilen sanatçılarından Esat Kabaklı, Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Sivaslılarla buluştu.

Sivas Valiliği koordinesinde gerçekleştirilen halk konserleri kapsamında ses sanatçısı Esat Kabaklı, Kongresi Müzesi bahçesinde sahne aldı.

Yaklaşık 2 saat sahnede kalan ünlü sanatçı 'Bil Oğlum', 'Er Meydanı', 'Malazgirt'ten Başlar Türk'ün Seferi', 'Çanakkale Türküsü', 'Kerkük Zindanı', 'Bayrak', 'Maraş'tan Haber Geldi' başta olmak üzere birçok parçasını dinleyicilerin coşkulu katılımı ile seslendirdi.

Konseri; Sivas Valisi Salih Ayhan, TBMM Millî Savunma Komisyonu Başkanı İsmet Yılmaz, Sivas Milletvekilleri M. Habib Soluk, Semiha Ekinci, Belediye Başkanı Hilmi Bilgin, İl Özel İdaresi Genel

Sekreteri Vali Yardımcısı Mehmet Nebi Kaya il protokolü ile çok sayıda müziksever dinledi.

Programın sonunda konuşan Vali Salih Ayhan, "Geçmişî yâd edeceğîz, geleceğî umut ve heyecanla bakacağız. Gayretimiz sizler için. Bu şehir kadim kültürü ve dinamikleri olan bir şehir. Bu şehirde yaşamak ve bu şehre hizmet etmek bizler için onurdur." dedi.

Belediye Başkanı Hilmi Bilgin ise, "Bu beraberliğimiz, sevincimiz ve birlikte kahramanlık türküleri söyleme hevesimiz daim olsun." diyerek millet olmanın asil ruhuyla, nice yüzüncü yıllar yaşamayı temenni etti.

Konserin sonunda Vali Salih Ayhan, 4 Eylül Sivas Kongresi'nin 100. yılına özgü hazırlanan anı pulu tablosunu Sanatçı Esat Kabaklı'ya takdim etti.

05

AĞUSTOS

Gardaşlık Festivali'nin İlki Yoğun İlgi Gördü

İlimizde ilk kez düzenlenen "Sivas Gardaşlık Festivali", 05-06 Ağustos tarihleri arasında gerçekleştirildi.

ÇARDAŞLIK BİLDİRGESİ

Sivaslı olmak, çardaş olmaktır.

Çardaşlık, bu topraklardaki bin yıllık hayat tarzının tecrübe imbiğinden damıtılarak oluştuğu Anadolu İrfanının, tek kelime ile ifadesidir.

Çardaş olmak; kadınıyla erkeğiyle, büyüğüyle küçüğüyle, erdemli bir duruşla, saygı, sevgi ve hoşgörüsüyle, kanı ve canı pahasına vatan kabul ettiği bu toprağın bir mensubu olmanın şuuruyla, karşısındakini kendisinden aziz bilmektir.

Çardaşlık ailede başlar, akrabada şekillenir, mahallede olgunlaşır ve şehirle koca bir çınara dönüşür. Çocuklukta sevgi ve saygıyı, bir terbiye edebiyetle kuşanır. Akrabada koruma ve hamiyeti; mahallede aidiyeti ve mensubiyeti; memlekette ise vatani, milleti, bayrağı, ezanı ve bizi biz yapan değerleri sevmeyi özümser.

Çardaşlık; fedakârlığı, dayanışmayı, diğerkâmlığı, başkalarına faydalı olmayı hayatın doğallığı içinde yaşamaktır.

Çardaşlar birbirlerini korur ve kollarlar; destek olur, sahip çıkarlar; birbirleri için her şeyi beklentisiz olarak göze alırlar. Acıları acı, sevinçleri sevinçtir; birbirlerinin dertleriyle dertlenir, sohbetleriyle şenlenir, destekleriyle yollarına devam ederler. Çardaş olmak; gönülde olmaktır, yanında ve yakınında olmaktır.

Çardaş; sabırlıdır, ağırbaşlıdır, vakarlıdır ve mütevekkildir. Çardaş; candır, canandır, vatandır. Veysel ile uzun ince bir yoldadır, ihramcızade ile muhabbet gözüyle bakar, Şems-i Sivasî'nin dualarında yerini alır. Ve vatan savunmasında, Millî Mücadele'de en öndedir, en emindir, tek yumruktur.

Çardaş olmak Sivaslı olmaktır.

Gardaşlık Festivali Anımlı Bağış ile Başladı

Festival kapsamında ilk gün 'Kanım Sana Feda Gardaşım, Kan Bağışında Buluşalım' etkinliği düzenlendi. Cumhuriyet Meydanı Atatürk Anıtı yanında kurulan stantta Sivas Valisi Salih Ayhan, Belediye Başkanı Hilmi Bilgin, Sivas Milletvekilleri Semiha Ekinci ile il protokolü kan bağışında bulundu.

Sivas'ın Eski Fotoğrafları Maziye Götürdü

Vali Salih Ayhan ve il protokolü 'Eski Sivas Fotoğrafları' konulu serginin açılışını gerçekleştirdiler. Kongre Müzesi bahçesindeki fotoğrafları tek tek inceleyen Vali Salih Ayhan, fotoğraflar hakkında bilgi alarak, emeği geçenlere teşekkür etti.

İlçelerimiz Halk Oyunlarını Sergiledi

İlçelerimizin Buruciye Medresesi önünde sergilediği halk oyunlarını gösterilerini ilgiyle izleyen Vali Salih Ayhan ve beraberindekiler, ekipleri tebrik etti. Vali Ayhan, "Gardaşlık Festivali" ile ilimizde renkli görüntülerin yaşandığını ifade ederek, ilçe kaymakamlarımızı ve emeği geçenleri kutladı.

06
AĞUSTOS

“Hoşgeldin Gardaşım”

Festival kapsamında ilimiz protokolü ile birlikte Sivas Numune Hastanesi’nde 05 Ağustos 2019’da dünyaya gelen Sivaslı ilk bebeklere “Hoşgeldin Gardaşım” diyerek, ailelerine göz aydınlığı veren Vali Ayhan ve il protokolü, güzel bir günde dünyaya merhaba diyen bebeklere hayırlı ve sağlıklı ömür dileğinde bulundular.

Geleneksel Oyunlar Renk Kattı

“Sivas Gardaşlık Festivali”nde geleneksel sokak oyunlarına da yer verildi. Geçmişten günümüze gelenekselleşerek gelen sokak oyunlarımızdan ‘aşık, topaç çevirme ve çember çevirme’ gibi oyunlarımızı gelecek kuşaklara aktarmak ve ‘Gardaşlık Festivali’nde farkındalık oluşturmak için düzenlenen etkinlik, renkli görüntülere sahne oldu. Programda Vali Salih Ayhan ve il protokolü de oyunlara eşlik etti.

Gardaşlık Yürüyüşü Sonrası 1058 Kişi Sivas Ağır-lama Halayı Çekti

Festivalin en renkli görüntüleri ise yürüyüş ve Sivas Ağır-lama Halayı'nda yaşandı. Vali Salih Ayhan, ilimiz protokolü ile 'Gardaşlık Yürüyüşü'ne katıldı. Tren Garı'ndan başlayan yürüyüş, Cumhuriyet Meydanı'na kadar devam etti.

Dünya Sivaslılar Günü için kaleme alınan 'Gardaşlık Bildirgesi'nin okunmasının ardından, 1058 kişi Sivas Ağır-lama Halayı çekti. Renkli görüntülerin yaşandığı programda Vali Salih Ayhan ve il protokolü de çok sayıda vatandaşımızla birlikte halaya eşlik etti.

Komşularla Buluşuldu, Çadırlar Dostluk İçin Kuruldu

Akşam ise 'Haydi Komşum Parka' etkinliği düzenlendi. Şehrimizin 5 ayrı parkında düzenlenen etkinliklerden Ethembey Parkı'nda komşuları ile bir araya gelen Vali Ayhan, daha sonra festivalin ilk gününü, Gardeşlar Tepesi'nde 'Çadırını Al da Gel' etkinliği ile noktaladı.

Gardaşlık Sohbeti Dinleyenlere Keyifli Anlar Yaşattı

Festivalin ikinci gününde de sanatçı Hasan Keşkek, Regaip Tütüncü'nün sunumuyla 'Gardaşlık' konulu sohbet gerçekleştirdi. Buruciye Medresesi'ndeki programda dinleyenlerine keyifli anlar yaşatan Keşkek, Sivas ile ilgili anılarını paylaştı.

Fotoğraf Sergisi İlgililerden Gördü

Festivalin bir diğer etkinliği ise "Sivas ve Gardaş" konulu fotoğraf sergisi oldu. Kongre Müzesi bahçesindeki serginin açılışını gerçekleştirerek eserler hakkında bilgi alan Vali Salih Ayhan ve il protokolü, dereceye giren ilk üç eser sahibine de çeşitli hediyeler takdim etti.

“Sazını Al da Gel”

Sivas Gardaşlık Festivali kapsamında “Sazını Al da Gel” etkinliğine ise çok sayıda talep oldu. Tarihi meydanda düzenlenen programa, Vali Salih Ayhan, il dışından pek çok sanatçı, yazar ve akademisyen katıldı. Aşıklar Şehri Sivas'ta hep birlikte saz çalınıp türküler söylendi.

Gardaşlık Belgeleri Takdim Edildi

Festivalin son günü akşamı da gardaş il ilan edilen Amasya 'dan Vali Yardımcısı Turgay İlhan ve beraberindeki heyete, Sivas Valisi Salih Ayhan ve il protokolü tarafından "Gardaşlık Belgesi" takdim edildi.

Sivas'ın sevgi, saygı ve samimiyet ortamında oluşan "Gardaşlık" kültürüne olan muhabbet ve bağlılıklarından dolayı da, "Sivas'ı Unutmayan Gardaşım" ödülüne layık görülen Ressam İsmail Acar, Araştırmacı - Yazar Salih Şahin, Şair ve Yazar Yavuz Bülent Bakiler, Sanatçı Uğur Kaya, Sanatçı Enver Meralli, Oyuncu Burç Kümbetlioğlu, İlahiyatçı Yusuf Kavaklı, İş İnsanı Hamit Demir, Yayıncı Mehmet Varış'a "Gardaşlık Belgesi" verildi.

Finalde Pınar Dağdelen ve Serdar Ortaç Sahne Aldı

Gecenin ve festivalin finalinde ise ses sanatçıları hemşerimiz Pınar Dağdelen ile Serdar Ortaç, Kongre Müzesi bahçesinde hayranları ile buluştu. Serdar Ortaç, binlerce Sivaslıyla birlikte sevilen şarkılarını coşkuyla seslendirdi. Konserin sonunda Vali Salih Ayhan, 2000 yılında ilimizde askerliğini yapan Serdar Ortaç'a o yıllara ait fotoğrafını takdim etti.

100. YIL CUMHURİYET KUPASI SIVASSPOR'UN

10

AĞUSTOS

Demir Grup Sivasspor'un geleneksel olarak her yıl organize ettiği ve bu yıl 21'incisi düzenlenen Cumhuriyet Kupası'nda Sivasspor, Fenerbahçe'yi 2-1 mağlup ederek kupanın sahibi oldu.

Sivas Kongresi'nin 100. Yıl Dönümü Etkinlikleri kapsamında ve her yıl geleneksel olarak düzenlenen Cumhuriyet Kupası'nda Demir Grup Sivasspor ile Fenerbahçe karşılaştı. 4 Eylül Stadyumu'nda oynanan karşılaşmayı 20 bine yakın taraftar izledi.

Karşılaşmaya ev sahibi Demir Grup Sivasspor; Samassa, Goiano, Appindangoye, Caner Osmanpaşa, Ziya Erdal, Cofie, Hakan Arslan, Mert Hakan Yandaş, Erdoğan Yeşilyurt, Emre Kılınç, Mustapha Yatabare ilk 11'i ile çıktı.

Fenerbahçe ise müsabakaya Altay Bayındır, Okan Bayındır, Murat Sağlam, Ozan Tufan, Jailson, Abdülcebrail Akbulut,

Emre Belözoğlu, Max Kruse, Ferdi Kadioğlu, Moses, Vedat Muriqi ilk 11'i ile başladı.

Sivasspor, maçın 17. dakikasında Emre Kılınç'ın kullandığı köşe vuruşunda Caner Osmanpaşa'nın kafa vuruşu ile 1-0 öne geçti. Sivasspor, maçın 38. dakikasında Yatabare'nin açtığı ortada Mert Hakan Yandaş'ın ceza sahası içerisinde vuruşu ile 2-0 öne geçti. Fenerbahçe, maçın 49. dakikasında Moses'in ceza sahasına yaptığı ortada Max Kruse'un golüyle 2-1'lik skoru yakaladı. Karşılaşmada başka gol olmayınca maç 2-1 skorla sona erdi.

Kupada ikinci olan Fenerbahçe'ye kupasını Sivas Milletvekili İsmet Yılmaz verdi. Demir Grup Sivasspor da kupayı Sivas Valisi Salih Ayhan'ın elinden aldı.

Diğer yandan Sivasspor, Cumhuriyet Kupası'nı 10. kez müzesine götürmüştü.

4 EYLÜL BİLARDO ŞAMPİYONASI DÜZENLENDİ

16
AĞUSTOS

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında 20 ilden 96 sporcunun katılımıyla "4 Eylül Bilardo Şampiyonası" düzenlendi.

3 gün süren şampiyonada dereceye giren sporcular için Atatürk ve Kongre Müzesi bahçesinde ödül töreni düzenlen-

di. Şampiyonada dereceye giren sporculara Sivas Valisi Salih Ayhan ve Semih Sayginer tarafından kupaları ve madalyaları verildi. Müze bahçesinde dünya şampiyonu Semih Sayginer ile Sivas Valisi Salih Ayhan arasında gösteri maçı da gerçekleştirildi.

SEVCAN ORHAN'DAN TÜRKÜ ZİYAFETİ

16
AĞUSTOS

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Kongre Müzesi bahçesinde sahne alan Türk Halk Müziği'nin sevilen ses sanatçısı Sevcan Orhan, meydanı dolduran Sivaslılara müzik ziyafeti sundu. Konserin sonunda Vali Salih Ayhan, Orhan'a 100. Yıl Pulu takdim etti.

MİNE GEÇİLİ'DEN 100. YILA ÖZEL KONSER

19
AĞUSTOS

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında TRT Türk Sanat Müziği sanatçısı Mine Geçili sevilen şarkılarını hayranları için seslendirdi. Atatürk Kültür Merkezi'ndeki konserin sonunda Vali Salih Ayhan ve il protokolü sanatçıya teşekkür ederek Kongre'yi ve Sivas'ı anlatan çeşitli hediyeler takdim etti.

TÜRKİYE'NİN EN İLGİNÇ TARIM SERGİSİ İLİMİZDE AÇILDI

20
AĞUSTOS

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında, İl Tarım ve Orman Müdürlüğü tarafından geçmişten günümüze tarımda kullanılan araç ve gereçler sergilendi.

Kongre Müzesi bahçesinde gerçekleşen sergide 130 adet alet ve ekipman yer aldı. Loğ taşı, yaba, orak, iği, pulluk, tokmak, dirgen, çatal, karasaban, anadut, sıyrgı, yayık, arı kovanı sepeti, patoz, mibzer, biçerdöver, traktör ve canlı hayvanlardan oluşan sergi tarımdaki 100 yıllık değişimi gözler önüne serdi.

Sergide yer alan çalışır durumdaki 70 yıllık traktör ise ziyaretçilerin ilgi odağı oldu.

TASAVVUF MÜZİĞİ KONSERİ DÜZENLENDİ

23

AĞUSTOS

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında İl Müftülüğü tarafından Sivas Kongresi üyelerinin ruhuna ithafen hatim ve mevlit programları ile Türk Tasavvuf Musikisi konseri düzenlendi.

Yoğun katılımın olduğu programda izleyenlere tasavvuf müziğinden çeşitli eserler seslendirildi.

BURUCİYE ULUSLARARASI AÇIK SATRANÇ TURNUVASI DÜZENLENDİ

24
AĞUSTOS

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Sivas Valiliği koordinesinde ve Buruciye A.Ş. sponsorluğunda Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Satranç İl Temsilciliği ve Satranç Federasyonunun destekleri ile 19-24 Ağustos tarihleri arasında Buruciye Uluslararası Açık Satranç Turnuvası düzenlendi.

Tarihi Buruciye Medresesi'nde ve Cumhuriyet Üniversitesi Taha Akgül Spor Salonu'nda düzenlenen programa Vali Salih

Ayhan, Türkiye Satranç Federasyonu Başkanı Gülkız Tulay, il protokolü ve çok sayıda sporcu katıldı.

1 hafta boyunca 10 ülke, 45 ilden yarışmacı kıyasıyla mücadele verdi. 400'e yakın sporcu 6 gün boyunca müsabaka yaptı. Yarışmalar sonucunda dereceye giren sporculara hediye çeki, madalya ve kupaları takdim edildi.

NIHAT HATIPOĞLU'NDAN SÖYLEŞİ

24
AĞUSTOS

4 Eylül Sivas Kongresi'nin 100. Yıl Etkinlikleri kapsamında Sivas Valiliği ile Belediye Başkanlığının katkılarıyla ilahiyatçı-Yazar Prof. Dr. Nihat Hatipoğlu, Sivaslılarla buluştu. Ulu Cami Müezzini Ender Acar'ın Tasavvuf Musikisi konseri ile başlayan programa vatandaşlar yoğun ilgi gösterdi.

Kongre Müzesi bahçesinde düzenlenen "Dosta Doğru" programında "Prof. Dr Nihat Hatipoğlu, vatandaşlara peygamberimizin

örnek hayatından kesitler sundu. Hatipoğlu, kendisini izlemeye gelenlerden de namaz kılmaları konusunda da söz aldı.

Gecenin sonunda ünlü ilahiyatçı Prof Dr. Nihat Hatipoğlu'na Vali Salih Ayhan ve Belediye Başkanı Hilmi Bilgin tarafından çeşitli hediyeler takdim edildi. Vali Ayhan, doğru kaynaklarla halkı en güzel ve anlaşılır şekilde bilgilendiren Hatipoğlu'na teşekkürlerini ilettiler.

30 AĞUSTOS ZAFER BAYRAMI

30
AĞUSTOS

30 Ağustos Zafer Bayramı kutlamaları kapsamında ilk olarak Atatürk Anıtı'nda bir tören düzenlendi. Törene Sivas Valisi Salih Ayhan, 5'inci Piyade Eğitim Tugay Komutanı Piyade Albay İlhan Erdoğan, Belediye Başkanı Hilmi Bilgin, Sivas Milletvekili Ulaş Karasu, askeri ve mülki erkân, sivil toplum kuruluşları ile vatandaşlar katıldı.

Atatürk Anıtı'nda düzenlenen tören protokol sırasına göre çelenklerin sunulmasının ardından saygı duruşu ve İstiklal Marşı'nın okunmasıyla sona erdi.

Kutlama programı, valilik makamında tebriklerin kabul edilmesi ile devam etti.

Makamdaki törenin ardından İnönü Bulvarı'ndaki programa geçildi. Vali Salih Ayhan, 5'inci Piyade Eğitim Tugay Komutanı Piyade Albay İlhan Erdoğan ve Belediye Başkanı Hilmi Bilgin'in askeri araç üzerinde halkı selamlaması ile başlayan kutlamalar, saygı duruşu ve İstiklal Marşı'nın okunması ile sürdü.

Günün anlam ve öneminin vurgulandığı konuşmaların ardından, Kazım Karabekir Paşa Ortaokulu Spor Kulübü, Yıldızlar Kategorisinde Halk Oyunları Türkiye Şampiyonu folklor ekibinin halayı beğeni topladı. Kutlama, tören geçişi ile sona erdi.

Vali Ayhan daha sonra 30 Ağustos Zafer Bayramı kapsamında Muharip Gaziler ile Şehit Aileleri ve Gazileri Derneği'ni ziyaret etti. Zafer Bayramı kutlama programı Atatürk Kongre Müzesi bahçesinde düzenlenen askeri bando konseri ile devam etti. 5. Piyade Eğitim Tugayı Bando Komutanlığı tarafından Sivas Kongre Müzesi bahçesinde düzenlenen konseri çok sayıda vatandaş da yakından takip etti.

Vali Salih Ayhan ve eşi Zeynep Akkiraz Ayhan, daha sonra 30 Ağustos Zafer Bayramı resepsiyonuna ev sahipliği yaptı. Sivas Valiliği ek binası fuaye alanında çok sayıda davetlinin katıldığı programda, Sivas Kongresi'nin 100. yılına özel hazırlanan 4 Eylül Marşı da ilk kez dinletildi.

Sivas Valiliği, Sivas Belediyesi ve Garnizon Komutanlığı, 30 Ağustos Zafer Bayramı etkinlikleri kapsamında 'Fener Alayı Yürüyüşü' de düzenlendi. Vali Salih Ayhan, il protokolü ve vatandaşlar, ellerinde meşalelerle tren garından hükümet meydanına kadar yürüyüş gerçekleştirdi.

Vali Ayhan, "Meşalelin temel gayesi aydınlıktır. Sivas insanı hep yarınlar için ışık tutmuş insanlarla doludur. Rabbim, 97 yıl önceki hissiyatı yaşamayı nasip eylesin." diye konuştu.

“EN ÇOK KONSER VERMEK İSTEDİĞİM İLDEYİM”

30
AĞUSTOS

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında sanatçı Bülent Serttaş konser verdi.

Atatürk Kongre Müzesi bahçesinde Sivas Ticaret ve Sanayi Odası ile Sivaslı Sanayici İş İnsanları Grubu Derneği işbirliğinde düzenlenen konseri, çok sayıda vatandaş dinledi.

Sahneye kırmızı-beyaz kıyafetler ve Sivasspor atkısı ile çıkan Serttaş'a Sivassporlu futbolcuların imzaladığı forma hediye edildi.

Seslendirdiği parçalarla Sivaslıları coşturan Bülent Serttaş, “Sultanlar şehri Sivas'ta Sivas Kongresi'nin 100. yıl dönümü ve 30 Ağustos Zafer Bayramı'nda konser vermek hangi sanatçıya nasip olur. Hayallerim bir bir gerçek oluyor. En çok konser vermek istediğim illerden biri Sivas idi.” ifadelerini kullandı

SİVAS'IN 100 YILLIK BASIN HAYATI SERGİLENDİ

31
AĞUSTOS

Sivas İl Kültür ve Turizm Müdürlüğüne Şemsi Sivasî İl Halk Kütüphanesinde "100 Yıllık Sivas Basın Hayatı ve Kitap Sergisi" gerçekleştirildi. Serginin açılışını Vali Salih Ayhan, TBMM Millî Savunma Komisyonu Başkanı Sivas Milletvekili İsmet Yılmaz ve beraberindekiler gerçekleştirdi. Sergi, 3 gün boyunca devam etti.

ÜNLÜ PİYANİST UĞURLU'DAN MÜZİK ZİYAFETİ

31

AĞUSTOS

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Kutlama Etkinlikleri kapsamında dünyaca ünlü besteci, piyanist Tuluhan Uğurlu, Sivaslılarla buluştu. Piyanist Uğurlu konserinde, kaval sanatçısı Murat Toraman ve bağlama sanatçısı Savaş Karaman ile birlikte doyumsuz bir müzik ziyafeti yaşattı.

Halkın yoğun ilgi gösterdiği konserde Vali Salih Ayhan, Sivas Milletvekili İsmet Yılmaz ve Belediye Başkanı Hilmi Bilgin sanatçıyı tebrik ederek plaket takdim etti.

ULU ÇINARLAR UNUTULMADI

01
EYLÜL

Vali Salih Ayhan, Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında, Sivas Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü takibinde olan ilimizdeki yaşlı vatandaşlarımızı evlerinde ziyaret etti. 'Uluçınarlar'ın hanelerine konuk olan Vali Ayhan, "Ne zaman bir ihtiyacınız olursa sizin emrinizdeyiz. Allah sizlere hayırlı ömürler versin, başımızdan eksik etmesin. Sizler de dualarınızda bize yer verin." dedi.

YEŞİLÇAM FİLM MÜZİKLERİ KONSERİ

01
EYLÜL

4 Eylül Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün ev sahipliğinde Elazığ Devlet Klasik Türk Müziği Korusu, "Yeşilçam Film Müzikleri" konseri icra etti. Kongre Müzesi bahçesindeki etkinliğe Sivas halkı büyük ilgi gösterdi.

KONGRE DELEGELERİ KABİRLERİ BAŞINDA DUALARLA ANILDI

01
EYLÜL

Vali Salih Ayhan, Belediye Başkanı Hilmi Bilgin ve beraberindekiler, Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında ilimizde bulunan Sivas Kongresi delegelerinin kabirlerini ziyaret ederek dua ettiler.

MİLLİ İRADE ÇOCUK ŞENLİĞİ 80 İLDEN 430 ÇOCUĞU MİSAFİR ETTİ

02
EYLÜL

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında; Millî İrade Çocuk Şenliği Kongre Müzesi bahçesinde gerçekleştirildi. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne 80 ilden ilimize davet edilen çok sayıda çocuk, Sivas Tren Garı önünden Kongre Müzesi önüne kadar yürüdü.

Halkoyunları gösterilerinin ardından çocuklar gönüllerince eğlenip ilimizdeki tarihi mekânları gezdi.

SİVAS 1000 TEMEL ESERE ÖZEL 100. YIL KİTAP SETİ

02

EYLÜL

Vali Salih Ayhan, Millî Mücadele'nin ve Sivas Kongresi'nin 100. yılı anısına "Sivas 1000 Temel Eser" kapsamında hazırlanan ve 'Millî Mücadele'de Sivas 108 Gün' kitabının da yer aldığı kitap setini basın mensupları aracılığıyla kamuoyuna tanıttı.

Vali Ayhan, Buruciye Medresesi'nde düzenlenen basın toplantısında 100. yıl önceki ruhu ve Sivas Kongresi'ni canlı tutmak istediklerini ifade ederek, "Millî Mücadelede Sivas 108 Gün' isimli kitabımız gerçekten anlamlı oldu. Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşlarının Sivas'ta kaldıkları 108 günü en güzel şekilde anlatıyor. Cumhuriyet Üniver-

sitesi Öğretim Görevlisi Ahmet Necip Günaydın hocamıza emeklerinden dolayı teşekkür ediyorum." dedi.

'Millî Mücadele'de Sivas 108 Gün' Kitabımızı Halkımıza Ücretsiz Ulaştıracamız

Kitabın ilk baskısını 2009 yılında Sivas Valiliğinin yaptığını hatırlatan Vali Ayhan, "Bu eser, bu alanda çıkan birçok yayına kaynaklık etmiştir. Kitabın yeni bir baskısının olmaması kitaba olan ilgi ve arayışı artırdı. Hatta aynı isimle aynı içerikle benzerleri yayınlandı. Bu yıl da Millî Mücadele'nin ve Sivas Kongresi'nin 100. yılı olması hasebiyle, Valilik olarak bu de-

ğerli yayının yeniden basımını üstlendik. 1000 Temel Eser kitap seti içerisinde de olmakla beraber, haricinde de on binlerce 'Millî Mücadele'de Sivas 108 Gün' kitabımızı halkımıza ulaştıracağız. Aziz ve kadim şehrin tarihine ışık tutan bu önemli kitabımız, inşallah her evimizin kitaplığında yer alacak. Sivas halkının Ata'sına olan bağlılığını, 108 günlük ev sahipliğini ve Millî Mücadele'ye olan katkısını en iyi şekilde idrak ettireceğiz." dedi.

4 Eylül Sivas Kongresi etkinlikleri kapsamında kalıcı eserler hazırlandığını vurgulayan Vali Ayhan, Kongre'nin yapıldığı döneme ilişkin beş kitaptan

oluşan 'Sivas Kongresi Kitap Seti' hakkında da bilgi verdi. Prof. Dr. Recep Toparlı'nın orijinalleri ile birlikte sadeleştirerek hazırladığı 'Sivas Kongresi Tutanakları' ve "Sivas Kongresi Belgeleri", Ahmet Necip Günaydın'ın "Millî Mücadele'de Sivas - 108 Gün", Prof. Dr. Recep Toparlı ile İbrahim Yasak'ın hazırladıkları "Sivas Kongresi Delegeleri" ve Doç. Dr. İlkey Noyan Yalman'ın editörlüğünde üniversitemiz öğretim üyelerinin hazırladığı "Sivas Ekonomisi, Geçmişi, Bugünü, Geleceği" adlı kitapların hazırlanmasında emeği geçenlere teşekkür eden Vali Ayhan, eserlerin Sivas için önemli bir kaynak teşkil ettiğini ifade etti.

ATATÜRK'ÜN SİVAS'A GELİŞİ TEMSİLİ OLARAK CANLANDIRILDI

02
EYLÜL

4 Eylül Sivas Kongresi etkinlikleri kapsamında Atatürk'ün Sivas'a gelişi temsili olarak canlandırıldı. Aksu Park Karaağaç Köprüsü'nden başlayan karşılamaya Vali Salih Ayhan ve il protokolü katıldı.

Temsili olarak Mustafa Kemal Paşa'yı karşılayan Vali Ayhan, heyete Kongre Müzesi önüne kadar eşlik etti. Erzurum'dan gelirken bindiği tarihi otomobille halkı selamlayan Mustafa Kemal Paşa'nın yanında dönemi temsil eden askerler de yer aldı.

PAŞAPINARI ANITI YENİLENDİ

02
EYLÜL

Mustafa Kemal Paşa ve Heyet-i Temsiliye üyelerinin Erzurum Kongresi sonrasında Sivaslılar tarafından karşılandığı yer olan Sivas-Erzincan karayolundaki Paşapınarı Anıtı'nın açılış törenle gerçekleştirildi. Açılışa Vali Salih Ayhan, Sivas Milletvekili Ulaş Karasu, il protokolü ve çok sayıda vatandaş katıldı.

Sivas İl Özel İdaresi tarafından yapımı gerçekleştirilen anıtın ilimize hayırlı olmasını dileyen Vali Salih Ayhan, "Sivaslılar Kuva-yı Milliye'yi tek çatı altında toplamak, işgal altındaki vatanlarında hür yaşamayı kaybetmemek için büyük mücadele verdiler." dedi.

KONGRENİN 100. YILINDA SİVAS KİTAP GÜNLERİ DOLU DOLU GEÇTİ

02

EYLÜL

Sivas Kongresi'nin 100. yılında "4 Eylül Sivas Kültür ve Sanat Şenlikleri" programı içinde yer alan ve Sivas Valiliği koordinesinde İl Özel İdaresi ve Sivas Belediyesinin maddi katkıları, diğer kurumlarımızın desteği ile yürütülen Sivas 8. Kitap Günleri Etkinliği 02-08 Eylül 2019 tarihleri arasında gerçekleştirildi. 'Sivas Ellerinde Kitap Okunur' ve 'Sivas İçin Kitap Vakti' sloganı ile yürütülen Sivas 8. Kitap Günleri'nde 100 stant kurularak 185'in üzerinde yayınevine yer verildi.

Kitap Günleri'nin Onur Konuğu Prof. Dr. İlber Ortaylı Oldu

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Anısına düzenlenen etkinliğin onur konuğu 2 Eylül 2019 tarihinde Profesör Dr. İlber Ortaylı oldu. Buruciye Medresesi'nde okurları ile buluşan Ortaylı, "Millî Mücadele'nin 100. Yılı" konulu söyleşi gerçekleştirdi.

Buruciye Medresesi'nde ve stantlarda 150'ye yakın etkinliğin gerçekleştiği Sivas 8. Kitap Günleri'nde tarihten edebiyata, siyasetten çocuk gelişimine, güncel hayattan şiire kadar farklı konuda ülkemize kitap, yazı ve fikirleriyle katkılarda bulunmuş birçok yazar ve akademisyen söyleşiler, paneller ve imza günleri düzenledi.

Özel Gereksinimli Bireyler ve Çocuklar Unutulmadı

7'den 70'e her kesime hitap eden Sivas 8. Kitap Günleri'nde, sosyal sorumluluk projelerine de yer verildi. 7 Eylül 2019'da "Engellilerin Anlatımıyla Sivas Kongresi'nin 100. Yılı" programı düzenlenerek ilimizde yaşayan özel gereksinimli bireylere 100 yıl önceki ruhla farkındalık yaratılması planlandı. Her yaştan çocuklar için de 5 gün boyunca etkinlikler yapıldı. Buruci-

ye Medresesi'ndeki programlarda 'Ayşen İnci ile Hikâyeler', 'Hacivat – Karagöz', 'Kavuklu-Pişeker-Zenne-Arapbacı' yoğun ilgi gören diğer programlar oldu.

Çocuklarımızın kitap günlerine ilgisini çekmek adına etkinlik alanında anı fotoğrafı çekinebilecekleri fotoğraf kabinlerine de yer verilen kitap günlerinde daha önce olduğu gibi bu yıl da kitap kumbaraları kitap bağışları için yer aldı.

Yazarlık Atölyesi İlk Kez Gerçekleştirildi

5 – 8 Eylül tarihlerinde 12 – 18 yaş arasındaki yeteneklerin, uzman eğitimci eşliğinde şiir, hikâye, deneme alanlarında yazarlık çalış-

ması yaptıkları 'Yazarlık Atölyesi' ise ilk kez gerçekleştirildi. Eli kalem tutan, gönlünden geçen güzellikleri kâğıda dökabilen gençlerin sayısını arttırmak amacıyla yapılan atölyede, sanal bir dünyada, yazmaktan uzaklaşan gençleri tekrar kalemle ve kâğıtla buluşturmak amaçlandı.

Şiir Akşamları Büyüledi

Sivas'ta daha önce 10 defa gerçekleştirilen "Buruciye Şiir Akşamları" ise bu sene Kitap Günleri kapsamında etkinliklerde yerini aldı. 6 Eylül 2019 tarihinde Buruciye Medresesi'nde Türkiye'nin dört bir tarafından gelen birbirinden değerli şairler, kitapseverler ile buluştu.

**BURUCİYE
ŞİİR AKŞAMLARI**

100. YILDA EN GÜZEL ŞİİRLERİNİ OKUDULAR

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri 8. Kitap Günleri kapsamında Buruciye Medresesi'nde 'Buruciye Şiir Akşamları' düzenlendi.

Birçok şehirden şehrimizde misafir olan şairler, Sivaslı şairlerimizle birlikte dinleyicilere şiirlerini aktarırken, gecede Vali Salih Ayhan ve Tokat Valisi Ozan Balcı'da yer aldı.

KONGRE BELGELERİ SERGİLENDİ

02

EYLÜL

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında, Sivas Müze Müdürlüğü arşivinde bulunan tutanak ve belgelerin bazılarında oluşan sergi ziyarete açıldı.

Kongrenin yapıldığı ve Atatürk Kongre Müzesi olarak kullanılan tarihi binadaki açılışa konuşan Sivas Valisi Salih Ayhan, kongrenin ana unsurlarının belgeleri olduğunu söyledi.

Belgeleri Latin harflerine aktaran Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanı Prof. Dr. Recep Toparlı ve İl Kültür Turizm Müdürü Teoman Karaca da serginin hayırlı olmasını diledi.

Konuşmaların ardından açılışı gerçekleştiren Vali Ayhan ve beraberindekiler, sergiyi gezdi.

100. YIL İÇİN HAZIRLANAN AFİŞLER SERGİLENDİ

03
EYLÜL

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında düzenlenen "Millî Mücadele'nin 100. Yılı, Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a Çıkışı ve Kongreler" konulu afiş tasarım yarışması sergisinin açılışı Vali Salih Ayhan tarafından gerçekleştirildi.

MİLLİ MÜCADELE'NİN 100. YILI PUL SERGİSİ

03
EYLÜL

PTT Başmüdürlüğü tarafından hazırlanan "Millî Mücadele'nin 100. Yılı Pul Sergisi" Atatürk ve Kongre Müzesi'nde açıldı. Açılıшта konuşan Vali Salih Ayhan, serginin önemine vurgu yaparak, "Özel gün zarfı üzerine Sivas Kongresi ve delegelerinin bulunduğu eser, 190 ülkede tanıtılmakta" dedi.

ORTA ANADOLU EKONOMİ FORUMU

Sivas Kongresi'nin 100. Yılında
Bugün de Ekonomik Zafer için

3-4 EYLÜL 2019

03
EYLÜL

İstanbul, Akdeniz ve Ege'nin ardından ilk kez Sivas'ta yapılan Orta Anadolu Ekonomi Forumu, ES Yatırım ve BMC Oto. Yön. Kurl. Başk. Ethem Sancak ve Belediye Başkanı Hilmi Bilgin'in konuşmaları ile başladı.

TBMM Milli Savunma Komisyonu Başkanı, Sivas Milletvekili İsmet Yılmaz'ın konuşmaları ile devam eden forumda Yılmaz, "Ekonomik büyümede, ihracat rakamlarında, savunma sanayisinde, enerjide... tüm zamanların rekorları kırılıyor, Sivas'ta buradan nasibini alıyor" dedi.

"Orta Anadolu'da ilk kez bu kadar kapsamlı yapılan ekonomi

forumunda sizleri, yeni Muhsin Yazıcıoğlu Kültür Merkezi'mizde ağırlamaktan son derece mutluyuz, bizlere güç verdiniz" diyen Vali Salih Ayhan ise, "Anadolu'da yatırımın, tarımın ve turizmin yeni rotası Sivas'tır. Anadolu'nun merkezinde kolay ulaşılabilir olması, tarihten gelen tecrübesi ve genç iş gücü ile biz buna hazırlıklyız." dedi.

Muhsin Yazıcıoğlu Kültür Merkezi'nde devam eden Orta Anadolu Ekonomi Forumu, il protokolünün konuşmalarının ardından MÜSİAD Başkanı Abdurrahman Kaan'ın 'Değişen Dünya Dengeleri ve Değişen Dünya Dengeleri Karşısında Türk Ekonomisi' konulu konuşması ile sürdü.

Forumun ilk oturumu Hürriyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Vahap Munyar moderatörlüğünde 'Makroekonomik Gelişmeler Işığında Dünya ve Türkiye' başlığı altında gerçekleşti. Birinci oturuma konuşmacı olarak Prof. Dr. Erhan Aslanoğlu, Mustafa Işık ve Servet Yıldırım katıldı.

Türkiye Belediyeler Birliği Başkanı ve Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanı Fatma Şahin de Orta Anadolu Ekonomi Forumu'nun ikinci oturumuna konuşmacı olarak katıldı. Başkan Şahin, Orta Anadolu Bölgesi'nde ekonomi, sanayi ve büyüme konusunda katılımcılara sunum gerçekleştirdi.

Milliyet Gazetesi Ekonomi Müdürü Şükrü Andaç moderatörlüğünde forumun 2. oturumunda ise STSO Başkanı Mustafa Eken, Orta Anadolu Kalkınma Ajansı (ORAN) Genel Sekreteri Ahmet Emin Kilci, Sivas Milletvekilimiz Ahmet Özyürek, Sivas Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mehmet Kul konuşmacı olarak katıldı.

"Rekabetçi Yerli Üretim Modeli Nasıl Kurulacak?" konusu ile başlayan 3. oturumun açılışını da Türkiye İhracatçılar Meclisi Başkanı İsmail Gülle yaptı. Daha sonra Prof. Dr. Kerem Alkin moderatörlüğünde Osman Dur, Dr. Hüseyin Halıcı, İsmail Timuçin, Cengiz Ultav görüşlerini paylaştı.

Günün son oturumunun açış konuşmasını ise ASKON Genel Başkanı Orhan Aydın 'Tarım ve Hayvancılıkta Atılım Modeli Nasıl Kurulacak?' konusu ile gerçekleştirdi. Tarım ve Orman Bakanı Bekir Pakdemirli'nin de katılarak bir konuşma yaptığı oturumda tarımdaki son gelişmeler anlatıldı.

Orta Anadolu Ekonomi Forumu'nun ilk günü Gazeteci, Yazar Şeref Oğuz'un moderatörlüğünde Savaş Akcan, Tülin Akın, Orhan Ziya Diren, Özkan Kayacan, Vedat Mirmahmutogulları'nın 8 ana başlıkta tarımı ve tarımdaki son gelişmeleri konuşmaları ile sona erdi.

**ORTA ANADOLU
EKONOMİ
FORUMU**
Sivas Kongresi'nin 100. Yılında
Bugün de Ekonomik Zafar İçin
3-4 EYLÜL 2019

ENERJİ
ÇAKILCI ELEKTRİK

**PROF.DR. ERHAN
ASLANOĞLU**

ES YATIRIM **ÖZGENCİL** **T.C. SİVAS VALİLİĞİ** **GRAN** **ES YATIRIM**

ON **Hürriyet** **ENERJİ** **ON** **Hürriyet** **TURKISH AIRLINES**

ENERJİ
ÇAKILCI ELEKTRİK

**MUSTAFA
KÖR**

SOLO TÜRK VE TÜRK YILDIZLARI SİVAS'TA

03
EYLÜL

Millî Mücadele ve 4 Eylül Sivas Kongresi'nin 100. yıl dönümü kutlamaları çerçevesinde Türkiye'nin milli gururu Solo Türk ve Türk Yıldızları Sivas'ta muhteşem bir gösteriye imza attı.

Osman Seçilmiş Mesire Alanı'nı dolduran on binlerce Sivaslı, Belediye Türk Halk Müziği Topluluğu'nun Sivas türküleri konseri ve ardından mehter takımının konserini dinledi.

Ardından sahneyi, Türk Hava Kuvvetlerinin akrobasi ekibi Solo Türk aldı. F16 uçağının Sivas semalarında görünmesiyle birlikte

alanı dolduran vatandaşlar cep telefonlarına sarıldı. Havada zorluk derecesi yüksek hareketler yapan pilot, izleyenlerden büyük alkış aldı.

Solo Türk'ün ardından, Türk Hava Kuvvetleri'nin akrobasi timi Türk Yıldızları adeta nefesleri kesen muhteşem bir gösteri uçuşu gerçekleştirdi. Dünyada 8 süpersonik uçakla gösteri yapan tek akrobasi timi olan Türk Yıldızları, manevralarıyla izleyenlerin büyük beğenisini topladı.

100. YILA ÖZEL TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ TÜRKAY KONSERİ

03

EYLÜL

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Atatürk ve Kongre Müzesi bahçesinde Türk Silahlı Kuvvetleri TÜRKAY Konseri gerçekleştirildi.

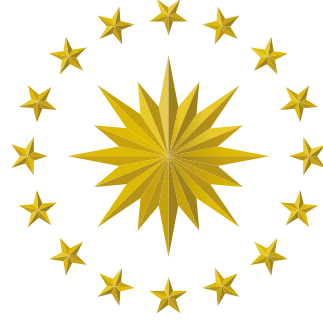
Yoğun bir katılımın olduğu konser sonrası Vali Yardımcısı Yeliz Yıldızhan konser ekibine 100. Yıl Anı Pulu takdim etti.

**CUMHURBAŞKANIMIZ ERDOĞAN,
KONGRE'NİN 100. YILINDA SİVAS'TA**

“Milletimizin birlik ve beraberlik yolundaki azim ve kararlılığının tüm dünyaya ilan edildiği, bağımsızlık yolunda topyekûn mücadele kararının alındığı tarihi bir dönemeç olan ve bu yıl gururla 100. yıl dönümünü kutladığımız Sivas Kongresi, vatanımızın makûs talihini değiştirmiş, Millî Mücadelemize yeni bir yön tayin etmiştir.

Anadolu’da dağınık bir şekilde mücadele veren dernek ve cemiyetleri, tam bağımsızlık ve özgürlük ülküsü etrafında birleştiren Sivas Kongresi, vatanımızın işgaline karşı Millî İrade’nin oluşmasında ve bağımsızlığa ulaşmamızda etkin rol oynamıştır.

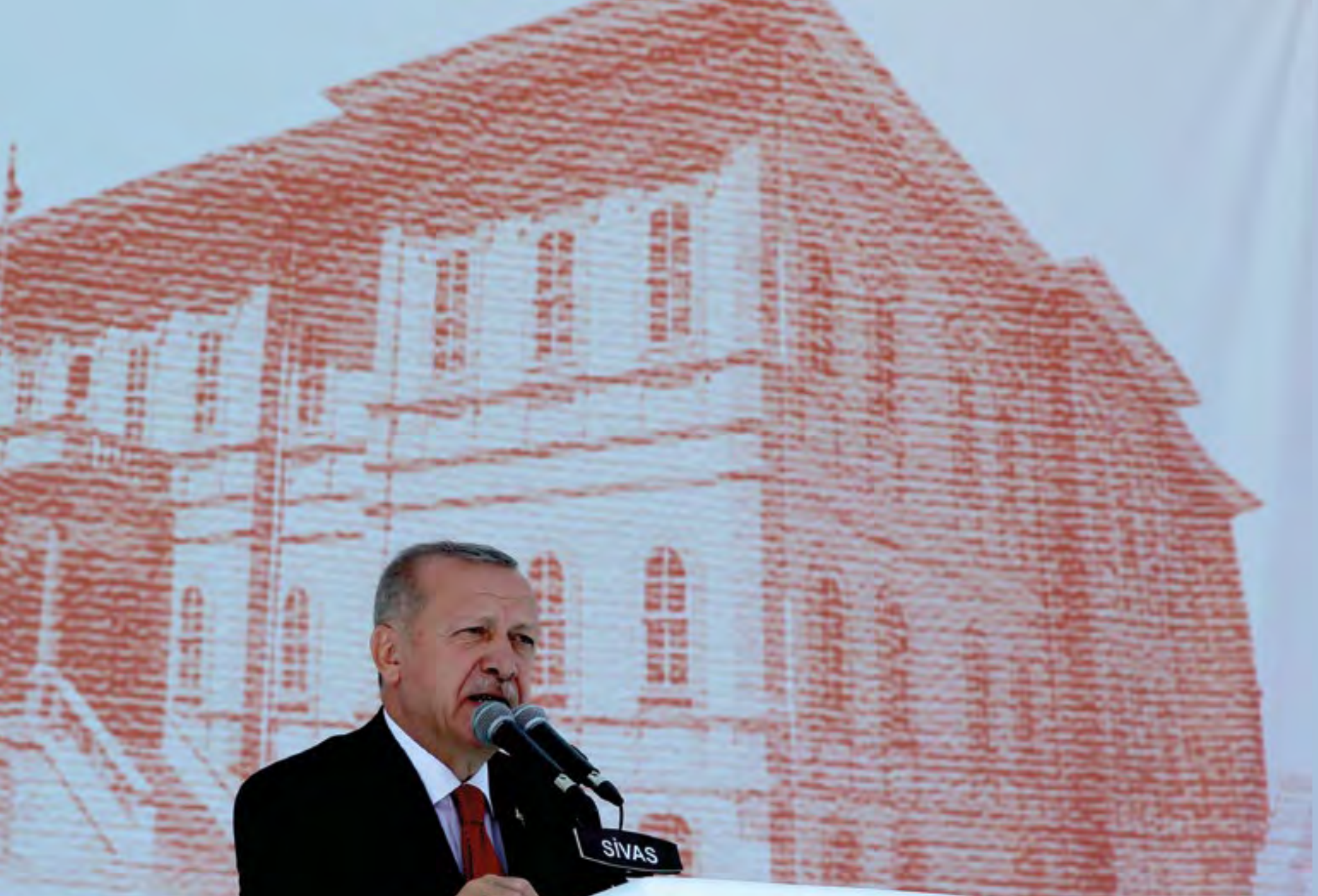
‘Vatanın bir bütün olduğu, parçalanamayacağı, manda ve himayenin kabul edilemeyeceği’ yönündeki Millî İrade’yi ortaya koyan hayati kararlar, tam bağımsız Türkiye’nin yolunu açmış; Cumhuriyetimizin kuruluşu açısından da önemli bir zemin teşkil etmiştir.

Sivas Kongresi kararları, Misak-ı Millî’nin belirlenmesinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılışında ve istikbal mücadelemizin tüm adımlarında etkili olmuştur.

Sivas’ta, 100 sene önce, bağımsızlık ve vatan aşkıyla yakılan meşale, muasır medeniyet yürüyüşümüzde bugün de yolumuzu aydınlatmaktadır. Şanlı tarihimizle iftihar eden, kahraman ecdadımızla aynı ruh ve şuura sahip olan genç nesiller; Türkiye’yi 2023 hedeflerine taşıyacaktır.

Sivas Kongresi’nin 100. yıl dönümünde, başta Gazi Mustafa Kemal olmak üzere, tüm kahramanlarımızı saygı ve şükranla anıyor, Kongre’ye ev sahipliği yapan Sivasilileri ve tüm vatandaşlarımı en kalbi duygularıyla selamlıyorum.”

Recep TAYYİP ERDOĞAN
T.C. CUMHURBAŞKANI

04
EYLÜL

Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan, 4 Eylül Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Kutlama Etkinliklerine katılmak üzere Sivas'a geldi. Cumhurbaşkanımız ve beraberindeki bakanlar, Nuri Demirağ Havalimanı'nda Vali Salih Ayhan ve il protokolü tarafından karşılandı.

Cumhurbaşkanımız, Çelenk Sundu

Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan, Sivas Kongresi'nin 100. yıl dönümü etkinlikleri kapsamında Atatürk Anıtı'na çelenk sundu. Daha sonra saygı duruşunda bulunularak İstiklal Marşı okundu.

Törene, TBMM Başkanı Mustafa Şentop, CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, bazı bakanlar, Sivas Valisi Salih Ayhan, BBP Genel Başkanı Mustafa Destici, MHP Genel Başkan Yardımcısı Semih Yalçın, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu ve diğer protokol üyeleri katıldı.

Cumhurbaşkanımız Temsili Canlandırmayı İzledi

Cumhurbaşkanımız, bakanlar ve beraberindekiler, Kongre Müzesi'ni ziyaret ederek, kongrenin temsili canlandırması olan "Bir Güz Çiçeği Hürriyeti" adlı oyunu izledi.

Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip ERDOĞAN, bakanlar ve beraberindekiler Atatürk ve Kongre Müzesi'nde Kongre'nin temsili canlandırması olan "Bir Güz Çiçeği Hürriyeti" adlı oyunu izledi.

Cumhurbaşkanımız, Sivaslılara Seslendi

Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan, İstasyon Caddesi'nde düzenlenen Sivas Kongresi'nin 100'üncü yıl dönümü kutlama programına katılarak vatandaşlara hitap etti.

Sivas'ın gönlünde nifak değil, birlik, beraberlik duygularının yer bulunduğunu ifade eden Cumhurbaşkanımız, "Sivas'ın yiğidoları her şartta sadece ve sadece hakkı tutup kaldırır." diye konuştu.

Bu şehirde karşılık bulamayan bir hareketin ülkenin tamamında başarıya ulaşmasının mümkün olmadığını dile getiren Cumhurbaşkanımız, bunun için Sivas'a hep ayrı bir önem verdiklerini söyledi. Sivas'ı bir de şairin diliyle ifade etmek istediğini belirten Cumhurbaşkanımız, Yavuz Bülent Bakiler'in "Sivas Hasreti" şiirinden dizeler okudu.

...
*Ne güzel seni sevmek böyle uzaktan
Ve seni düşünmek bir çocuk hevesiyle
Her sabah yeniden ezan sesiyle
Müslüman Müslüman uyanan şehir*
...

Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan, Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının Erzurum'dan Sivas'a gelmek üzere yola çıktığını haber alan Sivaslıların büyük bir heyecanla karşılama hazırlıklarına başladıklarını; vatan, bayrak, istiklal için yollara çıkan Sivaslıların Refahiye, Suşehri üzerinden Sivas'a gelen Gazi Paşa ve arkadaşlarını 2 Eylül 1918 sabahı Kılavuz Tepesi'nde büyük bir coşkuyla karşıladıklarını anlattı.

Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip ERDOĞAN'ın halka seslenişi öncesi Türk Silahlı Kuvvetleri Mehteran Birliği sahne aldı.

“Sivaslılar Sağlam Durdu”

Sivaslıların, Kongre binası ve delegelerin emniyeti için her türlü tedbiri alarak ev sahipliğinin gereklerini bihakkin yerine getirdiğini ifade eden Cumhurbaşkanımız, Kongre'nin başlamadan sona ermesi için yürütülen tüm sinsi teşebbüslerin hem delegelerin hem de Sivaslıların sağlam duruşlarıyla boşa çıkartıldığını aktardı.

Mustafa Kemal ve Temsil Heyeti'nin 18 Aralık 1919'da Ankara'ya hareket ettiği güne kadar tam 108 gün boyunca ülkenin Sivas'tan idare edildiğini dile getiren Cumhurbaşkanımız, Türkiye'nin başkenti ve Millî İrade'nin tecelligahının bu şehir olduğuna işaret etti.

Sivas'ta toplanan heyetin çalışmalarıyla başlayan bu sürecin sonunda, hem yurdun işgalden kurtarıldığını hem de yeni devletin kurulduğunu anımsatan Cumhurbaşkanımız, Gazi Mustafa Ke-

mal'in de hatıralarında “Cumhuriyet'in temellerini burada attık.” dediğini hatırlattı.

Cumhuriyet ve demokrasiye giden yolun taşlarının, milletin esarete karşı direnişinin sembolü olan Sivas'ta taşındığını ifade eden Cumhurbaşkanımız, “manda ve himaye asla kabul olunamaz” kararının alınmasıyla Millî Mücadele'nin gayesinin bütün dünyaya ilan edildiğini bildirdi.

Cumhurbaşkanımız, “Sivas Kongresi kararları milletin en zor zamanlarında bütün dünyaya haykırdığı bir bağımsızlık manifestosudur. Bir asır sonra bir kez daha tekrarlıyoruz ki evet, manda ve himaye asla kabul edilemez, milli sınırlar içinde vatan bir bütündür, parçalanamaz.” dedi.

“İstiklalinize ve İstikbalinize Sahip Çıktınız”

Kurtuluşun Savaşı'nı büyük bir zaferle neticelendiren milletin 15 Temmuz 2016'da benzer bir imtihandan alınını aklıyla çıkmasını bildiğine değinen Cumhurbaşkanımız, sözlerini şöyle sürdürdü:

“Millî İradeye darbe vurmak ve ülkemizi işgal etmek niyetiyle girişilen hain darbe teşebbüsü 97 yıl aradan sonra bir kez daha milletimizin azmi ve kararıyla boşa çıkarıldı. 15 Temmuz gecesi darbeciler karşısında kenetlenen Türk milleti bir kez daha Kuva-i Millîye'yi amil ve İradeyi Millîye'yi hakim kılarak hainleri bozguna uğrattı. Sizler de o gece bu meydana akın ederek, Millî İrade'ye, istiklalinize ve istikbalinize sahip çıktınız. Darbecilerin karşısında dimdik durarak, Meclisinize, Cumhurbaşkanınıza ve hükümetinize sahip çıktınız. Gösterdiğiniz şanlı direnişle hainlere diz çöktürdünüz. Türkiye'nin önünü kesmek isteyenlere fırsat vermediniz. Bu birlik ve beraberliğimiz devam ettiği sürece hürriyetimize değerlerimize ve kardeşliğimize yönelebilecek her türlü tehdit bertaraf olacaktır. Sivas Kongresi'nin 100'üncü yıl dönümünde Sivas Mektebi Sultani binasından bir kez daha haykırıyoruz, milli sınırlar içinde vatan bir bütündür. Vatanimiz, bayrağımız, devletimiz, milletimiz, istiklalimiz, bizim namusumuzdur, şerefimizdir. Vatanimize, bayrağımıza, istiklalimize uzanan her eli kırık, yine kıracağız.”

“Ya Olacağız Ya Öleceğiz”

Kongre salonlarına Türk bayrağını asmayan teröristlere ödetilen bedellerin ortada olduğuna dikkati çeken Cumhurbaşkanımız, “Cudi'de, Gabar'da, Tendürek'te bunları inlerine nasıl soktuğumuz ortadadır. İçeriden ya da dışarıdan Türkiye üzerinde operasyon yapmak isteyenlere göğsümüzü si-per etme pahasına gereken cevabı vermeye devam edeceğiz. Türkiye'nin kazanımlarına ve hedeflerine karşı kurulan her tuzağı bozacağız. Evet, ‘ya olacağız ya öleceğiz’ diyerek girdiğimiz bu kutlu yoldan asla dönmeyeceğiz.” şeklinde konuştu.

Sivas Kongresi'nden bahsedip de Millî Mücadele yıllarında bu şehirde kurulan bir dernekten bahsedilmezse kadınlara haksızlık yapılmış olacağına altını çizen Cumhurbaşkanımız, Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'nin Vali Reşit Paşa'nın hanımı Melek Hanım'ın başkanlığında Sivaslı kadınlar tarafından kurulduğunu dile getirdi.

Cumhurbaşkanımız, “Kadınlarımız kara günler için bir kenarda sakladıkları ne varsa bu cemiyete vererek ‘Millî Mücadele’de biz de varız” demişlerdir. Bu cemiyet Millî Mücadele boyunca Temsil Heyeti ve Ankara Hükümeti ile irtibatını kurdurmuş, Gazi Paşa'nın da büyük takdirlerini kazanmıştır.” ifadelerini kullandı.

100 Milyon 1. Fidan Toprakla Buluştu

Konuşmanın ardından Sivas Kongresinin 100. yıl dönümü dolayısıyla toprakla buluşan 100 milyon fidanın ardından Cumhurbaşkanımız, 100 milyon 1'inci fidanı toprakla buluşturdu.

Cumhurbaşkanımız, Belediyeyi Ziyaret Etti

Sivas Belediyesini ziyaret eden Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan, yürütülen çalışmalar hakkında Belediye Başkanı Hilmi Bilgin ve Vali Salih Ayhan'dan bilgi aldı. Vali Ayhan, Cumhurbaşkanımıza Sivaslı Ressam İsmail Acar'ın yaptığı tabloyu günün anısına hediye etti.

Cumhurbaşkanımız, Orta Anadolu Ekonomi Forumu'nun Kapanış Programına Katıldı

Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan, 3-4 Eylül tarihleri arasında Muhsin Yazıcıoğlu Kültür Merkezi'nde düzenlenen Orta Anadolu Ekonomi Forumu'nun son gününde katılımcılara hitap etti.

BAKAN PEKCAN SİVAS'TA İHRACAT RAKAMLARINI AÇIKLADI

04
EYLÜL

Ağustos ayı ihracat rakamları, Sivas Kongresi'nin 100. yıl dönümü dolayısıyla Sivas Kongre Müzesi'nde düzenlenen basın toplantısıyla açıklandı.

Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) tarafından organize edilen programa Ticaret Bakanı Ruhsar Pekcan, Vali Salih Ayhan, Türkiye İhracatçılar Meclisi Başkanı İsmail Gülle ve TİM üyeleri katıldı.

Toplantıda konuşan Ticaret Bakanı Ruhsar Pekcan, bugün, 100 yıl öncesinin çok zor şartlarında ülkenin bağımsızlık mücadelesinin "kararlılık sembolü" olmuş Sivas'ta, Sivas Kongresi'nin yapıldığı tarihte bir araya gelmekten duyduğu memnuniyeti bildirdi.

Birinci Dünya Savaşı'nda onlarca cephede savaşmış büyük ve yorun bir milletin 100 yıl önce, özgürlüğünden asla taviz vermeyeceğini tüm dünyaya kesin şekilde ifade ettiği Sivas Kongresi'nin kendileri için iftihar kaynağı olduğunu dile getiren Bakan Pekcan, bu vesileyle, Gazi Mustafa Kemal Atatürk başta olmak üzere burada toplanan ve karar alan kahramanları saygıyla andığını anlattı.

Pekcan, savaş zaferlerini ekonomik zaferlerle taçlandırmanın öneminden bahsederek, Türkiye'nin yüksek gelirli ülkeler seviyesine yükselmesinin anahtarının ihracat olduğunu söyledi.

İhracatçılar başta olmak üzere tüm paydaşlarla istişare ederek hazırladıkları ve 29 Ağustos'ta duyurdukları İhracat Ana Planı'ndan bahseden Pekcan, bu planın hedef ürün, hedef ülke, yeni ve yenilikçi ihracatçı yaklaşımı ve küresel tedarik zinciri bakışıyla hazırlandığını aktardı.

Pekcan, bu planın, ekonomideki büyük dönüşümü, eğitilmiş ve küresel becerilerle donanmış bir dış ticaret ailesini Türkiye'ye sunmak üzere hazırlandığını ifade etti.

"Türk ekonomisi uzun yıllar sonra ilk defa cari fazla verdi"

Bakan Pekcan, küresel ekonomide son dönemde artan korumacılığa bağlı yaşanan ticaret savaşlarından, küresel büyümenin aşağı yönlü revize edilmesinden, çok taraflı ticaretin terk edilmeyle başlanmasından bahsetti.

Türkiye'nin en önemli ihracat pazarları olan AB'nin yüzde 1,3, Almanya'nın yüzde 0,4, İngiltere'nin yüzde 1,3 gibi durgunluk seviyesinde büyümesinin beklendiğini aktaran Pekcan, iş insanlarının ve ihracat ailesinin içinden geçilen bu süreç göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerektiğini söyledi.

Küresel ekonomide ve AB’de yaşanan ekonomik belirsizliğe ve Brexit sürecine değinen Pekcan, bu küresel gelişmelerin ışığında Türk ekonomisinde önemli gelişmeler yaşandığını bildirdi.

Pekcan, zorlu küresel şartlara rağmen hızla daralan dış ticaret açığı ve başarılı bir turizm sezonu sayesinde yılın ilk yarısında Türk ekonomisinin uzun yıllardır ilk defa cari fazla verdiğini vurguladı.

Cari açığını hızla daraltan ve cari fazlaya geçen Türkiye’nin uluslararası piyasalardaki borçlanma ihtiyacının da hızla azaldığını dile getiren Pekcan, şu ifadeleri kullandı:

“2018’in tamamında büyümeye net ihracatımızın katkısı 1,9 puan olmuştur. Bu yılın ilk çeyreğinde net ihracatın büyümeye katkısı 12,1 puan, ikinci çeyrekte 7,4 puan olmuştur. Tüm bu gelişmeler ihracatımızın Türk ekonomisi için stratejik önem taşıdığının

göstergesidir. Amacımız ihracatımızdaki bu olumlu performansı önümüzdeki yıllara yaymak ve ihracatımızın içerisindeki yüksek teknoloji ve katma değerli ürün ihracatının payını artırmaktır.”

İhracat arttı, ithalat azaldı

Ticaret Bakanı Ruhsar Pekcan, haziran ve ağustosta uzun bayram tatilleri nedeniyle ihracat rakamlarının etkilendiğini ancak buna rağmen 8 aylık rakamın Cumhuriyet rekoru olduğunu kaydederek şu ifadeleri kullandı:

“Ağustosta uzun süren Kurban Bayramı tatili ve Zafer Bayramı’nın en çok ihracat yaptığımız cuma gününe denk gelmesi nedeniyle daha mütevazı bir artış oldu. Haziranda 9 gün tatil vardı 21 günde ihracatımız yüzde 20 artmasına rağmen haziranda eksi 14’ü gördük. Dolayısıyla iki bayram ayı dışında ihracatımızın performansı dünyadaki tüm

olumsuz gelişmelere rağmen yüzde 5,8. Ancak haziran ve ağustos ayları olumsuz etkiliyor. Ağustos ayında ihracatımız yüzde 1,69 artışla 13 milyar 150 milyon dolar olarak gerçekleşti. İthalatımız da binde 2,7'lik azalmayla 15 milyar 526 milyon dolar olarak gerçekleşti."

Pekcan, böylece ağustosta dış ticaret açığının geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 9,9 azalmayla 2 milyar 376 milyon dolar olarak gerçekleştiğini belirterek ihracatın ithalatı karşılama oranının yüzde 84,7 olduğunu söyledi.

En yüksek ihracat Almanya ve İngiltere'ye

Pekcan, yılın 8 ayında ihracatın yüzde 2,9 artış gösterdiğini, ithalatın ise yüzde 16,9 azaldığını belirterek söz konusu dönemde ihracatın ithalatı karşılama oranının geçen yıl yüzde 69,2 iken bu sene yüzde 85,6'ya çıktığını söyledi.

Bakan Pekcan, "Yine 8 aylık ihracat rakamımız da 117,2 milyar dolarla en yüksek seviyeye ulaşmıştır." diye konuştu.

Ağustosta en fazla ihracatın Almanya ve İngiltere'ye yapıldığını aktaran Pekcan, "Almanya'ya ihracatımız yüzde 0,95 artışla 1 milyar 210 milyon dolar, İngiltere'ye ihracatımız yüzde 12,43 artışla bir milyar 38 milyon dolar, Avrupa Birliği'ne ihracatımız ise yüzde 7,53 artışla 6 milyar 362 milyon dolar olmuştur." dedi.

Pekcan, AB'nin Türkiye'nin toplam ihracatından aldığı payın yüzde 48,4 olduğunu ifade etti.

Türkiye'nin ihracatındaki yüksek teknoloji ürünlerin payını yüzde 3-4 bandından daha yukarıya çıkarmak zorunda olduklarını vurgulayan Pekcan, bu hedefin öneminden bahsetti.

SIVAS İÇİN SÖYLE

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında, ilimizin tarihi, turistik ve doğal mekanlarında "Sivas İçin Söyle" adlı klip hazırlandı. Sivas Valiliğinin himayesinde, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi (CÜ) Eğitim Fakültesi Müzik Bölümü öğretim görevlisi Kürşat Taydaş'ın genel yönetmenliği ve İletişim Fakültesi Dr. Öğr. Üyesi Onur Taydaş'ın görüntü yönetmenliğinde klip çekildi.

Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün Sivas Kongresi sürecinde ilimizde kaldığı 108 günden esinlenerek aralarında ses sanatçısı, memur, öğretmen ve öğrencilerin de bulunduğu 108 kişinin görev aldığı klipte, Sivas yöresine ait, "Sarardım ben sarardım" ve "Kara duta yaslandım" adlı türküler seslendirildi.

Klibi
izlemek için

SIRATTAN GEÇERKEN

SİVAS KONGRESİ

Sivas Kongresi'nin 100. yılı dolayısıyla TRT tarafından "Sırttan Geçerken: Sivas Kongresi" adlı belgesel hazırlandı. TRT'de izleyicileri ile buluşan belgesel izleyenlerden tam not aldı.

Belgeseli
izlemek için

PELİN ÇİFT İLE MİLLİ MÜCADELE ve SİVAS KONGRESİ ÖZEL YAYINI

04
EYLÜL

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı TRT 1'de canlı yayında anlatıldı. 'Pelin Çift ile Gündem Ötesi' programının konuğu Sivas Valisi Salih Ayhan, Prof. Dr. Recep Toparlı ile Öğr. Gör. Necip Günaydın oldu. Programda Millî Mücadele yılları ve Sivas Kongresi'nin önemine vurgu yapıldı.

VIDEO MAPPING GÖSTERİSİ BÜYÜLEDİ

04

EYLÜL

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında video mapping gösterisi gerçekleştirildi. Atatürk Kongre Müzesi'nin ön cephesine farklı ışıklarla yansıtılan lazer görüntüleri ve projeksiyon tekniği ile 100 yıl önceki ruh coşkulu bir şekilde günümüze taşındı. Tarihi binanın cephesindeki lazer animasyon gösterilerini çok sayıda vatandaş izledi. Video mapping gösterisinin ardından 100 yıl sonra hologram tekniği ile Mustafa Kemal Atatürk Sivaslılara seslendi.

4 EYLÜL'ÜN FİNAL PROGRAMINI SERKAN KAYA YAPTI

04
EYLÜL

Arabesk müziğin son dönemlerindeki en önemli isimlerinden Serkan Kaya, Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında konser verdi. Ünlü sanatçı Serkan Kaya, Tarihi Kongre Müzesi bahçesinde düzenlenen konserde, hayranlarına unutulmaz bir gece yaşatarak vatandaşları doyasıya eğlendirdi. Kaya, enerji dolu sahnesiyle hayranlarını coşturarak konser boyunca eğlenceli dakikalara imza attı.

Günün anısına Sivas Valisi Salih Ayhan Kaya'ya 100. yıl tablosu hediye eden Demir Grup Sivasspor Kulübü Başkanı Mecnun Otyakmaz ve futbolcu Ziya Erdal da isminin yazılı olduğu formayı takdim etti. Konser sonunda sanatçı Serkan Kaya, Demir Grup Sivasspor için bestelediği marşı okuyarak Sivasspor aşığı olduğunu gösterdi.

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında düzenlenen "Liselerarası Ulusal Resim, Şiir, Kısa Öykü Yarışması"nda dereceye giren öğrencilere ödülleri Sivas Valisi Salih Ayhan takdim etti.

TAŞTAN KAĞIDA SELÇUKLU ANLATILDI

05
EYLÜL

Sivas Valiliği himayelerinde İl Kültür ve Turizm Müdürlüğüne Kongre Müzesi'nde "Taştan Kağıda Selçuklu" sergisi açıldı. Memnune Birkan önderliğinde 35 sanatçının yaptığı tezhipleri inceleyen Vali Salih Ayhan ve Sivas Milletvekili İsmet Yılmaz, eserler hakkında bilgi alarak sanatçıları tebrik etti.

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ ARMONİ MIZIKASI KONSERİ

05

EYLÜL

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Türk Silahlı Kuvvetleri Armoni Mızıkası, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nde bir konser verdi. Vali Salih Ayhan ve eşi Zeynep Akkiraz Ayhan ile il protokolünün iştirak ettiği program sonunda Vali Ayhan, konser ekibini tebrik ederek 100. yıl anı pulu takdiminde bulundu.

100 YILIN HİKÂYESİ DEFİLE İLE ANLATILDI

07
EYLÜL

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Sivas Valiliği himayesinde, "100 Yılın Hikayesi" adlı yöresel motiflerle kıyafet tasarımları, Heyet-i Temsiliye kıyafetleri ve Cumhuriyet dönemi kıyafetleri defilesi düzenledi.

Sivas Olgunlaşma Enstitüsü tarafından Kongre Müzesi bahçesinde gerçekleşen defilede 47 kıyafet sergilendi. Üç bölümden oluşan defilenin birinci bölümünde yöresel motiflerle kıyafet tasarımları, ikinci bölümünde Heyet-i Temsiliye kıyafetleri, üçüncü bölümünde ise Cumhuriyet dönemine ait kıyafetler

sergilendi. Defilede Türk bayrağından esinlenerek hazırlanan ay yıldız tasarımlı elbise izleyenlerden büyük beğeni topladı.

Defileyi izlemeye gelen vatandaşlar sergilenen kıyafetleri ilgiyle takip etti.

Defileyi; Vali Salih Ayhan, Sivas Milletvekili Semiha Ekinci, İl Emniyet Müdürü Kenan Aydoğan, İl Milli Eğitim Müdürü Eubekir Siddık Savaşçı, Sivas Olgunlaşma Enstitüsü Müdürü Aysel Şen ve vatandaşlar izledi.

7. ULUSAL YILDIZDAĞI ZİRVE TIRMANIŞI VE KAMPI GERÇEKLEŞTİRİLDİ

07
EYLÜL

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında; '7. Ulusal Yıldızdağı Zirve Tırmanışı ve Kamp' programı öncesi, çok sayıda dağcı ile kortej düzenlendi. İstasyon Caddesi'nden başlayan yürüyüşe Vali Salih Ayhan ve Dağcılık Federasyonu Başkanı Ersan Başar da katıldı.

Diğer yandan Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'nün koordinesi ve Dağcılık Federasyonunun katkılarıyla Yıldız Dağı'nın zirvesine tırmanış gerçekleştirildi. Vali Salih Ayhan, "Farklı illerden gelen dağcılarımız, 100. yıl coşkuymuza ortak oldular. Hep birlikte al bayrağımızı zirveye taşıdık." dedi.

MÜZİĞİN EVRENSELLİĞİ SIVASLILARI BÜYÜLEDİ

09

EYLÜL

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası (CSO) ile Kültür ve Turizm Bakanlığı Devlet Çok Sesli Korusu ilimizde konser verdi.

İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün ev sahipliğinde, Cumhuriyet Üniversitesi yerleşkesi içerisindeki 4 Eylül Kültür Merkezi'nde gerçekleştirilen konseri Sivas Valisi Salih Ayhan, Cumhuriyet Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Âlim Yıldız, Vali Yardımcıları Yeliz Yıldızhan, Mehmet Nebi Kaya, İl Emniyet Müdürü Kenan Aydoğan, İl Kültür ve Turizm Müdürü Teoman Karaca ile vatandaşlar ilgiyle takip etti. Şef Cemil Can Deliorman'ın yönettiği konserde Burak Onur Erdem koro şefliğini üstlenirken soprano olarak ise Nurdan Küçükekmekçi yer aldı. Dinleyenlerin unutulmaz bir gece yaşadığı konserde koro, çeşitli marş ve türküler seslendirdi.

Programın sonunda sanatçıları kutlayan Sivas Valisi Salih Ayhan, koro şefi Deliorman'a Sivas Kongresi'nin 100'üncü yılı anısına hazırlanan pulu hediye etti. Vali Salih Ayhan "Kongre'mizin 100. yılında Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'na, Devlet Çok Sesli Korusu'na bu anlamlı katkılarından dolayı teşekkür ediyorum. Hakikaten konser hepimizi büyüledi ve müziğin evrensel bir dil olduğunu çok güzel bir şekilde ifade ettiler. Kendilerini şehrimizde tekrar ağırlamaktan mutluluk duyarız." dedi.

Koro Şefi Cemil Can Deliorman ise "Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası ve Devlet Çok Sesli Korusu sanatçıları olarak Milli Mücadele'nin, bağımsızlık ruhunun 100 sene önce başladığı bu güzel topraklarda, güzel şehirde, Sivas'ta olmaktan çok mutluyuz" diye konuştu.

JUMHURIYET

ALTIN ELLER SIVAS'TA BULUŞTU

11

EYLÜL

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Sivas Valiliği himayelerinde, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü koordinesinde Tarihi Kent Meydanı'nda "Altın Eller Sivas'ta Buluşuyor" adlı 'Geleneksel Türk El Sanatları Festivali' düzenlendi.

Gelişen teknoloji karşısında direnmeye çalışan, unutulmaya yüz tutmuş geleneksel Türk el sanatlarının yer aldığı festivalin açılış törenine Sivas Valisi Salih Ayhan ve eşi Zeynep Akkiraz Ayhan, Belediye Başkanı Hilmi Bilgin, Vali Yardımcıları Mehmet Nebi Kaya, Yeliz Yıldızhan, İl Kültür ve Turizm Müdürü Teoman Karaca ile çok sayıda vatandaş katıldı.

Festivalin açılışında konuşan Vali Salih Ayhan, unutulmaya yüz tutmuş geleneksel el sanatlarını sergileyen, sanatlarını icra eden sanatçıları kutladı.

Programda İl Kültür ve Turizm Müdürü Teoman Karaca da bir konuşma yaparak festival hakkında bilgi verdi.

Sivas Belediye Başkanı Hilmi Bilgin ise belediye olarak el sanatlarına yönelik yaptıkları çalışmalarını paylaştı.

Konuşmaların ardından "Altın Eller Sivas'ta Buluşuyor" adlı 'Geleneksel Türk El Sanatları Festivali'nin açılış gerçekleştirildi. Sivas'ta ilk kez düzenlenen festivale 25'i il dışından olmak üzere 50 sanatçı katıldı. Ahşap oymacılığında cam üfleme sanatına, çömlek yapımından bez bebek yapımına kadar birçok geleneksel Türk el sanatı 5 gün boyunca sergilendi.

YÜZÜNCÜ YILINDA
SİVAS KONGRESİ
ULUSAL ÖĞRENCİ
SEMPZYUMU

SİVAS İLİ VE İLÇELERİNİN
YÜZÜNCÜ YILI
HOŞ GELDİNİZ

YÜZÜNCÜ YILINDA SİVAS KONGRESİ ULUSAL SEMPOZYUMDA ELE ALINDI

11

EYLÜL

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Sivas Valiliği himayelerinde İl Millî Eğitim Müdürlüğü koordinesinde Selçuk Anadolu Lisesi tarafından "Yüzüncü Yılında Sivas Kongresi Ulusal Sempozyumu" gerçekleştirildi.

Atatürk Kültür Merkezi'ndeki sempozyuma 41 ilden 71 katılımcı iştirak etti.

Atatürk Kültür Merkezi'ndeki sempozyumun açılışında konuşan Sivas Valisi Salih Ayhan, milletlerin tarihinde dönüm noktaları ve kırılma anlarının olduğunu belirterek, "Hem geçmiş güzel bir şekilde yâd etmek, hissetmek, hassasiyet göstermek, ecdadın fedakarlığını fark etmek hem de gelecekteki bu güçlü duruşu, bu ruhu, bu heyecanı çocuklarımıza aşılamak istiyoruz." dedi.

Vali Ayhan, tarihini ve geçmişini bilmeyen milletlerin geleceğe umutla bakabilmesinin mümkün olmadığına işaret ederek, "Bizi güçlü kılan tarihimiz, geçmişimiz. İmanı olan ama imkânı bulunmayan atalarımızın birlik ve beraberlik içerisinde yedi düvele karşı nasıl savaş kazandığını öğrendik. Bu şuur ve bilinçle yolumuza devam ediyoruz." diye konuştu.

Şiir ve türkülerin seslendirildiği programa, İl Emniyet Müdürü Kenan Aydoğan, İl Millî Eğitim Müdürü Ebubekir Siddık Savaşçı ve kurum amirlerinin yanı sıra Sivas, İstanbul, Bursa, Denizli, Trabzon, Hakkari, Elazığ, Amasya, Tokat, Yozgat, Bayburt, Afyonkarahisar, Eskişehir ve Artvin'den öğrenciler katıldı.

Toplamda 23 bildirin sunulduğu sempozyum, Sivas Kongresi'nin toplandığı tarihi binada da yapıldı.

SİVAS KONGRESİ'NİN 100. YILINDA 1. SİVAS KÜLTÜR, SANAT ve HİZMET ÖDÜLLERİ

11

EYLÜL

“Maziden Atiye Bu Yolculuğa Katkı Sağlayanları Taçlandırmak İstedik”

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında, Sivas Valiliği himayesinde 1. Sivas Kültür, Sanat ve Hizmet Ödülleri programı ile Erkan Oğur ve İsmail Hakkı Demircioğlu Konseri düzenlendi.

Cumhuriyet Üniversitesi 4 Eylül Kültür Merkezi'ndeki programa Sivas Valisi Salih Ayhan, Sivas Milletvekili Semiha Ekinci, Cumhuriyet Başsavcısı Hasan Uğurlu, Belediye Başkanı Hilmi Bilgin, Vali Yardımcıları Mustafa Yüksel Karadağ, Yeliz Yıldızhan, Mehmet Nebi Kaya, İl Emniyet Müdürü Kenan Aydoğan ve il protokolü katıldı.

Programda konuşan Sivas Valisi Salih Ayhan, Sivas'ın Selçuklu, ardından Osmanlı ve Cumhuriyet tecrübeleriyle kadim bir geçmişi olduğunu belirterek, “Millet olarak işte bu muhteşem tarih, kültür ve medeniyet mirası üzerinde oturuyoruz. Tarihteki kadim medeniyetlerin ve büyük devletlerin ortak özellikleri, kültür ve sanat alanında önemli değerler üretmiş olmalarıdır. Milletlerin veya milletlerin medeniyetlerinin maddi ve manevi birikimini gelecek kuşaklara aktarma yolu, kültür ve sanat değerleri ile mimari eserleridir. Millet hayatının en sahil, en sağlam kayıtlarını tutan arşivler değil, asıl kültür adamlarıdır, edebiyat adamlarıdır, sanat adamlarıdır, onların ürünleridir. İşte bugün burada toplanmamızın yegâne sebebi, birçok medeniyete beşiklik yapmış olan Şehirlerin Sultanı Sivas'ın kültür hayatına, sanatına ve toplumsal dinamiklerine,

en net ifade ile şehir kimliğinin oluşmasına ve bu kimliğin zaman içerisinde pekişmesine katkı sağlayan değerlerimizi, hayattayken hatırlamak ve halkımızca hak görülen taltifi kendilerine takdim etmektedir” dedi.

“Kelamın ve kalemin üstatları karşısında laf-ü güzaf yapmaktan çekiniyorum” diyen Vali Ayhan, “‘I. Sivas Kültür Sanat ve Hizmet Ödülleri Töreni’ ile taçlandırma gayretimizin amacı, Sivas’ın maziden atıye uzanan büyük kültür ve sanat yolculuğunda kendi alanlarında katkı sağlayan değerli şahsiyetlerimizi unutmadığımızı göstermek ve haklarını teslim etmektir. Sayın Cumhurbaşkanımızın da her daim vurguladığı üzere; bize düşen görev, medeniyetimizin üç

tasavvurunu; kalbiselimi, zevkiselimi, akıselimi kendi tarihimizde kendi geçmişimizde aramak ve bulmak, yeniden yorumlamak ve geleceğe taşımaktır. Sizlerin bizlere sunacağı kıymetli eserlerle, ilim ve hikmetle temellenmiş faaliyetlerle, dost meclislerinde; kalbiselimle kalplerimizi, zevkiselimle gönüllerimizi, akıselimle zihnimizi yeniden doyuracak zenginleştireceğiz.” ifadelerini kullandı.

“Medeniyet, esasında geçmişten geleceğe sürekliliği olan bir inşa faaliyetidir.” diyen Vali Ayhan, “Bu tarz programlarla bu inşa faaliyetinde bir nebze katkı sağlayabildikse, sizlerin gönlüne, sizlerin ruhuna dokunabildikse ne mutlu bize. Bizler Sivas’ın farkındayız, geçmişinin farkındayız. Ecdadın ilimle, hikmetle, aşkla ve sanatla

tasvir ettiği bunca müstesna şaheserin emanetçisi olduğumuzun farkındayız. 'Benim zamanımda hiçbir şey olmasa bile Bakî gibi bir şairin bulunması yeter saadettir' diyen Kanuni Sultan Süleyman gibi ince ruhlu, sanatı üstün gören nice padişahların torunları olduğumuzun farkındayız. Atalarımızın ihtişamlı medeniyet mirasına sırtımıza dönmenin, nesillerimizi gaflete sürükleyeceğinin de farkındayız. İşte bu sebeple nesillerimizi, kültürle, sanatla ve ilimle besleyerek hikmete, tefekküre, gayrete, azme ve tevekküle sarılmalarını sağlayarak şehir kimliğimizi devam ettirebileceğimizi, medeniyet beşiği olmaya devam edebileceğimize olan inancımızı yineliyor; katılımlarınızdan dolayı hepinize şükranlarımı sunuyorum." şeklinde konuştu.

Ödül Töreninde Duygu Dolu Anlar Yaşandı

Konuşmanın ardından ilk olarak ebediyete intikal etmiş değerlerimizin ailelerine 'Vefa Ödülü' takdim edildi. Sivas Kongresi'nin 100.

Yılında 100. Yıl Vefa Ödülü'ne İhramcızade İsmail Hakkı Toprak, Nuri Demirağ, Muzaffer Sarısözen, Âşık Veysel Şatıroğlu, Kadir Üredi layık görüldü. Ödülleri ise Belediye Başkanı Hilmi Bilgin takdim etti.

'Ekonomi Ödülleri'ne ise Eksantrik Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi (ESTAŞ) Yönetim Kurulu Başkanı İsmail Timuçin, Dermokil Yönetim Kurulu Başkanı Ünal Karaca layık görüldü. Ödülleri ise Sivas Milletvekili Semiha Ekinci takdim etti.

Kültür, Sanat ve Hizmet Ödüllerine de Eczacı, Eğitimci, Halkbilimci, Araştırmacı-Yazar Müjgân Üçer, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı Prof. Dr. Recep Toparlı, Avukat, Araştırmacı-Yazar, Müzisyen Haluk Çağdaş, Sivasspor Kulübü Başkanı Mecnun Otyakmaz layık görüldü. Ödülleri ise Sivas Valisi Salih Ayhan takdim etti.

Duygu dolu anların yaşandığı törende, ödül sahiplerinin de hayat hikâyelerine yer verildi.

Erkan Oğur ve İsmail Hakkı Demircioğlu Birbirinden Değerli Eserler Seslendirdi

Ödül Töreninin ardından halk müziğinin iki önemli ismi Erkan Oğur ve İsmail Hakkı Demircioğlu sahne aldı. Birbirinden değerli eserlerini seslendiren sanatçılara konserin sonunda Vali Salih Ayhan ve Sivas Milletvekili Semiha Ekinci teşekkür ederek, 100. yıl anı pulu takdim etti.

'59. BAŞKANLAR KONSEYİ TOPLANTISI' İLİMİZDE DÜZENLENDİ

13

EYLÜL

Türkiye Gazeteciler Federasyonu (TGF) tarafından '59. Başkanlar Konseyi Toplantısı' düzenlendi. TGF Genel Başkanı Yılmaz Karaca ve beraberindeki 100 gazeteci ile ilimizde gerçekleştirilen programa Sivas Vali Salih Ayhan da katıldı.

Vali Salih Ayhan, TGF Genel Başkanı Karaca ve üyelerine Sivas Kongresi'nin 100. yılında 100 gazeteci ile 2 gün süren toplantının şehrimizde tertiplenmesinden dolayı memnuniyetini ifade etti.

100. YILDA ATA SPORLARIMIZ DA BÜYÜK BEĞENİ ALDI

15

EYLÜL

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Sivas Valiliği himayelerinde Türkiye Geleneksel Spor Dalları Federasyonu ile Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü tarafından Sivas'ta "Atlı Cirit Yükselme B Grubu Müsabakaları" düzenlendi.

Karşıyaka Spor Tesisleri'nde 3 gün boyunca süren çekişmeli müsabakaların ardından Erzurum Korkutata Atlı Spor Kulübü birinci olarak bir üst tura yükseldi. Erzincan Atlı İhtisas Spor Kulübü ikinci, Erzurum Ilıca Termal Atlı Spor Kulübü üçüncü, Manisa Selendi Atlı Cirit Spor Kulübü ise dördüncü oldu.

Ödül töreninde konuşan Vali Salih Ayhan, ata sporunun daha

da gelişmesi noktasında sporcularımızın gayretleriyle önemli mesajlar verildiğini söyledi.

Sivas ve Erzurum Kongreleri'nin 100. yılı olduğunu dile getiren Vali Ayhan, "Ata sporumuzu mutlaka yaşatmamız lazım. Sivas Geleneksel Ata Sporları Merkezi kuruyoruz. Ata sporlarının en önemli mihenk taşlarından biri olan cirit müsabakalarının yapılacağı bir alan tahsis edeceğiz. Ata sporunu inşallah yaşatmaya devam edeceğiz." diye konuştu.

Vali Salih Ayhan ile Gençlik ve Spor İl Müdürü Erdoğan Tunç, müsabakalarda dereceye giren takımları kutlayarak ödülleri verdi.

YÜZDE 100 RESİM SERGİSİ

16
EYLÜL

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında 19 Mayıs Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü Öğr. Üyesi Prof. Dr. Metin Eker tarafından Atatürk ve Kongre Müzesi'nde resim sergisi açıldı. Sergiyi gezen Vali Salih Ayhan, sanatçıyı tebrik ederek 100. yıla katkısından dolayı kendisine teşekkür etti.

SİVAS TÜRKÜLERİ 100. YIL İÇİN SÖYLENDİ

24
EYLÜL

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Devlet Türk Halk Müziği (THM) Korusu, "Sivas Türküleri" adlı konser programı düzenledi. Muhsin Yazıcıoğlu Kültür Merkezi'nde düzenlenen programda koro şefi Solmaz Kadioğlu yönetimindeki ses sanatçıları, Sivas yöresinin türkülerini solo ve koro olarak seslendirdi. Konseri izlemeye gelenler türkülere alkışlarla eşlik etti. Konser sonrası Sivas Valisi Salih Ayhan, Kadioğlu'na plaket verdi.

100. YILA ÖZEL KANGAL KÖPEĞİ GÜZELLİK YARIŞMASI DÜZENLENDİ

12
EKİM

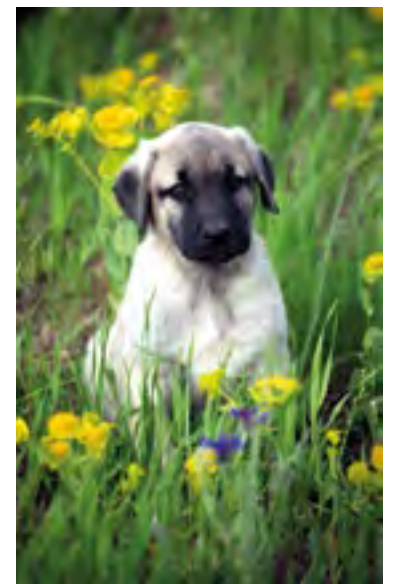
Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Sivas Valiliği ile Tarım ve Orman İl Müdürlüğü tarafından Muhsin Yazıcıoğlu Spor Kompleksi'nde düzenlenen yarışmada 8 kategoride 103 köpek değerlendirmeye alındı.

"Yavru", "genç", "erişkin" ve "veteran" kategorilerindeki yarışmada Kangal köpekleri, sahipleriyle jürinin karşısına çıktı.

Baş, gövde, boyun, bacak ve renk gibi özelliklerine göre değerlendirilen Kangal köpeklerine jüri üyeleri puan verdi.

Dereceye giren köpeklerin sahiplerine çeşitli ödüller verildi. Yarışmada konuşan Sivas Valisi Salih Ayhan, kentte nitelikli üretim yapan, gayret gösteren ve işi bilen tecrübeli insanları bir araya getirmek istediklerini söyledi. Kangal köpeklerinin Sivas'ın milli markası olduğunu vurgulayan Ayhan, bu konuda ciddi çalışmalar yürüttüklerini ifade etti.

Vali Ayhan, yarışmanın temel gayesinin Kangal ırkına sahip çıkmak olduğunu da belirtti.

100. YIL ULUSAL 10 BİN METRE YOL KOŞUSU DÜZENLENDİ

13
EKİM

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında düzenlenen ve 1058 kayıtlı, 800 kayıt dışı sporcunun katıldığı 'Milli Savunma Sanayi ASEL SAN Sivas Ulusal 10 Bin Metre Yol Koşusu' yapıldı.

Atatürk ve Kongre Müzesi önünden Vali Salih Ayhan'ın start vermesiyle sporcuların başladığı koşu 10 kilometrelik güzergahın ardından yine müze önünde tamamlandı. 14 kategoride yaklaşık 2000 atlet ter döktü.

Koşuya katılan sporcular, bitiş çizgisine geldiğinde büyük sevinç yaşadı. Vali Salih Ayhan'ın da yer aldığı koşu, nefes nefese bir çekişmeye sahne oldu. Renkli görüntülerin yaşandığı yarışta bazı sporcular bitiş çizgisinde gözyaşı döktü.

Vali Salih Ayhan ve il protokolü yarışın tamamlanması ile dereceye giren sporculara hediyelerini takdim ederek koşucuları tebrik etti.

58

158

767

BİR ZAMANLAR SELÇUKLU SERGİSİ

24

EKİM

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Atatürk ve Kongre Müzesi'nde "Bir Zamanlar Selçuklu" adlı sergi açıldı.

Canlı anlatımı ile ziyaretçileri adeta o yıllara götüren ve sergiyi gezdiren Geleneksel Anadolu Kültür ve Sanat Atölyeleri Akademisi (GAKSA) Yönetim Kurulu Başkanı Işın Fırat, katılımcılara

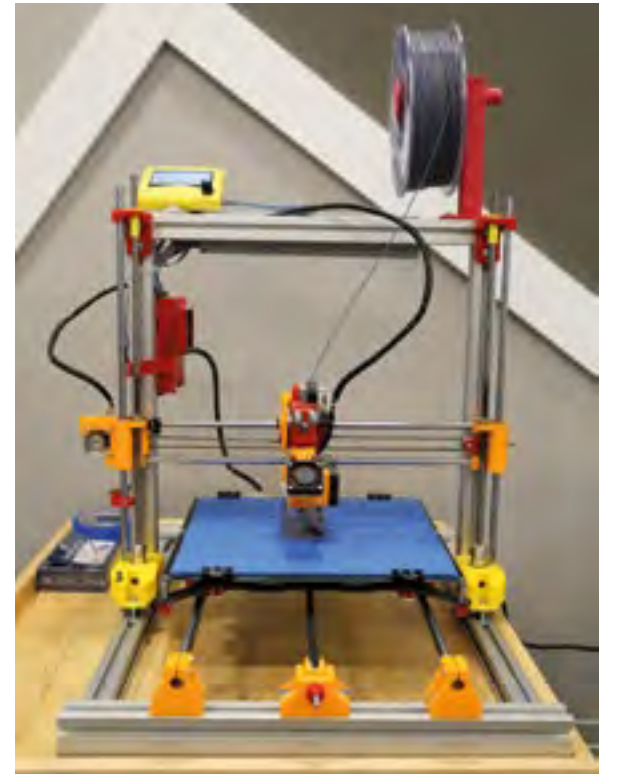
duygu dolu anlar yaşatarak önemli bilgiler aktardı.

Kültür ve Turizm Bakanlığı koordinesinde GAKSA, Olgunlaşma Enstitüsü'nün katkıları ile hayata geçen ve 4 gün açık kalan sergide Selçuklu dönemi sultanları, âlimleri, geleneksel yaşam kültürü detaylıca anlatıldı.

 SİVAS
YETENEK VE BECERİ MERKEZİ

100. YILDA 100 KÜTÜPHANE 100 ATÖLYE KAPSAMINDA YETENEK VE BECERİ MERKEZİ HİZMETE AÇILDI

25

EKİM

Robotik kodlama, mekatronik, görsel sanatlar, müzik, zekâ oyunları, yabancı dil, drama, iletişim, geleneksel el sanatları ve ahşap atölyeleri gibi pek çok donatının yer aldığı Sivas Yetenek ve Beceri Merkezi, Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk ve il protokolünün katılımları ile hizmete açıldı.

Bakan Ziya Selçuk açılış sonrası merkezi gezerek Vali Salih Ayhan'dan bilgi aldı. Öğrencilerle tek tek ilgilenen Bakan Selçuk, "Biz çocuklarımızın sadece test ve sınavlara hazırlanmasıyla değil, daha çok hayat sahnesine hazırlanmasıyla ilgileniyoruz" dedi.

MÜZİK ATÖLYELERİ

DRAMA SALONU

EL SANATLARI ATÖLYESİ

“ÇALI KUŞU BALEŞİ” İZLEYİCİLERDEN TAM NOT ALDI

12

KASIM

4 Eylül Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında Reşat Nuri Güntekin'in ölümsüz romanından uyarlanan “Çalılık Balesi” Muhsin Yazıcıoğlu Kültür Merkezi'nin açılışına özel olarak sahneye konuldu.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Samsun Devlet Opera ve Balesi sanatçılarının, Samsun Devlet Klasik Türk Müziği Korosu ile Opera ve Balesi orkestra sanatçıları eşliğinde 2 perdeden

oluşan bale gösterisine Sivaslı sanatseverlerin ilgisi yoğundu.

Dönemin ruhunu izleyenlerin içine işleyen ‘Çalılık Balesi’ Devlet Sanatçısı Merih Bahar Çimenciler'in koreografisiyle tam not aldı. 2 perdeden oluşan balenin kostüm ve dekor tasarımları 1920-1930 yıllarına uygun olarak Alexandre Vassiliev, müzik düzenlemeleri Erkan Yüksel ve ışık tasarımı Oğuz Murat Yılmaz tarafından yapıldı.

Sanatseverlerin bale eserlerinde duymaya alışkın olduğu Klasik Batı Müziği yerine, Türk Sanat Müziği'nin icra edildiği 'Çalılık'ında, Samsun Devlet Klasik Türk Müziği Korosu Orkestrası sanatçıları kanun, bendir, ud ve ney gibi Türk Sanat Müziği'nin enstrümanlarıyla gösteriye renk kattı.

Türk edebiyatının başyapıtları arasında yer alan roman, yaramazlıklarından dolayı "Çalılık" lakabı takılan Feride'nin hayatını anlatıyor. Kurtuluş Savaşı yıllarında Anadolu'nun sosyolojik ve ekonomik durumunu olduğu gibi gözler önüne seren eserde; idealist, gururlu ve alımlı bir kadın olan Feride, Kamuran ile yaşadığı aşkın hüznü bitmesinin acısıyla, seneler boyu Anadolu'nun farklı illerinde öğretmenlik yaparak mutluluğu arıyor.

MİLLİ MÜCADELEDE KADIN VE AKMVC PANELDE ELE ALINDI

09
ARALIK

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında, Sivas Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'nin (AKMVC) 100. kuruluş yılı münasebetiyle 'Millî Mücadele Dönemi Kadın ve Erkek Kıyafet Sergisi' ve 'Millî Mücadele de Kadın ve Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti' konulu panel düzenlendi.

Muhsin Yazıcıoğlu Kültür Merkezi'nde Sivas Valisi Salih Ayhan ve Eşi Zeynep Akkiraz Ayhan, Belediye Başkanı Hilmi Bilgin

ve Eşi İlkay Bilgin ile protokol üyeleri ve eşlerinin katıldığı programda ilk olarak Sivas Olgunlaşma Enstitüsü tarafından hazırlanan Millî Mücadele Dönemi Kadın ve Erkek Kıyafet Sergisi'nin açılışı gerçekleştirildi. Daha sonra sergiyi gezen Vali Ayhan ve beraberindekiler, kıyafetler hakkında bilgi aldı.

Serginin ardından Millî Mücadele de Kadın ve Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti konulu panele geçildi. Prof. Dr.

Recep Toparlı moderatörlüğünde; Zeynep Akkiraz Ayhan, Ergün Tanıkahya ve Filiz Aydoğan'ın konuşmacı olarak katıldığı panelde Millî Mücadele yıllarında Türk kadının yaptığı kahramanlıklar ve vatan sevgisi işlendi.

Programda ayrıca Sivas Devlet Türk Halk Müziği Korosu sevilen türkülerini seslendirdi. Programa Cumhuriyet Kadınları Derneği, Çiftçi Kadınlar Derneği, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Eğitim Bir-

Sen Kadın Komisyonu, Hacı Bektaş Veli Derneği, Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM), Kimsesiz Çocukları Koruma ve Yardımlaşma Derneği, Müstakil Sanayici İş Adamları Derneği (MÜSİAD) Kadın Çalışma Kurulu, Sivas 58 Kadın Girişimcileri ve Dayanışma Derneği, Sivas Buruciye Sultan Kadınlar Derneği, Şehir Kültürünü Yayma ve Yaşatma Derneği, TSO Kadın Girişimciler Kurulu, Türkiye Yardım Sevenler Derneği Sivas Şubesi, Üretici Kadın Girişimcileri Dayanışma Derneği ile lise öğrencisi kız çocukları da katıldı.

SİVAS KONGRESİ

CUMHURİYETİN

SİVAS 108 GÜN

İLLİ MÜCADELENİN MERKEZİ OLMUŞTUR

ATATÜRK'ÜN SİVAS'TAN AYRILIŞI CANLANDIRILDI

18

ARALIK

Millî Mücadele yıllarında Sivas'ta 108 gün kalarak, zorlu süreci şehrimizden yürüten Mustafa Kemal Atatürk'ün kentten ayrılışı, 100'üncü yıl dönümünde temsili olarak canlandırıldı.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün 1919'da Erzurum Kongresi'nin ardından ulusal bir kongre toplamak niyetiyle gelerek 108 gün kaldığı kentten ayrılışının 100'üncü yılı dolayısıyla tören düzenlendi. Törene Sivas Valisi Salih Ayhan, 5. Piyade Eğitim Tugay Komutanı P. Alb. Hakan Tutucu, Belediye Başkanı Hilmi Bilgin, Cumhuriyet Başsavcısı Hasan Uğurlu, il protokolü, siyasi parti il başkanları, sivil toplum örgütleri, dernek temsilcileri, öğrenciler ve çok sayıda vatandaş katıldı.

Törende ilk olarak Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü Öğretim Görevlisi Ergün Tarıkahya, Millî Mücadele ve Kongre süreci ile Atatürk'ün Sivas'tan ayrılışı hakkında bilgi verdi.

Tarıkahya'nın ardından kürsüye gelen Sivas Belediye Başkanı Hilmi Bilgin ise, Sivas'ın tarih boyunca emin ve güvenli şehir olduğunu ifade ederek "Şehrimiz, Cumhuriyet'in kuruluş döneminde Kurtuluş Savaşı'nın meşalesinin ateşlendiği günlerde de aynı duyguyla birlikte Mustafa Kemal Atatürk'e ve silah arkadaşlarına 108 gün ev sahipliği yapmıştır. 100 yıl önceki ruhu, 100 yıl sonraya da taşımak gayretiyle buradayız. İlelebet devam edecek olan birlik beraberlik ruhunu, Türkiye Cumhuriyeti'ni, yarının sahibi olan gençlerimize, çocuklarımıza anlatmak adına, bu sene Valiliğimizin koordinesinde çok coşkulu kutlamalar ve anma programları yaptık." ifadelerini kullandı.

100. Yılda 100'ün Üzerinde Etkinlik Yapıldı

Programda son olarak konuşan Sivas Valisi Salih Ayhan, 100. yılını kutladığımız 4 Eylül Sivas Kongresi'nde geçmişi yâd etmek, geleceğe umutla bakmak adına çok güzel çalışmaların yapıldığını belirtti.

100. yıl kutlama etkinlikleri çerçevesinde 100'ün üzerinde etkinlik yapıldığını ifade eden Vali Ayhan "Bu sene, Kongre'mizin 100. yılını ziyadesiyle herkese hatırlattık. Bugün de Atatürk'ün Sivas'ta 108 gün kalma sürecinin akabinde Ankara'ya uğurlanışını 100. yılında temsili olarak hep beraber gerçekleştiriyoruz" dedi.

Herkesi Kucaklayan Etkinlikler Yapıldı

Temsili uğurlama töreninin Sivas Kongresi 100. Yıl Etkinliklerinin son programı olduğunu söyleyen Vali Ayhan; "Hakikaten Cumhuriyet'e giden yolda Sivas çok büyük bir vazife ifa etti. 100 yıl önce ve 100 yıl sonra aynı anlayış ortaya konuldu. 4 Eylül'ün bizim için çok güzel, çok kutlu bir miras olduğunu hep ifade ediyorum. Toplumun her kesimini içine alan dolu dolu bir 100. yıl oldu." diye konuştu.

Konuşmaların ardından Vali Ayhan ve beraberindekiler, Sivas Kongre Müzesi önünden Atatürk'ü canlandıran Sivas Belediyesi tiyatro eğitimci Bülent Olgun'u yolcu etti. O döneme ait bir araca binen Olgun, yol üzerindeki vatandaşları selamladı.

Yüz Yıl Önceki Ruhla

SİVAS KONGRESİ'NİN YÜZÜNCÜ YILI

— *ILÇELERİMİZ* —

Akincılar

Sivas Kongresinin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında;

Akincılar ilçesindeki okulların bahçelerinde ve Cirit Bayırı mevkiinde hatıra ormanı oluşturuldu. Akincılar Kaymakamı Sayın Tayfun Deli ve kurum amirlerinin de katıldığı etkinliklerde ıhlamur ve sedir ağacı fidanları toprakla buluştu.

DAP İdaresi tarafından desteklenen Akincılar Semt Kütüphanesi tamamlandı. Kütüphanede robotik kodlama atölyesi, toplantı ve çalışma salonları, çocuk oyun salonları bulunuyor. Ayrıca kütüphanede '100. Yıl Hatıra Odası' ile Sivas Kongresi konulu ahşap yakma eser sergisi de ziyaretçilerin hizmetine sunuldu.

Akincılar Fuar Alanı'nda Bahar Şenliği gerçekleştirildi. Geleneksel oyunlar ve yarışmaların olduğu etkinlik, uçurtma şenliği ile son buldu. Gün boyunca yapılan etkinliklerle gönüllerince eğlenen öğrenciler 2018-2019 eğitim öğretim yılının stresini atma fırsatı yakaladı.

Sivas Kongresi görselleri, Akincılar Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürü Resim Öğretmeni İlyas Akpınar tarafından ahşap yakma sanatı ile tuale aktarıldı.

Akincılar Türk Telekom Çok Programlı Anadolu Lisesi 12. sınıf öğrencileri, Halil İbrahim Taşkıran ve Eda Batmaz öğretmenlerinin rehberliğinde Sultan Şehrimiz Sivas'ı ve Cumhuriyet Üniversitesini gezdi. Sultan şehrimizi yakından tanıma fırsatı bulan öğrencilerimize aynı zamanda üst öğrenim kurumları hakkında mesleki rehberlik de yapıldı.

"Hayat Paylaşınca Güzel" adlı toplum hizmeti projesi çerçevesinde Akincılar Milli Eğitim Müdürlüğü öğretmen ve öğrencileri, ilçedeki yaşlıları hanelerinde ziyaret etti. Proje kapsamında "Asırlık Çınarlar"la sohbet eden öğrenciler, empati yetilerini geliştirdiler.

Altınyayla

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında;

Altınyayla'da Hatıra Ormanı oluşturuldu. Altınyayla Göleti karşısında belirlenen alanda kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan personel, ilçe genelinde eğitim gören öğrenciler ve etkinliğe katılım sağlayan vatandaşlar 1919 adet fidanı toprakla buluşturdu.

"Spor Sivas" projesi kapsamında Altınyayla Kaymakamlığı himayesinde "Minikler Futbol Turnuvası" düzenlendi. İlçe genelinde eğitim öğretim gören ilkokul öğrencilerinin katılımları ile gerçekleşen futbol müsabakalarında turnuva galibi Atatürk İlkokulu oldu.

Okul bahçelerinde 25m² 'lik sera bahçeleri yapıldı. Öğrencilerin ders dışındaki faaliyetlerini artırmak ve okulda hoş vakit geçirmesini sağlamak amacıyla hazırlanan "Okullarımızda Sera Projesi" toplamda 10 okulda hayata geçirildi.

Altınyayla'da okullarında eğitim öğretim gören öğrencilere yönelik sportif faaliyetler kapsamında masa tenisi turnuvası yapıldı. Turnuvanın finalinde dereceye girenlere ödülleri ilçe protokolü tarafından takdim edildi.

"100 m Koşu Yarışması" ve "Şehit Nurullah Çakır Çok Programlı Anadolu Lisesi Sınıflar Arası Voleybol Turnuvası" düzenlendi. İlçe genelinde

eğitim ğretim gören ortaokul ğrencilerinin katılımları ile gerçekleşen koşu yarışmasında ve voleybol turnuvasında dereceye giren öğrencilere ödüllerini ilçe protokolü takdim etti.

Divriği

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında;

İlçedeki anaokulu, ilkokul ve ortaokul öğrencileri ile birlikte 27 Nisan 2019 tarihinde "ocuk şenliği" düzenlendi.

Ayrıca 23 Eylül 2019 Pazartesi günü Sivas 4 Eylül Stadyumu'nda yapılan Sivasspor-Trabzonspor maçında ise Divriğili ğrenciler misafir oldu.

Doğanşar

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında;

Doğanşar ilçesi atpınar köyü Yalava mevkiinde 4000 adet am fidanı toprakla buluşturulmuştur.

Gemerek

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında;

Gemerek Milli Eğitim Müdürlüğü organizesinde Gemerek Konferans Salonu'nda ilçede öğrenim gören öğrenciler tarafından 25.08.2019 tarihinde "Atatürk'n Sevdii şarkılar" konseri düzenlenmiştir.

Farkındalık yaratmak amacıyla 01.09.2019 tarihinde Gemerek ilçesinde Sivas Kongresi'nin süreci ve içeriğinin anlatıldığı 1.000 adet el broşürü bastırılarak dağıtılmıştır.

Sokak Röportajları ve Resim Sergisi düzenlenmiştir. 4 Eylül'n önemine binaen vatandaşlar ile sokak röportajları yapılarak ülkemiz ve milletimiz için dönüm noktalarından biri olan Sivas Kongresi'nin önemi vurgulanıp konu hakkında farkındalıklarının artırılması amaçlanmıştır. Ayrıca 10.10.2019 tarihinde ilçedeki Cumhuriyet Meydanı'nda resim sergisi açılmıştır.

15.10.2019 tarihinde şiir, kompozisyon ve resim yarışmaları düzenlenmiş olup dereceye giren ğrenciler Sivas Atatürk ve Kongre Müzesi gezisi ile ödüllendirilmiştir.

11.11.2019 tarihinde "Sivas Kongresi Hatıra Ormanı" oluşturulmuştur. Proje ilçe merkezinde belirlenen mücavir bir alana 1919 adet am fidanı dikilerek gerçekleştirilmiştir.

Glova

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri Kapsamında;

İlçe merkezinde Dikmetaş mevkii denilen Maliye hazinesine kayıtlı ara-ziye 1919 adet fidan dikimi gerçekleştirilmiştir.

Glovalı ğrenciler "ğrenciler Sultan şehir ve İlelerimizi Geziyor" etkinliği ve "Minik Yiğidolar Takımına Sahip çıkıyor" projesi kapsamında Sivas'ı gezmişler, stadyumda ma izlemişlerdir.

"100. Yıl Anısına Uluçınarlar Ziyareti" etkinliği Aşağı Tepecik köyünde bulunan 100 yaşına yakın bir vatandaş ziyaret edilerek gerçekleştirilmiştir.

İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünde bulunan bisikletlerden faydalanılarak "Bisiklet Yarışı" düzenlenmiştir. Ortaöğretim okullarındaki öğrenciler arasında "Tenis Turnuvası" yapılmıştır.

"İlçe Geneli Futbol Turnuvası" düzenlenmiştir. Turnuvaya kurumlar, ilçe merkezinden gençler ve esnaflar katılmıştır.

İlçe merkezinde "Milli Birlik ve Beraberlik Yürüyüşü" yapılmıştır. Yürüyüşü kurum personelleri, ilçe ve köylerden gelen vatandaşlar katılmıştır.

Glova Barajı'nda "Balık Tutma Yarışması" düzenlenmiştir. Programa okul öğrencileri, ilçe ve köy halkından balıkçılığa meraklı kimseler katılmıştır.

Grn

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında;

Gençlik ve Spor İlçe Müdürlüğü bünyesinde 25.03.2019 – 25.04.2019 tarihleri arasında "Grn Kurumlararası Bahar Voleybol Turnuvası", 24.11.2019 tarihinde "ğretmenler Arası Yüzme Yarışması", 05.12.2019 – 28.12.2019 tarihleri arasında ise Kurumlararası Kış Futbol Turnuvası düzenlenmiştir.

Kültür Bakanlığı Sinema Genel Müdürlüğü'nün destekleriyle Gürün Kaymakamlığı ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından "Eğitim 7. Sanatla Buluşuyor!" sloganıyla öğrenci öğretmen veli ve ilçe halkının eğitime ve sanatsal faaliyetlere ilgisini arttırmak amacıyla "Gürün'de Sinema Şöleni" düzenlenmiştir.

Sinema Şöleni 21 Mart ve 25 Eylül 2019 tarihleri arasında öğretmen, öğrenci, veli ve ilçe halkı için perdelerini ücretsiz açmıştır.

Hafik

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri Kapsamında;

Gençlere "Millî Mücadele Ruhu Aşılıyor" etkinliği tertip edilmiş olup Kurtuluş Savaşı öncesi ve bağımsızlığımızın kazanılmasında etkin rol oynayan kongrelerin yapıldığı iller gezilerek gençlere Millî Mücadele ruhu adına farkındalık oluşturulmuştur.

Hafik Kaymakamlığı bünyesinde Kredi ve Yurtlar Kurumu Müdürlüğü'nün organize ettiği Sivas Kongresi 100.Yıl Hatıra Ormanı'na 21.03.2019 tarihinde fidan dikimi gerçekleştirilmiştir.

Hafik Kaymakamı Rahmi Bulut ve Hanımefendi Berna Bulut, "Uluçınarlar Ziyareti" kapsamında 24.03.2019 tarihinde ilçede ikamet eden Hüsnü Reisoğlu, Ömer Ünlü, Seher Keleş ve Hatice Çiçek, Ömer Güven, Tekmile Albayrak'ın hanelerini ziyaret etmişlerdir.

Hafik Atatürk Ortaokulundan 50 öğrenci ilimizin tarihi, turistik mekânlarını ziyaret etmiştir. "Öğrenciler Sultan Şehri ve İlçelerini Geziyor" ve "Gençlerimize Millî Mücadele Ruhu Aşılıyor" sloganlarıyla 18.04.2019 tarihinde Sivas'a giden öğrenciler Sivas Kongresi'nin yapıldığı Kongre binasını da görme fırsatı bulmuşlardır.

Hafik Kamer Örnek Meslek Yüksek Okulu Konferans Salonu'nda 02.05.2019 tarihinde "Millî Mücadelede Kadının Yeri ve Önemi" konulu sempozyum düzenlenmiştir. Sempozyuma konuşmacı olarak Cumhuriyet Üniversitesi'nden Dr. Öğretim Üyesi Ülkü Yancı katılmıştır.

İmranlı

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında;

13 Temmuz Cumartesi günü İmranlı Karacaören köyünde bulunan tarihi Sıbyan Mektebi'nden yola çıkılarak ilçe merkezine kadar "Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü ve Millî Mücadelemizi Anma Yürüyüşü" gerçekleştirilmiştir. Anma yürüyüşü Gazi Mustafa Kemal Atatürk başta olmak üzere tüm kahraman silah arkadaşları ile şehitlerimizin ruhu için Kuran-ı Kerim okunmasıyla sona ermiştir.

İlçede yaşayan 60 yaş üzeri vatandaşlar ziyaret edilmiştir. Bu kapsamda 200'ü aşkın hane ziyaret edilmiştir.

Merkez Camisi'nde Cuma namazını müteakip, başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere, Kurtuluş Mücadelesi döneminde şehit olan aziz kahramanlarımızın ruhları için ilçe kaymakamlığına Kur'an-ı Kerim okutulmuş cemaate yemek ikramında bulunulmuştur.

"5 Pet Şişe Getir, Bez Torbanı Götür" projesi ile atık sorununa dikkat çekmek ve "Sıfır Atık" projesine destek vermek amacı ile İmranlı ilçe merkezinde vatandaşlara Sivas Kongresi'nin 100. yıl logosunun basılı olduğu bez torbalar dağıtılmıştır.

Aşağıculha köyüne, ilçe halkı tarafından 1919 adet çam fidanı dikilerek hatıra ormanı oluşturulmuştur.

Kangal

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında;

30 Nisan 2019 tarihinde öğrencilerle birlikte 1919 adet fidan dikimi gerçekleştirilmiştir.

Nisan ve mayıs aylarında öğrenciler "Sultan Şehir ve İlçelerini Geziyor" projesi ile yaşadığı şehri tanıma imkânı elde etmişlerdir.

İlçedeki Ulu Çınarlar ziyaret edilmiştir.

İlçe merkezinde tüm kurum ve kuruluşların katılımıyla 100. yıl adına Farkındalık Yürüyüşü gerçekleştirilmiştir.

Yıldız Dağı Kış Sporları Turizm Merkezi gezilerek öğrencilere tanıtımı yapılmış, tesislerden faydalanılmıştır.

09 Kasım 2019 tarihinde ilçe öğrencileri "Minik Yiğidolar Takıma Sahip Çıkıyor" projesi kapsamında Sivasspor'u sahada izleme imkânı bulmuşlardır.

İlçe öğrencileri Cumhuriyet'in ilan edildiği başkent Ankara ve Millet Meclisini gezmişler, ayrıca Anıtkabir'i ziyaret ederek Cumhuriyet'imizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün ebedi istirahatgahında dua etmişlerdir. Diğer yandan İstanbul, Çanakkale, Amasya ve Nevşehir gezileriyle şehitlerimizin mekanları ziyaret edilmiştir.

Koyulhisar

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında;

Sivas Valiliği öncülüğünde başlatılan Spor Sivas Projesi kapsamında Koyulhisar'dan gelen öğrenciler Yıldız Dağı'nda kayak eğitimi alarak yarıyıl tatilinin tadını çıkarmışlardır.

21-26 Mart Orman Haftasında Koyulhisar Kaymakamlığı bünyesinde Orman İşletme Müdürlüğü'nün organize ettiği Sivas Kongresi 100. Yıl Hatıra Ormanı'na 1919 adet fidan dikimi gerçekleştirilmiştir.

"Minik Yiğidolar Takımına Sahip Çıkıyor" projesi kapsamında Sivasspor'un Beşiktaş, Ankaragücü ve Konyaspor ile yaptığı karşılaşmalara Koyulhisarlı öğrenciler de maçı izleyerek destek olmuşlardır.

Cumhuriyet İlköğretim Okulu öğrencileri 25.04.2019 tarihinde Millî Müca-

dele tarihinin temel taşlarının atıldığı şehrimizi gezmeye fırsatı bulmuşlardır. Spor Sivas Projesi kapsamında 19 takım ve 222 sporcunun katıldığı futbol turnuvası düzenlenmiştir. 01.04.2019 tarihinde başlayan Kongre Futbol Turnuvası final maçı İMHA Kavala ile Belediye MEDKA arasında 05.05.2019 tarihinde oynanmış, mücadelenin final maçını 6-2'lik skor ile İMHA Kavala kazanmıştır.

25 Mayıs 1919'da Çadircızade Ali Bey öncülüğünde Redd-i İlhak Reisi Faik Bey, Sivas Müftüsü Abdurrauf Efendi ve Kadınlar Cemiyeti Başkanı Melek Reşit Hanım tarafından tarihi bir miting yapılarak halka seslenilmiştir. Cumhuriyet Ortaokulu öğrencileri tarafından gerçekleştirilen miting 18.03.2019 tarihinde Tarihi Çeşme önünde canlandırılmıştır.

Mehmet Kavala Çok Programlı Lisesi öğrencileri 27.04.2019 tarihinde başkentimiz Ankara'yı gezmişlerdir.

"Ulu Çınarlar" ziyareti etkinliği kapsamında Koyulhisar'da bulunan yaşlılarımız ziyaret edilerek onların hayat hikâyeleri dinlenmiştir.

Suşehri

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında;

Suşehri ilçesi Bayraklı Tepe'ye 1919 fidan dikilmiş, alanın çevre düzenlenmesi öğrencilerle birlikte yapılmıştır.

Suşehri Atatürk Ortaokulu okuma yarışmasında dereceye giren ilk 50 öğrenciyi eski-yeni meclis binaları gezdirilerek Anıtkabir ziyaret edilmiştir.

İlçedeki ortaokul ve liselerden 160 öğrenci ile 28 Nisan 2019 tarihinde Sivas gezisi gerçekleştirilmiştir.

29 Mayıs 2019 tarihinde İmam Hatip Ortaokulundan 46 öğrenci ile Samsun gezisi gerçekleştirilmiştir.

Lise öğrencilerinin katılımıyla ses yarışması düzenlenerek öğrenciler ödüllendirilmiştir. Yarışmada birinci olan öğrencinin ulusal düzeyde yapılan yarışmaya katılımı sağlanmıştır.

Liseler Arası Resim ve Fotoğraf Yarışması düzenlenmiş olup dereceye giren öğrenciler ödüllendirilerek eserler sergilenmiştir.

Halk Eğitim Merkezinde Dr. Mevlüt Dede tarafından "100. Yılında Sivas Kongresi" ve Prof. Dr. Adem Efe tarafından "Çanakkale Şehitleri ve Mehmet Akif Ersoy" konulu konferans verilmiştir.

İlçedeki öğrenci ve öğretmenlerle birlikte "Sarıkamış Şehitleri Anma Yürüyüşü" düzenlenmiştir.

Şarkışla

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında;

22 Mart 2019 tarihinde ilçedeki bazı yaşlılar evlerinde ziyaret edildi. Şarkışla Kaymakamı Akif Pektaş ve beraberindekiler yaşlıları evlerinde ziyaret ederek karanfil verdi.

Şarkışla ilçesinden 122 öğrenci 04.04.2019 tarihinde il merkezindeki tarihi ve turistik yerleri gezmiştir.

Kayapınar köyünde şehitler anısına 10 Mayıs 2019 tarihinde hatıra ormanı oluşturulmuştur. Şarkışla Jandarma Komutanlığı ve Orman İşletme Şefliği tarafından, 1919 çam fidanı toprakla buluşturulmuştur.

4 Eylül 2019 tarihinde dünyaya gelen bebekler Şarkışla Kaymakamlığınca ziyaret edilerek hediye takdim edilmiş, ailesine hayırlı uğurlu olsun dileklerinde bulunulmuştur.

19 Kasım 2019 tarihinde Şarkışla Anadolu Lisesinde "Kurtuluş Rotası" etkinliği yapılmıştır. Top atışıyla birlikte yapılan sergi açılışında duygulu anlar yaşanmıştır. Tarihteki önemli olaylar öğrenciler tarafından görselleştirilmiştir. Şehitlerimiz ve Çanakkale Şehitleri'ni anlatan sergiler düzenlenmiştir. Okuldaki bütün koridorlar tarihi görsellerle süslenmiştir.

Şarkışla'da bir grup öğretmen ve öğrenci, eylül ve ekim aylarında aralarında para toplayarak evini onardıkları 94 yaşındaki Ferhunde Cangül'e ziyarette bulundu.

Ulaş

Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında;

26.04.2019 tarihinde Ulaş ilçesindeki ortaokul öğrencilerinden oluşan 100 kişilik grup, ilçeden geçen RAYBÜS ile "100.Yıl Sivas Kongre Treni" adlı proje kapsamında Kongre Müzesi ve Sivas gezisine katılmıştır.

09.05.2019 tarihinde "100. Yıl Sivas Kongresi Hatıra Ormanı Projesi" kapsamında Ulaş-Malatya karayolu kenarında yer alan 15.000 metrekare arazi üzerine öğrenciler ve idareciler tarafından 1250 adet çam fidanı dikilmiştir.

10.05.2019 tarihinde Sivas Kongresi'nin Kurtuluş Savaşı'ndaki önemini kavratmak, Sivas ili ve Ulaş ilçesinin tarihi hakkında bilgi sahibi olmalarına katkı sunmak amacıyla ortaokul ve lise öğrencilerine yönelik "Kitap Okuma Yarışması" hayata geçirilmiştir.

04.11.2019 tarihinde Sivas Kongresi'nin Kurtuluş Savaşı'ndaki önemini görsel materyallerle kavratmak için "100. Yıl Sivas Kongresi Sokağı Projesi" hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda okullar bölgesinde yer alan cadde üzerinde tanıtım levhaları ve fotoğraflarla Kongre'nin önemi anlatılmıştır.

Yıldızeli

4 Eylül Sivas Kongresi'nin 100. Yılı Etkinlikleri kapsamında;

29.04.2019 tarihinde Yıldızeli ilçesi Kavak köyünde 1919 adet 2-3 yaşlı karaçam fidanı toprakla buluşturulmuştur.

13.06.2019 tarihinde Sivas'ta gerçekleştirilen robot yarışmalarına katılım sağlanmış ve Direkli Ortaokulu en iyi robot tasarım ödülü ve jüri özel ödülü almaya hak kazanmıştır.

Yıldızeli Belediye Başkanlığı tarafından 02.09.2019 tarihinde Yıldızeli Halk Oyunları Ekibi Kongre binası bahçesinde gösteri yapmıştır.

Yıldızeli halkının katılımıyla 04.09.2019 tarihinde Yıldızeli ilçesinde yürüyüş gerçekleştirilmiştir.

11.11.2019 tarihinde, Yıldızeli Kaymakamlığı tarafından Kavak köyünde, Yıldızeli Kaymakamlığı koordinatörlüğünde, Sivas Orman Müdürlüğü ve Yıldızeli İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü ile 2500 adet fidan dikimi gerçekleştirilmiştir.

Zara

4 Eylül Sivas Kongresi'nin 100.Yıldönümü Etkinlikleri kapsamında;

Tarım ve Orman Bakanlığı'nın "Geleceğe Nefes" projesi ile 100.Yıl Hatıra Ormanı birlikte hayata geçirilmiştir. Proje kapsamında Orman İşletme Şefliğince sağlanan 1919 adet çam fidanı Karşıyaka Mahallesi Keben bölgesinde belirlenen alana dikilmiştir. Alanda bulunan kamu personelleri, vatandaşlar ve öğrencilerin katılımıyla daha öncesinden açılan

çukurlara fidanlar dikilmiş ve 100.Yıl Anısına Hatıra Ormanı oluşturulmuştur.

15 Nisan-05 Mayıs 2019 tarihleri arasında "Zaralı Öğrenciler Çanakkale'de-Eccadının İzinde" program çerçevesinde Gelibolu Yarımadası ile Çanakkale Destanı'nın yazıldığı tarihi alanları gezdiler. Ayrıca İstanbul Sultanahmet, Fatih Cami, Süleymaniye Cami, Eyüp Sultan Cami, Topkapı Sarayı gibi önemli tarihi mekanların ziyareti, Fetih 1453 Panorama Müzesi, Miniatürk gezileri gerçekleştirilmiştir.

15 Nisan-21 Haziran 2019 tarihleri arasında "Ulu Çınarlar Ziyareti" gerçekleştirilerek 40 hane ziyaret edilmiştir.

25 Nisan 2019 tarihinde "100.Yıl Büyük Halk Yürüyüşü" programı Şehitlik Anıtı önünde başlayıp, Şehitlik Anıtı - Reşitpaşa Cad.- Kent Meydanı Güzergâhında yapılarak Kent Meydanı Programı tertip edilmiştir.

22-24 Mayıs 2019 tarihleri arasında "100.Yıl Resim Sergisi" düzenlenmiştir. Sergi kapsamında Halk Eğitim Merkezi kursiyerleri ve ilçedeki lise ve ortaokul öğrencileri tarafından, Sivas Kongresi'nin 100. Yılı temalı ve diğer konularda tablolar hazırlanmıştır.

03-26 Nisan 2019 tarihleri arasında "Sivas Kongresi 100.Yıl Voleybol Turnuvası" yapılmış, turnuvada dörder takımdan oluşan 4 grupta toplam 16 takım mücadele etmiştir. Her gün 3 maçın yapıldığı turnuva süresince final müsabakaları ile birlikte toplam 40 maç yapılmıştır. 26 Nisan 2019 tarihinde yapılan final ve 3.'lük maçları ile turnuva sona ermiştir.

"Sivas Kongresi 100.Yıl Çocuk Şenliği" 5 Mayıs Pazar günü Zara ilçe stad-yumunda yapılmıştır. Çocukların ve ailelerinin eğlenceli vakit geçirdiği programda tırmanma, futbol, sumo güreşi, rodeo oyunu, top havuzu, kaydırak gibi şişme oyun alanlarının yanı sıra palyaço, tahta bacak, halat çekme yarışması, sihirbazlık gösterileri ve diğer sahne gösterileri hazırlanmıştır.

01-02 Temmuz 2019 tarihlerinde İlçe Kent Meydanı'nda "100.Yıl Kan Bağışı Kampanyası" ile çok sayıda vatandaşımız kan bağışında bulunmuştur.

19 Eylül 2019 tarihinde "Kösedag Yürüyüşü" yapılmıştır. Zirvede bayrağımız ve 100.yıl temalı afişler açılmıştır.

Ziraat Bankası

Bir bankadan daha fazlası

 HALKBANK

 ÖZKAR İNŞAAT

 ENERJİ
CAMLIBEL ELEKTRİK

 DEMİR
EXPORT

 Bahçesehir
Koleji

 çiftay

 KANGAL
TERMİK SANTRAL

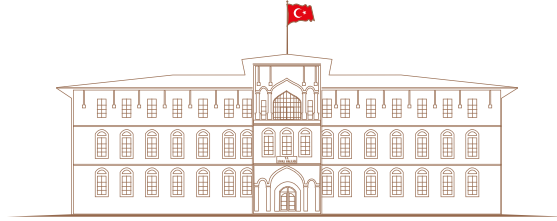
 doğa
KOLEJİ
Başarı • Doğa

Sivas Kongresi'nin 100. yılında 100. yıl önceki Millî Mücadele ruhunu, birlik ve beraberlik duygularını, Sivas'tan hareketle ulusala taşımak amacıyla 100'ün üzerinde etkinlik düzenledik. Bu etkinliklerin hayata geçirilmesinde maddi, manevi desteklerinizi esirgemeyerek yanımızda olduğunuz için

Teşekkür Ediyoruz

SİVAS
KONGRESİ'NİN

100
Yılı

SİVAS VALİLİĞİ

İL BASIN ve HALKLA İLİŞKİLER MÜDÜRLÜĞÜ

Tarihi Bina: Sularbaşı Mahallesi Hükümet Konağı 58040 Sivas

Ek Bina: Akdeğirmen Mah. Şehit Ömer Halisdemir Cad. No:4 58020 Merkez / SİVAS

Telefon: +90 346 224 45 45 - Faks: +90 346 225 67 74

E-Posta: basin@sivas.gov.tr - Web: www.sivas.gov.tr

ISBN: 978-605-06100-0-0